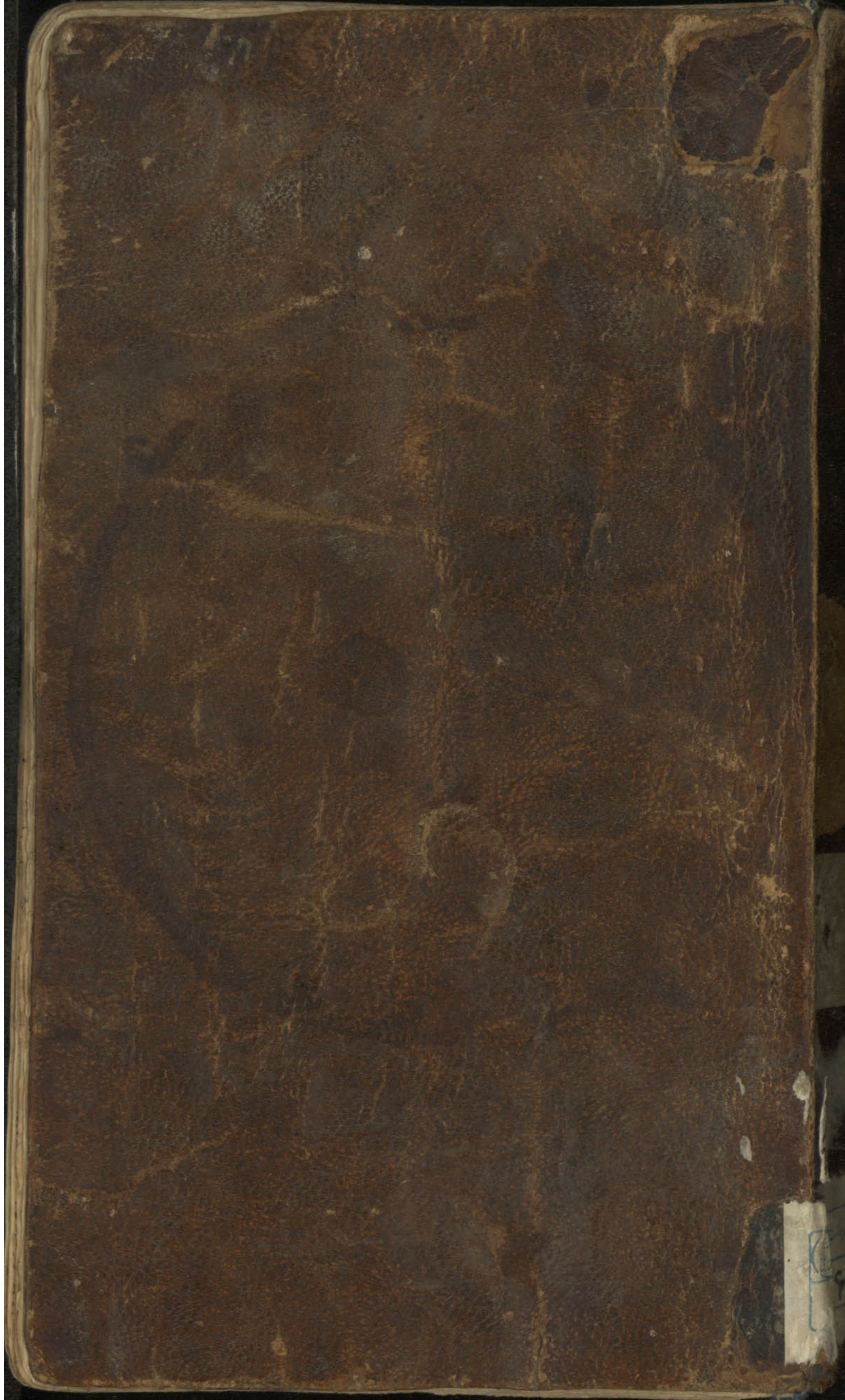

ورد من الاحاديث والروايات في هذا المقام ولا تتغير احكامها بتغير الشهور والاعوام

وسميتها اولاً تقويم المحسنين في معرفة الساعات والايام والاسبوع والشهور والسنين

وثانياً بحسن التقويم فطوبى لمن عمل بها وجعلها ناسخة لتقويم المنجمين لئلا يصير منخرطا

في زمرة المحسنين الذين قال الله تعالى في شانهم ان الله لمع المحسنين وقريباً من رحمة ربي

فان رحمة الله تعالى قريب من المحسنين وان اجري الا على الله فان الله لا يضيع

اجر المحسنين ورتبتها على مقدمة وفصول وستة عشر جداول وتكملة ونصيحة وخاتمة

اما المقدمة ففيما ورد عن معدن الرسالة في النهي عن التصديق قول المنجمين

قال النبي صلعم من آمن بالنجوم فقد كفر وعن عبد الملك بن اعين قال قلت لابي

عبد الله عم اني قد ابتليت بهذا العلم فاريد الحاجة فاذا [illegible] الطالع ورأيت

الطالع الشر جلست ولم اذهب فيها واذا رأيت طالع الخير ذهبت في الحاجة فقال لي

تقضي قال نعم قال احرق كتبك وعن هشام الخفاف قال قال لي ابو عبد الله عم كيف

بصرك بالنجوم قلت ما خلفت بالعراق ابصر بالنجوم مني قال كيف دوران الفلك عندكم

قال فاخذت قلنسوتي عن رأسي فادرتها قال فقال فان كان الامر على ما تقول

فما بال بنات النعش والجدي والفرقدين لا يرون يوما من الدهر في القبلة قال قلت والله

هذا شيء لا اعرفه ولا سمعت احدا من اهل الحساب يذكره فقال لي كم السكينة من

الزهرة جزءا في ضوئها قال قلت هذا والله نجم ما سمعت به ولا سمعت احدا من الناس

يذكره فقال سبحان الله فاسقطتم نجما باسره فعلى ما تحسبون قال فكم الزهرة

من القمر جزءا في ضوئها قال فقلت هذا شيء لا يعلمه الا الله قال فكم القمر جزءا

من الشمس في ضوئها قال قلت ما اعرف هذا قال صدقت ثم قال ما بال العسكرين

يلتقيان في هذا حاسب وفي هذا حاسب فيحسب هذا لصاحبه بالظفر ويحسب هذا لصاحبه

بالظفر ثم يلتقيان فيهزم احدهما الآخر فاين كانت النجوم قال فقلت لا والله

ما اعلم ذلك قال فقال صدقت ان اصل الحساب حق ولكن لا يعلم ذلك الا

من علم مواليد الخلق كلهم انتهى الحديث فعلم مما سبق من الاحاديث ان علم النجوم

لا يعلمه احد الا الائمة الاطهار سلام الله عليهم لا المنجمون المعتمدون في حكمهم

الكثير

الناشية اكثرها من جهل ومقدماتهم ليست مستندة بالبرهان بل يدعون فيها

التجربة وربما يحاولون بعبارات شعرية او خطابية فليس اذن لنا اعتماد

على اقوالهم وفي احكامهم مع انه ورد النهي عن معدن النبوة عن تصديق اقوالهم

كما نقل ان في سنة احدى وثمانين وخمسمائة من الهجرة النبوية وقع

قران نحس ومشتري في برج الميزان وهو برج هوائي فحكم المنجمون ومنهم الانوري

الشاعر المعروف بان معمورة الارض تتهدم بالريح في يوم كذا فخاف الناس

من ذلك وبنوا عمارات في تحت الارض واووا اليها في هذا اليوم فلما كان

ذلك اليوم لم تهب ريح اصلا وامر السلطان طغرل ان يوقد مصباح على منارة

في هذا اليوم فكان ذلك المصباح يضيء الى الليل وقال بعض الاكابر في هجو الشاعر

گفت انوری که از اثر بادهای سخت ۞ ویران شود عمارت ولیس کوه برتری

در روز حکم او نوزیده است هیچ باد ۞ یا مرسل الریاح تو دانی و انوری

فصل في بيان الاختلاف الواقع في الايام والشهور والسنين عند اهل الشرع

والروم والفرس والمنجمين فالمشهور ان اليوم بليلته عند اهل الشرع من غروب الشمس
المحقق باستتار القرص او ذهاب الحمرة المشرقية على اختلاف الرائيين الى مثله
وعند الروم من طلوع الشمس الى مثله وعند المنجمين من زوالها الى مثله والنهار عند
اهل الشرع من طلوع الفجر الثاني المستطيل الى غروب الشمس على المشهور وعند غيرهم
من طلوع الشمس الى غروبها ولا يخفى زمان الليل على المذاهب واما الشهور فعند اهل الشرع
معتبرة بالنسبة الى سير القمر فالشهر عندهم هو زمان مفارقة القمر وضعا مفروضا له
مع الشمس والى ذلك وضع شكل وجعلوا المبدا شكل الهلال ويختلف ذلك الزمان
باختلاف سيرات القمر واختلاف المساكن فمن رؤية هلال الى هلال آخر قد يكون
ثلثين يوما وقد يكون تسعة وعشرين فمن هلال الى هلال آخر يسمى بالشهر الهلالي
والشهر العربي واسماء الشهور العربية مشهورة والسنة عندهم هي اثنى عشر شهرا
من شهورهم قال الله تعالى ان عدة الشهور عند الله اثنى عشر شهرا في كتاب الله فيما ثبته
واجبة واما عند غيرهم فمعتبرتان بالنسبة الى سير الشمس فالشهر الحقيقي عندهم هو زمان

حلول الشمس في اول برج من البروج الى حلولها الى برج آخر يتلوه ويختلف ذلك باختلاف
مكثها فيه فاكثرها احد وثلثون يوما واثنى عشر ع ت واقلها تسعة وعشرون يوما وتسع
ساعات فالشهر الفارسي هو زمان حلول الشمس في اول برج من البروج الى حلولها الى
برج آخر يتلوه واسماؤها وهي المسماة بالقديمية فروردين اردي بهشت خرداد
تير مرداد شهريور مهر آبان آذر دي بهمن اسفندارمذ والسنة الحقيقية عندهم هي
زمان مفارقة الشمس نقطة مفروضة من فلك البروج الى ان تعود بحركتها الخاصة التي
من المغرب الى المشرق وهي ثلثمائة وخمسة وستون يوما وخمس ساعات وخمسون دقيقة واثنى
عشر ثانية واعلم ان المشهور ان نيروز الفرس عند نزول الشمس برج الحمل على ما قاله
الشيخ احمد بن فهد رحمه الله موافقا لما قاله ابن طاوس من ان ابتداء خلق العالم كان منه
فلا يبعد ان يكون هذا اليوم عيدا ويؤيده كونه متبادرا في العرف من اطلاق النيروز
جدول السنة ما يتعلق بالسنين واقدم فيما رتبه من ذكر الشهور شهر رمضان لكونه
اول الشهور عند آل الرسول كما ورد في الروايات وان كان المحرم اول السنة عند ارباب التاريخ

شهر رمضان المبارك في اوله احدى ومائتين سنة على الاشهر كانت البيعة للرضا عليه السلام
وفي ثالثه نزلت صحيفة ابراهيم عم وفي سادسه نزلت التورية وفي عاشره سنة عشر من البعثة
توفيت خديجة وفي هذا العام قبلها بثلثة ايام توفي ابو طالب فسماه النبي صم عام الحزن
وفي ثالث عشرينه على الاشهر نزل الانجيل وفي نصفه مولد الحسن عم وفي سنة خمس وثلثين ومائتين
مولد الجواد عم وليلة سبع عشرة منه ليلة بدر وهي ليلة الفرقان وفي يومه كانت الوقعة ببدر
وفي ثامن عشر منه نزل الزبور وفي ليلة تسع عشرة منه ضرب امير المؤمنين عم وفيها كتب وفد
الحاج منه وفي العشرين منه سنة ثمان فتحت مكة ووضع علي عم رجله على كتف النبي صم ونبذ
الاصنام وفي الحادي والعشرين منه كان الاسرى بالنبي صم ورفع عيسى عم وقبض موسى عم وفيه
وعلي عم سنة اربعين من الهجرة وليلة ثالث عشرينه ليلة الجهني وفي الثالث عشرين منه نزل القرآن
شهر شوال المكرم اول يوم منه عيد الفطر وفيه اوحى ربك الى النحل صنعة العسل وفي نصفه
على الاشهر غزوة احد ورد الشمس لعلي عم وفي آخره كانت الايام النحسات التي اهلك الله
فيها عادا **ذي قعدة الحرام** في اول يوم منه اعد الله تم موسى ثلثين ليلة وفي خامس عشرينه

ابرهيم

ابرهيم واسمعيل القواعد من البيت وفي ثالث عشرينه كانت وفاة مولانا ابي الحسن علي بن موسى الرضا عم
سنة ثلث ومائتين من الهجرة على الاشهر وفي خامس وعشرينه دحو الارض وفي ليلة على الاشهر
ولد ابرهيم وعيسى عليهما السلام وفي تاسع وعشرينه انزل الله الكعبة وهي اول رحمة انزل الله من السماء
وقيل في خامس وعشرينه **ذي حجة الحرام** في اوله سنتين من الهجرة على الاشهر زوج النبي صم
عليا عم فاطمة عم وفي ثالثه على الاشهر تاب الله على آدم وفي تسعه على الاشهر غلب موسى عم السحرة
وثامنه يوم التروية وتاسعه عرفة وفيه سد النبي صم ابواب المسجد الا باب علي عم وقيل ان المولى كان
فيه ونزول توبة داود وعاشره عيد الاضحى والثلثة بعده ايام التشريق وثامن عشرينه يوم الغدير
وفيه اخوة النبي صم بين اصحابه وقيل في ثاني عشر شهر رمضان وفيه لربيع نعيم ونجاة ابرهيم
من النار ووصية موسى ليوشع وعيسى لشمعون الصفا واستخلاف سليمن آصف بن برخيا
وليلة تسعة عشرة منه دخل علي عم على الزهرا على الاشهر وفي رابع عشرينه تصدق امير المؤمنين عم
بخاتمه وهو يوم المباهلة وفي خامس عشرينه نزلت سورة هل اتى في اهل الكساء **محرم**
الحرام اليوم الاول منه معظم عند ملوك العرب وفيه استجاب الله دعوة زكريا وادخل ادريس الجنة

وفي ثالثه خلوص يوسف من الجب وفي خامس عشره عبور موسى البحر وفي سابعه تكلم عيسى الطير

وفي تاسعه اخراج يونس من بطن الحوت وولادة موسى ويحيى ومريم وفي عاشره مقتل الحسين ع

وفي سادس عشره تحويل القبلة بيت المقدس وفي سابع عشره نزل عذاب اصحاب الفيل وفي

خامس عشرينه وفات السجاد ع **شهر صفر المظفر** في اوله ادخل راس الحسين ع الى دمشق

وقتل زيد بن علي ع وفي ثالثه احرق مسلم بن عقبة ثياب الكعبة ورمى حيطانها بالنار

وفيه ولادة الباقر ع على الاشهر سنة سبع وخمسين من الهجرة وفي تاسع عشره وفات الحسن بن علي ع

وولادة الكاظم وفي العشرين منه رجوع حرم الحسين ع الى المدينة ولليلتين بقيتا منه

قبض النبي ص **شهر ربيع الاول** في اول ليلة منه هاجر النبي ص من مكة الى

المدينة وبات علي ع على فراشه وفي يومه صار المشركون بباب الغار واسمه ثور وفي رابعه خروج النبي

من الغار متوجها الى المدينة فوصلها يوم الثاني عشر وفي ثامنه على الاشهر توفي العسكري ع

وفي تاسعه روي انه من انفق شيئا غفر له وفيه على الاشهر وفات جد عبد المطلب وفي عاشره

تزوج النبي ص بخديجة بنت خويلد وكان عمره ص خمسا وعشرين سنة ولها يومئذ اربعون سنة

وفي رابع

وفي رابع عشره موت يزيد وفي سابع عشره مولد النبي ص والصادق ع **شهر ربيع الثاني**

في رابعه على الاشهر سنة اثنين وثلثين ومائتين ولد العسكري ع وفي عاشره اول سنة من الهجرة

على الاشهر فرض صلوة الحضر والسفر **شهر جمادى الاولى** في نصفه كان مولد السجاد ع

ووقعة الجمل ونزول النصر على امير المؤمنين ع **شهر جمادى الثاني** في اول يوم منه نزل

الملك على النبي ص وفي ثالثه وفات فاطمة ع وفي نصفه هدم عبد الله بن الزبير الكعبة

لما تولى الامر وجعل لها بابين يدخل من احدهما ويخرج من الآخر ثم ردها بعد ذلك عبد

الملك بن مروان الى ما كان وفي عشرينه سنة اثنين من المبعث كان مولد فاطمة ع

شهر رجب المرجب في اوله ركب نوح ع في السفينة وفي ثالثه كان وفات الهادي ع

وفي خامسه على الاشهر سنة اثني عشر ومائتان من الهجرة ولد الهادي ع وفي عاشره مولد الجواد ع

وفي ثالث عشره يوم الجمعة على الاشهر ولد علي بن ابي طالب ع في الكعبة قبل النبوة وللنبي ص

يومئذ ثمان وعشرون سنة وفي نصفه خرج النبي ص من الشعب وعقد النبي ص لعلي ع فاطمة ع وفي

اليوم دعا ام داود وفيه حولت القبلة من بيت المقدس الى الكعبة وفي السابع والعشرين منه

بملك معوية وفي خامس وعشرينه وفات الكاظم ع وفي سابع وعشرينه مبعث النبي صلى الله عليه وآله

شهر شعبان المعظم في ثالثة سنة اثنين من الهجرة نزل فرض صيام شهر رمضان

وفي ثالثه ولد الحسين ع وفي نصفه مولد القائم ع جدول الساعات

فيما ورد في الساعات الاثني عشر منقسمة اليها النهار والمراد بالساعات هنا اجزاء النهار

لا الساعات المعتبرة المصطلحة عند ارباب النجوم الساعة الاولى ما بين طلوع الفجر الى طلوع الشمس

منسوبة لامير المؤمنين ع والتوسل به فيها للانتقام من الظلمة ولها دعاء مذكور في كتب

الادعية ومما ينبغي ان يعمل فيها التصدق مهما تيسر وان كان حقيرا لما روي عن الصادق ع

انه قال قال رسول الله ص بكروا بالصدقة وارغبوا فيها فما من مؤمن تصدق بصدقة

يريد بها ما عند الله ليدفع الله بها عنه شر ما ينزل من السماء الى الارض في ذلك اليوم والتمسح

بماء الورد ولم يصبه في ذلك اليوم بؤس ولا فقر التمسح الوجه واليدين والصلوة على النبي

والتعمم ولبس الثياب والخف والنعل ولكل واحد منها دعاء مذكور في محله الساعة الثانية

من طلوع الشمس الى ذهاب حمرتها وهي للحسن ع والتوسل به فيها للانجاح امور الدنيا والآخرة محمود

ولها دعاء مذكور في كتب الادعية الساعة الثالثة من ذهاب حمرة الشمس الى ارتفاع النهار للحسين ع

والتوسل به للانجاح امور الدنيوية والاخروية ولها دعاء مذكور في كتب الادعية الساعة الرابعة

من ارتفاع النهار الى الزوال منسوبة للسيد العابدين ع والتوسل به فيها للنجاة من السلاطين

ونفث الشياطين مرجوا للفوز به ومما جرت العادة بفعله في اثناء هذا الوقت الاكل والشرب

وآدابها مذكور في كتب الادعية الساعة الخامسة من زوال الشمس الى مضي مقدار اربع ركعات

وهي للباقر ع والتوسل به فيها للآخرة وما يتبعها من العبادات احسن ولها دعاء مذكور في كتب

الادعية الساعة السادسة من مضي مقدار اربع ركعات من الزوال الى صلوة الظهر وهي للصادق ع

والتوسل به فيها للآخرة محمود ولها دعاء مذكور الساعة السابعة من صلوة الظهر الى مضي

مقدار اربع ركعة قبل العصر وهي للكاظم ع والتوسل به فيها لالتماس العافية من امراض واوجاع للاجابة

ولها دعاء مذكور الساعة الثامنة من مضي اربع ركعات قبل العصر الى صلوة العصر وهي للرضا ع

والتوسل به فيها لطلب السلامة في البراري والبحار ولها دعاء مذكور الساعة التاسعة

من صلوة العصر الى ان يمضي ساعتان وهي منسوبة للجواد ع والتوسل به فيها لالتماس الرزق مقرونا للاجابة

ولها دعاء مذكور الساعة العاشرة من ساعتين بعد صلوة العصر الى قبيل اصفرار الشمس وهي للهادي ع م
والتوسل به فيها للتوفيق على قضاء الحوائج والنوافل والجوائز محمود ولها دعاء مذكور الساعة
الحادي عشر من قبيل اصفرار الشمس الى احمرارها وهي للعسكري ع م والتوسل به فيها لامر
الآخرة حسن ولها دعاء الساعة الثاني عشر من احمرار الشمس الى غروبها للخلف الحجة القائم ع م
والتوسل به فيها للامن من المخاوف حتى اذا بلغ السيف منك المذبح فاستعن به يعينك الله
ولها دعاء مذكور جدول ايام كل شهر من شهور الفارسية فيما ورد عن الصادقين عليهما السلام
في احوال الايام من الشهور الفارسية بالنسبة الى الحوائج اليوم الاول قال الصادق ع
خلق آدم ع فيه وهو يوم مبارك محمود لطلب الحوائج والدخول على السلطان وطلب العلم
والتزويج والسفر والبيع والشرى واتخاذ الماشية ومن هرب فيه او ضل يقدر عليه بعد ليال
والمريض فيه يبرئ والمولود فيه سمحا مرزوقا مباركا اليوم الثاني قال ع خلقت فيه حوا
من آدم ع ويصلح للتزويج وبناء المنازل وكتب العهود والسفر وطلب الحوائج والاختلاف
ومن مرض فيه اول النهار خف امره بخلاف آخره والمولود فيه يكون صالح التربية وفي رواية اتق فيه

عمل السلطان اليوم الثالث قال ع يوم نحس مستمر فيه نزع آدم وحوا لباسهما واخرجهما من الجنة
فاجعل شغلك فيه صلاح امر منزلك ولا تخرج من دارك ان امكنك واتق فيه من السلطان
والبيع والشرى وطلب الحوائج والمعاملة والمشاركة والهارب فيه يوجد والمريض يجهد والمولود
فيه مرزوقا طويل العمر اليوم الرابع قال ع يوم صالح للزرع والصيد والبناء والتزويج
واتخاذ الماشية ويكره فيه السفر فمن سافر فيه خيف عليه القتل والصلب او بلاء يصيبه وفيه ولد
هابيل والمولود فيه يكون صالحا مباركا عاش ومن هرب فيه عسر طلبه ولجأ الى من يمنعه
اليوم الخامس قال ع يوم نحس مستمر ولد فيه قابيل وفيه قتل اخاه وفيه دعى بالويل على نفسه
وهو اول من بكى في الارض فلا تعمل عملا ولا تخرج من منزلك فيه ومن حلف فيه كاذبا
عجل له الجزاء ومن ولد فيه صلح حاله اليوم السادس قال ع اليوم صالح لقضاء الحاجة والتزويج
والصيد ومن سافر فيه رجع الى اهله بما يحبه جيد لشراء الماشية ومن ضل او ابق وجد
ومن مرض فيه برء ومن ولد فيه صلحت تربيته وسلم من الآفات اليوم السابع قال ع
يوم صالح لجميع الامور ومن بدا فيه بالكتابة اكملها صدقا ومن بدا فيه بعمارة او غرس

حدث عاقبته ومن ولد فيه صلحت تربيته ووسع عليه رزقه اليوم الثامن قال ام يوم
صالح لكل حاجة من بيع او شراء ومن دخل على السلطان قضيت حاجته ويكره فيه ركوب البحر
والسفر في البر والخروج الى الحرب ومن ولد فيه صلحت ولادته ومن هرب فيه لم يقدر عليه الا بتعب
ومن ضل فيه لم يرشد الا بجهد والمريض فيه يبرا اليوم التاسع قال ام يوم خفيف صالح
لكل امر تريد فابدا فيه بالعمل واقرض وازرع واغرس ومن حارب فيه غلب ومن سافر
فيه رزق مالا او راى خيرا ومن هرب فيه نجى ومن مرض فيه ثقل ومن ضل فيه قدر ومن
ولد فيه صلحت ولادته ووفق في كل حاله اليوم العاشر قال ام ولد فيه نوح ومن ولد فيه
يكبر ويهرم ويرزق ويصلح للبيع والشرى والسفر والضالة فيه توجد والهارب فيه يظفر
وينبغي للمريض فيه ان يوصي وفي رواية صالح لكل حاجة سوى الدخول على السلطان ومن خرج فيه
من السلطان اخذ اليوم الحادي عشر قال ام ولد فيه شيث وصالح لابتداء العمل والبيع
والشرى والسفر ويجتنب فيه الدخول على السلطان ومن هرب فيه رجع طائعا ومن مرض فيه يوشك
ان يبرا ومن ضل فيه يوشك ان يسلم ومن ولد فيه طاب عيشه غير انه لا يموت حتى يفتقر ويهرب

من السلطان اليوم الثاني عشر قال ام يوم صالح للتزويج وفتح الحوانيت وركوب البحار والبحث فيه
الوسطة بين الناس والمريض فيه يوشك ان يبرا والمولود فيه يكون صالح التربية وفي رواية
صالح مبارك فاطلبوا فيه الحكم واسالوها فانها تقضى اليوم الثالث عشر قال ام
يوم نحس فاتقوا فيه المنازعة ولقاء السلطان وكل امر ولا تدهن فيه راسا ولا تحلق شعرا
ومن ضل فيه واهرب سلم ومن مرض فيه اجهد والمولود فيه ذكر انه لا يعيش اليوم الرابع عشر
قال ام يوم صالح لكل شيء ومن ولد فيه يكون عشوما ظلوما وهو جيد لطلب العلم والبيع والشرى
والسفر والاعتراض وركوب البحر ومن هرب فيه اخذ ومن مرض فيه برا وفي رواية من ولد فيه
عمر طويلا ويكون مشعوفا لطلب العلم ويكثر ماله في اخر عمره اليوم الخامس عشر قال ام
يوم صالح لكل الامور الا من اراد ان يستقرض او يقرض ومن مرض فيه برا عاجلا ومن
هرب فيه ظفر به والمولود فيه يكون الثغ او اخرس اليوم السادس عشر قال ام يوم نحس
لا يصلح لشيء سوى الابنية ووضع الاساس ومن سافر هلك ومن هرب فيه رجع ومن ضل
سلم ومن مرض برا سريعا والمولود فيه يكون مجنونا وان ولد قبل الزوال صلحت حاله

اليوم السابع عشر قال ع يوم متوسط احذر فيه المنازعة والقرض والاستقراض ومن قرض
فيه شيئا لم يرد اليه ومن استقرض لم يرده ومن ولد فيه صلحت حاله وفي رواية يوم مختار فاطلبوا
ما شئتم وتزوجوا وبيعوا واشتروا وازرعوا وابنوا وادخلوا على السلطان في حوائجكم فانها
تقضى وفي روايا يوم ثقيل لا يصلح لحاجة اليوم الثامن عشر قال ع يوم صالح لكل
شيء من بيع او شراء او زرع او سفر ومن خاصم فيه عدوه ظفر به والعرض فيه يرد والمريض
يبرأ ومن ولد فيه صالح حاله اليوم التاسع عشر قال ع يوم صالح ولد فيه اسحق ع وهو
صالح للسفر والمباشرة وطلب الحوائج وتعلم العلم وشراء الرقيق والماشية ومن ضل فيه [illegible]
قدر عليه احد خمس عشرة ليلة ومن ولد فيه يكون صالحا موفقا للخير اليوم العشرون
قال ع يوم متوسط صالح للسفر وقضاء الحوائج والبناء ووضع الاساس وغرس الشجرة
الكرم والدخول على السلطان واتخاذ الماشية ومن ضل فيه خفي امره ومن مرض صعب مرضه
ومن ولد فيه صعب عيشه اليوم الحادي والعشرون قال ع يوم نحس ردي فلا تطلب فيه
حاجة واتق فيه السلطان ومن سافر خيف عليه ومن ولد فيه يكون فقيرا محتاجا وفي رواية

يصلح

يصلح الاهراق الدم حب اليوم الثاني والعشرون قال ع يوم صالح لقضاء الحوائج والبيع
والشرى والدخول على السلطان والصدقة فيه مقبولة والمريض فيه يبرأ سريعا والمسافر يرجع
بعافية اليوم الثالث والعشرون قال ع ولد فيه يوسف ع وهو يوم صالح لطلب الحوائج والتجارة
والتزويج والدخول على السلطان ومن سافر فيه غنم واصاب خيرا ومن ولد فيه كان حسن التربية
اليوم الرابع والعشرون قال ع يوم نحس ردي ولد فيه فرعون فلا تطلب فيه امرا من الامور
ومن ولد فيه نكد عيشه ولم يوفق لخير وفي رواية ان مرض فيه جهده وثقل في اخر عمره او يغرق
والمريض لطول مرضه اليوم الخامس والعشرون قال ع يوم نحس ردي فاحفظ نفسك فيه ولا
تطلب فيه حاجة فانه يوم شديد البلاء وضرب الله فيه اهل مصر بالآيات مع فرعون والمريض فيه
يجهد وفي رواية لم يفق من مرضه والمولود فيه يكون مباركا مرزوقا نجيبا وتصيبه علة شديدة
ويسلم منها اليوم السادس والعشرون قال ع يوم صالح للسفر ولكل امر يراد الا التزويج ومن تزوج
فيه فارق زوجته لان فيه انفلق البحر لموسى ع ولا تدخل فيه على اهل الملك اذا قدمت من سفره
والمريض فيه يجهد والمولود يطول عمره اليوم السابع والعشرون قال ع يوم صالح لكل خير والمولود

فيه يكون حسنا جميلا طويل العمر كثير الخير وقريبا الى الناس محببا اليهم وفي رواية يوم سفر

اليوم الثامن والعشرون قال ع يوم صالح لكل امر وفيه ولد يعقوب فمن ولد فيه يكون

محزونا ويصيبه الغموم ويبطل في بدنه اليوم التاسع والعشرون قال ع يوم صالح لكل امر

ومن ولد فيه يكون خليقا ومن سافر فيه اصاب مالا كثيرا ومن مرض فيه برأ سريعا

ولا يكتب فيه وصية ومن ابق فيه رجع وفي رواية يوم مبارك صالح لكل حاجة

من لقاء السلطان والاصدقاء وفعل البر وغير ذلك اليوم الثلثون قال ع يوم جيد

للبيع والشرى والتزويج ومن ولد فيه يكون مباركا ويعسر تربيته ويسوء خلقه ويرزق رزقا

يمنع منه وفي رواية يرتفع امره ويعلو شانه ويكون صادق اللسان صاحب الوفا

ومن هرب فيه اخذ ومن ضلت له ضالة وجدها ومن اقرض شيئا رده سريعا

جدول ايام النحس من شهور العربية ان في كل شهر من الشهور العربية يومين لا ينبغي ان يحرك فيهما

الامور روى عن امير المؤمنين علي بن ابي طالب ع ان في السنة اربعة وعشرين يوما نحسات

وفي رواية لا يتم الامر الذي شرع فيها ولا يعيش الطفل الذي ولد فيها ولا يظفر الغازي الذي غزا فيها

ولا يثمر

ولا يثمر الشجرة التي غرس فيها وفي كل شهر منها يومان في المحرم الحادي عشر والرابع عشر

في الصفر الاول والعشرون في ربيع الاول العاشر والعشرون في ربيع الثاني الاول والحادي عشر في جمادى الاول

العاشر والحادي عشر في جمادى الثاني الاول والحادي عشر في رجب الحادي عشر والثالث عشر في شعبان الرابع

والعشرون في رمضان الثالث والعشرون في شوال السادس والثامن في ذي القعدة السادس والعاشر

في ذي الحجة الثامن والعشرون ايضا جدول في بيان ما ورد ان في كل شهر من الشهور العربية يوم

لا يرتكب فيه للامور الغير الضرورية قال الصادق ع ان في السنة اثنى عشر يوما من اجتنبها نجى

ومن وقع فيها هوى فاحفظوها وفي كل شهر منها يوم في المحرم الرابع عشر في صفر العاشر

في ربيع الاول الرابع في ربيع الثاني الثامن والعشرون في جمادى الاولى الثاني عشر في جمادى الثاني

في رجب الرابع والعشرون في شعبان السادس والعشرون في رمضان الرابع والعشرون

في شوال الثاني في ذي قعدة الثامن والعشرون في ذي حجة الثامن جدول في ايام من الشهور

الفارسية لا تصلح لامر من الامور نظمها محقق الطوسي في ترجمة قول الصادق عليه السلام

الثالث والخامس والثالث عشر والسادس عشر والحادي والعشرون والرابع والعشرون والخامس والعشرون

وخمسة ايام كما ورد عن الصادق عم من شهور الفارسية لا يصلح لبعض الامور ودون بعض في كل شهر من هذه الشهور الرابع والثامن للسفر والخامس عشر للذهاب عند الملوك والخامس عشر للغزا الثاني عشر للمناظرة والمخاصمة وهذه ترجمة قول الصادق عم بالفارسية كما نظمه المحقق الطوسي ره

بقول جعفر صادق خلاصه سادات ٭ زماه فارسیان هفت روز مذموم است

نخست روز سیم باز پنجم و پس از آن ٭ چو روز سیزدهم روز شانزده شوم است

دگر ز عشر سیم بیست و یک چه بیست و چهار ٭ چو بیست و پنج در آن هم بنحس مرقوم است

بجز عبادت کاری مکن در این ایام ٭ اگرچه نیک و بدت همچو رزق مقسوم است

بماند بیست و سه روز از کجسته مختار ٭ ه در عموم حوائج بخیر موسوم است

ولی چهارم و هشتم سفر مکن زنهار ٭ که خوف هلکت در این هر دو نص مختوم است

بروز پانزدهم پیش پادشاه مرو ٭ اگرچه سنگ دلش بر تو نرم چون موم است

گریز نیز در این روز ناپسند بود ٭ که راه مخوف و هوا مذموم است

مکن دوازدهم با کسی مناظره ٭ که در خصومت این روز صلح معدوم است

جدول فيما ورد في الاسبوع

ورد عن امير المومنين علي بن ابي طالب عم في الاسبوع هذه الابيات

اری الاحد المبارک یوم سعد ٭ لغرس العود یصلح والبناء

وفي الاثنين للتعليم امن ٭ وبالبركات يعرف والوفاء

وان رمت الحجامة في الثلثا ٭ فذاك اليوم اهراق الدماء

وقيت من المكاره والعنايا ٭ ولذات الرجال مع النساء

لادراك الفوايد والعنايا ٭ فنعم اليوم يوم الاربعاء

وفي يوم الخميس طلاب رزق ٭ وان احببت ان تسقي دواء

ويوم الجمعة التزويج فيه ٭ ويوم السبت ان سافرت

وهذا العلم لا يعلمه الا ٭ نبي او وصي الانبياء

يوم الاحد هو اول الايام وفيه بدا الله تعالى الخلق وهو للشمس يحمد فيه لقاء السلاطين وارباب الدولة وفي الابيات المشهورة منسوبة لامير المومنين عم انه يحمد لغرس العود والبناء يوم الاثنين للقمر يحمد للتجارة والمعاش وكان النبي صلعم اكثر المواظبة

على صومه صوم الخميس وقال هما يومان يرفع فيهما الاعمال وانا احب ان يرفع عملي وانا صائم

يكره فيه السفر وطلب الحوائج لقول الصادق عم لا تسافر يوم الاثنين ولا تطلب فيه حاجة

ولما روي انه قال ابو ايوب الخراز اردنا ان نخرج فجئنا نسلم على ابي عبد الله ع فقال كانكم

طلبتم بركة الاثنين قلنا نعم قال فاي يوم اعظم شوما من الاثنين فقدنا فيه نبينا وارتفع

عنا الوحي لا تخرجوا الحرية وفي الابيات المنسوبة لعلي عم يحمد فيه التعليم يوم الثلثا هو للمريخ

يحمد للقاء العدو والجهاد في سبيل الله والسفر لقوله عم سافروا يوم الثلثا واطلبوا الحوائج فيه

فهو يوم الان الله فيه الحديد لداود ع والحجامة فيه محمودة لما روي في الابيات المنسوبة لامير المؤمنين

يوم الاربعا هو لعطارد ويحمد للعلوم والحكمة والكتابة والاحتجام والابتدا لقول النبي صلعم

ما من امر بدا فيه يوم الاربعا الا وقد تم وشرب الدواء محمود لما في الابيات المنسوبة لامير المؤمنين ع

يوم الخميس هو للمشتري يحمد للقاء القضاة والعلماء والاكابر والامراء وهو يوم مبارك سيما

لطلب الحوائج وابتداء السفر لما في الابيات المنسوبة لامير المؤمنين ع يوم الجمعة للزهرة يحمد فيه

التزويج والافراح لما في الابيات المنسوبة لعلي ع ويستحب فيه غسل الراس بالسدر والخطمي و سائر

التنظفات والتزيينات بالنسبة الى سائر الايام فانه سيد الايام وفي الحديث ما طلعت الشمس

على يوم ولا غربت افضل منه ولاكل الرمان وفي ليلته فضل كثير وفيه ساعة يستجاب فيه

الدعوات ويكره السفر فيه قبل الصلوة لما روي ان من سافر فيه قبل الصلوة ناداه ملكت لاردك

يوم السبت هو لزحل يحمد لاعمال الفلاحة وقضاء الحوائج والاخذ والعطاء وابتداء ايام التعليم

لقول النبي صلعم بورك لامتي في سبتها وخميسها ولكن ذلك في بكورها والسفر فيه مبارك

الجدول هذا الجدول ماخوذ من مدخل المنظوم المحقق الطوسي ره وهذا وان لم يقع في الاحاديث

لكن اوردته تبركا بكلامه الحمل جيد للسفر وللقاء الامرا ولبس الثياب والصيد ورمي

السهام والابتدا او ردي للفصد والحجامة ووضع الاساس والزراعة ولقطع الجارية

هر کهی آید بتقدیر خدای لم یزل ، جرم مه در خانهٔ مریخ یعنی در حمل

نیک باشد هم سفر هم دیدن روی امیر ، جامه پوشیدن حریر و صید افکندن بر تیر

گرچه نیکست ابتدای کار خون برداشتن ، بد بود بنیاد کردن خاصه چیزی کاشتن

الثور جيد للعقد والتزويج والعرس وكتابة الخطوط الى المحب ولقاء المحبوب وامر الطب والاكحال

والفرح والنشاط والشرکة وبیع الامار والعبید وردی للفصد والحمام ونظمه المحقق

ماه چون در ثور باشد عقد کردن نکوست • تخم افکندن بخاک و نامه نوشتن

خوبتر دیدار خواتونان وعطر آمیختن • از حیل بکر گرفتن در خرمی آویختن

گر چه شاید شرکت و بیع بر بزویان چین • فصد کردن بد بود گرما برفتن هم چنین

الجوزا جید لبیع عبید الصین والخطا وابتداء الکتاب ولقاء الامرا وکتابة الخطوط

ورمی السهام ولبس الثیاب والسفر وردی لتعلیم الاظفار والفصد والحجامة

چون فتد در برج جوزا نور جرم ماهتاب • بیع ترکان خطا ده که میباشد صواب

هم توان خواندن کلام و هم توان دیدن امیر • هم توان نامه نوشتن هم توان انداخت تیر

جامه پوشیدن سزا باشد سفر کردن رواست • لیک ناخن چیدن و فصد و حجامت را خطاست

السرطان جید للبس الثیاب والسفر وشرب المسهل وکتابة الخطوط ودخول الحمام والحلق وردی للتزویج والبنا والفصد

ماه چون در برج خویش آید نکو باشد نکو • جامه پوشیدن سفر کردن روا باشد در او

داروی مسهل در او خوردن عجب در خور بود • نامه بنوشتن چگویم از همه بهتر بود

بالمرو ذکرها به رفتن موی ستردن ولیکن • فصد و تزویج و بنای نو نهادن نیز نیک

الاسد جید للعهود والمواثیق واتخاذ العبید والفصد والاشتغال بابواب الناس وطلب

حاجات من السلاطین وترتیب السریر وترشیة الملوک وبیع عبید الصین والخطا وردی للبس الثیاب والسفر

ماه آهو سر چون جرم آورد در برج شیر • نیک باشد عقد بستن شغل بگرفتن دلیر

فصد و کار آتش و حاجت ز شاهان خواستن • وز برای تاجداران روی تخت آراستن

بیع ترکان خطا اندرو عین رضاست • لیک نو پوشیدن راه سفر کردن خطاست

السنبله جید للسفر فی البر وقطع الاثواب والتعلیم والتعلم وامر الزراعة وبیع العبید

الترکیه وردی للتزویج والعلاج والفصد وامر الصیاغة وبا الفارسیة

مه چو از برج اسد آید بسوی سنبله • بر ره هامون همی باید شدن با قافله

نو بریدن شاید و شاید ازاین بهتر چه کار • خاص را تعلیم علم و عامیان را کسب کار

خوب باشد بیع ترکان بس بسیار بنقد • لیک نبود زرگری خاصه علاج و فصد و عقد

المیزان جید للسفر والعقد وبیع الجواهر ولبس الثیاب وشرب المسهل وبابت للان بمضی القمر

ثمان عشر درجات واذا مضى من ثمان عشر درجات للكور فيه امر دين عمل فيه علا الا ايار كر...

مرجو دير ان بود نيكو بود ديگر وز دو نيم • هم سفر هم عقد و هم جوهر خريدن تر...

خاصه پوشيدن لباس و نوش كردن جام مى • خاصه بربانگ سماع جانفزاى چنگ و ناى

ليك چنين مر بگذرد از هفده ابجد درج • هر كه كارى كرد پزشك ديد رنج مهرت...

العقرب جيد لاكل الادوية والقى والغرغره والقيام الجراح وصنع المعاجين والذهاب الى الحمام والحملة الى العدو وردى لغير هذه الامور

ماه چون در عقرب آيد نيك بين بگيره • خوردن دارو و ورد كردن طعام و غرغره

هم جراحت لبست شايد هم معاجين ساختن • هم سوى گرمابه رو با خصم تر انداختن

اسب راش ايد رياضت دادن و ناخن فكند • ليك ديگر كارها در وى نباشد سودمند

القوس جيد للتزويج وتعليم الصيد والفصد وردى لبيع الجواهر والحيوانات ولبس الثياب والتقرب والحلق وشرب المسهل

ماه چون در قوس آيد نيك باشد چار كار • اولين ترويج و علم و اخرين فصد و شكار

هر كه بيع جوهر و حيوان كند باشد خجل • خاصه نو پوشد بر مخى رود سازد بسجل

قرض دادن تخم كشتن موى ستردن بد بود • اگر كسى مسهل خورد بى شك عدو خود بود

الجدى جيد لعمل القناة ولبس الثياب والصيد والتعوذ لئلا الله من السحر خصوصا اذا كان العطارد ناظر الى القمر والمكر والغدر وردى للقاء السلاطين والتزويج والفصد

ماه چون در جدى شد كاريز كندن در خور است • جامه پوشيدن خوش است و صيد كردن در خور است

جادوئى و ساحرى را باطل آبردن بناه • ميرزه خاصه ار عطارد در انظار باشد باه

نيك بين مكر را و غدر را و قصد را • بد بود ديدار شاهان نيز عقد و فصد را

الدلو جيد للزرعة واخذ العهود والمواثيق وبيع العبيد الهندية والغرس وتعمير الحصون وردى للانتقال من البيوت والتزويج والفصد الفاسد

ماه چون در دلو بين كرد بايد جد و جهد • از براى كشت و كار و بستن ميثاق و عهد

نيك بين نيك اگر يارى دهد اقبال و بخت • بنده هند و خريدن هم نشانيدن درخت

حصنها و قلعها شايد درانكا كردن بنا • ليك نقل و فصد و ترويج زن دوشيزه نا

الحوت جيد للفصد وتعليم الاطفار ولقاء الاشراف والدعوة الفارسية

چون قمر در حوت بیش نیک بش بشکفت • فصد کردن دستراد پا یرا ناخن گرفت

نیک بش دعوت و هم دیدن اشراف نیز • واندرو نیکو بود پوشیدن این چار نیز

هم کلاه و هم قباء و هم کمر هم پیرهن • وانچه در بر داری آنرا نیز بخشیدن بس

جدول ابتداء الامور ابتداء الامور فی الاربعا نحس لما روی عن النبی صلعم ما من امر

بدا یوم الاربعا الا وقد تم وفی الاثنین ایضا حسن لما روی عنه صلعم اطلبوا العلم یوم

الاثنین فانه تیسر لطالبه وینبغی للمتعلم ان یبکر بدرسه لما قال بعض العلما ینبغی

للمتعلم ان یبکر بدرسه لخبر بورک لامتی فی بکورها ولخبر غدو فی طلب العلم فانی سالت

ربی ان یبارک لامتی فی بکورها وقال ینبغی ایضا ان یجعل ابتداءه یوم الخمیس

وفی روایة یوم السبت والخمیس جدول قطع الاثواب قطع الثوب یوم الاحد یورث

الغم لما روی عن النبی صلعم من قطع الثوب یوم الاحد اصابه الغم ولم یکن مبارکا

وفی الاثنین مبارکا لما روی عنه صلعم وفی الثلثا لما روی فی ذیل الحدیث

السابق ومن قطع الثوب یوم الثلثا یسرق او یحرق او یغرق ذلک الثوب

جامه رخت بریدن یکشنبه نیک باید
دوشنبه لباس جوی
سه شنبه لباس ابد
چهارشنبه پنجشنبه جمعه لباس نکوست
شنبه لباس بد

وفی الاربعا ویوم الخمیس والجمعه مبارک لما روی عنه صلعم فی ذیل حدیث السابق ومن قطع

الثوب یوم الاربعا یرزق الیه ولم یبعث لا شقته ویکون فی العیش والرخا

ومن قطع یوم الخمیس یرزقه العلم فی ذلک الثوب ویکون مکرما عند الناس ومن

قطع الثوب یوم الجمعه یطول عمره ویزداد دولته وفی یوم السبت نحس لما روی عنه صلعم

فی ذیل المذکور سابقا ومن قطع یوم السبت یکون مریضا ما دام ذلک الثوب

فی بدنه الا ان یهبه مجرب جدول لحلق الراس والاطلاء بالنوره

من الایام الذی یحسن فیه حلق الراس یوم الجمعه لقول الصادق ع انی لا احلق

کل جمعه ومن الایام التی یکره فیه الاطلا بالنوره یوم الاربعا لقول امیر المومنین ع

ینبغی للرجل ان یتوقی النوره یوم الاربعا فانه نحس مستمر ویجوز فی سایر الایام

ومنها یوم الجمعه لقول الرضا ع من تنور یوم الجمعه فاصابه البرص فلا یلومن الا نفسه

ولقول النبی صلعم خمس خصال تورث البرص وعد منها النوره یوم الجمعه جدول

فیما ورد فی تقلیم الاظفار واخذ الشارب تقلیم الاظفار یوم الجمعه حسن لما روی

عن الصادق ع حين قيل له ان الله يستنزل الرزق بشيء من التعقيب فيما بين طلوع
الفجر الى طلوع الشمس قال اجل ولكن اخبرك بخير من ذلك اخذ الشارب وتقليم الاظفار
يوم الجمعة واما ما رواه موسى بن بكير من انه قال قلت لابي الحسن ع ان اصحابنا يقولون
اخذ الشارب وتقليم الاظفار يوم الجمعة فقال سبحان الله خذها ان شئت يوم الجمعة وان
شئت في ساير الايام فيحتمل ان الراوي توهم انهم يقولون ان فعلها لازم في هذا
اليوم فرده الامام وسوى بين الايام في عدم الالزام وفي يوم الاربعا امان من
الرمد لما روي ع من قص اظافره يوم الاربعا فبدا بالخنصر الايمن وختم بالخنصر
الايسر كان له امان من الرمد وفي يوم الخميس مع اتمامه في الجمعة امان من الفقر
لما روي عنه ع من قص اظافيره يوم الخميس وترك واحدا ليوم الجمعة نفى الله عنه الفقر
وايضا في هذا اليوم امان من الرمد لما روي عن ابي الحسن ع حين شكا هنا خلف
عينه قال الا ادلك على شيء اذا فعلت لم تشتك عينيك فقال بلى قال
خذ من اظفارك في كل خميس قال ففعلت فلم تشتك عيني وفي يوم السبت يورث

الاكله

الاكلة لما روي عن امير المؤمنين ع من قلم اظفاره يوم السبت وقعت الاكلة في اصابعه
وفي يوم الاحد يورث ذهاب البركة لما روي عنه ع من قلم اظفاره يوم الاحد ذيل
يذهب البركة وفي يوم الاثنين يورث الحفظ لما روي عن امير المؤمنين ع في
الحديث الذي تقدم آنفا وفي يوم الاثنين يصير حافظا قاريا وفي يوم الثلثا خوف
الهلاك لما روي عنه ايضا في ذيل المذكور آنفا ويوم الثلثا اخاف الهلاك وفي يوم
الاربعا يورث سوء الخلق لما روي عنه ع ايضا في ضمن الخبر المرقوم فيما سبق ويوم الاربعا
يصير سيء الخلق وفي يوم الخميس يورث خروج الداء من البدن لما روي عنه ع في ضمن
الرواية المذكورة آنفا ويوم الخميس يخرج منه الداء وفي يوم الجمعة زيادة العمر والمال
تحت الرواية السابقة ويوم الجمعة يزيد في العمر والمال **جدول الحجامة** الحجامة
في يوم الخميس حسن لما روي عن الصادق ع ومن احتجم آخر خميس من الشهر سل
الداء سلا وعنه ع ان الداء يجتمع في موضع الحجامة فاذا زالت الشمس تفرق
فخذ حظك من الحجامة قبل الزوال وفي يوم الاحد شفاء من كل داء لما روي عنه ع

الحجامة يوم الاحد شفاء من كل داء وفي يوم الثلثا يوافق سابع عشر او تاسع عشر
او احد وعشرين شفاء من داء السنة ولما روى عن النبي صلعم من صادف حجامة
الثلثا سبع عشره او تسع عشره او احدى وعشرين كان له شفاء لداء السنة وفي
النصف الاول من الشهر ردية بخلاف النصف الاخير فانها فيه محمودة لما روى
عن النبي صلعم قال لعلي عم اياك والحجامة في اول الشهر لا يوم النصف ففي كل يوم
داء وعلة ولكن عليك بالحجامة من سبع عشرة للهلال ففي كل يوم شفاء
وبركة وفي يوم غير حجامة الاربعا والسبت فمنها البرص ولما ورد عن النبي صلعم
في ذيل الحديث السابق غير حجامة الاربعا والسبت فمنها البرص ولما روي
عنه صلعم من احتجم يوم الاربعا فاصابه وضح فلا يلومن الا نفسه واعلم ان نصف الاول
من الشهر مضار الاول يغير العروق الثاني يورث السهر الثالث يضعف الدماغ
الرابع يورث الصداع الخامس يورث صفرة اللون السادس يورث رعشة الاعضا
السابع يورث موت الفجاه الثامن يورث الصداع التاسع يورث وجع الاعضا

الحك

العاشر يورث الداء والالم الحادي عشر يورث خبط الدماغ الثاني عشر يورث ضعف البدن
الثالث عشر يورث الضجر والملالة الرابع عشر يورث الحكمة والنقب الخامس عشر يورث القولنج
واما منافع نصف الثاني السادس عشر يورث الفرح والنشاط السابع عشر يورث صحة
البدن الثامن عشر يقوي البدن التاسع عشر يدفع وجع العين العشرون يورث
الصحة الحادي والعشرون يزيد في نور القلب الثاني والعشرون يقوي القلب الثالث
والعشرون يفرح القلب الرابع والعشرون يدفع صفرة اللون الخامس والعشرون يصفي
الخاطر السادس والعشرون يخلص من المرض السابع والعشرون يؤمن من الخوف
الثامن والعشرون يقوي القلب التاسع والعشرون يخلص من المرض الملتو ثلثين
ليس له حكم **جدول انتقال البيت** يحسن الخروج من البيت في الصيف في يوم الخميس
وفي الشتا في يوم الجمعه لما روي عن الصادق عم قال كان رسول الله صلعم اذا خرج
من البيت في الصيف خرج يوم الخميس واذا اراد ان يدخل في الشتا من البرد
دخل يوم الجمعه وفي رواية عن ابن عباس ان النبي صلعم كان يخرج اذا دخل الصيف دخل

ليلة الجمعة واذا دخل الشتاء دخل ليلة الجمعة **جدول السفر** السفر يوم السبت حسن
لما روى عن الصادق عم فليسافر يوم السبت فلو ان حجرا زال من جبل لرده الله
الى مكانه ولما روى عنه عم في قول الله عز وجل فاذا قضيت الصلوة يوم الجمعة
فانتشروا في الارض وابتغوا من فضل الله قال الصلوة يوم الجمعة والانتشار
يوم السبت والسفر في يوم الجمعة ردية وفي ليلته محمود ولما روى عنه عم من سافر
في يوم الجمعة ناداه ملكت لا رد الله ولما روى عنه عم لا بأس بالخروج في السفر
ليلة الجمعة وفي يوم الاربعاء الآخر من الشهر حسن لما روى انه كتب بعض البغداديين
عن الخروج يوم الاربعاء لا يدور فكتب عم من خرج يوم الاربعاء لا يدور خلافا
على اهل الطيرة وقي من كل آفة وفي بعض الروايات تدل على كراهة السفر يوم
الاربعاء والمراد يوم الاربعاء لا يدور وآخر اربعاء يكون في الشهر **جدول في اوقات**
الاكل الاكل ما بين الغداة والعشي مذموم لما روى عن شهاب بن ربه قال
شكوت الى ابي عبد الله عم ما لقي من الاوجاع والتخم فقال لي تغد وتعش ولا تأكل

بينهما شيئا فان فيه فساد البدن اما سمعت الله يقول لهم رزقهم فيها بكرة وعشيا وترك
العشاء خراب للبدن لما روى عن امير المؤمنين عم العشاء الانبياء بعد العتمة فلا تدعوه فان
في ترك العشاء خراب البدن لما روى عن ابي الحسن الرضا عم ان في الجسد عرقا يقال له
العشاء اذا ترك الرجل العشاء لم يزل يدعو عليه ذلك العرق الى ان يصبح يقول
اجاعك الله كما اجعتني واظمأك الله كما اظمأتني فلا يدعن احدكم العشاء ولو بلقمة
من خبز او بشربة من ماء وفي سن الكهولة يلزم ان يأكل الرجل بالليل شيئا فانه
اهدى للنوم واطيب للنكهة وفي ترك العشاء ليلة السبت والاحد متواليتين ذهاب القوة
الى اربعين يوما لما روى عن ابي عبد الله عم من ترك العشاء ليلة السبت والاحد متواليتين
ذهب قوته فلم يرجع اليه اربعين يوما واكل سبع عجوة عند النوم يقتل الديدان
لما روى عن الصادق عم من اكل سبع تمرات عجوة عند منامه قتلت الديدان من بطنه
واكل احدى وعشرين زبيبة حمراء في الصبح دافع للامراض لما روى عن امير المؤمنين عم
من اصبح باحدى وعشرين زبيبة حمراء لم يمرض الا مرض الموت واكل رمانة يوم

الجمعة منور القلب اربعين صباحا لما روي عن ابي الحسن ع من اكل الرمان يوم الجمعة
على الريق نور قلبه اربعين صباحا فان اكل رمانتين فثمانين يوما فان اكل
ثلثاً فمائة وعشرين يوما وطردت عنه وسوسة الشيطان ومن طردت عنه وسوسة
الشيطان لم يعص الله ومن لم يعص الله ادخله الجنة واكل الجبن في راس كل شهر حسن
لما روي عن الصادق ع نعم اللقمة الجبن يعذب الفم ويطيب النكهة ويشهي الطعام
ويهضمه ومن يعتمد اكله راس الشهر اوشك ان لا ترد له حاجة فيه **جدول النوم**
النوم على سبعة انواع نوم الغفلة وهي في مجلس الذكر ونوم الشقاوة في وقت الصلوة
ونوم اللعنة في وقت الصبح ونوم العقوبة بعد صلوة الفجر ونوم الراحة عند
وقت القيلولة ونوم الرخصة بعد صلوة العشاء ونوم الحسرة في ليلة الجمعة والنوم
ما بين طلوع الفجر وطلوع الشمس مذموم لما روي عن الصادق ع في قول الله عز وجل
فالمقسمات امرا قال الملائكة تقسم ارزاق بني آدم ما بين طلوع الفجر الى طلوع الشمس
فمن نام بينهما نام عن رزقه والنوم بعد العصر ردي لما روي عن النبي ص من نام بعد

العصر فاختلس عقله فلا يلومن الا نفسه **تكملة في اوقات الاختيار** وان لم يوجد
في ذلك حديث عن اهل البيت عليهم السلام **يوم الاحد** جيد من الصبح الى الظهر
ثم من العصر الى المغرب **يوم الاثنين** جيد من طلوع الفجر الى طلوع الشمس ثم من الضحى الى
الظهر ومن العصر الى عشاء الاخرة **يوم الثلثا** جيد من الضحى الى الظهر ثم من الظهر الى
عشاء الاخرة **يوم الاربعا** جيد الى الظهر ثم من العصر الى عشاء الاخرة **يوم الخميس**
جيد الى طلوع الشمس ثم من الظهر الى عشاء الاخرة **يوم الجمعة** جيد من طلوع الفجر
الى طلوع الشمس ثم من الزوال الى العصر **يوم السبت** جيد الى الضحى ثم من الزوال
الى العصر **نصيحة** ما ورد في احوال الحوائج بالنسبة الى الايام والساعات
روى ابو سعيد الخدري عن النبي ص وصايا كثيرة ونصايح في آداب التزويج اوصاها
لعلي بن ابي طالب ع ونحن نذكر بعض المنسوب الى الاوقات والايام دون الذي
لا دخل في المرام فمنها ساعات محمودة وردية ومنها ايام ردية ومنها ايام محمودة
وردية فمن الساعات المحمودة عند الزوال يوم الخميس لقوله ص في وصيته لعلي ع

يا علي ان جامعتها يوم الخميس عند كبد السماء فقضي بينكما ولد فان الشيطان لا يقربه حتى
يشيب ويكون فهيما ويرزقه الله السلامة في الدين والدنيا ومنها بعد العصر يوم الجمعة لقوله ص
لعلي ع ان جامعتها يوم الجمعة بعد العصر فقضي بينكما ولد فانه يكون معروفا مشهورا عالما
ومنها بعد العشاء الآخرة من ليلة الجمعة لقوله ص في وصيته لعلي ع ان جامعتها في ليلة الجمعة
بعد عشاء الآخرة فانه يرتجى ان يكون له ولد من الابدال ان شاء الله ومن الساعات الردية
ما بعد الظهر لما في قول النبي ص في وصيته لعلي ع يا علي لا تجامع امرأتك بعد الظهر فانه
ان قضي بينكما ولد في ذلك الوقت يكون احول والشيطان يفرح بالحول ومنها اول ساعة
من الليل لقوله ص في وصيته لعلي ع يا علي لا تجامع في اول ساعة من الليل فانه ان قضي بينكما ولد
لا تؤمن ان يكون ساحرا مؤثرا للدنيا على الآخرة يا علي احفظ وصيتي هذه كما حفظتها عن جبرئيل
ومنها الساعة الحارة عند نصف النهار قال الباقر ع حين بلغه ان رجلا تزوج في ساعة حارة
عند نصف النهار قال اراهما لا يتفقان فافترقا ومنها من طلوع الفجر الى طلوع الشمس ومن
مغيب الشمس الى مغيب الشفق لقول الباقر ع حين سئل ايكره الجماع في وقت وان كان من حلال

قال نعم من طلوع الفجر الى طلوع الشمس ومن مغيب الشمس الى مغيب الشفق ومنها وقت
اصفرار الشمس ووقت طلوعها لقول النبي ص يكره الجنابة حين تصفر الشمس وحين تطلع
وهي صفراء ومن الايام الردية اول الشهر ووسطه وآخره لقول النبي ص في وصيته
لعلي ع يا علي لا تجامع امرأتك في اول الشهر ووسطه وآخره فان الجنون والجذام
والبرص والخبل يسرع اليها والى ولدها وفي معناه حديث عن الصادق ع ومنها يوم
النصف من شعبان لقوله ص في وصيته لعلي ع يا علي لا تجامع امرأتك في النصف
من شعبان فانه ان قضي بينكما ولد يكون مشوما ذا شامة ومنها يومان في آخر كل شهر
ويسمى بالمحاق وهو الزمان الذي يكون القمر فيه في آخر درجة من البروج لقول
النبي ص في وصيته لعلي ع يا علي لا تجامع اهلك في آخر درجة من الشهر اذا بقي يومان
فانه ان قضي بينكما ولد يكون عشارا او عونا للظالم ويكون هلاك قوم من الناس
على يديه ولقول الكاظم ع من تزوج في محاق الشهر فليسلم لسقط الولد ونقل
عن الباقر ع مثله الا انه صرح في المجامعة ومنها يوم الكسوف لقول الباقر ع حين

سئل ايكره الجماع في وقت وان كان من حلال قال نعم في الذي تنكسف فيه الشمس
ومنها اليوم التي تهب فيها الريح السوداء والحمراء والصفراء والزلزلة لقول الباقر ع
حين سئل ايكره الجماع في وقت وان كان من حلال قال نعم في اليوم التي تهب فيه
الريح السوداء والحمراء والصفراء واليوم التي تكون فيها الزلزلة ومنها الوقت
الذي يكون فيه القمر في العقرب لقول الصادق ع من سافر او تزوج والقمر
في العقرب لم ير الحسنى ومن الليالي المحمودة ليلة الثلثا لقول النبي ص في وصيته
لعلي ع يا علي ان جامعت اهلك في ليلة الثلثا فقضي بينكما ولد فانه يرزق
الشهادة بعد شهادة ان لا اله الا الله وان محمدا رسول الله ولا يعذبه مع المشركين
ويكون طيب النكهة من الفم رحيم القلب سخي اليد طاهر اللسان من الكذب والغيبة
والبهتان ومنها ليلة الجمعة لقوله ص في وصيته لعلي ع يا علي وان جامعتها ليلة الجمعة
وكان بينهما ولد فانه يكون خطيبا قوالا مفوها ومنها اول ليلة من شهر رمضان
لقول امير المؤمنين ع يستحب للرجل ان ياتي اهله في اول ليلة من شهر رمضان ومن

الليالي

الليالي الردية ليلة الاضحى لقول النبي ص في وصيته لعلي ع يا علي لا تجامع امراتك ليلة
الاضحى فانه ان قضي بينكما ولد يكون له ستة اصابع ومنها ليلة الاربعاء لقول
الصادق ع ليس للرجل ان يدخل بامراته ليلة الاربعاء ومنها ليلة الخسوف
لقول الباقر ع حين سئل ايكره الجماع في وقت وان كان من حلال قال نعم
في ليلة ينخسف فيها القمر انتهى فيما ورد عن مشكاة النبوة في امور جلل لدفع
النحوسة الايام المنحوسة وفي دعوات لها تعلق بهذا المطلب بن يعقوب الملقب
بابي نواس انه قال قلت لابي الحسن علي بن محمد العسكري ع يا سيدي قد وقع
الي اختيارات الايام عن الصادق ع ما حدثني به الحسن بن عبد الله بن مطهر
عن محمد بن سليمان الديلمي عن ابيه عن الصادق ع في كل شهر فاعرضه عليك قال
افعل فلما عرضته عليه وصححته قلت له يا سيدي في اكثر هذه الايام قواطع عن المقاصد
لما ذكر فيها من النحس والمخاوف فيها فربما يدعو في الضرورة قضاء التوجه في الحوائج
فيها فقال لي يا سهل ان لشيعتنا بولايتنا عصمة لو سلكوا بها في لجج البحار

الغامرة وسباع البيداء الغايرة من سباع وذئاب واعادي الجن والانس اكفوا
من مخاوفهم بولايتهم لنا فثق بالله عز وجل واخلص في الولاء لائمتك الطاهرين
وتوجه حيث شئت واقصد ما شئت بما يهل اذا اصبحت وقلت ثلثا دخلت في جُنّة
من مخاوفك وآمن من محذورك فاذا اردت التوجه في يوم قد حذرت فيه
فقدم امام توجهك بالحمد والمعوذتين والاخلاص وآية الكرسي وسورة القدر وخمس آيات
من آخر آل عمران ثم قل اللهم بك تصول الصائل وبقدرتك يطول الطائل ولا حول
لكل ذي حول الا بك ولا قوة يمتازها ذو قوة الا منك وبقوتك من خلقك وخيرتك
من بريتك محمد نبيك وعترته وسلالته عليه وعليهم السلام فصل عليهم واكفني شر هذا اليوم
وضره وارزقني خيره ويمنه واقض لي في متصرفاتي بحسن العافية وبلوغ المحبة والظفر
بالامنية وكفاية الطاغية الغوية وكل ذي قدرة لي على اذية حتى اكون في جُنّة
وعصمة من كل بلاء ونقمة وابدلني من المخاوف فيه امنا ومن العوايق فيه يسرا حتى
لا يصدني صاد عن المراد ولا يحل بي طارق من اذى العباد انك على كل شيء قدير

والامور

والامور اليك تصير يا من ليس كمثله شيء وهو السميع البصير روى عبا بن ابطا مرسلا عن الصادق ع
انه كان بيني وبين رجل قسمة ارض وكان الرجل صاحب نجوم وكان يتوخى ساعة السعود فيخرج فيها واخرج انا
في ساعة النحوس فاقتسمنا فخرج لي خير القسمين فقلت الا احدثك بحديث حدثني ابي
قال قال رسول الله صلى الله عليه وآله من سره ان يدفع نحس يومه فليفتتح يومه بصدقة يدفع عن ليلته ثم
قلت واني افتتحت خروجي بصدقة فهذا خير لك من علم النجوم روي عن ابي عمير انه قال
كنت انظر في النجوم واعرفها واعرف الطالع فيدخلني من ذلك شيء فشكوت ذلك الى ابي الحسن ع
موسى بن جعفر فقال اذا وقع في نفسك شيء فتصدق على اول مسكين ثم امض فان الله
عز وجل يدفع عنك البلاء اعلم ما ورد في علة الخسوف والكسوف من الائمة عليهم السلام
غير ما يقول المنجمون فانهم يقولون العلة فيها الحيلولة التي هي مقتضيات الحركة الفلكية
عن علي بن الحسين ع قال ان من الاوقات التي قدرها الله للناس مما يحتاجون اليه البحر
الذي خلقه الله عز وجل بين السماء والارض قال وان الله قد قدر فيها مجاري الشمس والقمر
والنجوم والكواكب وقدر ذلك كله على الفلك ثم وكل بالفلك ملكا ومعه سبعين الف ملك

تكمله

[illegible]

فهم يديرون الفلك فاذا داروه دارت الشمس والقمر والنجوم والكواكب معه فنزلت
في منازلها التي قدرها الله عز وجل فيها ليومها وليلتها فاذا كثرت ذنوب العباد
واراد الله تبارك وتعالى ان يستعتبهم بآية من آياته امر الملك الموكل بالفلك ان يزيل
الفلك الذي عليه مجاري الشمس والقمر والنجوم والكواكب فيأمر الملك اولئك السبعين
الف ملك ان يزيلوه عن مجاريه قال فيزيلونه فتصير الشمس في ذلك المجرى الذي يجري
في الفلك قال فيطمس ضوءها ويتغير لونها فاذا اراد الله ان يعظم الآية طمست الشمس
في البحر على ما يحب الله ان يخوف خلقه بالآية قال وذلك عند انكساف الشمس قال
وكذلك يفعل بالقمر فاذا اراد الله ان يجليها او يردها الى مجراها امر الملك الموكل
بالفلك ان يرد الفلك الى مجراه فيرد الفلك فترجع الشمس الى مجراها قال فتخرج من
الماء وهي كدرة قال والقمر مثل ذلك ثم قال علي بن الحسين عليهما السلام اما انه لا يفزع
لهما ولا يرهب بهاتين الآيتين الا من كان من شيعتنا فاذا كان كذلك فافزعوا
الى الله عز وجل ثم ارجعوا اليه ۝ تمت الكتاب بعون الملك الوهاب وفي ذلك الكتاب لا ريب فيه [illegible]

والا العبد الواثق الى رحمة الملك المتعال
حسن ابن سيد علی

بسم الله الرحمن الرحیم و به ثقتی

الحمد لله رب العالمین ٭ والصلوة والسلام علی خیر خلقه محمد و آله اجمعین اما بعد

این مختصریست در معرفهٔ تقویم مشتمل بر سی فصل فصل اول در حساب جمل و آن

بر ترتیب ابجد، هوز، حطی، کلمن، سعفص، قرشت، ثخذ، ضظغ است

بدینگونه ا ۱ ب ۲ ج ۳ د ۴ ه ۵ و ۶ ز ۷ ح ۸ ط ۹ ی ۱۰ ک ۲۰ ل ۳۰ م ۴۰ ن ۵۰ س ۶۰

ع ۷۰ ف ۸۰ ص ۹۰ ق ۱۰۰ ر ۲۰۰ ش ۳۰۰ ت ۴۰۰ ث ۵۰۰ خ ۶۰۰ ذ ۷۰۰ ض ۸۰۰ ظ ۹۰۰ غ ۱۰۰۰

فالجمله بیست و هشت حرف است نه آحاد و نه عشرات و نه مئات و یکی الف

و دیگر رقمها از این حروف مرکب شوند چنانکه در این جدول نموده می شود

آحاد	ا	ب	ج	د	ه	و	ز	ح	ط
	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
عشرات	ی	ک	ل	م	ن	س	ع	ف	ص
	۱۰	۲۰	۳۰	۴۰	۵۰	۶۰	۷۰	۸۰	۹۰
مآت	ق	ر	ش	ت	ث	خ	ذ	ض	ظ
	۱۰۰	۲۰۰	۳۰۰	۴۰۰	۵۰۰	۶۰۰	۷۰۰	۸۰۰	۹۰۰
الوف	غ	بغ	جغ	دغ	هغ	وغ	زغ	حغ	طغ
	۱۰۰۰	۲۰۰۰	۳۰۰۰	۴۰۰۰	۵۰۰۰	۶۰۰۰	۷۰۰۰	۸۰۰۰	۹۰۰۰
الوف العشرات	یغ	کغ	لغ	مغ	نغ	سغ	عغ	فغ	صغ
	۱۰۰۰۰	۲۰۰۰۰	۳۰۰۰۰	۴۰۰۰۰	۵۰۰۰۰	۶۰۰۰۰	۷۰۰۰۰	۸۰۰۰۰	۹۰۰۰۰

و بیشتر را افزایش دانند و کمتر را افزایش شد یا یازده و کب بیست و دو و لو سی و شش

و قمه یکصد و چهل و پنج و غذ قط یکهزار و هفتصد و هشتاد و نه و چنین عدد هزار عشرات نبود

اگر بر رقم هزار مقدم دارند مانند بغ دو هزار و یغ ده هزار و قغ صد هزار و خطوغغد

ششصد و سی و پنج هزار و هفتصد و لجغشسد سی و سه هزار و سیصد و شصت و چهار

و هم بر این قیاس می باید نوشت و هر جا که هیچ عدد در هر مرتبه نباشد صفر نهند بدین گونه

فصل دوم در ایام هفته و علامات آنها چنین است ا یکشنبه ب دوشنبه ج سه شنبه

د چهارشنبه ه پنجشنبه و جمعه ز شنبه و بعضی شان شنبه صفر نهند فصل سیم

در تاریخ عربی و نام ماههای ایشان چنین است محرم الحرام، صفر المظفر، ربیع الاول، ربیع الآخر

جمادی الاولی، جمادی الآخر، رجب المرجب، شعبان المعظم، رمضان المبارک، شوال المکرم، ذی القعده الحرام

ذی الحجه الحرام و اول ماه بر دیدن ماه نو گرفته و عدد روزهای ماهها سی روز یا بیست و نه روز

و از این بیش و کم نباشد و نشان روزهای پایان نشان رقم عدد روزها بود و روز اول را

غره و نیمه را منتصف و آخر را سلخ خوانند و چنین ماه بآخر رسد در تقویم یکی به دست راست صفر اول ماه

و نوشته نویسند واهل حساب ماه اول را از سال سی روز گیرند و ماه دویم را بیست و نه روز و همچنین
تا آخر و در هر سی سال یازده بار در آخر ذی حجه یکروز زیاد کنند تا سی روز شود و آنرا کبیسه خوانند
و ابتدای این تاریخ از هجرت حضرت پیغمبر صلی الله علیه وآله وسلم گیرند از مکه بمدینه و جدول کبایس آن اینست

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

فصل چهارم در تاریخ رومی و نام ماههای ایشان اینست تشرین الاول ۳۱
تشرین الآخر ۳۰ کانون الاول ۳۱ کانون الآخر ۳۱ شباط ۲۸ آذار ۳۱ نیسان ۳۰
ایار ۳۱ حزیران ۳۰ تموز ۳۱ آب ۳۱ ایلول ۳۰ و از اینجمله چهار ماه سی روز است و آن
تشرین الآخر و نیسان و حزیران و ایلول است و هفت ماه دیگر غیر شباط سی و یک روز
و شباط در سه سال پیاپی بیست و هشت روز و ربعی بیش بود و در سال چهارم بیست و نه روز بود
و روز بیست و نهم را کبیسه گویند و نشان روزها رقم عدد روزها بود و مبدا این تاریخ از عهد
اسکندر رومی است **فصل پنجم** در تاریخ فرسی نام ماههای ایشان این است
فروردینماه ۳۰ اردیبهشتماه ۳۰ خردادماه ۳۰ تیرماه ۳۰ مردادماه ۳۰ شهریورماه ۳۰ مهرماه ۳۰
آبانماه ۳۰ آذرماه ۳۰ دیماه ۳۰ بهمن ماه ۳۰ اسفندارماه ۳۰ و روزهای هر ماه سی روز بود و پنج روز
خمسه مسترقه در آخر آبانماه یا اسفندارمذماه افزایند و نشان روزهای ایشان رقم عدد روزها
بود و اینها ماهها را ماههای قدیم خوانند و مبدا این تاریخ از اول ملک یزدجرد بن شهریار
گیرند که آخر ملوک عجم بوده **فصل ششم** در تاریخ جلالی و نام ماههای این تاریخ نیز چون ماههای

پارسیانست وعدد روزهای ماهها سی بود و خمسه مسترقه در آخر اسفندارمذ ماه گیرند

و بهر چهار سال یا پنجسال یکروز دیگر بخمسه در آخر پنجه در دین افزایند تا شش روز شود و روز اول

فروردین روزی بود که در نیمروز آنروز یا در پیش از آنروز بنزد آفتاب ازبرج حوت بحمل

انتقال کرده باشد و اینماهها را ماههای جلالی و ملکی خوانند و مبدا این تاریخ از کبیسه سلطان جلال الدین

ملکشاه گیرند و در تقویم پنج جدول باریک بر صفحه دست راست پیش از تقویم کواکب کشند

و در یکی از آن رقم ایام نویسند و در چهار دیگر رقم روزهای این چهار تاریخ هر روزی برابر آن روز افتد

و نام ماههای این چهار تاریخ بر جانب دست راست آنجا که نوشته باشند نویسند

فصل هفتم

در ستارهای هفتگانه زحل ۱ مشتری ۲ مریخ ۳ شمس ۴ زهره ۵ عطارد ۶ قمر ۷ هر یکی

بر فلکی بترتیب مذکور و دورترین افلاک از زمین فلک زحل است و نزدیکترین فلک قمر و نشانهای

اینکواکب در تقویم حرف آخر است از نامهای ایشان و ازین هفت شمس و قمر را نیرین خوانند و شمس را

نیر اکبر و قمر را نیر اصغر و پنج باقی را خمسه متحیره خوانند از آن که هر یک از ایشانرا استقامتی بود پس

توقفی پس رجوعی پس توقفی پس استقامتی و شمس و قمر را جز استقامت نبود و زحل و مشتری و مریخ را علوی

و زهره

و زهره و عطارد را سفلیین خوانند و روش ستارگان مختلف باشد و باقی ستارگان را ثوابت خوانند

و جمله بر فلک هشتم باشند و بالای آن فلک نهم است آنرا فلک الافلاک و فلک اطلس و فلک اعظم

و مدار یومی و حرکت اولی و معدل النهار خوانند و او همه افلاک را از مشرق بمغرب حرکت کند و آنرا حرکت شبانه روزی

خوانند و دیگر افلاک از جانب [illegible] بمغرب حرکت میکنند هر یک بحرکتی خاص و صورت افلاک اینست

فصل هشتم در بروج و اجزاء آن و سیر کواکب در آن بدانکه دور فلک را که همه کواکب بدان حرکت
می کنند بدوازده بخش کرده اند و هر یکرا به برجی داده اند و هر برجی را سی بخش کرده اند و هر بخش را
درجه خوانند و هر درجه را شصت بخش کرده اند و هر یکرا ثانیه خوانند و هر یکرا شصت بخش کرده اند و هر یکرا
ثالثه خوانند و همچنین تا بالعاشره و نام بروج دوازده گانه و درجات اینست که در دایره نموده
و نشانهای بروج چنین است حمل ثور ا جوزا ب
سرطان ج اسد د سنبله ه میزان و عقرب ز
قوس ح جدی ط دلو ی حوت یا و درجه از سی نگذرد چون سی شود برجی گردد
و دقیقه از پنجاه و نه نگذرد چه آنکه چون شصت شود درجه گردد و در تقویم بعد از جدول اهلها تاریخ
هفت جدول مساوی جهت موضع کواکب هفتگانه در نیم روز هر روز نهند برگشته در دو ولی
بازای هر روز سه رقم نویسند یک رقم برج و یک رقم درجه و دیگر رقم دقیقه و دقیقه آن موضع کواکب
و آنقدر درجات و دقایق که بااین نیم روز رفته باشد از آن برج نویسند و ابتدای رقم کواکب با آفتاب
کنند پس ماه پس بکواکب خمسه متحیره بترتیب افلاک نهند و چنین درجه و دقیقه کواکب را زیر هر دو نیامده بود

کواکب مستقیم باشند و چون نقصان بود راجع باشند و اگر زیاده و نقصان نبود مستقیم بود
فصل نهم در مقدار و روش ستارگان بدانکه شمس دوری در یکسال تمام کند و برجی بماهی
قطع کند و قمر دوری در بیست و هفت شبانه روز و ثلثی تمام کند و برجی زیاده از دو روز و کمتر از سه روز
قطع کند و زحل دوری در سی سال تمام کند و برجی در دو سال و نیم قطع کند و در هر دوازده ماه چهار ماه
و نیم راجع بود و مشتری دوری در دوازده سال تمام کند و چنین در برجی مستقیم و بیکرو بیش در یکسال تمام کند
و در هر سیزده ماه چهار ماه راجع بود و مریخ دوری در دو سال کم یکماه و نیم تمام کند و در هر دو سال و یکماه و نیم
دو ماه و نیم راجع باشد و زهره دوری در صد و یکسال تمام کند و در برجی چنین مستقیم و بیکرو بیش
در بیست و هفت روز تمام کند و در هر یکسال و هفت ماه و نیم یکماه و نیم راجع باشد و عطارد
دوری در صد و یکسال تمام کند و برجی چنین مستقیم و بیکرو بیش پانزده روز تمام کند و در هر صد
و شانزده روز بیست و دو روز راجع باشد اما کواکب ثوابت دوری در بیست و چهار هزار سال
تمام کند و برجی در دو هزار سال قطع نمایند و درجه تقریب شصت و شش سال شمسی تمام کنند
و در سیر کواکب و قطع بروج و دوران و رجعت در این جدول معلوم نمایند و قواعد آن

سیر کواکب	شمس	قمر	زحل	مشتری	مریخ	زهره	عطارد
قطع بروج	یک ماه	[illegible]	دو سال و نیم	یک سال	[illegible]	[illegible]	[illegible]
دوماه	یکسال	[illegible]	سی سال	دوازده سال	[illegible]	[illegible]	[illegible]
رجعت	نیست	نیست	[illegible]	چهار ماه	[illegible]	[illegible]	[illegible]

فصل دهم در جوزهرین و عرض ماه و دیگر سیارات بدانکه آفتاب بر مداری همیشه میان برجها گذرد و آنرا منطقة البروج خوانند و ماه را مداری دیگر هست مایل از مدار آفتاب در دو جانب مقابل یکدیگر تقاطع کنند و آن دو تقاطع را جوزهرین و عقدتین خوانند پس یک نیمه از مدار ماه جانب شمال بود از مدار آفتاب و یک نیمه جانب جنوب و آن عقده را که چون ماه ازاو بگذرد شمالی شود راس خوانند وان نقطه که ماه ازاو بگذرد جنوبی شود ذنب خوانند و مقدار بعد ماه از مدار آفتاب عرض ماه خوانند و غایتش در پنج درجه بود و تقویم ماه را یعنی دوری از سر حمل بر توالی بروج طول ماه خوانند [illegible] سیر معکوس همی کنند کواکب راجع و دوری در نوزده سال و برجی در نوزده ماه و درجه نوزده روز تقریبا تمام کنند و در تقویم موضع راس را بعد از تقویم عطارد بیارند برج و درجه و دقیقه و موضع ذنب

را

برج هفتم از آن برج بهمان درجه و دقیقه بود و بدین سبب موضع ذنب نیاورند و [illegible] عرض ماه در جدولی جداگانه پهلوی تقویم او بیاورند در حد اعظمی یک درجه و یکی دقیقه و عرض ماه در ربع از دوری قمر بعد از راس بود و آن شمالی صاعد زاید بود در ربع دیگر که قمر بعد از نهایت [illegible] رسیده بذنب شمالی هابط ناقص همی بود در ربع سیم که از ذنب گذشته همی جنوبی هابط زاید بود و در ربع چهارم در بعد از او بود و قمر رو بر راس دارد تا رسیدن بر آن جنوبی صاعد ناقص بود و [illegible] عرض همین و گاه همی عرض هر کوکبی پهلوی تقویم او بیاورند و آفتاب را عرض نبود از جهت آنکه عرض دوری ستارگان بود از راه آفتاب و آفتاب را از راه خود دوری نشود و نشانهای شمالی و جنوبی و صاعد و هابط از حرف اول گیرند و نشانهای زاید و ناقص و راس و ذنب را از حرف آخر گیرند

جوزهرین
راس
ذنب
حمل
ثور
حوت
شمال
جنوب
جوزهرین

فصل یازدهم در ساعات و ارتفاعات بدانکه شبانه روز را بیست و چهار قسم کنند و هر یکی را ساعت
خوانند و هر ساعتی را بشصت قسم کنند و هر یکی را دقیقه خوانند و در تقویم بازای هر روز ساعات
و دقایق آن روز بنهند و چنین آنرا از بیست و چهار نقصان کنند آنچه بماند ساعات و دقایق شب بود
و روز از تحویل آفتاب بجدی تا وقت تحویل آن بسرطان افزاید و در نیمه دیگر بکاهد و شب عکس آن
پس درازترین روزهای سال کوتاهترین شبها وقت تحویل آفتاب بسرطان و کوتاهترین روزها
و درازترین شبها وقت تحویل آفتاب بجدی بود و وقت تحویل آفتاب بحمل و میزان روز و شب برابر بود
و این ساعات را ساعات مستوی خوانند و چنین هر روز و شب را جدا جدا بدوازده قسم کنند آنرا ساعات
زمانی معوج خوانند و مقدار هر ساعتی بحسب درازی و کوتاهی روز و شب میکاهد و می افزاید اما ارتفاع
آفتاب بعد او بود از سطح افق که بر زمین بگذرد و میان ظاهر و پوشیده از هم جدا کند
از آسمان و آن مقدار بدرجات و دقایق بود و غایتش بوقت نصف النهار باشد و غایت ارتفاع
نیم روز هر روزی در تقویم تمام بعد از ساعات در جدول جداگانه بنهند و هیچ ارتفاع از نود درجه
زیاده نگردد چنانکه در آن صفحه مقابل شکل آنها نوشته میشود و از آن باز دهند

نظر

فصل چهاردهم در نظر و تناظر بعضی کواکب ببعضی اما نظر آنست که دو کوکب در یک برج بیک درجه
و یک دقیقه جمع آیند آنرا قران و مقارنه خوانند پس اگر اتصال میان آفتاب و ماه بود آنرا
اجتماع خوانند و اگر میان آفتاب و یکی از کواکب خمسه متحیره بود آنرا احتراق آن کوکب خوانند
و چنین درجه و دقیقه دو کوکب در دو برج که یکی از آن سیوم دیگری بود مثلا و شمه آنرا تسدیس خوانند و اگر یکی
از آن در چهارم دیگری بود آنرا تربیع خوانند و اگر یکی در پنجم برج بود آنرا تثلیث خوانند
و اگر یکی در هفتم دیگری بود آنرا مقابله خوانند و مقابله نیرین را استقبال خوانند
و تسدیس سدس فلک بود و تربیع ربع و تثلیث ثلث و اگر یکی از آن دو کوکب در دوم یا ششم
یا دهم یا یازدهم دیگری بود آنرا اتصال نگیرند پس روشن شد که هر کوکبی را دو تسدیس و دو تربیع و دو تثلیث

بود از هر جانب او و یکی مقابله و یکی مقارنه و جمله هشت نظر باشد و در اکثر تقاویم نبود

الا مقارنه و آنرا مجاسه خوانند و زهره و عطارد را با نبود الا احتراق و ایشان را

با یکدیگر الا تسدیس و قران نبود از جهت آنکه زهره بیش از چهل و هفت درجه و عطارد

بیش از بیست و هفت درجه از آفتاب دور نشود در هر جانبی این کواکب متحیره یکی از ایشان

اینرا گویند متصلست و چون بگذرد گویند منصرفست و علامات این نظرها پیش کاتبان را

بر حاشیه تقویم بر صفحه دست راست نویسند و آنهارا اتصالات کلی گویند و نام ماههای

هر چهار تاریخ و روزها که دران تاریخ مشهور بود نیز آنجا نویسند و تحویل ستارگان از برجی

به برجی و رجعت و عکس و استقامت و اوج و حضیض و احتراق و شرف و هبوط نیز همانجا

نویسند و دایره نظرات بجهت آنکه تا بفهم سطور نموده شد تا بسهولت مفهوم گردد

وتناظر هر نوع بود یکی آنکه میان دو کوکب برابر هر دو موضع در ساعات روز و شب

بود و آنکه موضع بود از هر جانب سر سرطان و سر جدی که بعد هر دو از نقطه سر سرطان

و سر جدی متساوی باشد مثلا یکی در بیست درجه ثور و دیگری در ده درجه اسد

از سر سرطان یک برج و ده درجه بود و از سر جدی چهار برج و بیست درجه بود دوم آنکه

میان دو کوکب باشد هر دو در موضع باشند مطالع متساوی باشند از هر جانب سر حمل و سر میزان

و بعد هر دو از نقطه سر حمل و سر میزان متساوی باشد

و چون ماه در برج [illegible] نو شود و نظر
[illegible] و اهل حکمت و کتب و اطفال و اهل قلم
ترکان و ترسایان و عامه و عوام و
و چون ماه در برج سرطان نو شود
نظر در آب روان و چیزهای سفید
و نقره و مرکبات و تجملات
و دیدار خواتین و [illegible]
حسن باید [illegible]
[illegible] وغیره دیدن و چون
ماه در برج اسد نو شود
نظر در آینه روشن و جواهر [illegible]
و مواضع عالی و دیدار سلاطین
و ملوک و آتش افروخته باید کرد
[illegible]
و [illegible] زنان [illegible]
و چون ماه در برج سنبله نو شود
نظر در سبزه و [illegible]
[illegible]
و چون ماه در برج میزان نو شود
نظر در آینه روشن و صورت خوب
مرغوب و چیزهای سفید و دیدار

وتناظرها نیز در میان اتصالات کلی نویسند و هرگاه کوکبی متصل شود بکوکبی بر سبیل نظر یا تناظر
و پیش از اتمام آن اتصال باطل شود بسبب رجوع یا بطوء کوکب متصل و یا بسبب آنکه مقارنه کوکب
اتصال با او بود یا سرعت سیر او باطل شود آنرا انتکاث خوانند و باین نشان نکث
نبشته و علامات نظرها و انچه تعلق بدو دارد بدینگونه نبشته ه مقارنه و قران
س تسدیس و ع تربیع و ث تثلیث و له مقابله و ل استقبال و ع اجتماع
ق احراق و ه مجاسده و ط تحویل و ر نهار و ل لیل و م یوم و تناظر
و کا انتکاث. فصل یازدهم در مزاجات قمر و دیگر احوال او در صفحه دست چپ تقویم
در مزاجها اول ایام هر روز عربیه سیم انتقالات ماه از برجی به برجی نویسند با نشان آن روز
و شب در جدول چهارم رقم برج نویسند پس شش جدول متساوی بنهند جهت نظر قمر
با کواکب شش گانه باقی و اول از آفتاب ابتدا کنند پس زحل و مشتری و مریخ و زهره و عطارد
و بازای هر روزی در وی یادر شبی بعد ازوی بود و قمر را بکوکبی از این شش گانه نظری
باشد در جدول آن کوکب رقم آن نظر و ساعت نظر در ساعت بود بازاء آن روز یا شب نویسند

و از انچه

و از انچه بازای روزی بود که در وی یادر شبی بعد از وی بود و هیچ نظر نیفتد خالی بماند و این
اتصالات را مزاجات قمر خوانند و استقبال و اجتماع در هر ماه که افتد در صفحه دست راست از جانب
راست اتصالات کلی بنویسند در جدولی باریک در روز یا شب التعیین کنند و ساعات آن از آن روز
رفته بنویسند و برج طالع و برج عاشر و درجات و دقایق هر یک بنویسند و طالع آن بود که در آن وقت
از شرق طلوع کند و عاشر آن بود که در آنوقت بمیان مشرق و مغرب در میان آسمان بود
و جزو اجتماع نیز نویسند و آن موضعی بود از فلک که آفتاب و ماه در وی مقارن شده باشد
و جزو استقبال هم نویسند و آن جزو موضع آفتاب بود در وقت آنکه با ماه مقابله کنند
و ابت موضع ماه و حالات قمر نویسند و بعضی در جدولی جداگانه نویسند بعد از مزاجات بر صفحه
دست چپ و بعضی در خانهای خالی از جدول مزاجات نویسند بدون ذکر و دیگر حالات که بیان
قمر بود که در کدام روز یا شب با راس و ذنب مقارن گردند و بجهت ساعات رسیدن ماه بود
بدرجه شرف و هبوط و با اول هبوط آفتاب یعنی بطریقه محترقه و بعد از این طریقه شرف
و هبوط کواکب گوییم و حال طریقه محترقه بگوشیم و بعضی رسیدن ماه بتحت الشعاع آفتاب هم یاد کنند

وانوقتی بود که جدا ماه از آفتاب پیش از اجتماع برو از ده درجه آید و مجاسد باهر ابابه کی بیاورد

وچنین گویند که کبید کوکبی است نحس سیر او معکوس است و در رصد چهیری و چهار سال آنرا تمام کنند

و برجی در دوازده سال و چنین کوکبی بر فلک بهیر از نباید و علامات آنست قمر مع راس معس

وقمر مع ذنب معس وقمر با شرف ح وقمر هبوط د وقمر بطریقه محرقه د

وقمر تحت الشعاع ع وقمر با کید ع **فصل چهارم** در منازل ماه و آن بیست و هشت منزل است

باین ترتیب ۱ شرطین ۲ بطین ۳ ثریا ۴ دبران ۵ هقعه ۶ هنعه ۷ ذراع ۸ نثره

۹ طرفه ۱۰ جبهه ۱۱ زبره ۱۲ صرفه ۱۳ عوا ۱۴ سماک ۱۵ غفر ۱۶ زبانا ۱۷ اکلیل ۱۸ قلب

۱۹ شوله ۲۰ نعائم ۲۱ بلده ۲۲ ذابح ۲۳ بلع ۲۴ سعود ۲۵ اخبیه ۲۶ مقدم ۲۷ موخر ۲۸ رشا

وقمر هر روز در منزلی باشد ازین منازل و گاه باشد که از یکی روز در منزلی بود و گاه زیاده

از یک منزل در روزی برود و موضع ماه در هر منزلی باشد بوقت نیم روز نام آن منزل در جدول

جداگانه بنهند با بازای آن روز و بعضی وقت انتقال ماه از منزلی بمنزلی در جدول دیگر بنهند

و چنین فلک دوازده برج است و منازل بیست و هشت منزل حصه هر برجی دو منزل و ثلثی باشد

وشمس هر منزل که باز پس گذارد و از او دور شود آن منزل پیش از طلوع آفتاب برآید و چون

ظاهر کردد طلوع آنرا در میان اتصالات کلی نویسند تا آن روز بوقت طلوع هر منزلی سقوط رقیب آن منزل

و آن منزل پانزدهم بود از آن منزل **فصل پانزدهم** در ظهور و اختفا کواکب و احوال آن

ستارگان علوی پیش از احتراق بچند روز در مغرب مختفی شوند بعد از غروب آفتاب و بعد از احتراق

بچند روز در مشرق ظاهر شوند پیش از طلوع آفتاب و احتراق ایشان در میان استقامت ایشان بود

و مقابله ایشان با آفتاب در میان ایام رجوع ایشان بود و در میان دو تثلیث آفتاب بود

و زهره و عطارد را هم در میان استقامت و هم در میان رجعت احتراق بود و در اول

رجوع در مغرب مختفی شوند و در آخر در مشرق ظاهر گردند و بعد از احتراق هم در میان استقامت

بود در مشرق مختفی شوند و بعد از احتراق در مغرب ظاهر گردند و اوقات ظهور و اختفای کوکب

در تقویم در میان اتصالات کلی بنویسند و اما دیدن ماه نو را که از موضع غروب آفتاب بشمال

یا در جنوب ببینند و باریک و روشن ببینند و در صفحه جداگانه جهت هر ماهی نوشته باشند

و باشد که احوال سیر کوکب در رصد و ادای هفتگانه تقویمهای ایشان در دوازده ورق گفتیم

بر الله تیمنا بذکر الاعظم خدمت انصحه یام
افا و دیگر بین الانام بیر آمند که چون فلان
که بترکی اتی الا فلان و بعربی افلا فلان
و بزبان ایغور اتی الا فلان و بپارسی اقوا
فلان منند آنکه

ترکی	عربی	فارسی	ایغور
سیچقان ییل	فاره	موش	
اود ییل	بقر	گاو	
بارس ییل	نمر	پلنگ	
توشقان ییل	ارنب	خرگوش	
لوی ییل	تمساح	نهنگ	
ییلان ییل	حیه	مار	
یونت ییل	فرس	اسب	
قوی ییل	غنم	گوسفند	
بیچین ییل	قرد	بوزینه	
تخاقوی ییل	دجاجه	مرغ	
ایت ییل	کلب	سگ	
تنگوز ییل	خنزیر	خوک	

… هم برقم بیان کنند مثلا چون کسر بع السیر بود یعنی سیر او بر سیر وسطش زاید بود این رقم نویسند **طی** و چون بطی السیر بود که سیر او بر سیر وسطش کمتر بود این رقم نویسند **ط** و چون سیرش بقدر سیر وسطش بود این رقم نویسند **سط** و مقیم را **قیم** و مستقیم را **مستقیم** و راجع را **رج** و هر کوکبی را چهار نطاق بود در فلک اوج و چهار در فلک تدویر که آنرا هم صورت نویسند و نشان نطاقهای اوّل اوجی چنین بود **فلا** دویم **هد** و سیم **قح** و چهارم **ماد** و نطاق اوّل تدویری **حار** و دویم **هد** و سیم **قح** و چهارم **هد** و آفتاب را نطاقهای تدویری نبود و علامات اشکال ظهور و خفا و نطاقها بدین صورت

نطاق اول اوج
نطاق دویم اوج
نطاق سیم اوج
نطاق چهارم اوج

فصل شانزدهم در بیان آنچه در تقویم آمده در اوراق جدا نه که نه برابر هر روزی نویسند و در باب طالع سال بدانکه پیش از اوراق طالع سال و صورت آن بیاورند و درجات خانهای دوازده گانه از بروج و مواضع کواکب و راس و ذنب را در وقت تحویل ثبت کنند و موضع سهام نیز نویسند و سهام دلایل چیزهای مخصوص بود که از مواضع کواکب و خانها گیرند و از همه سهام معروفتر سهم السعادة و سهم الغیب بود و پیش از صورت طالع وقت تحویل آفتاب را یاد دارند و بعضی طالع اجتماعات و استقبالات را هم نویسند و صورتها بنهند و صورتها طالع را از آنچه خوانند و بعد از اوراق ماهها خسوف و کسوف که در آن سال اتفاق افتد بیاورند و تعیین اوقات و احوال آن نمایند و طالعهای هر یک ثبت کنند اما دیگر جدولها که پیش از اوراق ماهها ثبت کنند جهت احکام فصول قرانات و اجتماعات بعضی و جهت تواریخ و زواید دیگر حالها بر جبلت ده هر قومی از آن مستغنی بود این احتیاج معرفت تقویم و بعد بعضی چیزها بدان محتاج افتد بر سبیل ایجاز بیان کنیم و صورت زایچه و سهام

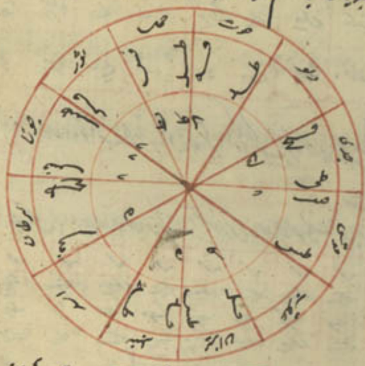

فصل هفدهم در خانه و وبال هر کوکبی جدی و دلو خانهٔ زحل اند و قوس و حوت خانهٔ مشتری اند
حمل و عقرب خانهٔ مریخ ثور و میزان خانهٔ زهره جوزا و سنبله خانهٔ عطارد سرطان خانهٔ ماه
و اسد خانهٔ آفتاب و مقابل خانهٔ هر کوکبی وبال او بود پس خانهای زحل وبال نیرین باشند
و خانهای نیرین وبال زحل و همچنین و راس و ذنب را وبال نبود چنانکه در دایره مصور گشته

فصل هجدهم در شرف و هبوط کوکب شرف آفتاب در نوزدهم درجه حمل است و شرف ماه
در سیم درجه ثور و شرف زحل در بیست و یکم درجه میزان و شرف مشتری در پانزدهم درجه سرطان
و شرف مریخ در بیست و هشتم درجه جدی و شرف زهره در بیست و هفتم درجه حوت و شرف عطارد
در پانزدهم درجه سنبله و شرف راس در سیم درجه جوزا و شرف ذنب در سیم درجه قوس و شرف

هر شرفی را آن یکدرجه که قوی‌تر بود و تا کوکب روی بدرجه شرف دارد قوت شرف او را بود
در تزاید دارد و چون از آن بگذرد روی در نقصان دارد و هبوط هر کوکبی مقابل شرف او بود
و حکم‌ها مانند حال شرف بود و گفتیم طریقه محترقه میان هبوط آفتاب و ماه بود یعنی از نوزدهم
درجه میزان تا چهارم درجه عقرب و دایره شرف و هبوط بنوعی است که نموده میشود

فصل نوزدهم در مثلثات و ارباب آن حمل و اسد و قوس مثلثهٔ ناری اند و ارباب
این مثلثه بروز آفتاب بود و مشتری و زحل و بشب مشتری را بر آفتاب مقدم دارند و ثور و سنبله
و جدی مثلثهٔ خاکیند و ارباب این مثلثه بروز زهره و قمر و مریخ بود و بشب قمر را بر زهره
مقدم دارند و جوزا و میزان و دلو مثلثهٔ هوائیند و ارباب این مثلثه بروز زحل و عطارد و مشتریند

و بشب عطارد را بر زحل مقدم دارند و سرطان و عقرب و حوت مثلثهٔ آبی اند و ارباب این مثلثه بروز زهره و مریخ و قمر اند و بشب مریخ را بر زهره مقدم دارند و جدول ارباب مثلثات این است

جدول	ارباب	مثلثات	بروز		جدول	ارباب	مثلثات	بشب
ناری	شمس	مشتری	زحل		ناری	مشتری	شمس	زحل
خاکی	زهره	قمر	مریخ		خاکی	قمر	زهره	مریخ
هوائی	زحل	عطارد	مشتری		هوائی	عطارد	زحل	مشتری
آبی	زهره	مریخ	قمر		آبی	مریخ	زهره	قمر

فصل سیوم در حدود کواکب و ارباب آن هر یکی از کواکب متحیره در هر برجی حدی هم

و آنچه اصح بیش بود و در حدود خلاف کرده اند مشهورترین حدود مصریانست آن برین تفصیل

مه	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
منتها	زحل	مریخ	زحل	زحل	مریخ	زحل	مریخ	زحل	زحل	مریخ	زحل	✓
مه	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
منتها	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
مه	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
منتها	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
مه	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
منتها	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
مه	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
منتها	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

	حمل	ثور	جوزا	سرطان	اسد	سنبله	میزان	عقرب	قوس	جدی	دلو	حوت
زحل	ه	ه	و	ط	ه	ب	و	و	ه	ط	ه	ب
مشتری	و	ح	و	ز	و	ط	ز	ه	[illegible]	ز	ن	د
مریخ	ه	ح	ز	ز	و	[illegible]	ب	ز	[illegible]	ط	ه	ط
زهره	و	ح	ه	و	ه	[illegible]	[illegible]	ر	ه	ح	و	یب
عطارد	ح	و	ر	و	ر	ر	ح	ح	ر	ط	ر	۲۰

فصل [illegible] در وجوه و دیگر خطا اما وجوه آنست که هر برجی را به ثلث کنند و از حمل ابتدا کرده ثلث اول را بصاحب برج دهند یعنی مریخ و ثلث دویم بآن که در تحت اوست یعنی شمس و ثلث سیم بآن که در زیر اوست یعنی زهره و ثلث اول ثور بآن که در زیر اوست یعنی عطارد و ثلث دویم را بقمر و سیم آنرا که بر بالای همه است یعنی زحل و بعد از آن مشتری و بعد از آن مریخ برین قیاس تا باخر حوت رسد و مریخ که اول او و وجه در پهلوی هم افتد و آن ثلث اول حمل و آخر حوت بود چنانکه درین جدول نموده میشود باز دهند و جدول صور ابراج

جدول وجوه کواکب

برج	٤	١	٠	٧	٢	٥	٦	٣	٤	٢	٣	٦
۱۰	مریخ	عطارد	مشتری	زهره	زحل	شمس	قمر	مریخ	عطارد	مشتری	زهره	زحل
۲۰	شمس	قمر	مریخ	عطارد	مشتری	زهره	زحل	شمس	قمر	مریخ	عطارد	مشتری
۳۰	زهره	زحل	شمس	قمر	مریخ	عطارد	مشتری	زهره	زحل	شمس	قمر	مریخ
برج	٤	١	٠	٧	٢	٥	٦	٣	٤	٢	٣	٦

و بعضی هر برجی را بمثلثات قسمت کنند و ثلث اول از هر برجی بصاحب برج دهند و ثلث دویم آن برج حمل را که صاحبش مریخ بود و ثلث دویم اسد را بصاحب آن که شمس است دهند و ثلث سیم قوس را بصاحب آن که مشتری است دهند و هم برین در دیگر برجها و این قسمت را دریجانات خوانند

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

جدول [illegible]

برج	١٠	٢٠	٣٠	برج
٤	مریخ	شمس	مشتری	٤
١	زهره	عطارد	زحل	١
٠	عطارد	زهره	زحل	٠
ج	قمر	مریخ	مشتری	ج
د	شمس	مشتری	مریخ	د
ه	عطارد	زحل	زهره	ه
و	زهره	زحل	عطارد	و
ز	مریخ	مشتری	قمر	ز
ح	مشتری	مریخ	شمس	ح
ط	زحل	زهره	عطارد	ط
ی	زحل	عطارد	زهره	ی
یا	مشتری	قمر	مریخ	یا

وهمچنین هر برجی را سه قسمت کنند قسم اول صاحب برج ده‌بهر یعنی مریخ را صاحب حمل است
ودویم را صاحب ثور یعنی زهره وسیم را صاحب جوزا یعنی عطارد وهمچنین تمام حمل
تمام شود یعنی قسم اول ثور صاحب جدی را یعنی زحل وقسم دویم را صاحب دلو او قسم سیم
مشتری را صاحب حوت وچهارم مریخ را صاحب حمل وهمچنین تا آخر برج وازاین
ترتیب لازم آید که هر قسم از هر سه برج که یک مثلثه‌اند یک کوکب را بود مثلا
قسم اول ودویم از مثلثه خاکی یعنی هم از ثور وهم از سنبله وهم از جدی زهره را بود وقسم
مشتری را بود که صاحب [illegible] وایزا نه‌بهر خوانند وجدول اینست که نموده میشود

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
٩	١	٠	٧	٢	٥	٦	٧	٣	٣	٣	٦

وهمچنین هر برجی را بدوازده قسمت کنند هر قسمی دو درجه ونیم قسم اول صاحب برج را دهند
ودویم را صاحب برجی که بعد او بود بدین ترتیب تا تمام قسمها را صاحب بروج دوازده‌گانه دهند
واین تقسیم را اثنی عشریه خوانند وجدول این است که نوشته میشود

بل	٤	مریخ	زهره	عطارد	قمر	شمس	عطارد	زهره	مریخ	مشتری	زحل	زحل	مشتری
٤٥	١	زهره	عطارد	قمر	شمس	عطارد	زهره	مریخ	مشتری	زحل	زحل	مشتری	مریخ
دل	٠	عطارد	قمر	شمس	عطارد	زهره	مریخ	مشتری	زحل	زحل	مشتری	مریخ	زهره
٤ـ	ج	قمر	شمس	عطارد	زهره	مریخ	مشتری	زحل	زحل	مشتری	مریخ	زهره	عطارد
عدل	د	شمس	عطارد	زهره	مریخ	مشتری	زحل	زحل	مشتری	مریخ	زهره	عطارد	قمر
٤ه	ه	عطارد	زهره	مریخ	مشتری	زحل	زحل	مشتری	مریخ	زهره	عطارد	قمر	شمس
نول	و	زهره	مریخ	مشتری	زحل	زحل	مشتری	مریخ	زهره	عطارد	قمر	شمس	عطارد
حل	ز	مریخ	مشتری	زحل	زحل	مشتری	مریخ	زهره	عطارد	قمر	شمس	عطارد	زهره
الهل	ح	مشتری	زحل	زحل	مشتری	مریخ	زهره	عطارد	قمر	شمس	عطارد	زهره	مریخ
٤٥٦	ط	زحل	زحل	مشتری	مریخ	زهره	عطارد	قمر	شمس	عطارد	زهره	مریخ	مشتری
ول	ی	زحل	مشتری	مریخ	زهره	عطارد	قمر	شمس	عطارد	زهره	مریخ	مشتری	زحل
٤ا	یا	مشتری	مریخ	زهره	عطارد	قمر	شمس	عطارد	زهره	مریخ	مشتری	زحل	[illegible]

وچون کوکبی در برجی بود وچند درجه ودقیقه از آن برج قطع کرده باشد درجه ونیم از آن
درجات مقدار حصه آن برج بود ودو درجه ونیم حصه هر برجی که بعد از او بود تا آنجا که کسر
از حصه برجی بماند از آن یا هر درجه چهار دقیقه وهر پنج دقیقه را یکدرجه وهر دقیقه را چهار ثانیه
دقیقه بنهند تا آن برج که نوبت بادرسید بشمارند آنجا برسد اثنی عشریه آن کوکب باشد مثلا
کوکبی در بیست درجه [illegible] دقیقه از ثور باشد از این مبلغ ده درجه حصه چهار برج باشد [illegible] آن

ثور و جوزا و سرطان و اسد نفد و یکدرجه باقی از او انصرام برج و سی و هفت دقیقه از او حاصل بود

جمله بیست و پنج درجه بود و چهار دقیقه دوازده دقیقه و الجمله از برج سنبله ... تا بدین سن

پس اثنی عشر از کوکب در بیست و دو درجه و بیست و چهار دقیقه سنبله بود در این فصل ...

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱
[illegible]	۱۲	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
[illegible]	۱۱	۱۲	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
[illegible]	۱۰	۱۱	۱۲	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
[illegible]	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
[illegible]	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱	۲	۳	۴	۵	۶
[illegible]	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱	۲	۳	۴	۵
[illegible]	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱	۲	۳	۴
[illegible]	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱	۲	۳
[illegible]	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱	۲
[illegible]	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

فصل بیست و دوم در اوجات آفتاب و پنج ستاره متحیره و حضیضهای ایشان متقابل اوجها

بود الا عطارد که او را دو حضیض بود در دو تثلیث از اوج او و در این تاریخ که گفته شد

و چنانکه اوج زحل در نهم درجه قوس است و اوج مشتری در ... درجه سنبله و اوج مریخ

در هفدهم درجه اسد و اوج آفتاب در بیست و هشتم درجه جوزا و اوج زهره هم در بیستم درجه جوزا

و اوج عطارد در اول درجه عقرب و این اوج بحسب زیج ملک است و در دیگر زیجات مختلف بود

و اما اوج قمر در وقت اجتماع و استقبال بود و حضیض وقت تربیع آفتاب بود به تقریب

کواکب منسوبات	زحل	مشتری	مریخ	شمس	زهره	عطارد	قمر
اوجات	قوس	سنبله	اسد	جوزا	جوزا	عقرب	[illegible]
درجات	۱۰	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
حضیضات	جوزا	حوت	دلو	قوس	قوس	ثور	[illegible]
درجات	۱۰	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	۱	[illegible]

فصل بیست و سیم در متعلقات بروج حمل و ثور و جوزا بر جهات بهاریند و سرطان

و اسد و سنبله بر جهات تابستانیند و میزان و عقرب و قوس بر جهات خریفیند و جدی و دلو

و حوت بر جهات زمستانیند و برجهای اوایل فصول را منقلب خوانند و آن حمل و سرطان

و میزان و جدی است و برجهای میانه فصول را ثابته خوانند و آن ثور و اسد و عقرب و دلو است

و برجهای آخر فصول را ذو جسدین خوانند و آن جوزا و سنبله و قوس و حوت است و برجهای

بهار و تابستان شمالی و عالی اند و برجهای خریف و زمستان جنوبی و منخفض اند و حمل مذکر است و نهاری

و ثور مونث است و لیلی و هم چنین تا بآخر و هر یک از بروج را مزاج متعلق بمزاج عنصر

متعلق بوده است در حرارت و رطوبت و برودت و یبوست و ترکیب آنها و برجهای بهار و زمستان

معوج الطلوع اند و برجهای خریف و تابستان مستقیم الطلوع و ... در آن ...

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

فصل بیست و چهارم در احوال کواکب زحل و مریخ نحس اند زحل نحس اکبر و مریخ نحس اصغر
و مشتری و زهره سعد اند مشتری سعد اکبر و زهره سعد اصغر است عطارد ذو جسدین است
از تثلیث و تسدیس سعد باشند و از مقابله و تربیع و مقارنه نحس اند و رأس سعد
نحس است و کید نیز نحس است و کواکب علوی با شمس مذکر و نهاری اند الا مریخ که لیلی
و قمر و زهره مونث و لیلی اند و زحل سرد و خشک و مریخ گرم و خشک و مشتری و زهره گرم و تر
و با اعتدال نزدیکتر و قمر سرد و تر است و عطارد با هر کوکبی بود طبع او گیرد و تذکیر
و تانیث نیز همچنین است و جدول این است

کوکب	نحس و سعد	مذکر و مونث	لیلی و نهاری
شمس	سعد ممزوج	مذکر	نهاری
قمر	سعد ممزوج	مونث	لیلی
زحل	نحس مطلق	مذکر	نهاری
مشتری	سعد مطلق	مذکر	نهاری
مریخ	نحس مطلق	مذکر	لیلی
زهره	سعد مطلق	مونث	لیلی
عطارد	ممزوج	خنثی	نهاری
رأس	سعد مطلق	مذکر	نهاری

فصل بیست و پنجم در خانه‌های
دوازده گانه از بروج است بدانکه آن
برج و درجه که از مشرق طلوع کند در آن وقت
آنرا طالع گویند و آن خانه زندگانی و جان و تن و عمر بود و ابتدای کارها بدان خانه تعلق
دارد و خانه دوم خانه مال و کسب و یاران است سیم خانه برادران و خویشان و تحویل

جزو از منطقة البروج که در افق شرقی باشد طالع گویند

چهارم وتد الارض خوانند و آن خانه پدران و املاک و عاقبت کارها بود پنجم خانه شادی
و طرب و هدایا بود ششم خانه رنجوری و بندگان و خدمتکاران و چهارپایان خورد بود هفتم را
وتد غارب و نظیر طالع خوانند و آن خانه زنان و انبازان و خصمان بود هشتم خانه ترس
و مرگ و نکبت و میراث بود نهم خانه سفر و علم و دین بود دهم خانه بخت و عمل سلطان بود
و آنرا وسط السما خوانند یازدهم خانه امید و سعادت و دوستان بود دوازدهم خانه
دشمنان و بدبختی و سختی و چهارپایان بزرگ بود و هر خانه سی درجه بود و قسمت هر خانه
از پنج درجه پیش از آن موضع تا پنج درجه بعد از آن موضع که بعد از آن موضع است بود
و آنرا موضع خانه خوانند و از اینجا طالع و دهم و هفتم و چهارم اوتاد اند و یازدهم
و پنجم و هشتم و دوم مایلی الاوتاد اند و سیم و نهم و ششم و دوازدهم ساقط از طالع اند و از همه خانه‌ها
قوی‌تر و با قوت‌تر طالع و عاشر بود و پس هفتم پس چهارم پس یازدهم پس پنجم پس نهم پس سیم
پس دوم پس هشتم پس ضعیف‌ترین خانه‌ها از دهم و ششم است که هم زایل اند و هم
ساقط و این دوازده خانه چهار ربع بود یکی از عاشر تا طالع و آنرا مذکر اند و دیگر از طالع تا رابع

[illegible]

وان مونث بود واینند در ربع صاعد باشد ومقابل ربع مذکر ومقابل ربع مونث
ومقابل صاعد منخفض وهابط واز خانهای طالع هرچه نام او طاق بود چون سیم وپنجم
مذکر اند وهرچه نام او جفت بود مونث وزانچه طالع اینست که مرقوم میشود

نهم ساقط زائل الاوتاد مونث منخفض هابط
سیم ناظر زائل الاوتاد مونث صاعد زاید
پنجم ناظر زائل الاوتاد مذکر منخفض هابط
یازدهم ناظر زائل الاوتاد مذکر صاعد زاید
[illegible]

فصل بیست وششم در فرح کواکب فرح نصی در دوازدهم طالع بود یعنی بودن
نصی در برج دوازدهم از طالع سبب فرح او بود وفرح مریخ در ششم وفرح مشتری دریازدهم
وفرح زهره در پنجم وفرح آفتاب در نهم وفرح قمر در سیم وفرح عطارد در طالع ومقابل

فرح رابرح وآفت خوانند وبودن کواکب نهاری بروز فوق الارض ولیل تحت الارض
وکواکب لیلی بعکس حیز خوانند وهمچنین بودن کوکب مذکر در ربع مذکر وخانه مذکر وبودن
کوکب مونث در ربع مونث وخانه مونث قوتی دیگر بفرح وحیز فصل بیست وهفتم
در حال انظار کواکب تثلیث وتسدیس نظر دوستی است تثلیث تمام دوستی وتسدیس نیم دوستی
ومقابله وتربیع نظر دشمنی است مقابله تمام دشمنی وتربیع نیم دشمنی ونظر دوستی با سعود بسیار
نیک بود وبا نحوس چندان بد نباشد ونظر دشمنی با نحوس بسیار بد بود وبا سعود چندان
نیک نباشد ومقارنه ومجاسده با سعود غیر مریخ تمام تر سعادتی داشتن وبا نحوس
تمام تر نحوستی وتناظر بجای نظر بود وحد نظر جرم خوانند وجرم علویین نه درجه پیش
از کوکب ونه درجه پس از کوکب وجرم سفلیین هفت درجه پیش از کوکب وهفت درجه
پس از کوکب وجرم آفتاب پانزده درجه پیش وپانزده درجه پس وجرم قمر دوازده ونیم
از هر دو جانب انده درجه وهر کوکبی بکوکبی تناظر خواهد شد چنین که بجرم رسد متصل شود
واتصال آنگاه تمام بود که میان ایشان کم از نیمه اجرام آن کوکب بود وچون از نظر بگذرد

منصرف شود و درجات انصراف چون درجات اتصال بود و چون قمر به برجی انتقال کند و با کوکبی
ناظر خواهد بود اما هنوز باتصال نرسیده باشد گویند بعید الاتصالست و اگر منصرف شد
و دیگر کوکبی را نخواهد دید گویند خالی السیرست و اگر در برجی هیچ کوکب از این هفت کوکب نبیند
اصلا گویند وحشی السیرست **فصل بیست و هشتم** در دلالات کواکب از طبقات مردم زحل
کوکب پیران و دهقانان و مشایخ و ارباب بیوتات قدیم و مردم سیاه بود مشتری کوکب عالمان
و قضات و اشراف و سادات و اصحاب مناصب بود مریخ کوکب سپاهیان و سرهنگان و دزدان
و عیاران و جلادان و قتالان و اهل شر و فتنه بود شمس کوکب پادشاهان و بزرگان بود زهره
کوکب زنان و خادمان و اهل طرب و معاشران بود عطارد کوکب [illegible] دانا
و عاقلان و بزرگان بود قمر کوکب رسولان و پیکان و مسافران و اهل حرف و [illegible] بود
فصل بیست و نهم در احوال روزها چون قمر ناظر به سعود بود بهتر کارها نیک بر آید چون
اتصال مشتری بود از برجی ثابت دخول بیت و بلد و بنیاد کارهای کلی نهادن را شاید
و از برج ذو جسدین سفر و از برج منقلب دیدن امرا و سفر و بیع و نو پوشیدن را شاید

و اگر اتصال به زهره بود از برجی منقلب نو بریدن و پوشیدن را شاید و از برج ثابت
زفاف را و از برج ذو جسدین تزویج و خرید کنیزک را شاید و اگر ناظر منحوس بود به نظر دشمنی
نشاید الا شر و تخریب بناها و صید و سواری کردن و قتل سباع و اگر به نظر دوستی
بود بعضی از بروج خاکی عمارت و زراعت کردن نیک بود و از بروج آبی کاریز بریدن را
و از بروج ثابت بنای شهرها و حصارها را و اگر قمر ناظر بود به مریخ از برجی منقلب سواری
و گوی زدن و از برج ثابت تعبیه لشکر و از برج ذو جسدین اصلاح سلاح و ترتیب الات
حرب را و اگر ناظر به شمس بود از بروج منقلب به نظر دوستی سفر و نزد پادشاهان رفتن و از برج
ثابت دخول بیت و بلد و ابتدای اعمال دیوانی را و از بروج ذو جسدین دیگر کارهای بزرگ را
و از بروج آتشی ساختن پیرایه و گداختن زر و سیم را اما اگر به نظر عداوت بود در وی
چیزی نبود و در اجتماع شاید رازهای نهانی گفتن و اگر نظر سعد بود پوشیده کردن کارها
و در استقبال بضد این و اگر ناظر به عطارد بود و عطارد مسعود بود به نظر سعد تعلیم و کتابت
و بحث و جدال را شاید و اگر عطارد منحوس بود در هر چیزی که باشد خصم که نظر عداوت بود

و قمر با ذنب و کید و میان دو نحس و حیّز دو در طریقهٔ محترقه و خالی السیر خاصه که از نحس منصرف بود
هیچ کار را آفت بعد این است آنچه در اختیارات تقویم بدان احتیاج افتد

فصل چهارم

در معرفت اصولی که بآن احتیاج افتد در اختیارات اجزای صلاح حال قمر بحسب موضع آن
چنانکه هر یکی از قمر و صاحب موضع کار سعد بود و آنچه اختیار خواهد کرد و با او منسوب بود در طالع
وقت و صاحبش اصلح خانها آن بود که از نحس خالی بود و سعود بآن ناظر بود و صلاح
حال کوکب آن بود که ایشان را قوت ذاتی بود و آنچنان بود که در خانه یا شرف یا مثلثه
یا وجه خود بود یا در ربع که روی باوج دارند یا در شمال صاعد باشند یا مستقیم السیر باشند
یا زاید در سیر و یا قوت عرضی بود و آنچنان بود که در فرح یا در حیز یا در اوتاد یا مایل
الوتد یا ناظر بطالع یا در ربع مذکر و خانه موافق طبع ایشان یا سعود ایشان و آنچنان بود
و ممازج سعود ایشان نظر یا تناظر و فساد حال ضد این معنی باشند و بال و هبوط و حضیض
و رجوع و احتراق و بودن در برج و در خانهای زایل ساقط و مجاورت نحوس و استمال
این و سعد قوی در حیز بهتر آید و ضعیف در حیز بکاهد و نحس قوی از شر باز ایستد و ضعیف در شر افزاید

دیابا

و باید بجهت کارهای منقلب بروج منقلب و ثابت را ثابت اختیار کنند و اتصال قمر بکوکبی
مناسب آن کار بود مثلاً جامه نو بریدن و پوشیدن را در برج منقلب متصل بزهره بود
و سفر را برجی منقلب خاصه اگر سفر خشکی کنند و در برج آبی منقلب اگر سفر بدریا بود متصل بسعد
و منصرف از نحس و نهم خانهٔ سفر است و هفتم که خانهٔ مقصد است هر دو مسعود بود و تعلیم را
در برج صورت مردم بود و آن برجهای هوائی بود و سنبله و نیمهٔ اول از قوس مرتفع بود و طالع
و امتزاج محمود و بکر ما بریدن قمر در خانهای مریخ و مشتری و فصد را در برج آبی الطبع هوائی
نیک حال و از فصد یا حجامت باید که قمر در جوزا نبود و خانهای آبا باید که صاعد بود
و در ثانی در برجی ثابت یا ذو جسدین و زحل در چهارم نیک حال بود و اعمال اطفال را
باید که قمر در شرف یا در خانهٔ آفتاب و ناظر بمشتری و تجارت را در برجی منقلب مسعود برای
یا عطارد و بیع و شری را در برجی منقلب اما در بیع منصرف از سعد اما در شری متصل بسعد
و بر این قیاس و ما در این مختصر بدین قدر اختصار کردیم پس اگر کسی زیاده از این خواهد
بکتب مبسوط این علم رجوع کند والله اعلم بالصواب الیه المرجع والمآب.

ابرک : شرار آتش
افرنک : زیبا
اقنوم : اصل هر چیز
ایرمان : عاریتی
اشک بشیری : گریه شمس
ایلیپس لوری : پیش ایوان خانه‌دا [illegible]
اخته : پرورده گشتنی
ایرمان سرای : خانه عاریتی
بیغاره : سرزنش

بدرود : وداع
بسمل : مذبوح
بیجال : نیزه
بزم : مجلس شراب و کوش
برهمن : دانشمند هندوان
برو : ابرو
بیهوده : ناحق و باطل [illegible]

برندگ : بوران کننده پرانه
پرند : [illegible]
پروند : بوزن فرزند امر و نهی
بیشداد : [illegible]
پذیرفتار : قبول کننده

پروانه : [illegible]
پژمان : غمناک
پژوهش : تفحص و تجسس
پو : دویدن
پژولیده : [illegible]
پهنه : چوب کفچه مانند [illegible]
پیغوله : گوشه و کنج خانه
پیرایه : زیور و آرایش

تور : [illegible]
تاژ : خیمه
توشی : طاقت و توانایی
تاش : [illegible]
تیغ : [illegible]
تارک : میان سر
[illegible] : زن [illegible]

چکاچاک : آواز زخم تیغ از یکدیگر
چوب زن : نوبت زن و نقاره زن
چمچله : [illegible]
چیره : غالب و مستولی
چاپلی : [illegible]
[illegible] : شربت [illegible]

خوز : نام ولایت [illegible]
[illegible] : [illegible]
مرغ دل : عقل
میوه دل : فرزند
[illegible] : دانشمند [illegible]
[illegible] : [illegible]
[illegible] : [illegible]

[illegible]

کتاب احکام نجوم بسم الله الرحمن الرحیم حکیم انوری ابیوردی ره

مرد دانا سخن ادا نکند   تا بنام حق ابتدا نکند
مالک لم یزل کریم قدیر   صانع بی بدل حکیم علیم
انکه هفت و نه و ده و دو و چار   کرد پیدا که کس نبودش یار
کرد پیدا دلیل هستی خود   اندران هر یکی فزون از حد
داد مان عقل تا بدانستیم   نیز توفیق تا توانستیم
انکه از بهر نشر دین هدا   آسمان کرد و اختران پیدا

کیست آن آسمان محمد راد   و اخترانش صحابه دان ای راد
آسمان او ولی بر اهل زمین   اختر آنها دلیل و رهبر دین
باد بر جان هر یکی از ما   هر زمان بیکران درود و ثنا
بر روان مقدس ایشان   تا بماند ز دور چرخ نشان

چون بدیدم که در بسیطه زمین   هیچ دانش ز بعد دانش دین
نیست از دانش نجومی به   کز زر و گنج و حکمتست فره
کردم آغاز مدخل منظوم   یاد کردم در او بسی ز نجوم
تا هر انکس که یاد گیرد این   گردد از فاضلان دولت و دین
بهر تشویق خویش والا این   کردم از بهر حضرت جمال الدین
بو محامد محمد و احمد   که بقدر است برتر از فرقد
نزد عاقل عجب نباشد این   که بود نور چشم فخر الدین
ای که بر آسمان آینه فام   بهر بشناختنست اختر نام
می بری چون قمر ز شمس   از جمال تو فخر و فخر جمال
نظر زهره دان سبب خیر است   که در او تا در طالعش سیر است
تیر چرخ انکه کاتب آسمانست   شوکت و حکمتش بسی پیداست

زان شود هر مهی بشکل قمر ∴ همچو سر باز کرده حلقه زر
تا کند حلقه قدر ایوان را ∴ گوش هندوی پیر کیوان را
مشتری دان همه سعادهٔ او ∴ اثری از شب ولادهٔ او
خنجر آهخته روز و شب بهرام ∴ که حسودش کجا و کی و کدام
تا در او ننگری بچوبی دی سال ∴ که بزرگست او بعقل خیال
رفعت آسمان پاینده ∴ زان سبب دان که هست آینده
هر زمان با لباس پیروزه ∴ بدل او رسد بدل پیوزه
هست با عقل پیر و بخت جوان ∴ برقرار بادش این هم اخوان
اختر او نظام میمون باد ∴ وان اعدا همیشه وارون باد
من کجا در مدیح او باشم ∴ گرچه اندر سخن کهی باشم
نرسد در مدیح او سخنم ∴ چون مقرم بعجز خود چه کنم
از فضولی کنون برون تازم ∴ خامه بر نظم مدخل آغازم

رساله

رسالهٔ مدخل منظوم نجوم در معرفت تقویم

اول از هیاة فلک گوییم ∴ پس ز احکام اختران پوییم
آفریننده پری و ملک ∴ دان که او آفرید چرخ و فلک
بر یکی ماه و بر دوم تیر است ∴ باز ناهید بر سیم میر است
شمس بر چرخ چارم است مقام ∴ همچو بر چرخ پنجمین بهرام
ششمین چرخ مشتری را دان ∴ هفتمین است منزل کیوان
باز هشتم که ثابتات بر اوست ∴ زبر او نهم که جمله در اوست
نهمین چرخ در کشیدن چو پوست ∴ گردش چرخها بگردش اوست
او همی گردد و نیاساید ∴ چرخ و اختر بگشت او شاید

در عدد بروج

عدد برجها چو شد معلوم ∴ بشمر بعد ازین بروج و نجوم
حکمای زمین بحکم رصد ∴ اختران را گرفته اند عدد

یکهزار بست و بیت و ضبطها ٭ هفت از ایشان کواکب سیار

ثابتاست نام دیگرها ٭ کز ایشان کنند پیکرها

در تقسیم بروج

بازکردند زمره حکمت ٭ هشتمین چرخ را دوازده قسمت

چون تمامی نهاده شد اقسام ٭ برج کردند هر یکی را نام

زان ثوابت حکیم کرد فکار ٭ چهل و هشت صورت دوار

بیست و یک صورت شمالی دان ٭ پانزده جنوب گشت عیان

نامشان در مجسطی و قانون ٭ هست منظوم بی کم و افزون

ده و دو برج هم ازین صورت ٭ که مراین منطقه کذا لیست

وانکه از اختران کران بقای ٭ صورت انگیختند هشت و چهار

هر یکی زان موازی برجی ٭ ذاتش آن بر که کیو دان برجی

در اسامی بروج

پس نهادند

پس نهادند بهشواران ترکیب ٭ نام این برج را بدین ترتیب

حمل و ثور و بعد از ان جوزا ٭ سرطان و اسد دگر عذرا

باز میزان و عقرب است کمان ٭ جدی و دلو است و حوت از پی آن

در معرفت خانهای کوکب

پس مر این جمله را که بر سمتا ٭ ز اختران صاحبان شناس مدام

اولین برج با دگر هشتم ٭ نام این برج ان دگر کرده دهم

هر دو بهرام را شدند بیوت ٭ هم برجیس را کمان با حوت

زهره را خانه ثور هم میزان ٭ شمس را شیر و ماه را سرطان

تیر را خانه خوشه و جوزا ٭ مر زحل راست جدی و دلو عطا

[illegible]

در ارقام بروج

مرد دانا مل ستاره شناس ٭ چون مر این علم را نهاده اساس

رقم برجها چو کرد اعداد ٭ از حساب جمل گرفت و نهاد

از حمل صفر الف ذو ثور نشان ∴ با ز جوزا دجیم از سرطان

چون اسد دال دان سنبله ه ∴ واو میزان ز عقرب ز

قوس حا طا نشان جدی یها ∴ دلو یا الف با ماهی داد

در ارقام کواکب

چون بدانستی از بروج رقم ∴ رقم اختران بباید هم

اختری نام هر اختر ∴ بدل شمس نکات بر تفنن

جز از شمس و بین دران قمر ∴ بو همین کز قیاس پنج دکی

در طبایع بروج

بنگر چار او طبایع دان ∴ تا بخوانی همه طبایع دان

حمل آتش و شیر و کمان ∴ ثور خاکی جدی و خوشه همان

طبع جوزا و دلو و میزان هوا ∴ دان تو سرطان و حوت و عقرب ما

در طبایع کواکب

پس بدان

پس بدان تو طبع هر کوکب ∴ تو زمادکی دیدنی دست

نحس آن کو بلا شمس سحر است ∴ زحل در سر و خشک نحس ... است

مشتری را کنار است نیک دنی ∴ سعد و تو گرم دانی

بازی بهرام نحس و تو دشتی ∴ گرم و خشک از طبیعتش طلبی

شمس هم گرم و خشک دیو زی ∴ نحس در اجتماع و سعد نظر

سر بود ماه است سرد و تر هم ∴ نیز همان بابل و شیم

تیر بود هم بسیار کا میزد ∴ انش طبع او از د خیزد

مانند تا متی تا اختران قمر است ∴ سعد و ماده شبی و سرد و تر است

در شرف کواکب

شرف آفتاب دان بحمل ∴ ثور معدن شرف شناس حمل

صد حمل را شرف بود میزان ∴ شرف مشتری بیت دو بدان

باید انجدی هم شرف بهرام ∴ همچو انحوت زهره را بدوام

ل
نحس سرد و خشک

ی
سعد تر و گرم

خ
نحس گرم و خشک

س
سعد گرم و خشک

ه
سعد سرد و تر

د
سعد سرد و تر

تیر را سنبله است بحث شرف ❊ همچنین املا این بان سلف

شرف راس خانه تیر است ❊ ذنب اندر کمان شرف کیوانست

در درجات شرف

شرف شمس نوزده درجست ❊ یاد گیر اینکه مایه فرحست

شرف زهره هفت باشد درحوت ❊ ماند انکس که در حساب نویست

شرف تیر بانزده درجه است ❊ سه درجه در شرف نصیب مه است

درجات ستاره کیوان ❊ در شرف گشتی ان سه هفت بدان

دان برجیس پانزده است بجا ❊ جان بهرام بست و هشت شمار

شرف راس سه درجه بشمار ❊ پس ذنب نیز همچنین پندار

در هبوط کواکب

چون شرف گشت معلوم ❊ در مقابل بود هبوط نجوم

چون هبوط زحل بود برج حمل ❊ ان برجیس جدی دان عمل

جای مریخ چون بود سرطان ❊ اندرو مهر را تو هابط دان

باز میزان هبوط خورشید است ❊ هابط برج حوت ناهید است

برج ماهی هبوط تیر آمد ❊ عقرب ان مه منیر آمد

راس هابط شد در جوزا نهان ❊ هم هبوط ذنب بقوس بدان

در وبال کواکب

خانه کوکب از برج بگیر ❊ برشمار و بدین بشوی خبیر

خانه هفتمین وبال شناس ❊ هر معلوم کرده بقیاس

در عدد درجات فلک البروج و دقایق

نزد دانا و اهل دانش هست ❊ درجات سپهر سیصد و شصت

هر یکی برج از ان درج سی هست ❊ هر درج از دقیقه شصت هست

ثانیه شصت یک دقیقه شناس ❊ همچنین تا بعاشرات قیاس

در نظار کواکب

نظر احتوا ان بکن معلوم ؛ تا بدانی تمام علم نجوم

بلد برج یعنی نی زیکی یکی ؛ چون دو کوکب بود ببرجی در

تانکه ان هر دو را قران باشد ؛ دینی چنین حال چو کران باشد

وریکی از دیگری به برج سیم ؛ باشد اندر یکی بیان دهم

وان تسدیس باشد ان بتریقین ؛ شرح تربیع بشنو ازپس این

چارم است دهم نظر کاهش ؛ همه نیمه دشمنی همه را هست

ور ز پنجم و یا نهم نکوند ؛ وانکه تثلیث دوستی اوتاد

هفتمین خانه تقابل دان ؛ اتش کینه در میان دل دان

در معرفة احتراق کوکب

هر ستاره که او فتد باخر ؛ در یکی برج در درج هم نیز

خلق را جمله اتفاق بود ؛ کان ستاره در احتراق بود

جز قمر را که غیوان دانند ؛ محترق نی که مجتمع خوانند

در معرفة ارباب النهار

چون از آن چیز بنویس تا زایها بنگاه
باشکارم حرب دار
تا برار شرقه چون نور در طین
بلند اربعد وطلوع بلین
پس ثنا باد و بعد ازان دبران
هقعه و هنعه آمد از پس آن
پس ذراع است و نثره و طرفه
جبهه و زبره وان د...
بار بعوا که خوانیش ...
با ربعی ... سماک
از زبانا چو بگذری
اندرین قول ... اکلیل
چون گذر کنی ...
از نعائم ...
از پس بلده
گر بتفصیل بشنوی ...
او لین ذابح و دوم بلع است
اخبیه السعود ...
بار فرغ و مقدم ...
چون گذشتی ...

چون بیکشنبه است نوبت فوی ؛ وانکه هم شنبه است روز قمر

در سه شنبه ان بهرام است ؛ انکه مریخ مو دلی تا مست

چهارشنبه که هست کوکب تیر ؛ مشتری پنجشنبه آمد میس

زهره دارد و جمعه بی جدل ؛ دارد شنبه خدای عز و جل

در معرفة ارباب اللیالی

شب یکشنبه ان تیر امد ؛ زین سبب مر جیس میر آمد

شب دوشنبه ان برجیس ؛ انده بر تو لها چه تلبیس است

شب سه شنبه ان زهره ... ؛ چهارشنبه شب زحل بقیاس

پس شب پنجشنبه ان خور است ؛ شب آدینه خود شب قمر است

بو شب شنبه ای کو نیکو نام ؛ نجم مریخ والیست مدام

در معرفة ارباب ساعات

ساعت اولی ز روز وز شب ؛ دانکه باشد از آن آن کوکب

کان سبب روشنی دلیل و نشین ٭ کرده باشد حکیم از حکمت

وانکه دگر کوکبی کز او هست فزون ٭ در همین ساعتش ساعت او

موسیم را همین شناس اساس ٭ پس همین کن بهفت جلد قیاس

در ابواب مثلثات ناری

هر مثلث که طبع دارد ناری ٭ شمس دان هست رب او همی

وانکه هم مشتری است دیگر رب ٭ یاد گیر این سخن که هست عجب

بازش شب کیو بود خلاف قیاس ٭ بدین معنا تا زحل شب یک شناس

در ابواب مثلثات خاکی

وان دگر را که طبع او است تراب ٭ زهره در بس قمر شناس ای ارباب

باز دنیش مهست و بس زهره ٭ بشنو این نکته خوش شهره

هست شان روز رب شب را مدام ٭ آنکه خوانند نام او بهرام

در ابواب مثلثات هوایی

وانکه باد است طبعش از تقدیر ٭ رب در روزش زحل بود با تیر

بشب

تیر بود شب مقدم ای دل جانی ٭ هر دو را مشتری بود انبانی

در معرفه مثلثات مائی

وانکه طبعش مناسبست بآب ٭ زهره در روز هستش ای ارباب

دگر از بعد زهره دان بهرام ٭ شب بود بر خلاف این اقسام

هست شان رب شب شنو دیگر قمر ٭ این بدانی شوی بعلم سمر

در تذکیر و تانیث بروج

بشناس از بروج ماده و نر ٭ تا در احکام باشدت رهبر

نر حمل دان ثور ماده شناس ٭ همچنین گیر تا بحوت قیاس

در بروج منقلب

بر فلک برج منقلب چهار است ٭ اندر این باب حکم بسیار است

حمل است اول دگر سرطان ٭ باز میزان و جدی نیک بدان

در بروج ثابت

ثابت آمد بوصف چهار دگر ؛ عقرب و دلو گاو و شیر شمر

در بروج ذوجسدین

قوس و جوزا و خوشه و ماهی ؛ وصف ایشان اگر ز من خواهی

گویم این هست بو من معین ؛ که بوند این چهار ذوجسدین

در بروج شرقی

مشرقی اند از بروج بدان ؛ بره و باز شیر و باز کمان

در بروج غربیه

دانکه شان خلق مغربی خوانند ؛ برج جوزا و دلو میزانند

در بروج شمالیه

دانکه دارند از شمال نسب ؛ سرطان است ماهی و عقرب

در بروج جنوبیه

ثور با سنبله و جدی بحکم ؛ که نوانند از جنوب علم

در معرفت طالع

طالع آن برج باشد ای مشفق ؛ که بر آینده باشد از مشرق

هر که زاید نماد را آن هنگام ؛ طالعش آن بود در احکام

اولین خانه تن و جان است ؛ حکم آن بر حکیم آسان است

دومین طالع است خانه مال ؛ سیم آمد برادران باشد دلال

چهارمین خانه ملک ضیعت آب ؛ وان فرزند پنجمین و طرب

ششمین خانه رنج و بنده و بازی ؛ خانه هفتمین زن و انبازی

مرگ در هشتمین و خوف و خطر ؛ در نهم خانه علم و دین و سفر

عمل و دولت اندهم جویند ؛ چون حدیث از ده و یکی گویند

خانه دوستان و امید است ؛ دیو بیان مبین چرخی شنید است

چون از این بگذری بود ده و دو ؛ حکم این دشمنی بدان و عدو

در فرح کوکب

فرح تیر برج طالع دان ؛ دین ثنا این صنع صانع دان

فرح ماه ثالث از طالع ٭ وان خورشید نجم تاسع

زهره در پنجمین بود دلارام ٭ همچو در خانه ششم بهرام

خانه یازده است سعد اجل ٭ دهم و دوازدهم نحس زحل

در فرح کوکبها

اندر مقابل فرحست ٭ تیر با برج هفتمین توام است

جمله را همچنین قیاس بود ٭ تا شود بر تو سخت آسان کار

در معرفت حدود کوکبها بقول اهل مصر الحمل

ای مبارک جمال مایه جود ٭ بشنو از اهل مصر حد حدود

مشتری که مایه فرحست ٭ از حمل حد بدان که شش درجست

شش درج نیز زهره را حد است ٭ هشت دیگر نصیبه تیر است

پنج دیگر نصیبه بهرام ٭ مر زحل را چنین شناس مدام

الثور

باز از ثور حد زهره دو چهار ٭ اصل حد تیر شش بشمار

هشت از او نیز حد سعد اجل ٭ هست دیگر پنج نحس حد زحل

سه درج نیز حد بهرام است ٭ دل دانا همیشه تا کام است

الجوزا

تیر را شش درج ز جوزا حد ٭ هست برجیس را همین بجد

زهره کز وی نشاط می آید ٭ حد او پنج بیش می باید

حد بهرام باز هفت بدکی ٭ وان کیوان شش است نیز یکی

السرطان

حد مریخ شش نماید جنگ ٭ از درج هفت آمد از خرچنگ

باز شش حد زهره و شش تیر ٭ هفت از او نیز حد سعد کبیر

پنج ماند ز برج حد زحل ٭ باشد ای برتر از زحل بحل

الاسد

فوج ماه ثالث از طالع ؛ دان خورشید نزج تاسع

زهره در پنجمی بود دل رام ؛ همچو در خانه ششم بهرام

خانه یازده است سعد اجل ؛ در ده و دو نحس دسل یو زحل

در برج کوکب

اندر مقابل فرحت ؛ تیر را برج هفتمین توح است

جلد را بوحمین قیاسی بود ؛ تا شود بر تو سخت آسان کار

در معرفت حدود کواکب بقول اهل مصر الحمل

ای مبارک جمال ماید جد ؛ بشنو از اهل مصر حمل حدود

مشتری را که مایه فرحست ؛ از حمل حد بدان که شش درجست

شش درج نیز زهره زیبا است ؛ هشت دیگر نصیبه تیر است

پنج دیگر نصیبه بهرام ؛ مر زحل چنین شناس مدام

الثور

باز از ثور حد زهره ده چهار ؛ اول حد تیر شش بشمار

هشت از او نیز حد سعد اجل ؛ هست دیگر پنج نحس حد زحل

سه درج نیز حد بهرام است ؛ دل دانا همیشه تا کام است

الجوزا

تیر را شش درج نخستین حمل ؛ هست برجیس را همین بجل د

زهره کز وی نشاط می آید ؛ حد او نیز پنج بیت می دارد

حد بهرام باز هفت بدکی ؛ وان کیوان شش است نیل بکی

السرطان

حد مریخ نحس مایه جنگ ؛ از در برج هفت آمد از خرچنگ

باز شش حد زهره و شش تیر ؛ هفت از و نیز حد سعد کبیر

تا بجد ماند از برج حد زحل ؛ باشد ای بوقرار زحل بجل

الاسد

باز برجیس را ز برج اسد ؛ وانکه چون شمس در برج شد اسد حل

حد ناهید پنج دان زحل ؛ هفت دیگر زهاد حکم ازل

شش تیر هفت دان چه تو آمد ؛ نیز بهرام را چه مینی آمد

السنبله

تیر را حد ز سنبله هفت است ؛ زهره را ده چنین قلم بنوشت

مشتری بر کشد چهار است ؛ حد ازین برج پس کمان چار است

باز مریخ را بود تیر ج ؛ وانچه ماند بود زحل را تیر

المیزان

حد بود کد خانه میزان ؛ شش در برج مال داختی کیوان

تیر را نیز هفت دان هم اندر ؛ مشتری را بیک درج کم اندر

پنج و ده حد زهره را بدار ؛ بود دیگر نصیب بهرام

العقرب

باز بهرام را نه خانه خویش ؛ حد بدادند در برج نه پنج بیش

حد ناهید را چهار شمار ؛ بعد ازان حد تیر دان چو چهار

چون شود پنج مشتری را حد ؛ شش زحل را بس زبدی عدد

القوس

مشتری را حد از کمان دوازده است ؛ پنج زهره را اگر حد دهی است

تیر را چهار و پنج حد زحل ؛ چار مانی آنکه بست چنگ بحل

الجدی

از بودح انکه حد ی مای زحل ؛ هفت برجیس را چهار است عدد

زهره را هشت مرز حل را چهار ؛ چار مریخ را ز ندی سمای

الدلو

تیر را حد ز دلو دانم هفت ؛ زهره را ندی بیک درج کم رفت

مشتری راست هفت همچون تیر ؛ حد مریخ پنج دیگری کیر

از زحل تیر است ای عاقل ؛ پنج دیگر ز دلو آن حاصل

الحوت

ده نخستین از حوت حق زهره شناس ؛ حد برجیس چهار شد بقیاس

سه دیگر حد مریخ ازان دیگر ؛ باز بهرام را نه آمد شمس

پس دو دیگر نصیبه زحل است ؛ که بدین گفتار دان از و خلل است

در وجوه کواکب بر بروج

چند حد در نجوم شد معلوم ؛ یاد گیر آن دهی وجوه نجوم

دان که هر برج را کنی تقسیم ؛ سه قسمت نمود مرد حکیم

ده درجه هر یکی ازین اقسام ؛ پس بحکمت وجوه کردش نام

داده هر وجه را بیک اختر ؛ من چه یک یک بیان کنم بشمر

حمل

وجه مریخ از حمل شد اول و بگو ؛ دان خورشید همچنین پیدا

بعد ازان چون دو گذشت از خورشید ؛ برج گیر ده تمام از ناهید

ثور

بعد ازان ثور تیر پس ماه است ؛ هر دهی اصل نحس همراه است

جوزا

وجه برجیس در دو پیکر دان ؛ باز بهرام و بعد ازان خور دان

سرطان

زهره در اول آمد سرطان ؛ بعد از او تیر و بعد ازان ماه بدان

اسد

هست خانه خور از احکام ؛ زحل بعد از وی و پس بهرام

سنبله

شمس را برج خوشه تیر آمد ؛ بعد از او زهره باز تیر آمد

میزان

چون قمر بجز کیوان در میزان ؛ مشتری ایدان نیز کیوان

عقرب

چون نمیزان لکن رکنی عقرب ؛ اندرو چون کنی وجه طلب

بهتر مریخ با زهره شد است ؛ آخر برج وجه ناهید است

قوس

تیر اول بود ببرج کمان ؛ پس قمر آمد و تیم کیوان

جدی

مشتری بهر جدی پس بهرام ؛ برج کرد در آفتاب تمام

دلو

بار در دلو چون کنند نگاه ؛ زهره یابند پس عطارد ماه

حوت

نحل مشتری پس بهرام ؛ حوت را دان در این وجوه تمام

در معرفة اختیارات نو بریدن و پوشیدن در هنگام بودن ماه در بروج

چون بود در برج ناریه ما ؛ جامه بریدن اختیار مخواه

بلکه در برج منقلب باید ؛ در بریدن نظر کنند شاید

بایدت نیز وقت پوشیدن ؛ هم در این اختیار کوشیدن

لیکن اندر بروج آبی به ؛ بجز این اختیار هیچ مده

بحمام رفتن

در کنی رای رفتن حمام ؛ ماه باید بخانه بهرام

ور نه در برج مشتری باید ؛ در سعود ان اسد بود شاید

تزویج و شرکت کردن

در کنی رای شرکت و تزویج ؛ در تقویم در نگر یا زیج

ماه باید ببرج ذوجسدین ؛ باشد اتصال سعدین

سواری کردن

وقت باید که تا سوار شوی ∴ چون طلب کار اختیار شوی

اول از برج منقلب مه جوی ∴ پس ز مریخ منظر او جوی

نیک دان کی بدوستی است نظر ∴ در بعد از نحوستی بود بهتر

کتابت کردن

ابتدای کتابت از هر باب ∴ چون کنی اختیار هست صواب

ماه در برج منقلب باید ∴ در بتیر است متصل شاید

در کنی نامه سوی حضرت شاه ∴ ناظر آفتاب باید ماه

در فرستی بو سپهسالار ∴ سوی مریخ بایدش دیدار

در فرستی بخواجه دهقان ∴ نیک باشد نظر سوی کیوان

در فرستی بمرد دانشمند ∴ نظرش جز بمشتری ندهند

در فرستی سوی زنان بنگر ∴ تا بناهید بود هم منظر

وین نظرها بدانکه بی تلبیس ∴ همه تثلیث باید و تسدیس

ور نخواهی

ور نخواهی که آوری تصدیع ∴ از مقابل حذر بکن و تربیع

بنا نهادن

اختیار بنا بوقت چرا ∴ که بود در بروج خاکی ماه

هم بسوی ستاره نظر اوستی ∴ که بود برج خاکی مخصوش

املاک خریدن

در شرای ضیاع هست اندی ∴ برج خاکی طلب همی ماه جای

نظر او بکوکب مسعود ∴ تا سعادت بود در آن موجود

د

درخت نشاندن

در درختان نشانی اندر باغ ∴ بنمایم زهی تو را چه چراغ

ماه باید ببرج ثابت در ∴ کوکبی سعد را بماه نظر

زراعت کردن

دیدن رای اهل دولت را ٭ بنگری اختیار ساعت را

طلب ماه را نگاه دارد ٭ در سرطان بود نباشد باک

تعلیم دادن کودک

ور بتعلیم میدهی فرزند ٭ اندرین اختیار بر مجنند

یار مه در بروج بادی جوی ٭ در بیانی بقوس و سنبله پوی

عطارد بدوستی نگران ٭ هر دو از نحوس کرده کران

مسهل و دارو خوردن

خوردن دارو را بعد رایت ٭ احتیاطی کنی بود حاجت

ماه را نیک باشد ار یابی ٭ اندر آن دم بخانه آبی

قطع ش سوی نحوس چند ام ٭ در نظر باشدش سوی بهرام

مه ناظر بمشتری بود سرطان ٭ دور باشی از انقاربن کیوان

ستور خریدن

در سه برج کان خری بعد از حمل ٭ ماه در ثور رخاه تا باشد

مدتش باری ببرج ذوجسدین ٭ نظر سعد داده او را زین

برده خریدن

قد همی برده خری بنگر ٭ تا که در برج بادی هست قمر

بقوس باشد ٭ نحس از دو سعد هم کو شده

فصد و حجامت کردن

در کنی فصد یا حجامت لک ٭ آتشی برج به قمر را جای

ناظر سعد از نحوست پاک ٭ وانکه با این هم نباشد باک

کن بعد سعد مدد دین هکام ٭ نظر از او مشتری بهرام

سفر کردن

گر کنی هیچ اختیار سفر ٭ ماه در برج منقلب بنگر

نیک باشد ببرج خاکی نیز ٭ لیک در سعد و نحس کن تمیز

قمر از نحس و طالع و دهمش ٭ پاک باید به هفتم و نهمش

دخول بیت و بلد

در شهر اندرون سعد اندر راه ٭ باید اندر بروج ثابته ماه

طالع وقت با دم مسعود ٭ تا بود جمله کارها محمود

حاجت خواستن

یکسی گر تو حاجتی داری ٭ که بدل دانکه خواهی بود داری

باید از مه گرفته باشد زینی ٭ ببرج ثابت فکر نه نحس دینی

لیک از نحس پاک باید دوری ٭ از سعادت گرفته کار شوری

عهد بستن

ور کنی با کسی همی عهدی ٭ اندرین کار بایدت جهدی

تا بود در بروج ثابته ماه ٭ فارغ از نحس و خالی از اکراه

شکار کردن

وقت باید تا شکار کنی ٭ کوشش تا ساعت اختیار کنی

تا کمان جوی جای ماه منیر ٭ یا یکی خانه از دو خانه تیر

در بد آنجا نبایی اندر حوت ٭ مکن ای هیچ ازین جهات بیوت

دلایل کوکب بر طبقات مردمان

مر زحل را دلیل دان همواره ٭ بود دهقانین و ضیاع و عقار

هم چنین بر سواد پیرانست ٭ مشتری نیز بود بر انسب

نیز بر قاضی ائمه دین ٭ پس کبودی و اهل صوفی همین

بر سپاهی دلیل بهرام است ٭ رنگ سرخی در اهل کاست

بر سلاطین شد آفتاب دلیل ٭ رنگ زردی و مهتران جلیل

بر زنانست کوکب ناهید ٭ زهره است از رنگهای سفید

تیر بعلمه رنگهای دلیل ٭ بود دیوان و خواجگان جلیل

اختیار به اتصال ماه بکواکب ستة اما در پیوستن قمر بر شمس

با خبر از اوفتد قوی را قمر ؛ باشی ز آغاز کارها بجزی

طلب حاجت عامت و فضل ؛ بد بود کس بدین سرای فصل

نیست از حرب و کین کردن ؛ باک و نخواستند دفین کردن

ور بتسدیس شان فتاد نظر ؛ هر چه خواهی بکن که بخت حضر

عرضه کردن بشاه حاجت را ؛ طلب مال با بدانی جای

بانی توشیح بر سیاست را ؛ نیز نیکو بود عمارت را

لیک آغاز کارهای دگر ؛ اندرین وقت بد شناس جدا

چو بتربیعشان نظر باشد ؛ دیدن شاه خوب تر باشد

ور براست طلب کنی شاید ؛ از نظر چاره تو بیفزاید

ور بود آن نظر مقابله را ؛ بد بود ابتدا معامله را

خاصه ملک و ضیاع بخریدن ؛ نیز دیدار پادشه دیدن

پیوستن قمر بزهره

ور بود در مقارن زحل ؛ بد آغاز کارها شوم

ور بتسدیس هم بعد است نظر ؛ وقت توضیح و شرکت سفی

نیز نیکو بود تجارت را ؛ لیک تسبیح بد عمارت را

با نتثلیث سوی هاله بر ؛ کند ادعیه دخیل را ...

ور مقابل بود تو باش عمول ؛ در فرستادن بد بد رسول

پیوستن قمر بعطارد

ور مقارن بود قمر با تیر ؛ دیدن عالما براست دبیر

طلب حاجت اختیار سفر ؛ اندرین وقت اگر کنی بهتر

ور بتربیع ناظر اند او ؛ باشد آن وقت خوردن ...

وقت تثلیث نیک دان هر دو ؛ با بزرگان اگر کنی دیدار

ور مقابل نظر بود شره دان ؛ وقت با عالمان مناظره دان

پیوستن قمر بزحل

ور بود با زحل قران قمر ٭ باشد آغاز کارها مختل

خاصه تزویج و جامه بریدن ٭ کارهای سفر بسنجید نیز

بالک نبود ز کندن کاریز ٭ همچنین جوی و حوض کندن نیز

باز اگر شان نظر بود تسدیس ٭ کار بند این حدیث بی تلبیس

دیدن پیر و خاجه و دهقان ٭ نیک دان و عمارت بستان

ور نباشد نظر بجز تربیع ٭ نبود کار بی نقص و ریح

ور بر تثلیث کرد با زحل نظر ٭ باشد آن وقت وقت صید بحر

پیوستن قمر بمشتری

دهقانان بتثلیث قمر ٭ بسعادت بود تقابل دهر

اول کارها قلیل و کثیر ٭ نیک باشد بخاصه نزد دبیر

ور بتسدیس می کنند نظر ٭ دان که وقت تجارت است سفر

وقت تربیع کهن باشد حل ٭ نیک باشد عمارت و مسجد

بهر

دعوت نیکی و سعادت روی ٭ نیز نیکو شناس کندن جوی

ور بر تثلیث بگذرند همی ٭ دان که نبود ز هیچ کار غمی

خاصه آرایش از قلیل و کثیر ٭ دیدن روی مهتران کبیر

باز اگر شان مقابله است نظر ٭ مکن اندیشه و ضیاع بخر

ور کند از زمان مناظره ٭ عالمی نبودش مخاطره

ور کند با قمر قران بهرام ٭ نبود هیچ کار نیک تمام

خاصه رفتن بنزد اهل سلاح ٭ نیک دان این و مشنو این بمزاح

باز تسدیس وقت دیدن ماست ٭ با کسی کو سپاه سالار است

گر فرستی همه براه برید ٭ اندر این وقت بر که نیست شدید

وقت تربیع دانکه هست خطر ٭ جامه بریدن و نکاح و سفر

وقت تثلیث کار اهل سپاه ٭ کن و حاجات خویش از ایشان خواه

لیک باش از مقابله بنظر   از سیاهی وکاران بحذر

مخرانوقت نیز مبدهٔ ترك   زانکه عکس مؤثر است بترك

نظر هر دو کوکبی باهم   کر بود خانشان مقابل هم

انکه عقلش نظر صواب کند   نام این شکل فتح باب کند

وقت سرما و باد و نم باشد   دل دانا بری ز غم باشد

ور کند مه بافتاب نظر   ور نه مریخ بنکرد بقمر

یا بمریخ سعد بر نکرد   یا از این دو یکی بمجمر نکرد

دان که وقت شکستگی سرماست   کین نظرها دلیل برکرماست

هر که این را تمام برخواند   چون بتقویم بنکرد داند

انچه مکتوب باشد اندروی   مشکل جمله حل شود بروی

لیکه

لیك باید که مرد رهرو دین   چون بخواند نکرد دانزه دین

که ندانند شناخت دهر سرای   هیچکس علم غیب جز که خدای

[illegible] دی دل

بیلوردوکی [illegible] دی یا رعد لی سره
چنانچه مطر سل کتاب یخ کره
چه اقتران [illegible] واقع شود یعنی دو کوکب [illegible] برابر بشند
از فتح الباب [illegible] اقتران تغیر هوا باشد اکر [illegible] برفی ور [illegible] بشد
در زمستان [illegible] شد [illegible] واکر عطارد ومشتری بشد
سبب تموج هوا [illegible] واکر مریخ [illegible] باشد [illegible] واکر زهره [illegible] باشد
باران [illegible] واکر عطارد [illegible] باشد رعد وبرق [illegible] بود

خاتمه در بیان آنچه در مدار احکام بدان باشد و این هفت
فصل است فصل اول هر کوکبی را منسوبات است و بعضی سعد اند
و بعضی نحس و بعضی هر کوکب را بیتی و شرفی و وبالی و هبوطی و اوجی
و حضیضی بود پس هر گاه که کوکب در بیت و شرف و اوج خود باشد
قوت بسیار دهد و آنچه منسوب با او باشد تمام و کمال حاصل شود و اگر
بطالع و صاحب طالع نگرد بنظر دوستی موافق منسوبات آن کوکب
حظ شود و اگر بنظر دشمنی نگرد چندان بهره نیابد بلکه رنج و محنت
بیند و هر گاه که کوکب در وبال یا در هبوط یا در حضیض بود ضعیف
بود آنچه منسوبات با او بود نباشد پس اگر بنظر دوستی بطالع و صاحب
طالع نگرد فی الجمله سعادتی بخشد و اگر بنظر دشمنی نگرد موجب شقاوت
و رنج بود فصل دوم در منسوبات کواکب و سعد و نحس ایشان زحل
کوکب عالی است و زراعت و مشایخ و اهل قلاع و خانهای قدیم و در نحس

بکمال بود

بکمال بود مشتری کوکب علم و قضات و منصب و شرف است و در سعادت
بکمال بود ۲ کوکب شجاعت و قوت و اهل سلاح و فتنه است و در نحوست مریخ ۲
کمتر از زحل بود شمس کوکب سلطنت و حکم و عزت است و سعادت
بنظر دوستی و تثلیث و نحوست بنظر تربیع و مقابله زهره
کوکب عشرت و لهو و جوانی و طرب است و در سعادت کمتر از مشتری
بود عطارد کوکب فطانت و لطیف طبع است و ممتزج با سعد سعد
و با نحس نحس قمر کوکب رسالت و پیک است و در سعادت و نحوست
مثل آفتاب بود راس سعد بود و زیاده کننده و ذنب نحس بود
و نقصان کننده فصل سیم در خانه و وبال کواکب حمل و عقرب خانه
مریخ است ثور و میزان خانه زهره جوزا و سنبله خانه عطارد سرطان خانه
قمر اسد خانه آفتاب قوس و حوت خانه مشتری ۲ خانه زحل جدی و دلو ۲
و در مقابل هر خانه وبال ایشان باشد چنانکه خانهای یکی

وبال زحل باشد و خانه‌های زحل وبال نیّرین بود و خانهای مشتری
وبال عطارد و خانهای عطارد وبال مشتری و خانهای مریخ وبال زهره
و خانهای زهره وبال مریخ و راس و ذنب را خانه نبود و نه وبال
فصل چهارم در شرف و هبوط کواکب شرف زحل در بیست و یکم درجه
میزانست و شرف مشتری در پانزدهم درجه سرطان و شرف مریخ در بیست
و هشتم درجه جدی شرف شمس در نوزدهم درجه حمل است شرف
زهره در بیست و هفتم درجه حوت شرف عطارد در پانزدهم
درجه سنبله شرف قمر در سیم درجه ثور است شرف راس در سیم
درجه قوس است شرف ذنب در جوزا پانزده درجه و دقیقه که شرف
راسست و در مقابل شرف هبوط کواکب بود پانزده درجه و دقیقه
فصل پنجم در اوج و حضیض کواکب اوجات کواکب در تاریخ هفتصد
و چهل و دو ناصری در درجه موافق بیست و پنجم تیرماه قدیم بوده اند

اوج زحل در هفتم درجه و بیست و شش دقیقه قوس است
اوج مشتری در دهم درجه و دقیقه میزانست اوج مریخ در بیست و دو درجه
پنجاه و نه دقیقه اسد اوج شمس در دهم درجه و پنجاه دقیقه جوزا
اوج زهره در بیست و دو درجه و پنجاه و شش دقیقه جوزا اوج
عطارد در چهار درجه و پنجاه و سه دقیقه عقرب بود حضیض هر یک
در مقابل اوج شان باشد و نه درجه و دقیقه الا عطارد که اوج او
حضیض بود در مثلث اوج او پانزده درجه و دقیقه و اوج قمر
در وقت اجتماع و استقبال بود و حضیض او در وقت تربیع
اثبات فصل ششم در طبایع بروج و تذکیر و تانیث و لیلی و نهاری
و منقلب و ثابت و ذو جسدین و ارباب آن حمل و اسد و قوس برجهای
آتشی اند ثور و سنبله و جدی برجهای خاکی اند جوزا و میزان و دلو برجهای
بادی اند سرطان و عقرب و حوت برجهای آبی اند برجهای آتشی

و بادی مذکر و روزی اند و برجهای خاکی و آبی مؤنث و شبی
این بروج حمل و سرطان و میزان و جدی منقلب باشند ثور و اسد و عقرب و دلو
ثابت جوزا و سنبله و قوس و حوت ذوجسدین و ارباب برجهای آتشی
بروز شمس و بشب مشتری و زحل بود و مشتری را مقدم دارند و ارباب
برجهای خاکی بروز زهره و قمر و مریخ بوند و بشب قمر را مقدم بر زهره
دارند و ارباب برجهای بادی بروز زحل و عطارد و مشتری بوند
و بشب عطارد را بر زحل مقدم دارند و ارباب برجهای آبی بروز زهره
و مریخ و قمر اند و بشب مریخ را بر زهره مقدم دارند و بروج آتشی گرم
و خشک بوند و بروج خاکی سرد و خشک و آبی گرم و تر و بادی
سرد و تر **فصل هفتم** در اختیارات بر کارها که خواهند
که اختیار کنند آنچه هر مهمی باید که در برجی باشد که مناسب
آن مهم مطلوب باشد و اتصال او بکوکبی باشد که منسوب بود

بان کار

بان کار تا هر چه بخواهد بر آید و با زیادت تمام حاصل شود چنانکه
قمر در بروج منقلب و ناظر بمشتری تجارت و خرید و فروخت
در حمل فرستادن طلب حاجت باشد و بودن آن نیکو بود و در بروج
ثابت دخول بلد و ابتدای کارها کلی نهادن بنیاد و عمارت املاک
و بنای مساجد را شایسته بود و در بروج ذوجسدین سفر و نقل
تحویل و طلب معاش کردن را شاید و اگر قمر ناظر بزهره بود و در برجهای
منقلب جامه بریدن و نو پوشیدن و حاجت نزد خواتین را
بردن و تزویج عقد کردن را شایسته بود و در برجهای ثابت
جز عقد بز زنان کردن و طلب فرزند کردن مناسب زهره باشد
و لهو و طرب و بریدن نیکو بود و در برجهای ذوجسدین
تزویج و شرکت و زینت و آرایش کردن را شایسته بود و اگر قمر ناظر
باشد بزحل نقل و حرکت در برجهای خاکی باشد ابتدای عمارت

در دلحت کردن نشاید بود و اگر در برج آبی بود چون کندن کاریز
کندن و تخم کشتن را شایسته بود و اگر در برج ثابت خصوصاً
در ثور بود شروع کارها بناها و حصارها و حاجت بمشایخ بردن را
نیکو بود و اگر قمر ناظر باشد بمریخ بنظر دوستی و در برجهای منقلب
باشد سواری کردن و گوی زدن و صید رفتن و سیاست را
شایسته بود و اگر قمر ناظر باشد بمریخ بنظر دشمنی نشاید هیچ
مهمات الا آنکه تخریب بناها خصوصاً قلاعی که دشمن با آن تحصن
کسعات شود و قتل سباع و سیاست و مناظره و مجادله را نیکو بود
اما اگر ناظر بود بمشتری بنظر دوستی از برج منقلب سفر کردن و نزد
ملوک و طلب حاجات کردن از پادشاهان و جستن علمها را شایسته
بود و اگر در برج ثابت بود در شهر شدن و ابتدای کارها کردن و بر تخت
نشستن را شاید و چون ناظر باشد بآفتاب بنظر دشمنی هیچ کاری

نشاید مگر در اجتماع قمر منصرف شود و بسعدی متصل گردد در نهان
دفینها نیکو بود و در استقبال هم بدین شرط و اظهار رازها کردن
که موجب شهرت باشد و منادی کردن و اظهار چیزها را شاید و اجتماع
بنظر سعد نیست که بعد از انصراف بسعدی متصل شود بهمان برج
و اگر ناظر بعطارد بود و او مسعود باشد ابتدای تعلیم کتاب و بحث
و مجادله را شاید والله اعلم بالصواب

باب در احکام اختلاجات و آن جستن اعضای آدمی است بناگهان و زیاده از یکمرتبه بایست و بعضی بفال مکروه
بلکه آنرا الهام میدانند که از نفع و ضرر اشارتی آگاه میکنند و تجربه صحیح اند و گویند منسوب است بذو القرنین جل جلاله
میان سر که بجهد غنیمت یابد پس سر عزیز گردد و پیش سر از غم خلاص شود میان فرق غایبی بیکذرد جانب راست سر
خبر بد شنود جانب چپ سر فراخ روزی شود میان دو ابرو خرمی بوی رسد گوشه راست سر خرمی بیند گوشه چپ سر
غایبی رسد دنباله چشم راست سخنی از و نقل کنند دنباله چشم چپ نامه یا و رسد پشت چشم راست غمناک
گردد پشت چشم چپ با وی درشتی کنند زیر چشم راست شادی بیند زیر چشم چپ خبری یا و رسد ابروی
راست خیر و برکت بیند ابروی چپ جاه وی زیاد گردد جمله چشم راست خرمی بیند و صحت یابد جمله چشم چپ با وی
مزاح کنند جمله سر بزرگی بیند جمله پیشانی عزت یابد شقیقه راست بخویش وی نکبت رسد شقیقه چپ
صحت یابد جمله بینی از کار معزول شود جانب چپ بینی برادر رسد روی راست کاری بد کند روی چپ مال
و حرمت یابد خد راست مراد و صحت یابد خد چپ بیماری اندک یابد رخ راست بیماری سلیم یابد چپ زنخ
درد سر کشد گوش راست از و سخنی نقل کنند گوش چپ غایبی بوی رسد با نفع بوی رسد و مهمان رود
جمله دهان با دوستی مروت کنند جمله زبان از بیماری ایمن گردد لب بالا قول را افعل آورد لب زیرین خصومت
پیش وی آید گوشه لب از جانب راست خصومت کنند گوشه چپ لب سخنی از و نقل کنند جمله زنخدان مال
یابد راست حلقوم از برادر نفع بیند چپ حلقوم خرمی بیند جمله گردن شرف و غنیمت یابد سر دوش راست
رفعت یابد سر دوش چپ دردی کشد بازوی راست خیر و خرمی بیند بازوی چپ شادی بیند مرفق چپ
بیند مرفق راست عملی خیر کند ساعد راست شادی بیند ساعد چپ فراخ روزی شود کف راست خصومت
کند کف چپ معیشت یابد انگشت بزرگ چپ به بزرگی رسد انگشت سبابه راست سخن بد از و نقل کنند
انگشت سبابه چپ چیزی را فاش کند انگشت وسطی راست در خصومت افتد انگشت وسطی چپ بر دشمن
ظفر یابد انگشت بنصر راست روزی بوی رسد انگشت بنصر چپ مال جمع کند انگشت خنصر راست سخنی
از و نقل کنند انگشت خنصر چپ مال بدست آورد جمله دست راست غنیمت یابد جمله دست چپ توانگر
گردد کتف راست خلعت یابد کتف چپ برادر رسد بند دست راست مال وی زیاد شود بند دست چپ
حشمت یابد سینه با دوستی بهم رسند دل غمی بوی رسد پهلوی راست نقل و تحویل کند پهلوی چپ
دوستی یابد گردگاه راست زن کند گردگاه چپ غمی بوی رسد جانب راست پشت کاری نیکو کند
جانب چپ پشت رفعت یابد ناف زن حلال کند و اگر زن باشد شوهر کند میان ناف و زهار
شرف و عزت یابد زهار منفعت بیند قضیب فتح و مراد بر آید خصیه راست زن حلال کند خصیه
چپ بهتان شنود سرین راست خرمی بیند سرین چپ نوازش بیند نشستگاه راست
رفعت یابد نشستگاه چپ ملول گردد ران راست خرم شود ران چپ برخوردار شود زانوی
راست نزد بزرگی تقرب یابد زانوی چپ معزول شود ساق راست از روی او عمل آید ساق
چپ حاجت وی بر آید کف پای راست آرزوی او بحاصل آید کف پای چپ سخنی از و نقل کنند بند
پای راست سفر کند بند پای چپ مقرب گردد پشت پای راست خار شود پشت پای چپ سوار شود
جمله قدم راست غم زایل کند جمله قدم چپ عافیت یابد انگشت بزرگ پای راست صحت یابد انگشت
بزرگ پای چپ توانگر گردد سبابه پای راست حکومت یابد سبابه پای چپ غم و سختی بیند
وسطی پای راست مال وی زیاده شود وسطی پای چپ همچنین خنصر پای راست شرف یابد خنصر
پای چپ راحت یابد و از سلاطین نوازش بیند جمله انگشتان پای راست سفر کند جمله انگشتان
پای چپ غم و الم بیند جمله اندام اندوه بوی رسد و اگر مکرر این اعضا بجهد جستن
مقدمه فالج و سکته و لقوه است البته بمداوا اشتغال نماید والله اعلم بالصواب

تولد نور چشمی زهرا سلطان در ساعت [illegible]
شنبه هفتم شهر صفر المظفر [illegible]
بتاریخ [illegible] مرداد ماه جلالی سنه ١٢٨١
هجدهم

تولد نور چشمی محمد علی ثلث از شب
شنبه گذشته شب [illegible] هفتم شهر ربیع
الاول [illegible] در برج [illegible] سنه ١٢٨٠
[illegible] شهریور ماه جلالی

تولد فرزند سعادتمند خدیجه [illegible]
شب یکشنبه هشتم ربیع الاول [illegible]
مرداد ماه قمر در برج جدی سنه ١٢٨٤

تولد فرزندی مریم خانم قبل از ظهر
٢ شنبه بیست و [illegible] شوال [illegible] والده
[illegible] ساعت [illegible] باقی مانده سنه ١٢٨٥
نوزدهم بهمن

تولد فرزند سعادتمند [illegible]
[illegible] شهر [illegible] سنه ١٢٩٣

بسم الله الرحمن الرحيم

حمد بیحد و شکر بیعد مر خالق احد را که سبعا و ولدا انسان را با حسن تقویم آورید

و سماوات را بشرایع خلافت بکواکب نقاط نبوت مزین ساخت و درود بلا تعد و لا تحصی

و تحیت اکثر نص ان مختص بر خواجه لولاک و سر دفتر تمام جریده و ما ارسلناک الا رحمة محمد

مصطفی صلعم و آل و اصحاب او باد و بعد چنین گوید فقیر حقیر جانی عبد القادر

دعیا نی بلغه الله الی ما یتمناه که چون بعضی از اخوان با وفا و خلان با صفا

بطالعه سی فصل منجم مشغول بودند و معرفت تقویم می نمودند چون ان

از بعضی فوائد دور بود که حالیا در تقویم نام ثبت می کنند چون تاریخ

ترکان و خطائیان در تعیین در بعضی طالع و اوقات صلوات و دروس کواکب

بر ایام و غیرها عاطل بود و در بعضی مسائل هم بر تفصیل التماس نمودند

که نسخه می باید نوشتن که انچه در ان کتاب مبارک باشد شامل

بود و دیگر زواید فواید مشتمل بنا بر الحاح و اسعاف ایشان این نسخه

جهة

جهة تحفه حضرت سلطنت پناهی عدالت دستگاهی بن محمد بغرا اسبادت

دولت شکوه نرحد بقدر اسعادت السلطان ابن السلطان سلطان بجی

کبا خلد الله اثرمان سلطنته و ابدا ارکان عدالته ما دامت الشمس

مضیئة منورة و القمر مستغنیا منورا مسطور شد متوقع انکه ان نظاره این

مسطور انکه بنظر رضا و ترتیب منظور ساخته عیب و ابراد نکیر ندیده

نقل ناصرو در باب ان فضل و نفاد رواج بد هند **شعر** و عین الرضا عن کل

عیب کلیلة و لکن عین السخط تبدی المساویا و این رساله موسوم است

بتحفه نظامیه اللهم انظم عقوده و اسنی و اسنی عقوده و مشتمل بر چهل

فصل و العلم عند الله **ا** در حساب جمل رقم هفتم و نشان روزها

ماهها **ب** در بیان سال و ماه و روز **ج** در تاریخ عربی و شرح

کبا اشن ان **د** در تاریخ رومی **ه** در تاریخ نو یستی **ز** در تاریخ ترکی **ح** **و** در تاریخ ملکی

در بیان عدد افلاک و کیفیت ترتیب ان **ط** در بیان حرکت افلاک

و سنابکان در رجوع و استقامت ایشان ی در بیان بروج و اجزای آن
و تقسیم او و تقسیم بروج و اجزای آن بفصول اربعه یا در بیان عروض کواکب
و غایت آن یب در بیان ساعات و ارتفاعات یج در بیان نظرات
که میان کواکب واقع می شود ید در بیان تناظر کواکب یه در بیان ظهور
و اختفای کواکب یو در بیان احوال سیر کواکب یز در بیان ممازجات و حالات و نظرات
قمر یح در منازل قمر و شمس یط در رجال و اجنگ بکر در [illegible] قمری بعد از منازل
ارند و انتسیر در [illegible] طالع و تسییر بلاد الاصلی و تاریخ خطائی
و اوقات صلوة و ساعات بست ک در لغت [illegible] از ادراک ماهها و [illegible]
چون تاریخ طالع سال ترکان و خطوطات و تواریخ و احکام و غیره کا
در تعیین خانها [illegible] کواکب کب در شرف و هبوط کواکب کج در طبایع
بروج در بیان آن کد در تذکیر و تانیث و لیلی و نهاری بروج که در قسمت
محل و دکواکب کو در قسمت اثنا عشریه و [illegible] کواکب کز در دلالات

خانها

خانها کح در قوت و ضعف خانها کط در فرح و غضب کواکب ل در معالج حظوظ
کواکب لا در نسبت کواکب بهفته لب در مدت دولات کواکب لج در حد و
و استیلای کواکب و اجرام کواکب لد در سعد و نحس و تذکیر و تانیث
و طبایع کواکب له در تشریق و تغریب کواکب و محل و دلالت لو در قوتهای ذاتی
و عارضی کواکب لز در ضعفهای کواکب لح در معرفت [illegible] که در اختیارات
ناگزیر بود لط در احوال روزها فصل اول در حساب جمل و رقم هفته و نشان
روزها و ماهها و حساب بر حرفها ابجد هوز باشد برین گونه ا
یکی ب دو ج سه د چهار ه پنج و شش ز هفت ح هشت ط نه ی
ده ک بیست ل سی م چهل ن پنجاه س شصت ع هفتاد ف هشتاد
ص نود ق صد ر دویست ش سیصد ت چهارصد ث پانصد خ
ششصد ذ هفتصد ض هشتصد ظ نهصد غ هزار و دیگر عددها
بدین حروف ترکیب کنند و بحسب آن فواید بسیار دانند و [illegible]

بدین گونه یا یازده کب بیست دو لج سی سه له سی چهار نه پنجاه
پنج نط نود و نه قیا صد و یازده چون عدد از هزار متضاعف گردد رقم از
بعد غین که هزار است مقدم دارند بدین گونه بغ دو هزار طغ نه هزار
صغ نود هزار علی هذا القیاس اما رقم هفته چنین باشد ا یکشنبه
دوشنبه ج سه شنبه د چهارشنبه ه پنجشنبه و جمعه ز شنبه
و رقمهای روزها ماهها چنین باشد ا غره ب دوم ج سیم د چهارم ه پنجم
و ششم ز هفتم ح هشتم ط نهم ی دهم یا یازدهم یب دوازدهم همچنین تا آخر

فصل دوم در بیان سال و ماه و روز چون از جمله اجرام سماوی ظاهرتر آفتاب
و ماه است و گردش سال را بدور آفتاب نهاده اند و مدت یک دور آفتاب
را یعنی از هنگام مفارقت او از نقطه چون اول حمل مثلا تا بوقت
معاودت او بدان نقطه یک سال اعتبار کرده اند و آن سیصد و شصت
و پنج روز است و ربعی الا کسری شبانه روز و گردش ماه در دور

قمر نهاده اند یعنی از هنگام مفارقت او از وضع معین با آفتاب چون اجتماع
یا هلال تا وقت معاودت او بهمان وضع یکماه اعتبار کرده اند و چون
دوازده دوره ماه نزدیک یک دوره آفتابست یعنی دوازده دوره ماه را یک
سال گفته اند و این را سال قمری خوانند و آن دیگر را شمسی و این سیصد
و پنجاه و چهار روز است و سدس و خمس شبانه روزی که هشت ساعت
و چهل و هشت دقیقه باشد چون یک دوره ماه نزدیک است بمدت سیر
آفتاب در یک برج یعنی مدت سیر آفتاب را در یک برج یکماه گفته اند
و این را ماه شمسی گویند و آن دیگر را ماه قمری پس هر یکی از سال و ماه
شمسی باشد و قمری اما روز بمذهب منجمان از برآمدن آفتاب باشد
تا فرو رفتن و شب برعکس

فصل سیم در تاریخ هجری مبدا آن از سالی گیرند
که سید کاینات و خلاصه موجودات محمد مصطفی صلی الله علیه و آله از مکه
بمدینه هجرت کرده است و اهل شرع ماهها و این تاریخ را از رؤیت هلال

کیوند هرگز انسی بدن نیاده نباشد وانچه بیشتر بود کم نباشد

و اسامی ایشان اینست محرم، صفر، ربیع الاول، ربیع الاخر، جمادی الاول

جمادی الاخر، رجب، شعبان، رمضان، شوال، ذوالقعده،

ذوالحجه، همچنان محرم را سی روز گیرند و صفر را بیست و نه روز و همچنین

تا ذوالحجه و در هر سی سال یازده بار ذوالحجه را سی روز گیرند بجهت آن

کسر وخمس شبانروز که ذکر رفت و آن سال دوم و پنجم و هفتم و دهم

سیزدهم و شانزدهم و هجدهم و بیست و یکم و بیست و چهارم و بیست و ششم

و بیست و نهم باشد و این یازده سال سالهای کبیسه باشد و در لفظ

بهز یجوح کا دوط جمع است و بعضی بجای شانزدهم پانزدهم کبیسه گیرند بدین ترتیب

بهز یحیه کا دوط باشد و آنجهت تفهیم مبتدی آن سدس وخمس شبانروز

را در سی سال جمع کرده در جدول نهاده هر جا که نیم کسر از نصف

شبانروز در گذشته باشد کبیسه نوشته شد و جبران در سال دیگر کرده | نجادی

(حاشیه: [illegible])

عدد سالها	کسور سال	عدد کبایس
ا	ح مح	
ب	یز لو	ب
ج	[illegible]	
د	[illegible]	
ه	[illegible]	ه
و	[illegible]	
ز	[illegible]	ز
ح	[illegible]	
ط	[illegible]	
ی	[illegible]	ی
یا	[illegible]	
یب	[illegible]	
یج	[illegible]	یج
ید	[illegible]	
یه	[illegible]	
یو	[illegible]	یو
یز	[illegible]	
یح	[illegible]	یح
یط	[illegible]	
ک	[illegible]	
کا	[illegible]	کا
کب	[illegible]	
کج	[illegible]	
کد	[illegible]	کد
که	[illegible]	
کو	[illegible]	کو
کز	[illegible]	
کح	[illegible]	
کط	[illegible]	کط
ل	[illegible]	

فصل چهارم در تاریخ روم و سبب

بعد از وفات اسکندر بنیافوس

که مبدء است بدوازده سال

شمسی و ده ماه و شش روز و پنج

ساعت و بعضی روز ایشان زیاده و نقصان

ماه گیرند و ماههای ایشان دوازده است

از آن هفت ماه را سی و یک گیرند

و چهار ماه را سی گیرند

و یکی دیگر را بیست و هشت روز

و در چهار سال یکبار آن ماه را

اجتماع ابداع مکرر بیست و نه

گیرند و آن سال را کبیسه خوانند

و تفصیل نام ماههای ایشان بعدد روزها اینست تشرین الاول سی و یک
روز تشرین الآخر سی روز کانون اول سی و یک روز کانون الآخر سی و یک روز شباط
بیست و هشت اندسی و یک روز نیسان سی روز ایار سی و یک روز حزیران
سی روز تموز سی و یک روز آب سی و یک روز ایلول سی روز

فصل پنجم

در تاریخ فرسی اول تاریخ ایشان از جلوس یزدجرد بن شهریار بوده است
و هر سی روز ماه شمرند و پنج روز بی کسری سال گیرند و بنا ماهها را سی روز و پنج
روز زیادتی را بعضی در آخر آبان ماه و بعضی در آخر سال گیرند و نام ماههای
ایشان اینست فروردین ماه اردیبهشت ماه خورداد ماه تیر ماه مرداد ماه
شهریور ماه مهر ماه آبان ماه آذر ماه بهمن ماه دی ماه اسفندار ماه

فصل ششم در تاریخ ملکی ابتدای این تاریخ از عهد سلطان جلال الدین
ملکشاه گیرند و این هم مبنی بر سال شمسی است و اسامی این تاریخ
بعینها اسامی ماههای قدیم باشد الا آنکه این ماهها را جلالی مقید

کنند

کنند و ابتدای تقویم و اول سال روز نوروز گیرند که در نصف النهار آن روز آفتاب
بحمل رفته باشد و همچنین ماهها را از تحویل آفتاب ببرجی گیرند
و بعضی ماهها را بسی روز سی روز گیرند تا عدد ایام در اوراق
تقویم مختلف شود و پنج روز زیادتی را در آخر سال گیرند و در هر چهار
سال ما پنج سال یک روز زیادتی کنند تا آن پنج روز شش روز شود
و آن سال را کبیسه گویند و در تقویم در صفحه دست راست یعنی از تقویم
کواکب پنج جدول باید که بنویسند در یکی ایام چهار تاریخ ثبت کنند
و نام ماهها را در جانب دست راست آنجا که سر ماه باشد بنویسند

[illegible]

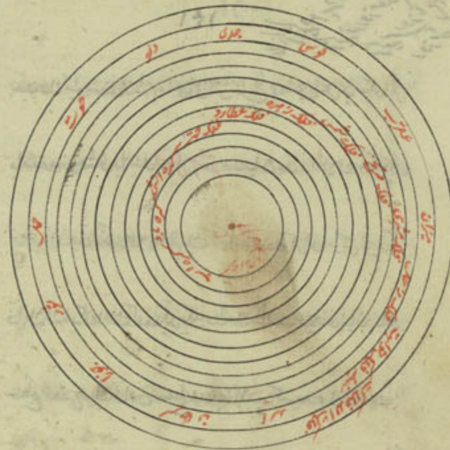
فصل هفتم در تاریخ منسوب حکما خطا و ایغور و ترکستان تاریخ
ایشان نامه اند بعهد و این تاریخ از ابتدای خلقت عالم بود و نام ماههای ایشان
اینست آرام آی ایکینجی آی اوچونجی آی دورتونجی آی بیشنجی آی آلتونجی آی
یتینجی آی سکزنجی آی طوقوزنجی آی اونونجی آی اون بیرینجی آی چقشاباط آی و ساعتهای

ایشان سال شمسی باشد و ماههای ایشان ماه قمری باشد و چون
سال شمسی با سال قمری بیانده روز تفاوت نیابه باشد پس در هر
سه سال یا دو سال یک ماه بجهت کبیسه حاصل می‌شود و ان سال را ماه
سیزده باشد و ان ماه زیادتی را سیون آی خوانند و ان سال را
کبیسه خوانند و هر سال را بجانوری نسبت کرده اند بدین ترتیب
سیچقان ییل اود ییل بارس ییل تاوشقان ییل لوی ییل ییلان ییل یونت ییل قوی ییل
بیچین ییل تخاقو ییل ایت ییل تنقوز ییل و اول او در سیچقان ییل کیرند و اول ماههای
ایشان روزی باشد که بعد از نیم روز اجتماع نیرین شده باشد
و اگر بعد از نیم روز بود اول ماه روز دیگر باشد و اول ایام ای انقطاع
کیرند که در اوسط دلو واقع شود باقی برین ترتیب باشد و در تقویم
در صفحه دست چپ بعد از ماهیات قمری دلی جهت ماههای این تاریخ
بر کشند و ارقام ایام شهور ثبت کنند و تمام ماهها همین باشد

جدول

کبیسه ترکان

جدول بنویسند و دایم ماههای این تاریخ بو ماههای عربی بیکودین
یا دو روز یحتمل باشد **فصل هشتم** در بیان عدد افلاک و کیفیت
ترتیب آن بدانکه همه عالم یک کره است و مرکز ان مرکز زمین است
و افلاک نه کره است که در یکدیگر در آمده مانند توبهای پیاز چنانکه
سطح مقعر هر یک ماس سطح محدب فلکیست که در جوف اوست
اول ان نه کره یکی فلکست قمر است دوم فلک عطارد سیم فلک زهره چهارم
فلک شمس پنجم فلک مریخ ششم فلک مشتری هفتم فلک زحل هشتم
فلک ثوابت که فلک البروج گویند نهم فلک الافلاک است که اورا
فلک اعظم و فلک اطلس نیز خوانند و در جوف این فلکیات عناصر
چهارگانه است و صورت افلاک و عناصر برین گونه است و هر یک
ازین دوائر بجای سطحی است و میان دو دائره بر جای فلک
و عناصر والعلم عند الله صورت افلاک در ظهر صفحه نوشته است

فصل نهم در بیان حرکت افلاک و ستارگان و حرکات ایشان فلک
نهم که عرش است در شبانروزی یک دوره تمام کند و حرکت او از مشرق
تا مغرب باشد و جمیع افلاک باین حرکت متحرک باشند و باقی افلاک
از مغرب بمشرق حرکت کنند هر یک بحرکت خاصه اما ستارگان زحل
دوری در سی سال و برجی در دو سال و نیم قطع کند مشتری
دوری در دوازده سال تمام کند و برجی در یک سال قطع کند مریخ
دوری در یکسال و دو ماه نیم تمام کند و برجی چون مستقیم و سبک
رو باشد

رو باشد در یکماه و نیم قطع کند شمس دوری در یک سال و برجی
در یکماه قطع کند زهره دوری در حدود سال تمام کند و برجی چون
مستقیم و سبک رو باشد بیست و هفت روز تمام کند عطارد هم
دوری در حدود سال تمام کند و برجی چون مستقیم و سبک رو باشد
در شانزده روز قطع کند قمر دوری در بیست و هفت شبانروز
و ثلث تمام کند و برجی بزیاده از دو روز و کمتر از سه روز قطع کند
و از این جمله شمس و قمر را نیرین خوانند و زحل و مشتری را علوین
خوانند زهره و عطارد را سفلین مشتری و زهره را سعدین خوانند
و مریخ و زحل را نحسین کویند و پنج کوکب را بجز از نیرین خمسه
متحیره خوانند از جهت آنکه هر یک از ایشان را استقامت و رجوع
و وقوفی هست چنانکه شخصی راه راست میرفت ناگاه توقفی کرد
و بعد از آن برگشت و چون و چون مقداری برفت باز توقفی کرد

وبطء ثم اول بازگشت چون راست رفت گویند مستقیم است وچون بایستاد گویند
واقف است وچون بازگشت گویند راجع است واستقامت ورجوع هر کوکبی معین باشد
زحل هشت ماه مستقیم است وچهار ماه ونیم راجع مشتری نه ماه مستقیم است
وچهار ماه راجع مریخ یکسال ویازده ماه مستقیم بود ودو ماه ونیم راجع زهره
هیجده ماه مستقیم بود ویکماه ونیم راجع عطارد سه ماه ونیم مستقیم بود وبیست
دو روز راجع واین ستارگان مذکوره را سیاره خوانند وباقی ستارگان را
ثابته که جمله در فلک هشتم باشند ودوری در بیست وپنج هزار ودویست سال
تمام کنند ودرجه در هفتاد سال قطع کنند

فصل دهم

در بروج واجزای آن
دور فلک هشتم را به دوازده قسمت متساوی کرده اند وهر قسمی را
برجی خوانند وهر برجی را بسی قسمت برابر کرده اند وهر یک را درجه
خوانند وهر درجه را بشصت بخش کرده اند وهر یک را دقیقه خوانند
وهر دقیقه را بشصت بخش کرده اند وهر یک را ثانیه خوانند
وهر ثانیه را

وهر ثانیه را بشصت ثالثه وهمچنین تا عاشره چنانکه خواهند قسمت
کنند ونام های بروج دوازده گانه وارقام اوایل اینست حمل ا ثور ب
جوزا ج سرطان د اسد ه سنبله و میزان ز عقرب ح قوس ط جدی
ی دلو یا حوت یب وابتدای بروج که آن حمل وثور وجوزا را ربیعی
خوانند یعنی مدت مکث آفتاب دراین بروج فصل ربیع بود وسه دیگر
که آن سرطان واسد وسنبله است صیفی گویند وسه دیگر که آن
میزان وعقرب وقوس است خریفی گویند وسه دیگر که آن جدی ودلو
وحوت شتوی وبرجهای اوایل این فصول را منقلب خوانند ودوم
را ثابت وسیم را ذو جسدین وبرجهای بهار وتابستان شمالی عالی
باشند وبرجهای پائیز وزمستان جنوبی منخفض وهر درجه از برج
وهر ده نکنند ده ذیل که چون سی شود برجی شود ودقیقه اینجا
وهر ده نکنند ده ذیل که چون شصت شود درجه شود ودر تقویم بعد

بعد از جدول هفته و تاریخ هفت جدول متساوی وضع کنند جهة
کواکب هفتگانه و سه رقم ثبت کنند یکی از برای بروجی که کوکب در وی بود
و دوم از برای درجه و سیم از برای دقیقه و دیگر از برای تاثیر زیرا که
باشد که بحث کنند و از آن ایام تقویم ایشان باشد و از آن نیم روز
یعنی اگر کوکب مستقیم بود بحث از نیم روز کنند از آن باشد و اگر راجع
باشد بحث از آن باشد که در آنجا بحث کرده اند و اگر بعد از نیم روز
بود بعکس و از غایت شمس کنند بعد از آن بقمر بعد از آن بزحل پس بمشتری
پس مریخ پس زهره پس عطارد و چون درجه و دقیقه کوکب روزی
بود از آن باید باشد کوکب مستقیم بود و چون بر نقصان بود راجع
و اگر نه زیادت و نقصان شود مستقیم **فصل یازدهم** در بیان عرض واقف است
کواکب شمس را عرض نبود زیرا که عرض دوری کواکب بود از منطقة
البروج و مدار آفتاب دائما در سطح منطقة البروج است و باقی

کواکب از منطقة البروج گاهی بشمال میل کنند و گاهی بجنوب بجهة
آنکه مدار ایشان متقاطع فلک البروج است بود و نقطه که از آن را
جوزهرین عقدتین خوانند و در علویه و قمر یکی را که چون کوکب
از وی بگذرد شمالی شوند از منطقة البروج راس خوانند و آن دیگر را
ذنب و در سفلیین تعریف راس و ذنب بوجه مذکور نتوان کرد
پس گوئیم راس زهره عقده بود که چون کوکب از وی بگذرد در حضیض
متوجه بود ذنب هر یک مقابل راس بود بعد از آن اوج هر کوکب
گفته شود و غایت عرض مر زحل را ج مشتری را ب مریخ را د زهره را
و ب عطارد را د و قمر را ه عرض در ربع اول که کوکب بعد از راس
بود شمالی صاعد زائد بود و در ربع دوم که کوکب متوجه ذنب بود
تا رسیدن بود شمالی هابط ناقص بود و در ربع سیم کوکب
بعد از ذنب بود جنوبی هابط زائد بود و در ربع چهارم

[illegible]

که بدین راس داشته باشد تا بعد از راس جنوبی صاعد
ناقص بود و نشانهای شمالی و جنوبی و صاعد و هابط و این حروف
اول گیرند و نشانهای زائد و ناقص اندر حروف آخر گیرند و در تقویم
تام عرض هر کوکبی بعد از تقویم ایشان باشد که جدول بادیک
برکشند و بازای هر بدنی از بهر قمر به هر پنج بدنی و ده بدن از بهر
دیگر کواکب یک دو رقم بنویسند یکی درجه و دیگری دقیقه و هم چنین
جهة میل شمس جدول بادیک برکشند بعد از تقویم او بازاء هر بدنی
دو رقم بنویسند یکی درجه و دیگری دقیقه اگر چه این میل سائر کواکب
را باشد اما جهة تعذر در عمل تقویم ثبت نمیکنند در راس و ذنب
قمر را سیر معکوس باشد مانند کوکب راجع در هر نوزده سال
و برجی در نوزده ماه و درجه در نوزده روز قطع کند و در تقویم
موضع راس بعد از جدول عطارد بیارند به برج و درجه و دقیقه

وموضع

وموضع ذنب در برج هفتم بود بهمان درجه و دقیقه ازین
سبب موضع ذنب در تقویم نیارند و راس و خمسه متحیره [illegible]
بروج حرکت کنند و حرکت ایشان مساوی حرکت ثوابت بود چنانکه
در هفتاد و هشت سال یک درجه قطع کنند و در بیست و پنج هزار و دویست
سال یک دور تمام کنند و در تقویم تام و صفحه دوازده کانه در بالاء
احکام شهور را مواضع ایشان ثبت کنند و ما موضع راس کواکب
را در تاریخ هشتصد و چهل و دو ی ناقصه یزدجردی بنوعی که در تقویم
ثبت میکنند در این جدول نهاده ایم و صورت تقاطع مدار کواکب
با منطقة البروج که مدار آفتابست چنین باشد

راس کوکب	مواضع
راس زحل	[illegible]
راس مشتری	[illegible]
راس مریخ	[illegible]
راس زهره	[illegible]
راس عطارد	[illegible]

فصل دوازدهم در ساعات و ارتفاعات بباید دانست که ساعات
بر دو قسمت یکی آنکه شبانه روزی را به بیست و چهار قسمت
متساوی کنند و هر یکی را ساعت خوانند و دوم آنکه روز و شب
را جدا جدا بدوازده بخش متساوی کنند خواه دراز باشد و خواه کوتاه
اول را ساعت مستویه خوانند و دوم را ساعات معوجه و زمانی
نیز گویند و اجزای این ساعت بحسب درازی و کوتاهی شب و روز
می افزاید و میکاهند و گاه متساوی آن ساعت باشد و هر ساعتی را
شصت قسمت کنند و هر قسمی را دقیقه خوانند و در تقویم در برابر
روز ساعات و دقایق آن روز بنهند و چون از بیست و چهار
نقصان کنند باقی ساعات و دقایق شب باشد و از وقت تحویل آفتاب
بجدی تا وقت تحویل آفتاب بسرطان می افزاید و نیمه دیگر را می کاهند
و شب بعکس باشد پس درازترین روزها و کوتاه ترین شبها وقت

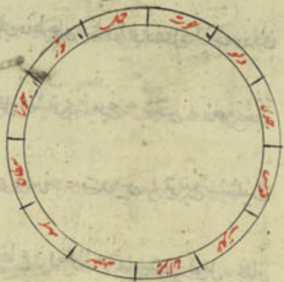
تحویل

تحویل آفتاب بسرطان است و کوتاه ترین روزها و درازترین شبها
وقت تحویل آفتاب بجدی است و در وقت تحویل آفتاب بحمل و میزان
روزها برابر باشد اما ارتفاع آفتاب و سایر کواکب عبارت از بعد
ایشان باشد از سطح افق حقیقی و آن دایره عظیمه باشد که بر زمین
بگذرد و میان ظاهر و پوشیده از آسمان جدا کند و آن مقدار درجات
و دقایق که باشد و غایت ارتفاع بوقت نصف النهار باشد
و هیچ ارتفاع از نود نگذرد و اگر در فلک سیصد و شصت
درجه است و در تقویم بجدا از جدول ساعات در جدولی جداگانه
در نصف النهار هر روز غایت ارتفاع بنهند آفتاب فصل سیزدهم
در نظرات که میان کواکب واقع می شود و آن بهشت بعضی از این نظرها
دوستی اند و بعضی دشمنی که احکام مشهور از آنجا بنویسند اول
آنکه دو کوکب در یک برج و یک درجه و یک دقیقه جمع شوند آن را قران

و مقارنه خوانند و اگر این حالت میان آفتاب و یکی از خمسه متحیره باشد
احتراق آن کوکب بود و اگر میان نیّرین باشد اجتماع خوانند دوم آنکه
کوکبی در برجی بود و یکی در سیم یا یازدهم از برج بود مثلاً کوکبی
در ده درجه حمل باشد و کوکبی در ده درجه جوزا یا ده درجه دلو آن را
تسدیس خوانند پس چون اعتبار کرده شد بعد میان ایشان سدس
دور فلک باشد که شصت درجه است سیم آنکه کوکبی در برج
باشد یا کوکبی در چهارم یا دهم از برج باشد آن را تربیع گویند
چنانکه کوکبی در ده درجه حمل باشد و کوکبی دیگر در ده درجه سرطان
باشد یا در ده درجه جدی بعد میان ایشان نود درجه باشد
و آن ربع دور فلک باشد چهارم آنکه کوکبی در پنجم از برج باشد
یا نهم بهمان درجات آن را تثلیث خوانند بهمان ترتیب که ذکر رفت
و پنجم آنکه در برجی بود و کوکبی در هفتم آن را مقابله خوانند و اگر این

حال

حالت در میان نیّرین باشد آن را استقبال گویند و اگر کوکب در برجی
باشد و کوکبی در دوم یا در ششم یا در هشتم یا در دوازدهم میان
ایشان هیچ نظر نباشد بدین صورت از این نظرات شد پس
و تثلیث نظر دوستی اند تسدیس نیم دوستی تثلیث تمام دوستی
و تربیع و مقابله نظر دشمنی اند تربیع نیم دشمنی و مقابله
تمام دشمنی و نظر دوستی با سعود بسیار نیک باشد و نظر دشمنی
با نحوس بسیار بد بود و نظر دوستی با نحوس چندان نیک نباشد
و نظر دشمنی با سعود چندان بد نباشد و دلیل این نظر این چنین است

و زهره و عطارد را
با آفتاب جز احتراق
نظر دیگر نباشد چه
ایشان با آفتاب بسیار

و در شش ماند دیگر کوکبی جز زهره بیشتر از چهل و هفت درجه
و عطارد بیشتر از بیست و هفت درجه با آفتاب دور نشوند در دو جانب
و ایشان را با یکدیگر جز مقارنه و تسدیس نظر دیگر نباشد و راس و ذنب را
با کواکب الا مقارنه نبود آن را مجاسده خوانند و نظرات کواکب شش گانه
جز ماه در حاشیه تقویم آنجانب دست راست برابر هر روزی یا هر شبی
که آن نظر در وی افتد بنویسند و هم چنین تحویل ستارگان از برجی
به برجی و نام ماههای چهار تاریخ و حالات که کوکب را عارض شود
چون استقامت و رجعت و وقوف هم بنویسند و آن را اتصالات کلی خوانند
و در تقویم علامت کوکب و نظرهای ایشان را حروف آن کوکب بود و آن
بدین گونه است ل زحل ی مشتری خ مریخ س شمس ه زهره ع عطارد
ر قمر س راس ب ذنب هـ مقارنه س تسدیس ع تربیع س تثلیث لم
استقبال و مقابله ع اجتماع و احتراق مح مجاسده ل تحویل ر نظرهای

یوم

م یوم ل لیل م استقامت ع رجعت و نیز نگاه باشد که کوکب
با کوکبی بحق اتصال نظر دلیل بیش از تمامی ادبر یکی از ایشان را
که متوجه است بود دیگری رجعت یا بطوی واقع شود و آن نظر هم
برسد آن را انتکاث خوانند و علامت او در تقویم ث بود و در بعضی
تقویم بیشتر از اتصالات کل حد دلیل بوکشند جهت سهم الحوادث
و آن بخط نیوی در محل باشد با بازای هر روزی سد و قمر بد بخش
یکی بود و چ دوم درجه سیم دقیقه فصل چهارم در تناظر کواکب این تناظر
از نظر نجس دلیل بجائی نظر باز ایستد و تناظر آن دو کوکب بود یکی آنکه
میان دو کوکب بود و در دو نقطه باشد که در مطلع متساوی باشد
و آن دو نقطه بود که بعد ایشان از اول حمل یا اول میزان متساوی
باشد چنانکه کوکبی در بیست درجه حوت باشد و یکی در ده درجه
حمل چه بعد هر یک از ایشان از اول حمل ده درجه باشد و از اول میزان

[illegible]

صد و هفتاد درجه و دیگر آنکه در دو موضع باشد که در اجزای ساعت
روزش متساوی باشد و آن دو نقطه باشد که بعد هر یک از اول سرطان
و اول جدی متساوی باشد چنانکه کوکبی در ده درجه جوزا باشد
و دیگری در بیست درجه سرطان چه بعد هر یکی از اول سرطان بیست
درجه باشد و از اول جدی صد و شصت درجه و علامت تناظر
در میان اتصالات کلی چنین نوشته‌اند و در این جدول معرفت آن آسان بود

[illegible]					خطوط النهار								[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
					خطوط [illegible]								
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]					تم الجدول								[illegible]

فصل پانزدهم در ظهور و اختفای کواکب سیارگان علویه یعنی از افق

بوقت روزی چند در مغرب مختفی شوند و بعد از احتراق به روزی چند
هر یک بزمانی معین در مشرق ظاهر شوند یعنی از آفتاب طلوع کنند
چون بتثلیث اول آفتاب رسند واقف شوند و بعد از آن راجع شوند
در وسط رجعت با آفتاب مقابله کنند و چون بتثلیث دیگر رسند باز
واقف شوند بعد از آن مستقیم شوند پس دائم احتراق ایشان
در میان ایام استقامت باشد و مقابله در وسط ایام رجعت
و رجوع در میان دو تثلیث آفتاب باشد اما سفلیین را حالات
دیگر باشد با آفتاب و آنچنان بود و چون مستقیم و سریع السیر باشند
ردی با آفتاب دارند یعنی از احتراق به روزی چند در مشرق
مختفی شوند در وسط اقامت محترق شوند و بعد از احتراق
بروزی چند در مغرب ظاهر شوند بعد از مدتی واقف شوند
پس راجع شوند پس مختفی شوند در مغرب و در وسط رجعت

محترق شوند و بعد از احتراق بده چند روز مشرق ظاهر شوند و اتفاق
ظهور و اخفاء هر کوکبی در میان اتصالات کلی بنویسند و علامت ی
و علامت خفاء ف و علامت شرق ق و علامت مغرب ب اما دیدن ماه
نو بحسب عرض او بود شمالی یا جنوبی روشن یا باریک یا معتدل
در حواشی زایچه طالع سال عالم و زایچه سال تحویل کرده ذکر هر یک
بدین نوع دیگر گفته شود و جدول طول بکشند و تعیین کنند که در کدام
شب دیده میشود و بعد سوای و بعد معدل قمر نصف با آفتاب بنده جز
و دقیقه بنویسند فصل شانزدهم در احوال سیر کواکب بباید دانست
که هر کوکبی را سیری است معین که آنرا وسط گویند آن مر زحل را
دو دقیقه و مشتری را پنج دقیقه و مریخ را سی و یک دقیقه و شمس
و زهره و عطارد را پنجاه و نه دقیقه و قمر را سیزده درجه و بیست
دقیقه و چون حرکت شبانروزی این کواکب مثل سیر وسط باشد

تم

رقم این نویسند ط و چون از سیر وسط زیاده باشد رقم این بود
ـه و چون کمتر باشد رقم این بود ص و اگر زائد باشد و در نقصان
نهد چنین نویسند ـه مستقیم و اگر ناقص باشد در وی بزیادتی نهد
چنین نویسند ص مستقیم و اگر ناقص بود و روی در نقصان نهد
چنین نویسند ص صعص و هم معلوم باید کرد که اهل این فن هر یک
از افلاک خارج مرکز و تداویر را چهار قسم کرده اند و دو علوی
باهم برابر و دو سفلی باهم برابر و این قسم را نطاقات خوانند و گویند کی
در نطاق اول و دوم هابط بود و در نطاق سیم و چهارم صاعد
و در نطاق چهارم و اول مستعلی بود و دیگری منخفض و ارقام شان
در تقویم چنین باشد طا اوج وح دوم اوج مح سیم اوج
مدع چهارم اوج طارح اول تدویر مدر دوم تدویر ع
مح ر سیم تدویر مدر چهارم تدویر و صورت نطاق چنین باشد

و اگر زیاده باشد و در زیاده نهد چنین نویسند ـه صعـ

در تقویم سیر کواکب و نظاقات را در میان ارقام کواکب در هر نصف
النهار یا در رجوع یا در تحت ایشان در هر ماه بنویسند فصل هفدهم
در علامات قمر و حالات و انتقالات در دوازده درج تقویم از جانب
دست چپ چند جدول بوکشند در یکی ایام جمعات بنویسند و در دوم
انتقال قمر از برجی به برجی بنهند و بازای هر روز سه رقم بنویسند
یکی رقم ساعت دوم دقیقه و سیم علامت روز یا شب و سیم موضع
ماه در هر نصف النهار بنویسند و بعد از آن شش جدول متساوی
بوکشند جهت نظرهای قمر با کواکب شش گانه اول آفتاب بعد از آن کواکب

پنج گانه

پنج گانه بر ترتیب افلاک باز از زحل و قمر را با این کواکب نظری که باشد
در جدول آن کوکب چهار رقم بنویسند یکی علامت نظر دوم ساعت
سیم دقیقه چهارم علامت روز یا شب در هر جا که ماه را با هیچ کوکبی
نظری نباشد خالی بگذارند اما حالات قمر و آن بودن او یا شد در شرف
یا در هبوط یا بطیء السیر منحرف که از ما بین هبوط شمسی باشد
و هبوط قمر یا آن چه که از ما بین درجه شرف هبوط شمسی باشد
و شرف او ذکر شرف و هبوط هر کوکبی بعد از این بیان کنیم یا بودن او
برأس یا ذنب یا مسیل تحت الشعاع و آن وقتی باشد که بعد او
از آفتاب یعنی از اجتماع بدوازده درجه باشد یا خروج از تحت و آن
چنان بود که بعد او بعد از اجتماع بدوازده درجه باشد و مجاسده
او با کید و کید چنین گویند که ستاره است نحس در سیر میسیر
چهل و چهار سال تمام کند و برجی بدوازده سال قطع کند و این چنین

کوکبی در فلك بد یدار نخست و اینجا که ذکر نخست و در میان عمانجات

قمر جائی که خالی باشد بنویسند بلونی دیگر هادر جدول جدا کانه

بعد از جدول عمانجات ثبت کنند و اجتماع و استقبال که در هر ماه

واقع شود ساعت و دقایق و علامت روز یا شب تعیین کنند طالع و عاشر

و درجات و دقایق هر یك در بالای صفحه عمانجات یا در بالای اتصالات

کلی جدول باریك می کشند و ثبت کنند و طالع آن باشد که در وقت

اجتماع و یا در وقت استقبال در افق شرقی باشد و عاشر آن برج

که در آن وقت در دایره نصف النهار باشد فوق الارض و تحت اجتماع

هم بنویسند و آن موضع باشد که از فلك البروج که اجتماع در آن

واقع شده باشد و تحت استقبال هم بنویسند اگر روزی باشد موضع

شمس بود و اگر شبی بود موضع قمر و حالا ان اینست در شرف

ف هبوط ط طریقه محترقه و یا راس یس با ذنب بح نیره ه

نحت

ه تحت الشعاع بح خروج تحت الشعاع صح باکید به فصل هجدهم

در منازل قمر و آن بیست و هشت منزل است و جهت بروج دوازده

گانه است و منازل بیست و هشت بین هر برجی دو منزل و ثلث

منزل باشد چنانکه در این جدول ثبت کردیم و اسامیشان

ا	شرطین	یه	غفر
ب	بطین	یو	زبانا
ج	ثریا	یز	اکلیل
د	دبران	یح	قلب
ه	هقعه	یط	شوله
و	هنعه	ک	نعایم
ز	ذراع	کا	بلده
ح	نثره	کب	ذابح
ط	طرفه	کج	بلع
ی	جبهه	کد	سعود
یا	زبره	که	اخبیه
یب	صرفه	کو	مقدم
یج	عوا	کز	مؤخر
ید	سماک	کح	رشا

و قمر هر روزی در منزلی باشد که

... زیاده از منزلی بعد و کاه باشد

... نصف النهار در منزلی باشد

و در تقویم بودن ماه در هر منزلی

در جدولی جداگانه بعد از عمانجات

قمر بنویسند و در بعضی تقویم تمام اتصال

قمر از منزلی بمنزلی در جدول دیگر

در پهلوی همین جدول ثبت کنند

اما افتاب در هر چهارده روز منزلی باشد وچون ان ویکی در ان
منزل بحتی از طلوع افتاب بماند وطلوع هر منزل در استقبالات
کلی بنویسند وسقوط ورقیب ان منزل پانزدهم باشد **فصل**
نوزدهم در جدول چند که در صفحه قمره بعد از جدول منازل
اول از تسییر درجه طالع در سیدن تسییر بدلائل اصل تاریخ
خطائی واوقات صلوة وساعات بست وان چنان بود بعد از جدول
منازل جدولی بوکشند جهت تسییر درجه طالع یعنی طالع سال
عالم را در هر نصف النهار پنجاه ونه دقیقه وهشت ثانیه افزایند
تا اخر سال وجدول دیگر بعد از این جدول جهت رسید تسییر بدلائل
اصلی بوکشند یعنی دلائل چند که در زایچه طالع ثبت کرده باشند
وذکران بدین زودی خواهد امد ودر جدول دیگر دو دستین
بلغت خطائی وتوکان بنویسند وهمچنین رابع راساعی دور رابع

ومجود

ومجود ومذموم هم بنویسند معدا دائم بدانزده دانگی باشد
ودر جدول دیگر سنه شمسی معدادان گاه پانزده باشد وگاه
شانزده وان بجای ماه باشد خطائیان را ونام ماههای ایشان
انجا هر ماه باشد بنویسند وان بیست وچهار ماه باشد
بعد از این جدول بوکشند جهت اوقات صلوة اول وقت ظهر
بنویسند دوم وقت عصر بمذهب ناصری سیم وگاه
گداول شافع بنویسند ودوم بمذهب حنفی ودر جدول
دیگر ساعات بست هم بنویسند وان ساعت مذموم باشد
وقبل او از اجتماع بود تا هشتاد وچهار ساعت نمایند وچون
یکی ز دو نوبت مذموم باشد واین اوقات را حکما بر هفت قسمت کرده اند
هر قسمی دوازده ساعت نماید باشد وهر یکی را بگویی داده اند
اورا خاص بست گفته اند والخبر از این اقسام مذموم تر است

نوبت شمسی است انوا در تقویم ثبت کنند وچون نوبت این دلایل
از جمله مهمات احتیاط بایست چه هر که در ثلث اول این قسم
ابتدای کاری کند زیان بجان رسد و ثلث دوم بجاه رسد و بمال
کنند و در ثلث سیم بمال رسد و صورت جدول مذکور چنین باشد

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]		[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]			[illegible]	[illegible]	[illegible]					[illegible]	[illegible]	
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]

و بباید دانست که اهل احکام نقاط چند در فلک یافته اند بحرکت

معکوس مثلا در ده درجه حمل نحوستی یافته اند و بعد از مدتی
چند آن نحوست در بیست درجه حمل ظاهر شود پس واجب می شود ما
مواضع ایشان را در تقویم ثبت کرده که در اختیارات احتراز نمایند
از آنکه قمر در آن موضع باشد اگر چه در تقویم کم باشد که
بیاورند مگر در تقویم تام و آن اینست تا دانند عطیط غریم
سر صوش کلاب زود پایه لمیانی و مواضع ایشان را
در تاریخ هشتصد و چهل و دو هذا قصد یزدجردی موافق
بدیجست و پنجم تیر ماه قدیم بنوعی که در تقویم ثبت میکنند
در این جدول مع ارقام نهادیم تا اگر در تقویم ادراده باشند
معرفت او آسان شود و حرکت ایشان مثل حرکت کیند در فصل هفتم هم
مذکور شد و دیگر آنکه ابو المعشر در اختیارات او بیطاس که چون
قمر در آن مواکن باشد دلالت کند بر فساد و مضرت و هیچ کار نشاید کرد

ان موکنند بحران دفت خوانند ابخت
اول جز اجتماع دوم بعد ان قمران شمسی
بد دان ده درجه سیم بعد قمران شمسی
بر چهل و پنج درجه چهادم بعد ان
قمران شمسی بنود درجه پنجم بعد اداذ شمسی
بصد و سی و پنج درجه ششم بعد اداذ شمسی بصد و شصت
درجه هفتم بعد اوان شمسی بصد و نود درجه هشتم بعد
اوان شمسی بد دویست و پنج درجه نهم بعد اوان شمسی بد دویست
و هفتاد درجه دهم بعد اوان شمسی بسیصد و پانزده درجه
یازدهم بعد اوان شمسی بسیصد و چهل و هشت درجه دتی
در هر ماهی بد بین پانزده موکن بکند درد در ماه دوم موکن اول
جز اجتماع باشد که بعد ازان شود در تقویم تام در صفحه

موضع	ستة مجهوله
وکرکرد	عطیط
ویدود	غریم
ا ا مد	سرموش
ارکرمود	کلاب
ولرموید	زودبابر
۲۷ سود	ملیانی

قمری

قمری بعد انمثال جدولی بکشند ماشد ساعت بست دد بالای
ان رقم هند سه بنهند که کدام موکن است و همچنین اهل بعدم
تا سیجسات باشد جهة تغییر هوا دادن موکن بحران هوا خوانند
و مثل این هم جز اجتماع باشد و موکن این بعضی بران موکن
ملکوس متفق باشد و بعضی مختلف و این دد ان ده موکن است
و در تقویم تام در صفحه قمری در بالای ما نجان جدولی جهة
او وضع کنند که تا هر گاه که قمر در ان موضع باشد تغییر
هوا واقع شود مناسب دانستن ان اسان بود بدین صورت

زوایای ...	۱		۲	۳	۴		۵		۶	۷	۸	
زوایای ...	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱	۱۱	۱۲
ابعاد	٤١	۱۲	۴۵	۹۰	۳۵ ۱	۱۶۸	۱۸ ۰	۲۵ ۲	۲۷ ۰	۳۵ ۱	۴۸	۳
مراکز	٤د	٤ده	٤٠	٤ح	دو	وه	ود	٤ح	ط ر	٤ل	٤د	

فصل بیستم آنچه بیشتر از اوراق ماهها نویسند در صفحهٔ اول
زایچه برکشند و بر صفحهٔ دوم هم زایچه برکشند و زایچه عبارتست
از جدولی مربع یا مربعی که از وی دوازده بخش کرده باشند جهت دوازده
خانه یا دوازده برج و بر صفحهٔ اول مواضع و احکام سال ترکان
و نام جانوران بنویسند و بر صفحهٔ دوم مواضع طالع سال عالم
یعنی حکایت چند که ابتدای نوبت دوری کدام دوری واقع شده است
واقع شده است و چند سال است از هر تاریخی چند سال گذشته است
از هر تاریخی و صورت طالع در وقت تحویل در درجات او درجات دیگر خانها
و مواضع کواکب در وقت تحویل و سهمات و تسییرات و انتهاءات
و قطعات و آنچه مدار احکام بر آن باشد و در آن زایچه بحث کنند
و بعضی از آن اوراق چند جهت تواریخ باصطلاح هر قومی و احکام فصول
و زوائد چند مثل اختیارات و مخوفات و نقطوات و غیره بنویسند

و کسوفی

و کسوفی و خسوفی که در آن سال واقع میشود و در اوائل سال تقویم
بنویسند و طالع زمان آن بیان کنند و کیفیت و کمیت آن شرح
دهند و احکام آثار آن در بلاد تعیین کنند فصل بیست و یکم در خانها
و وبال کواکب حمل و عقرب خانه مریخ است ثور و میزان خانه زهره
جوزا و سنبله خانه عطارد است سرطان خانه ماه است و اسد
خانه شمس قوس و حوت خانه مشتری جدی و دلو خانه زحل
و مقابل هر خانه وبال ایشان باشد چنانکه خانهای زحل وبال
نیرین باشد و خانهای نیرین وبال زحل و خانهای مشتری وبال
عطارد و وبال مشتری و خانهای مریخ وبال زهره و خانهای زهره
وبال مریخ راس و ذنب را نه خانه بود و نه وبال چنانکه استاد
در این یک بیت جمع کرده اند صغو زخ اد بهل جو هس حیای طیل
یا ارهای خانه باشد هر وبالی ای عدیل فصل بیست و دوم در شرف و هبوط

کواکب هرچند حکما در درجات شرف اقوال مختلف است اما انچه اشهر است
ومعتدل باز غایم شرف زحل در بیست ویکم درجه میزانست وشرف
مشتری در پانزدهم درجه سرطانست وشرف مریخ در بیست وهشتم
درجه جدی وشرف شمس در نوزدهم درجه حمل وشرف زهره در
بیست وهفتم درجه حوت وشرف عطارد در پانزدهم درجه سنبله
وشرف قمر در سیم درجه ثور وشرف راس در سیم درجه جوزا وشرف
ذنب در سیم درجه قوس وکوکبی تا وقتی که در برج شرف باشد چون
حال باشد همچو شخصی باشد که بر مسند سلطنت یا در عز وجلال
بود الا درجه معین که کوکب مادام که متوجه ان درجه باشد قوت
شرف زائد باشد وچون از ان بگذرد روی در نقصان نهد ومقابل
شرف هر کوکب هبوط او باشد بهمان درجه وان بد حالی کواکب
بود وحالتش ضد شرف باشد یعنی کواکب مادام که در هبوط باشد

بروی

بروی بدرجه هبوط نهد ضعف روی در تزاید باشد وچون
از ان درجه بگذرد وضعف روی در نقصان باشد واستاد هم
درین باب بیتی گفته قلی کایح یز خط کح سسط کط هیا کوده یز
راج لسیج **فصل بیست وسیم** در طبایع بروج وارباب ان حمل واسد
وقوس برجهای اتشی اند وارباب ان بروز شمس ومشتری
وزحل اند وبشب مشتری برابر شمس مقدم دارند وثور وسنبله
وجدی خاکی اند وارباب ان بروز زهره است وقمر ومریخ وبشب
قمر را مقدم دارند وجوزا ومیزان ودلو برجهای بادی اند وارباب
ان بروز زحل وعطارد ومشتری وبشب عطارد را بر زحل مقدم
دارند سرطان وعقرب وحوت برجهای ابی اند وارباب ان بروز زهره
ومریخ وقمر است وبشب مریخ را بر زهره مقدم دارند ومجموع در یک
بیت جمع کرده شد سمبل تهرخ هکدی مظمز بشب حف ددم

میدان بوسن اتشی کرم وخشک بادی کرم وتر ابی سرد وتر خاکی
سرد وخشک **فصل بیست وچهارم** در تذکیر وتانیث ولیلی ونهاری
حمل مذکر ثور مؤنث وجوزا مذکر وسرطان مؤنث همه بدین
ترتیب تا اخر بروج که در این بحث معلوم میشود زحل ومشتری
ماده شناس همچنین تا بحوت کیه قیاس وهرچه اسم عدد او
فرد باشد مذکر است وهرچه زوج باشد مؤنث وهرچه
مذکر است نهاری وهرچه مؤنث است لیلی وبعبارتی دیگر
بروج اتشی وهوایی مذکر ونهاری اند وبروج خاکی وابی مؤنث
ولیلی باشند که وتانیث بجهت ابداع کیوند چنانچه از عاشر
تا طالع تا رابع مؤنث وبو ربع مذکر باشد وبو ربع
مؤنث مؤنث **فصل بیست وپنجم** در قسمت حدود کواکب واین جدول چهار است
مثل حدود بطلیموس ودیگر حکما اما انچه مستعمل اهل نجوم است

اینست

اینست که بطلیموس اعتبار کرده است وانرا حدود مصریان
خوانند واو چنان است که هر برجی را به پنج متحیره قسمت
کرده اند باقسام مختلفه واقل ان دو درجه است واکثران دوازده
جدول معرفت حدود کواکب از بجای ماه دانند واین بیوی تعمل

البروج	الكواكب	حدود	الكواكب	حدود	الكواكب	حدود	الكواكب	حدود	الكواكب	حدود
حمل	مشتری	و	زهره	یب	عطارد	ک	مریخ	که	زحل	ل
ثور	زهره	ح	عطارد	ید	مشتری	کب	زحل	کز	مریخ	ل
جوزا	عطارد	و	مشتری	یب	زهره	یز	مریخ	کد	زحل	ل
سرطان	مریخ	ز	زهره	یج	عطارد	یط	مشتری	کو	زحل	ل
اسد	مشتری	و	زهره	یا	زحل	یح	عطارد	کد	مریخ	ل
سنبله	عطارد	ز	زهره	یز	مشتری	کا	مریخ	کح	زحل	ل
میزان	زحل	و	عطارد	ید	مشتری	کا	زهره	کح	مریخ	ل
عقرب	مریخ	ز	زهره	یا	عطارد	یط	مشتری	کد	زحل	ل
قوس	مشتری	یب	زهره	یز	عطارد	کا	زحل	کو	مریخ	ل
جدی	عطارد	ز	مشتری	ید	زهره	کب	زحل	کو	مریخ	ل
دلو	عطارد	ز	زهره	یج	مشتری	ک	مریخ	که	زحل	ل
حوت	زهره	یب	مشتری	یو	عطارد	یط	مریخ	کح	زحل	ل

فصل بیست وششم در قسمت وجوه دیجانات چنان بود که هر برج

بسه قسمت متساوی کنند و هر قسمی را بکوکبی دهند بتوالی
افلاک و این اقسام را وجوه کویند و صور نیز کویند چنانچه ده درجه
اول حمل را بمریخ دهند و ده درجه وسط را بشمس که زیر فلک
مریخ است و ده درجه اخیر را بزهره که زیر فلک شمس است و اینچنین
ده درجه اول را بعطارد و ده درجه میانه را بقمر و ده درجه اخیر را
بزحل علی هذا القیاس تا اخر حوت باز بمریخ رسد و ادوار دو جر
دو پهلوی هم افتند که ان ثلث اول حمل است و اخر حوت و وجوه را صورت
نیز خوانند و همچنین هر برجی را بسه قسم کرده اند قسمت اول را
بصاحب ان برج دهند و ثلث دوم را بصاحب برجی که همان مثلث
بجهان باشد و اخیر را بصاحب برجی که باقی مانده باشد
از ان مثلثه مثلا ثلث اول حمل مریخ را بود که صاحب حمل است
و ثلث دوم شمس را که صاحب اسد است و ثلث سیم

مشتری را

مشتری را که صاحب قوس است بدین قیاس در برجهای دیگر
تا ان را دریجان خوانند و جدول وجوه و دریجان چنین باشد

حمل	ثور	جوزا	سرطان	اسد	سنبله	میزان	عقرب	قوس	جدی	دلو	حوت
ی	ی	ی	ی	ی	ی	ی	ی	ی	ی	ی	ی
[illegible]	[illegible]										
مریخ	عطارد	مشتری	زهره	زحل	شمس	قمر	مریخ	عطارد	مشتری	عطارد	زحل
ک	ک	ک	ک	ک	ک	ک	ک	ک	ک	ک	ک
شمس	قمر	مریخ	عطارد	مشتری	زهره	زحل	شمس	قمر	مریخ	زهره	مشتری
ل	ل	ل	ل	ل	ل	ل	ل	ل	ل	ل	ل
زهره	زحل	شمس	قمر	مریخ	عطارد	مشتری	زهره	زحل	شمس	قمر	مریخ
ی	ی	ی	ی	ی	ی	ی	ی	ی	ی	ی	ی
ح	ه	ج	ک	ک	د	ه	ح	ی	ر	ر	[illegible]
ک	ک	ک	ک	ک	ک	ک	ک	ک	ک	ک	ک
ک	ی	ه	ح	ی	ر	ر	ی	ح	ه	ک	ر
ل	ل	ل	ل	ل	ل	ل	ل	ل	ل	ل	ل
ی	ک	ک	ی	ح	ه	ی	ر	ر	ی	ه	ح

فصل بیست و هفتم در اثنا عشریه و نه بهری کواکب اما اثنا عشریه
و ان چنان باشد که هر برجی را بدوازده قسمت کرده اند و انچه
هر قسمی دو درجه و نیم باشد قسم اول صاحب ان برج را بود
و قسم دوم صاحب برج دوم همچنین تا دوازده را دوازده بطریق

عمل انست که چون اثنا عشریه طالع خواهند بنگرند که درجه طالع
چنداست آن درجات را در دوازده ضرب کنند و از طالع سی سی
میکنند انجاکه منتهی شود عاید اثنی عشریه طالع انجا بود اما اگر
اثنا عشریه کواکب را خواهند بنگرند تا کواکب در برجی که باشند
چند درجه قطع کرده آن درجات را در دوازده ضرب کنند انجاکه
منتهی شود عاید اثنا عشریه کواکب انجا بود مثل زهره در برج
حمل یازده درجه و چهار دقیقه پس انرا ضرب چهار دقیقه در دوازده
دو درجه و چهل و هشت دقیقه باشد چندان سی سی طرح کنی
اثنا عشریه زهره در اسد بچهارده درجه و چهل و هشت دقیقه شود
اما اگر هم چنین یازده درجه بچهار برج دهند دو نیم بحمل و دو دنیم
بثور و دو نیم بجوزا و دو نیم بسرطان و یک درجه و چهار دقیقه باقی
ماند پس یک درجه را در دوازده درجه ضرب کنند و انرا چهارده دقیقه

[illegible]

بود درجه و چهل و هشت دقیقه این نصیب اسد باشد مناسب
عمل اول اما نه بحرکت چنان بود که هر برجی را به نه قسم متساوی
کنند پس هر قسمی سه درجه و بیست دقیقه باشد بصاحبان
و به نه قسمة کنند
بروج دهند بر توالی بروج ابتدای عمل کنند و قسم اول را بمریخ
دهند که صاحب حمل است و دوم را بزهره دهند که صاحب
ثور است و همچنین تا قسم نهم بمشتری که صاحب قوس است
باز ثور را نیز قسمت کنند و اول دوم را بزحل دهند که صاحب
جدی و دلو است و هم برین قیاس باید کرد تا تمام شود و این
اقسام لازم اید که هر سه برج که هر یک طبع باشند قسم اول
ایشان بکوکب چنان باشد که قسم اول حمل و اول اسد و اول
قوس مریخ را هم قسم اول ثور و سنبله و جدی را زحل بود
و جدول اثنا عشریه را ضرب کرده در این جدول نهاده باشد
بازای درجه و دقیقه بر دارند و جدول
در این صفحه بعد است

حمل	ثور	جوزا	سرطان
اسد	سنبله	میزان	عقرب
قوس	جدی	دلو	حوت
ح د ی	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ه و م	ر و م	ح و م	س و م
ا ی ع	ححع	ححع	ححع
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
سه یوم	ه یوم	ر یوم	ح یوم
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ح کوم	س کوم	ه کوم	ر کوم
س ل ع	[illegible]	س ل ع	س ل ع

ابعاد	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
بعد برج	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ابعاد	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
بعد برج	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ابعاد	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
بعد برج	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ابعاد	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
بعد برج	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ابعاد	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
بعد برج	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ابعاد	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
بعد برج	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

فصل بیست و هشتم در دلالات خانهای دوازده گانه بروج دوازده

که از طلوع کنند در هر وقتی از طالع خوانند خانهٔ طالع خانهٔ تن و جان

و نفس که ابتدای کارها بود دوم خانهٔ مال و اهل معیشت سیم

خانهٔ برادران و خویشان و سفر نزدیک چهارم خانهٔ پدر و املاک

و اسباب و عواقب امور پنجم خانهٔ فرزندان و رسولان و اخبار و دل

و عشق

و عشق باشد ششم خانهٔ بیماری و بندگان و چهارپایان نیوه

و هفتم خانهٔ زن و تزویج و ضد ان و شریکان هشتم خانهٔ موت و مال

دشمنان و شریکان نهم خانهٔ علم و دین و سفر دور و عجایب دهم

خانهٔ سلطان و عمل و شغل و مادر یازدهم خانهٔ دوستان و سعادت

و امید دولت دوازدهم خانهٔ دشمنان و بدبختی و چهارپایان بزرگ

فصل بیست و نهم در قوت و ضعف خانهای طالع از همه قوی

تر باشد پس عاشر پس سابع پس رابع پس حادی عشر پس خامس

خامس پس تاسع پس ثالث پس ثانی پس و ثامن و سادس

و ثانی عشر از همه ضعیف تر باشد پس از این دولت ده خانه

چهار اوتاد بود و آن طالع و عاشر و سابع و رابع باشد و چهار

مائل الاوتاد بود و آن ثانی و خامس و ثامن و حادی عشر

بود و چهار زائل الاوتاد و آن ثالث و ثانی عشر و سادس و تاسع

بود از برج چهارم ساقط باشد از طالع از ثانی و سادس
و ثامن و ثانی عشر باشد ثانی و ثامن ساقط مائل باشد سادس
و ثانی عشر هم ساقط اند و هم در نحوست خیز کواکب این قسمت
تعلق بطالع دارد چون صورت طالع معلوم شد و انزاح معلوم کرد
از چنانست که چون عطارد در طالع بود نوح او بود دهم چنین
قمر در سیم طالع و زهره در پنجم و مریخ در ششم و شمس در نهم
و مشتری در یازدهم و زحل در دوازدهم و مقابل نوح طرح بود
اما خیز بودن کواکب نهاری بود بودن فوق الارض و شب تحت الارض
و کواکب لیلی بشب فوق الارض و بودن تحت الارض و همچنین کواکب
مذکر و کواکب مؤنث در دیج مؤنث قوت دیگر هل غیبه فرح
و ضیق

ذکر حضیض از دو خانه ... بحث باشد فصل سی ام

فصل سی و یکم
در اوج و حضیض ستارکان اوج
کواکب در تاریخ هشتصد و چهل و دو ذوالقصر یزدجردی موافق

بابیست

با بیست و پنجم تیرماه قدیم از تاریخ جدید سلطان سعید شهید
الغ بیگ طاب ثراه شد اوج زحل در هفده درجه و بیست و شش
دقیقه قوس است و اوج مشتری در دو درجه دقیقه میزانست
و اوج مریخ در بیست و دو درجه و پنجاه و پنج دقیقه اسدانست
و اوج شمس در دو درجه و پنجاه و شش دقیقه سرطان و اوج
زهره در بیست و دو درجه و پنجاه و شش دقیقه جوزا و اوج
عطارد چهار درجه و پنجاه و نه دقیقه عقرب اگر خواهند که
بعد از این تاریخ اوجات کواکب معلوم کنند نظر کنند از این تاریخ
مذکور مطلوب چند سالست هر هفت سال و شش دقیقه
و هر هفتاد سال شمسی یکدرجه بر اوجات هر کوکبی افزایند تا
اوجات ایشان در تاریخ هو مطلوب حاصل شود و حضیض
هر کوکبی در مقابل اوج ایشان باشد بهمان درجه و دقیقه
مثلا اوج عطارد که در برج عقربست از چهار درجه و پنجاه

پنجاه نه دقیقه و حضیض او یکی عقرب است بر توالی و یکی سرطان باشد
بر خلاف توالی بهمان تقدیر د دقیقه و تقادیم هر کوکبی که ذکر رفت چه
اوج یا حضیض برسد باندازه آن روز یا آن شب در حاشیه
میان اتصالات کلی بحث کنند و علامت اوج بود و علامت حضیض
اما اوج قمر در تحقیق اجتماع و استقبال باشد و حضیض در تربیع
در تربیع آفتاب **فصل سی و دوم** در نسبت کواکب اهل این هر روز
را بکوکبی نسبت کرده اند و هر شبی را بکوکبی و ساعت اول از روز
آن ساعت موجه بدان کوکب داده اند چنانکه روز یکشنبه مخصوص است
بآفتاب پس ساعت اول از آن روز او راست و ساعت دوم
زهره را که بعد از وست و ساعت سیم عطارد را و چهارم قمر را
و پنجم زحل را و ششم مشتری و هفتم مریخ را و هشتم شمس را
و نهم زهره را و دهم عطارد را و یازدهم قمر را و دوازدهم زحل را

بر همین دوازده ساعت اول شب دوشنبه مشتری را بود و دوم
مریخ را بدین قیاس میکرد تا ساعت دوازدهم از شب دوشنبه
بعطارد رسد و ساعت اول روز دوشنبه قمر را بود و دوم زحل
را و بدین قیاس شب سه شنبه زهره را و روز سه شنبه مریخ را
و شب چهارشنبه زحل را و روز چهارشنبه عطارد را و شب
پنجشنبه آفتاب را و روز پنجشنبه مشتری را و شب آدینه زهره را
و شب شنبه مریخ را و روز شنبه زحل را و شب یکشنبه عطارد را
و روز یکشنبه باز نوبت به شمس رسد هم برین قیاس
و تقویم دوره میکرد چنانکه استاد فرموده است یوم زحل اولش
و هبوه لیل دخ ادبیمه دل لهیود **فصل سی و سیم** در معرفت
کواکبی زحل کوکب پیران و دهقانان و مشایخ و اهل قلاع و جبال
و کوشه نشینان و خانهای قدیم باشد مشتری کوکب سادات

وقضات داعیه وعلما وصوفیه و مشایخ باشند مریخ کوکب امیران

و ترکان و سپاهیان و جمله اهل سلاح و دزدان باشند آفتاب

کوکب پادشاهان و سلاطین و ارباب حل و عقد باشند زهره

کوکب زنان و خاتونان و مطربان و اهل لهو و طرب باشند قمر کوکب

ولی عهدان و رسولان و ایلچیان و جاسوسان عطارد کوکب وزیران

و ارباب کلیان و اهل قلم و تجار و متصرفان اموال و اهل حرف باشند

فصل سی و چهارم در حد و اتصالات اجرام کواکب از یکدیگر

بباید دانست که اتصالات را حدیست تا بدان نرسد اتصالات

آغاز نشود و حدی دیگر است که چون از آن بگذرد باطل شود

و بنا آن بر اجرام کواکب است که هر کوکبی را جرمی معین کرده اند

از پیش و پس و آن را انوار نیز خوانند پس جرم آفتاب پانزده

درجه از پیش و پانزده درجه از پس و نیز جرم ماه دوازده درجه

از پیش

از پیش و دوازده درجه از پس و جرم زحل و مشتری

نه درجه از پیش و نه از پس و جرم مریخ هشت درجه

از پیش و هشت درجه از پس و جرم زهره و عطارد هفت درجه

از پیش و هفت درجه از پس و جرم راس و ذنب مانند جرم

قمر بود این مجموع از زیج مسطور است بدان اجرام سیارات

بی ریب لطیط زیج سیده هر دو ذنب اما اتصالات را سه حال

بود هرگاه که کوکبی به کوکبی پیشی اندر وقوع نظر جرم بکل تمام

جرم هر دو رسد آغاز اتصال بود و چون بعد میان او نصف

جرمین رسد آغاز قوت اتصال بود و چون جرمی از جرم منقطع

شود تمامی اتصال بود اما اعتبار نصف جرمین را بود در جمیع

اتصالات و بعضی گویند نصف جرمین کلی معتبر است مثل

آنکه جرم مشتری نه درجه است و جرم قمر دوازده درجه است

پس دوازده را با نه جمع کنند بیست و یک شود نصف هر دو
درجه و نیم باشد پس هرگاه که میان ماه و مشتری بیست
و یک درجه بعد ماند نور هر دو بهم رسد و آن آغاز اتصال
بود و چون ده درجه و نیم بعد بود آغاز قوت اتصال بود و چون
می کنی برکز رسد غایت قوت بود و چون به نصف بعد مذکور رسد
نهایت قوه بود و چون بیست و یک درجه بود فرم منصرف کننده بود
و اگر نصف جرم کتی را اعتبار کنند چون چهار درجه و نیم بود
و آغاز قوت بود و باقی نیز بدین ترتیب و این قول محکم تر است
اما اگر قمر به برجی در آید در اوایل آن برج هیچ کوکب متصل نکرد
گویند بعید الاتصال است و اگر در اواخر آن برج در آید چنانکه
دیگر برج هیچ کوکبی متصل نشود و بیرون رود گویند که وحشی
السیر است که مانند کسی که در شهری در آید و هیچکس را

نبیند

نبیند البته و وحشت و نفرت بر انکس غالب گردد و این حالت
ماه بجهت سرعت سیر **فصل سی و پنجم** در سعدی و نحسی و تذکیر
و تأنیث و لیلی و نهاری و طبایع کواکب زهره و مشتری سعد اند
مشتری سعد اکبر است و زهره سعد اصغر زحل و مریخ نحس اند
و زحل نحس اکبر است و مریخ نحس اصغر عطارد با سعد سعد
باشد و با نحس نحس و نیرین که از تثلیث و تسدیس سعد اند
از مقابله و تربیع و مقارنه نحس راس سعد است زیادت
کنند و ذنب نحس نقصان کنند شمس و زحل و مشتری
و مریخ مذکر اند زهره و ماه مؤنث و هر کوکبی که مذکر است
نهاری باشد و هر چه مؤنث است لیلی الا مریخ که مذکر و لیلی
و عطارد با نهاری نهاری است و با لیلی لیلی و اگر عطارد با هیچ کوکبی
نظر نباشد بر طبیعت صاحب آن برج باشد زحل سرد و خشک

شمس و مریخ گرم و خشک و مشتری گرم و تر و زهره و قمر سرد و تر

عطارد ممتزج **فصل سی و ششم** در تشریق و تغریب کواکب و حال

آن کواکب که پیش از آفتاب بر آیند مشرقی خوانند و چون بعد از آفتاب

فرو روند مغربی و تشریق و تغریب کواکب علوی شصت درجه است

یعنی چون آفتاب از لحق ایشان بگذرد تا شصت پس ایشان در حد

مشرقی خوانند و بعضی بر آنند که حد تشریق ایشان هجده درجه است

یعنی چون آفتاب از لحق ایشان بگذرد تا بتربیع ایشان برسد مشرقی

بود چون تربیع یا شد پس دوم در حد مغربی بود و بعد از

از این حد نه مشرقی و نه مغربی اما حد تشریق و تغریب عطارد

بیست و یک درجه است و از آن زهره چهل و پنج درجه و از آن

قمر دوازده درجه **فصل سی و هفتم** در قوتهای کواکب بباید

دانست که کواکب را دو قوت است یکی را ذاتی خوانند دوم را عارضی

اما ذاتی

اما ذاتی آنست که کوکب در خانه خود باشد یا در شرف یا مثلثه

یا حد و وجه خود و مستقیم و علویات شرقی باشند و سفلیات

غربی و کواکب نهاری بروز فوق الارض و بشب تحت الارض

و کواکب لیلی بروز تحت الارض و بشب فوق الارض و هم چنین

کواکب مذکر در برج مذکر و کواکب مؤنث در برج مؤنث و کذلک

باشند در سیر و صاعد بودند در فلک خود چه بروج کواکب از بهر

مواضع دلیل سعادت هاست بذاتی بود چون عقل و فهم و ادب

و فراست و کیاست و مانند آن اما قوتهای عارضی آنست که زیر

طالع بدلیل آید چنانکه طالع اتفاق افتد و کوکبی در وتد بود

بعد از اوتاد و یا مائل الوتد یا کواکب در خطوط سعد آن باشد

و با سعدها بدیشان ناظر باشند بنظرهای مودت یا در فرح خود

باشند و هم چنین و کواکب مذکر در ربع مذکر و کواکب مؤنث

در درجه شرف بود کوکبی در این مواضع مذکور دلیل سعادتی عالی
بود جاه و جلال و حشمت مانند این و احتمال دارد که کوکب در
صورتی طالع هم در تقویت بود عادتی چنانکه طالع برج عقرب
بود و شمس در اسد که خانه اوست و طالع را عاشر است
و قیاس دیگرها همین بود **فصل سی و هشتم** در ضعف کواکب
و آن چنانست که کوکب در وبال خود یا هبوط یا راجع یا محترق
یا تحت الشعاع نبی بی در خسوف یا در کسوف باشد و همچنین
بودن کوکبی در عقده ذنب و بودن قمر در طریق محترقه یا
خالی السیر یا وحشی السیر یا ناقص در سیر یا هابط در فلک یا
یا در طالع در خانهای ساقط افتاده بود و یا در وبال کوکبی بود
که آن کوکب بد و ناظر بود بنظر عداوت و اگر کوکبی در تحت از اوتاد
طالع باشد و از خانه یا وبال و یا هبوط باشد ضعف آن خانه

زیاده انقوت عارضی باشد **فصل سی و نهم** در دلائل چیزی که
مراضعفا را تاکید برآست و آن هفت است اول صلاح حال قمر
دوم صاحب خانه سیم کوکبی که در برج عرفی باشد چهارم طالع وقت
پنجم صاحب طالع ششم خانه عرفی هفتم خداوند خانه عرفی
و فضیلت هر یک بر ترتیب معلوم شود اما صلاح خانه آن بود
که جرم نحوس در وی نباشد و شعاع ایشان سعود باشد
و صلاح حال کواکب آنست که بقوتهای ذاتی و عارضی مذکور
موصوف باشد اگر این بیوت و این کواکب خوشحال باشند
دلیل بود بر نیکی کارها و تمام شدن آن بأحسن وجوه اگر بدحال
مقتضی ملازمت پریشانی و غم و عدم نتیجه دیگر بدانکه البته
مرتکب جمیع عمل نباید شد نیز اثر کواکب سعد فایده خواست
و اثر کواکب نحس رسانیدن شر چه هر گاه که کواکب با هم امیختند

کردند اگر سعد را باشند در صحبت زیادت کنند بطلی بی اعانت
و اگر سعد و نحس باشند از سعد و بعد از نحس را بازدارد
از شر بطریق منع و اگر هر دو نحس باشند در فساد بیفزاید
بواسطه معاونت **فصل چهارم** در اختیارات رفتنها جدا خواهد
که بدستی اختیار کنند از بهر مهمی باید که قمر در برجی بود مناسب
آن مهم مطلوب و اتصال او کوکبی که منسوب باشد بدان کار
بحسب [illegible] تمام شود چنانچه قمر در برج منقلب باشد
و ناظر بمشتری بتجارت و تحصیل زر [illegible] در [illegible]
معاونت با شرف بود که نیکو بود در برج ثابت [illegible]
بسیار کارهای کلی [illegible] در برج [illegible] و بنای [illegible]
[illegible] شاید بود و برج ذوجسدین سفر و نقل [illegible]
و طلب معاش کردن را شاید بود و اگر ناظر بزهره باشد در برجهای
منقلب

منقلب جامه نو بریدن و پوشیدن و صحبت زنان خواستن
و اصلاح بدن و تطیب عطر کردن را شاید و در برجهای ثابت
چون عقرب نکاح کردن و طلب ولد که مناسب باشد و لهو و طرب
و جمع فرزندان را نیکو بود و برجهای ذوجسدین تزویج [illegible]
و [illegible] و آرایش کردن را شاید و اگر قمر ناظر باشد بزحل بخط
[illegible] در برجهای خاکی باشد ابتدای عمارت
[illegible] کردن را نیکو بود و اگر در برجهای آبی باشد جوی
کندن و کاریز بریدن و تخم کاشتن را شاید و اگر در برج ثابت
بود خصوصا [illegible] بنای شهرها و عمارتها و حصارها ساختن
و حاجت بمشایخ [illegible] را نیکو بود و اگر قمر ناظر باشد بمریخ
[illegible] در برجهای منقلب بود سواری کردن را شاید و در
در برج ذوجسدین [illegible] صلاح و خروج لشکرها شاید

واگر ناظر باشد بنظر نحوس وعداوت نشاید هیچ مهمات الاشیا
وتخریب بناها خصوصا قلاع وکشتی حل کند یکی باره عمارت شود
وقتل سباع سیاست دعنا ظلم وجهاد لدر را اما اگر ناظر بشمس
بنظر دوستی از بروج منقلب سفر کردن ودیدار ملوک وطلب
حاجات کردن از پادشاهان وبستن علمها را شایسته بود اگر
یکی از بروج ثابت بود در شهر شدن وابتدای کارهای بزرگ
وبر تخت نشستن وبیعت وجلوس سلطنت را شایسته بود
واگر بروج آتشی بود آتش کاری کردن ودیگر گداختن سیم وزر را
شایسته بود وچون ناظر باشد بآفتاب بنظر دوستی هیچ کاری
را نشاید مگر در اجتماع که قمر منصرف شود بسعدی متصل نخواهد
دقیقها نیکو در استقبال هم بدین شرط ابواب را رها کردن
که موجب شهرت باشد ومنادی کردن اظهار خبرها را شاید

باجتماع

واجتماع بنظر سعود آنست که بعد از انصراف بسعدی متصل شود
بهمان برج واگر ناظر بعطارد بود واو مسعود بود ابتدای تعلیم وبحث
ومجادله وکتابت را شاید واگر منحوس بود در او خیر نباشد خاصه نظر
عداوت وعطارد مسعود آن بود که متصل بود بسعدی وعطارد
منحوس آنست که متصل بود بنحسی بنظر دشمنی وبالجمله اتصال قمر
بر وجه پسندیده بهر کوکبی کاری را شاید که منسوب بآن کوکب وقمر
با ذنب وکید ومیان دو نحس وطریقه محترقه وخالی السیر خاصه
که منصرف بود هیچ کاری نشاید کرد والله اعلم بالصواب

[illegible]

[illegible]

بدانکه کواکبی که مرصود اند و مقداری دارند در حرکت خاصهٔ خود
یکهزار و بیست و دو کوکب اند و حکمای یونان از برای آسانی
بمعرفت ایشان چهل و هشت صورة انگیخته اند و دوازده از آن
جمله بر منطقة البروج اند و بیست و یک در شمال منطقه اند و پانزده
در جنوب اما آنچه در منطقه است اول صورة حمل است و آن صورة
کبشی را ماند سر باز پس کرده و بر پشت نهاده و پا و دست فراخته
بسوی مغرب و هیجده ستاره است داخل صورة و پنج ستاره در خارج
دویم صورة ثور است نیمه اول او گاو را ماند از ناف بریده و سر باز پس
کرده و شاخ و دم او از الم فرو خفته بسوی مشرق و چهل و چهار ستاره است
سی و سه داخل و یازده ستاره در خارج سیم جوزا است و او را
توأمان گویند یعنی دو کوکب گویا بیک شکم زاده چون دو کودک
رو بمغرب نهاده و دست بکردن در آورده و سر ایشان مایل بشمال است

قدم

قدم ایشان بر منطقه و بیست و پنج ستاره است داخل صورت
و هیجده ستاره خارج صورت سرطان است پنج پایه ها
روی بمشرق نهاده و سیزده ستاره است داخل صورت و نه خارج
و چهار ستاره نه داخل نه خارج صورت اسد است و شیر را
ماند نه تمام خفته و نه تمام ایستاده و روی بمغرب آورده و پا
ها را در جنوب دارد و سی و پنج ستاره است داخل صورت و بهت
و هفت ستاره در خارج و هشت ستاره نه داخل نه خارج
صورت سنبله است که کنیزکی را ماند سر سوی مغرب و پاها
سوی مشرق و روی بجنوب آورده و دامن در پای کشان در یک دست
خوشه گندم گرفته که آن را صفة خوانند بر شکل مثلث ستاره
سی و دو اند داخل صورت و بیست و شش ستاره خارج صورت
و شش ستاره نه داخل صورت و نه خارج صورت صورت

میزانست ترازو ماننده دو پله و پله دیگر بسوی مغرب و هفده ستاره است
داخل صورت و هشت خارج صورت و نه ستاره نیز داخل و نه خارج
صورت عقرب است و کژدمی ماند دو دی عقرب نهاده و دم بالا
داشته بسوی شمال و بیست و چهار ستاره است داخل صورت و بیست
و یک ستاره خارج و سه ستاره نیز داخل و نه خارج صورت قوس است
اسبی را ماند تا کمر و از کمر بر باقی سر و کمر آدمی ماند با کمرها
تیر در کمان نهاده و تمام کشیده بسوی الدجاجه و از این سبب او را
رامی نیز میخوانند سی و یک ستاره است صورت جدی است
حیوانی ماند مثل مرکب و بیست و هشت ستاره است دلو است
مردی را ماند ایستاده و بر جای منطقه سر بسوی شمال و یک دست
در آن کرده بیک دست کوزه آب برداشته و آب سوی پاهای او میریزد
از این سبب ساکب الماء نیز خوانند چهل و پنج ستاره است

صورت

صورت حوت است دو ماهی را ماند سر بدنب یکدیگر نهاده
و دنب هر یک بر یکدیگر بسته بر رشته که آنرا خیط الکتان خوانند
داخل صورت سی و چهار ستاره است و خارج صورت چهار مجموع
سیصد و چهل و شش ستاره است عین صفت و عمل بر آفتاب
دایم میان برجها باشد اما صورت شمالی بیست و یک صورت
صورت که بمنطقه معدل النهار نزدیکتر است و بنات النعش
صغری است و دوم بنات النعش کبری و هر یک هفت ستاره باشند
ظاهر چهار را کمان بشان و هفت مرتب اند نعش خوانند و سه را
که بر طول و دنبال اند بنات گویند و بعضی این هر دو صورت را
بدو خرس تشبیه کرده اند و اول را دب اصغر خوانند و دوم را دب
تصویر کرده اند و دو ستاره که بر سینه او جا باشد او را فرقدان
خوانند یکی انور دیگری اخفی و یک ستاره نعش که بر دست اوست

اورا جدی خوانند وان نزدیک تر از آن ستارگانست بقطب شمالی
بدین واسطه در کشتی ظاهر نکردد و خارج این هفت ستاره هشت
کوکب کوچک را سم آهو خوانند چهارم دب اکبر گویند و دو تمام
اندامست از آن سبب اکبر گویند که نزدیک هیچ کوکب اندر دب
ستاره باشد سخت خرد که نور چشم بان امتحان کنند اورا سها
خوانند و ستارگان داخل و خارج او سی و پنج ستاره اند صورت
سیم تنین است اژدهای را ماند کرد بر کرد قطب شمالی بر آمده
که اوج و ستارگان او سی و یکست صورت چهارم قیقاوس است
ملکی را ماند تاج بر سر نهاده و دست پای می جنباند برای دیدن
از بیم ستارگان وی داخل یازده اند و ستاره خارج او دو باشند صورت
عواست اورا حارس سماک نیز خوانند مردی را ماند دو دست دراز
کرده با نیزه میکند ستارگان داخل صورت او بیست و دو اند و خارج

ستاره یکی صورت سماک رامح از این جمله است و آن دو کوکب است
بمقدار یک نیزه از هم دور میان دو پای عوا بجانب جنوبی از کوکبی
باشد روشن و اطراف او خالی از کوکب اند سماک اعزل خوانند
صورت ششم فکه است او را اکلیل نیز گویند دایره ماند رخنه دار
شده ستارگان او هشت اند صورت هفتم الجاثی علی رکبتیه است
مردی را ماند بر زانو ایستاده برای کوفتن بدین سبب لفظ
جاثی گویند و ستارگان او بیست و هشت داخل ستاره اند و یکی خارج
صورت هشتم شلیاق است بچنگ رومی مشهور است و او را سلحفاة
هم گویند بیک طرف او ستاره ایست روشن اورا نسر واقع گویند
ده ستاره اند صورت نهم دجاجه است مرغی را ماند که دو دراز
کرده بسوی مغرب بجهد و اندر دم پرها کرده برای پریدن نوزده
ستاره اند داخل و دو خارج صورت دهم ذات الکرسی است

زنی را ماند بر منبری نشسته دو دستی بجنوب باز کرده و بیان کوتاه
ستاره این دو تن معروف بکف الخضیب و سینه ده ستاره این
دو تن صورت پانزدهم برساوش است و او را حامل رأس الغول
خوانند مردی را ماند ایستاده سر سوی شمال و پایها سوی جنوب
و بدست راست آلت قتل دارد و بدست چپ سر بریده کوبند
بیست و شش ستاره است داخل و خارج صورت سی ستاره صورت
۱۲ ممسک الاعنه است مردی را ماند ایستاده و بیک دست عنان
مرکبی گرفته و بدست دیگر تازیانه و بجانب چپ او ستاره این
دو تن انرا عیوق خوانند چهارده کوکبی داخل و دو خارج صورت ۱۳
حواست مردی را ماند دو روی بمغرب نهاده و ماری بدست گرفته طول
صورت بیست و چهار کوکب است و پنج در خارج صورت ۱۴ حیة الحوا است
داد صورت ماریست سر و دنب برداشته بر حوای بمغرب

کرده

کرده هیجده ستاره است صورت ۱۵ السهم تیری را ماند پیکانش
سوی مشرق پنج کوکب است صورت ۱۶ عقاب است عقابی را ماند
دو پر وا باز کرده بمشرق و بر دو پر آن کوکبی باشند دو تن نسر طایر
نیز خوانند نه کوکب اند داخل و سه خارج و شش تن داخل و نه
خارج صورت ۱۷ دلفین است حیوانی بود بحری بر شکل چنگی
کوتاه پای ادمیست و دست هر غرق شده را اگر دریابد بگیرد
و امیر بوصاند که غیر ده ستاره است که انرا صلیب خوانند صورت
۱۸ راس الفرس است سر اسبی را ماند که پیش او سوی جنوب و چهار
کوکب نا دیدنی اند صورت ۱۹ فرس اعظم است بمعد اولش اسبی را ماند
باد پایی و روی بمغرب کرده بیست ستاره است صورت ۲۰ المرأة
المسلسله زنی را ماند ایستاده سر سوی مغرب و پایها سوی مشرق
و روی بشمال و دستها واشترا ما بزنجیر بسته و سه ستاره است

صورت ۲۱ مثلثی متساوی الساقین ماند چهار ستاره است
سه از آن بر سه زاویه و دیگری بر قاعده مجموع سیصد و شصت گویند اما
صورتهای جنوبی پانزده است اول صورتی که بصورت برج
نزدیکتر است در جنوب منطقه قیطس است حیوانی است بحری
اشتی مرغ ماند در بحری چون دنب ماهی در دریا غرق کرده است
بیست و دو ستاره است صورت ۲ جبار است مردی ماند شمشیر
بر میان بسته و عصای بدست گرفته و روی بمغرب آورده سی
و هشت ستاره است صورت سیم نهر است جوی آب ماند
پیچهای در پیچ است در آخر او ستاره ایست روشن مسمی
باخر نهر و چهار ستاره است صورت ۴ ارنب است خرگوشی ماند
روان سوی مغرب نهاده هیجده ستاره است داخل صورت و یازده
خارج شعری گویند غاما کلب اصغر است صورت ۶ کلب مقدم

خوانند

خوانند در دو ستاره است یکی شعری عمیصا که شامی معروفست
دیگری مقلف که اعراب بنوع خوانند صورت ۷ سفینه است کشتی
را ماند و چهل و پنج ستاره است و سهیل بر طرف لنگر شرقیست
صورت ۸ شجاع است ماری ماند دراز و باریک روی بمغرب
کرده بیست و هشت ستاره است صورت ۹ کاویست و باطیه
نیز خوانند و هفت ستاره است صورت ۱۰ غراب است زاغی ماند
سر سوی مغرب کرده و دنب سوی شجاع نشسته هفت ستاره است
صورت ۱۱ قنطورس است و صورت برج قوس و سی و هفت ستاره است
صورت ۱۲ سبع است شیری ماند و قنطورس پای او را گرفته است سر
بسوی شمال و نوزده ستاره است صورت ۱۳ مجمره است عود
سوزی ماند و هفت ستاره صورت ۱۴ اکلیل جنوبی است
و سیزده ستاره است صورت ۱۵ سمکه ماهی ماند سوی

مشرق و هفده ستاره است مجموع ششصد و شانزده ستاره است
و هر کس صورتهای ایشان خواهد از کتاب عبد الرحمن صوفی علیه طلب
نماید والله اعلم در بیان منازل ماه و آن بیست و هشت
منازل است و نامهای ایشان اینست شرطین و بطین و ثریا و دبران
و هقعه و هنعه و ذراع و نثره و طرفه و جبهه و زبره و صرفه و عوا و سماک
و غفر و زبانا و اکلیل و قلب و شوله و نعایم و بلده و سعد ذابح و بلع
و سعود و اخبیه و مقدم و موخر و رشا و قمر هر روز و شب در یک منزل
حاصل باشد که کمتر از یک جزو منزل بود و موضع ماه هر منزلی
که باشد بوقت نیمروز آن منزل را در جدول جداگانه بنهند و چون
فلک منقسم به بیست و منزلی چه بیست و هشت حصه عدد بروج و منزل
و ثلثی باشد و شمس هر منزلی را که بان پس کند از انجا دور شود
و آن منزل بعد از طلوع آفتاب بوقت چون ظاهر شود طلوع آن

منزل

منزل در میان انتصاب کلی بنو شده و بجانب ان بعضی بوقت
طلوع هر منزل سقوط آن منزل باشد که رقیب اوست و آن منزل
را باشد و همچنان از بروج که کوکب ثابته بودند توهم کرده اند
و از برای هر منزلی صورتی انگیخته اند جهت آسانی دریافتن آن منزل
مناسب شکل آن صورت که در وقت قسمت موازی او بوده است
نهاده اند و اول حمل است و ابتدای منازل نیز از آن نقطه گرفته اند
شرطین است و آن دو کوکب اند روشن بر دو شاخ حمل در جنای
شمال و جنوب و بالای آن یکی که در جانب جنوب ستاره ایست
خرد بدان سبب آن منزل را شرطین خوانند بدین صورت
دوم بطین و آن سه ستاره اند بر پای بر شکم حمل بدین صورت
سیم ثریا است که پارسیان آن را پروین خوانند و شش ستاره است
بر کوهان ثور بسبب کثرت ان ثریا خوانند یعنی تصغیر ثروی

که بسیار مایل باشد بدین صورت

چهارم دبران

یک ستاره روشن است بر چشم ثور که تا بدین و سطر عین الثور
خوانند و سرخ رنگ است و با او ستارگانند بشکل حرف
دال بدین صورت پنجم هقعه است سه ستاره است
تاریک چون سه نقطه بر بالای ثین بدین صورت
ششم هنعه است پنج ستاره است یکی از همه روشن تر
بر شکل حرف لام واخر باز گشته بر یک پای جوزا
بدین مثال هفتم ذراع است و آن دو ستاره است روشن نزدیک
توجه اوانی یکی کوچکی بعقل ی یک کوز دوی بدین شکل
هشتم نثره و آن دو ستاره است تاریک بر سینه سرطان و میان
ایشان ستاره ایست معلق و آن دو ستاره را حمارین میخوانند
بدین صورت
نهم طرفه است و آن

است
دو ستاره

دو ستاره است بر دو چشم اسد از هم اندکی دور بدین صورت
دهم جبهه چهار ستاره اند بر پیشانی اسد روشن بدین صورت
یازدهم زبره دو ستاره اند روشن یکی جدا از هم دور در حیلت بعضی
بر کوهان توهم کرده اند و بعضی در آخران بدین صورت
دوازدهم صرفه یک ستاره است روشن بر گرد او پنج ستاره است بدین صورت
سیزدهم عوا و صنعه است چهاردهم سماک الاعزل است ستاره ایست روشن
و منفرد بر کف عذرا بدین صورت پانزدهم غفر سه ستاره است تیره آخر
عذرا چون کمان کرده و آن عموم میزانست بدین صورت
شانزدهم زبانا دو ستاره است یعنی دو شاخ عقرب و آن را دو پله میزان
نیز خوانند مقدار یک نیزه از هم دور هفدهم اکلیل است
و آن چهار ستاره است از هم دور بر پیشانی عقرب بدین صورت
هیجدهم قلب است سه ستاره است در وسط او واقعست روشن

ترا ست وبغایت سرخ واورا قلب العقرب گویند ودو ستاره دیگر را نیاط
گویند یعنی رگ دل نوزدهم شوله وان دو ستاره است
روشن بهم نزدیک بر سر دم عقرب از ان نیش عقرب خوانند بدین صورت
بیستم نعائم است چهار ستاره اند بر مجره و کهکشان مشهور است
و چهار دیگر خارج او بشکل مربعی و مکان سبز و سرخ بدین صورت
بیست و یکم بلده است و این منزل پیش بعضی موضعی است از قوس
خالی از ستاره و پیش بعضی شش ستاره است بدین صورت
بیست و دوم ذابح است دو ستاره است کوچک و تاریک دوری
ایشان از هم یک گز در سر دو شاخ جدی و بالای ان دو ستاره ستاره
کوچکی هست که انرا گوسفند سعد خوانند واین دو ستاره که آنرا
ذابح میگویند بدین صورت بیست و سیم بلع است
واند و ستاره کوچک است یکی در میان ایشان عرب انرا مخلوع گویند

یعنی

یعنی ان دو ستاره انرا فرو میبرند بر کف دست چپ صورت دلو است بدین صورت
بیست و چهارم سعد السعود آن ستاره ایست بر دنبال جدی بر کتف صورت
دلو و دهنای شمال و جنوب بدین صورت
بیست و ششم فرغ مقدم بیست و هفتم فرغ موخر بر بدن فرس اعظم
او را این مجتمع نیز خوانند و بعد میان هر یک مقدار نیزه باشد
گذرنده برج دلو با ایشان باز خوانند
بیست و هشتم رشا خوانند و بطن الحوت نیز خوانند و انستاره ایست
روشن میان برج حوت و ستاره گان حقیر بر کمر داده بر آمده اند
از این سبب ورا رشا خوانند والله اعلم بالصواب

... ۳ ۱۳ ۲۳ ...

... ۸ ۱۸ ۲۸ ...

... ۹ ۱۹ ۲۹ ...

فوق السماء باشد خصوصیت نباید کرد والله اعلم بحقایق الامور

در صفت رجال الغیب ...

میان مشرق و جنوب	مشرق	میان شمال و مشرق
جنوب		شمال
میان جنوب و مغرب	مغرب	میان مغرب و شمال

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام علی خیر خلقه محمد وآله اجمعین

چنین گوید ابونصر فراهی ∴ نصاب من بخوان گر علم خواهی

حسدها فذ وحفدها سد ما حرکت الشمال النخل الدقیق وتحرکت

الشمال للنخل الدقیق که صبیان را بیش از تعلم لغت رغبتی افتد

باشعار فارسی وجمعه خوش آمدن شعر مر طبعهای موزون را

عربیست و تعلم لغت عرب کلید همه علمهاست قدری عربی نظم

کردیم تا بی حفظ یاد گیرند و چند بیتی که ضابطه بود مر هر بحری را

بمیان این قطعها در آوردیم تا نوشتن و خواندن این نسخه

هر کس را رغبت افتد و چون مجموع این دویست و بیست بیت

آمد آنرا نصاب صبیان نام کردیم والله الموفق والمعین

بحر تقارب

بحر تقارب تقرب نمای ∴ بدین وزن میزان طبع آزمای

فعولن فعولن فعولن فعل ∴ چو گفتی بگوی ای سر دلربای

اله است والله رحمن خدای ∴ دلیل است و هادی ترا رهنمای

رحیم است و غفار آمرزگار ∴ چو او کس نباشد کریم هیچ جای

محمد ستوده امین استوار ∴ بقرآن ثنا گفت وی را خدای

بشیر است منذر محمد نبی ∴ خلیفه ده و ده دوست ای نیکرای

صحابه است یاران آل اهل بیت ∴ وصی محمد علی مرتضای

سما آسمان ارض و غبرا زمین ∴ محل و مکان و معان آن جای

سقر دوزخ و نار آتش ولظی ∴ چو جنت بهشت آخرت آن سرای

ریه شش قفا جیره و وجه رو ∴ فخذ ران عقب پاشنه رجل پای

تکلم سخن گوی و اعلم بدان ∴ تضرّم برافروز و زد برفزای

شفه لب لسان چه زبان فم دهان ∴ ید و جارحه دست و حلقوم نای

تعلم بیاموز و اذهب برو ∴ ترحم ببخشای [illegible]

فرس اسب و بغل استر و سرج زین ∴ بعیر اشتر است و جرس جرس درای

رجل مرد و مرأة زن و زوج جفت ∴ غنی مالدار است و مسکین گدای

قناة است کاریز و عین آبخوش ∴ چو ینبوع چشمه حمأ هست لای

کران عود و بربط و ترتیب عود ∴ ولی صنج چنگ است و مزمار نای

عفرنا و هیصم چو هرماس شیر ∴ صریم و عزیمه چو اندیشه رای

خرد را لقب لب و نهیه است حجی ∴ دها و ذکا زیرکی عقل رای

هدی راستی کذب و فریه دروغ ∴ عفیف و حصور و ورع پارسای

بلد کوره را شهر دان شهر ماه ∴ دکر و فرد را طاق دان طاق تای

شمس ضحی بها و بها روشنی ∴ ثبور است ویل و ثبور وای وای

تعب رنج و داء علة و قرح ریش ∴ وجع درد و حمی تب و ویل وای

عیون مشو چشم و بلیها کند ∴ بود لوذعی المعی تیز رای

حقیق و جدیر و حقیق و حری ∴ سزاوار و اهل آکبر و اهل درای

توخ کوش ارنب شمر ذنج نمل ∴ جراد دان ملخ فاره موش دقپای

در بحر مجتث

زهی بگلشن جانها قد تو سرو روان ∴ رخ تو بر فلک دلبری مه تابان

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن ∴ یکی مجتث این بحر را خوش بخوان

ضیا و نور و سنا روشنی افق کران ∴ حفی خفیف جوان و سبک ثقیل گران

ذهب زر است و حدید آهن و رصاص ∴ لجین سیم زجاج آبگینه معدن کان

نحاس صفر مس و روی و انکشت ∴ حلیت زیور غالی گران رخیص ارزان

جراز و سیف حسام و عضب و ساطع تیغ ∴ رمح و جنه سپر سهم تیر و قوس کمان

عصی عصا و بلیه چو ... ∴ و هو کند و لی فضل و عجله شتاب

عجاج و نقع و قتام و هبا غبار و هیج ∴ کلوم خستگی و موت مرگ است و هوان

حشا تا حاق جان و ع اضبره ∴ قراضه ریزه و ریح سود و خسر زیان

یغوث و نسر و یعوق ... ∴ سواع و لات و منات بتان ...

صنم چو نصب و نصب ان وجبت و بُد ؛ وثن بت و وثنی بت پرست لا یمان

چو عود و شارف و ناب است و ثلب ناقه پیر ؛ اَفیل و حاشیه و حشو اشتر جوان

هلوف نشانه عرض چون خطیه ؛ و قترة امل و معراض تیر کز میدان

سقط و سنبچه بود او فتادن ؛ مُصِرّ بعتیق بود و صبیحم سیده

در بحر رمل

ای نیاری یکی میا مجهول بی کمر ؛ غنچه از رشک دهان میجو خون گر

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

خیز و این بحر رمل این قطعه را خوان

جیلکر دن صدر سینه کبد را انوک بهی ؛ شوبجام زنق و فرزند نوشته

عرش سقف و بیت خانه کحل سرمه قر ؛ حسن خوبی قبح زشتی جاحشت

دنیه ... جاسیلکراس سمع بحر آش ؛ حیه صوت ماهی طیر مرغ ...

عین چشم و انف بینی حاجب ابرو ؛ ثغر مغز و شحم پیه و اذن گوش

هدنه صلح حرب جنگ و یوم روز ؛ غیظ خشم و ضحک خنده ...

شارق و شمس و ذکا و یوح و بیضا ؛ سام و تیر و عسجد و عقیان عین ...

نیک صحبت قبله بوسه مهر کابین ؛ زوج شوی و زن و صبر ...

حنطه گندم و خنا ... خبز نان و لحم گوشت ؛ اصل بیخ و فرع شاخ و بذر تخم و ...

لجه و اما و یم و بحر دریا قعر ته ؛ فیل پیل و بق پشه ظبی و حمار آهو خر

شط و شاطی ... ؛ معبر ... معبر ...

بر ... ؛ الظهاره و ابره ... البطانه آستر

خم ... ؛ فرض ... ناخ ... مشرق میدان ...

شفتنه ... ؛ غیث باران ثلج برف ...

ذیره ... ؛ جلنده ... اتش ...

کوه ... ؛ سکه کوچه ...

جراحت ... ؛ دمع ... اب چشم ...

در بحر مجتث

زهی طراوت رویت گل همیشه بهار ؛ قد تو در چمن حسن سرو خوش رفتار

نصاب بحث ثانی

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن

تعجب عجبت و ناجر زاوکی تکرار

قمیص چیره کم استین و جیب دستار ؛ چو ذیل دامن جامه است و تکه بند ازار

کثیر بحد وافی تمام و ناقص کم ؛ قلیل اندک و لیس نیست و حساب شمار

قفا جیب و سل و ویل ازار و خف جبون ؛ عنان سازدین و جبریل زمام مهار

مدینه و بلد و مصر شهر و سوق رستق ؛ چنانکه معسکر لشکرگاه است و حصن حصار

صحیفه نامه قلم خامه دان و سکین کارد ؛ خیاط و مخیط سوزن چه خیط و ریسمان

لبیب عاقل غمر و غبی غافل کودل ؛ شفیق و رادمرد بر و رفیق و صاحب

حدیقه باغ و خشب چوب و غصن شاخ ؛ سفرجل آبی و تفاح سیب و رمان نار ۳

عقور کلب گزنده جمل شتر باشد ؛ شکیمه بسته روا و حالیج مانند دار

احد یکی عشره ده مائه صد اثنان دو ؛ ثلث سه خمس پنج و اربع است چهار

واحد سته و سبعه ثمانیه تسعه ؛ شش و هفت و دگر هشت و نه بشمار

پس بیست عشرین دان بعد از آن ثلثین ؛ چهل چو اربعین و پنجاه هست خمسین دان

بی صفحه

پس شصت ستین هفتاد باشد سبعین ؛ دگر ثمانین تسعین نود الیش میلاد

عقار قهوه و راح و مدام و قهقف ؛ کمی دلاور خصاص سلاح و صید شکار

غریب لست و صنوبر خلاف نارون ؛ بجو نخل خرما خضاد توت و رد گلنار

بجو طلح و خضاد خشخاش با موز ؛ چنانکه شوکه کرسوا خار سلاح کنار

فصیح است و سبخ ؛ علیقه تو بره نشوا رنج و هم نشخوار

قصاع است کرفش چو دست یک کسی ؛ تعانق است کرفش و کنار و هجر کنار

قبیله امت و عصبه چون هط و فرقه گروه ؛ چنانکه ایم جنش آخر زم اشیع یاد

بطین بزرگ شکم باشد و خفن خفکی ؛ بشیر شده هنیع حمیم حج حمار

شمامه عطر بود بوی بوی حاجتی ؛ بلد و قصر تو را حرمل کلاب شمار

بن لباده بود مال برنامه لبد ؛ پلاس جلس درخت و زیتون و آب عقار

جحیم سبسته دگش سنخ مکس برین جحیم ؛ ذلول رام و وسن خفته و قفطیل

مو شیبه کالم عرض منه عرق ؛ قدام پرده باریک تکه بند ازار

مراح جای شتر مربض استجای غنم ؛ کناس جای وجار آن آهو کفتار

ایضا در بحر مجتث

بریز در صدف خاطر هنر پرورد ؛ ز بحر مجتث دلکش سفینهای گهر

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن ؛ نجای نعمت و های قطعه نصاب

قرابت و خویش وحمیم آخی خویش و ابن پسر ؛ ولید طفل بچه ام و والده مادر

رحم قرابت و زهدان بود ختن داماد ؛ چنانکه صهر خسر والمحابیت پدر

ترکیست پاک حنفی مهر یار بختی نهان ؛ جلی پدید و نبی رسول پیغمبر

ملک فرشته فلک چرخ و مشتری برجیس ؛ شهاب کوکب دری و نجم چاختر

فلق سفیده شفق سرخی اول شب ؛ ربیبه دختر زن بنت و ابنه ما دختر

حمل بره بقره گاو و عجل بچه اش ؛ مراره زهره طحال و کبد سپر و جگر

بعید دور و قریب ایمان پیش و عقب ؛ میان وسط میانه تحت زیر و فوق زبر

علا سندان طیس تک و منخ دم ؛ قدوم تیشه خصیه فعاس تبر

سوار دست و جبر ضجی جای بر اطلا ؛ وشاح و عقد حمایل بیا و تاج افسر

بدی نخستین ثانی دوم اخیر پسین ؛ نقیض ولی آخر عاض دگر

قمیص کرته و یلمق قبا و ربطه برکه ؛ نصیف معجر خمار و مقنعه معجر

اجاج تلخ و قهوه بیره است و مالح شور ؛ فرات و عذب بود لطیف و صرف

شرار خلیل بود مارج و شواظ لهب ؛ رماد خاکستر انگشت ... خاکستر

عجین خمیر و دقیق آرد و نخاله سبوس ؛ ادام نانخورش و قند و سکر است شکر

حزام تنگ ثفل پار دم لجام لگام ؛ عنان دوال دی منطقه نطاق کمر

رکاز گنج و حمیر خر آف ؛ ستوقه شهته و حلاد و قین آهنگر

شفا جرف لب وادی وهار افتاد ؛ جبهه جو و جبهه و شط است مور و قلعه

بکیم کنگ و ... حیره و سیله ... حل ؛ نذیف پنبه شیده شناس ...

عقیم ... آبق ؛ مجره کاهکشان خطا ...

در بحر رمل

ای که چشم مست خونخوارت هستی جان عالم ؛ بر زبانم نیست جز ذکر لبت گفت و شنود

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن ؛ چون بدانستی که این بحر رمل شد کی بود

فرخ و فروج آجوجه بیضه تخم و مرغ ؛ چون عنب انگور و تین انجیر و کمثری امرود

اصفر و فاقع چو زرد احمر و قانی سرخ ؛ هست اخضر سبز و اصحم ... کبود

جندل و صخر و حجر چون جلمد و جلمود سنگ ؛ هست حصبا سنگریزه ماهی آذی

جود فیض جود بخشش جود نیکی جود تک ؛ عظ عشاق و مجیده بین و پیادی

عنبر دریی بهار یا است و عنبوت ... ؛ چون عنادل بی نیازی حس عمل خوی

طرز و ایرحی ... و شابک ؛ فوم سیر و جلجلان کشنیزهان حمص نخود

ما ... و جهنم دوزخ و عشاق ... ؛ دود کرم و دخان ... نجوم

اسود و سودا سیاه ابیض و بیضا سفید ؛ غزل باشد ریسمان و سدیه ...

فول باشد باقلا وفرة ... ؛ لیس عدس ... نخود

... باشد ... بوی خوش ... ؛ نزهتی را اکنون شعر مجموع کرد

جنی بیا از صبر و ... ؛ گل ... بکن ... اتحفظ ...

تا الهی سالها باد ... فاخر ابکار ؛ صاعد آن که با الامیر ... فرق

در بحر مجتث

چو دل نیره عشا برکشد آهنگ ؛ بحر مجتث خواند غزل بنغمه چنگ

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن ؛ بگوی کر بود عقل و دانش و فهم

سعال سرفه و سرعت شتاب و ... ؛ قصیر کوته و واسع فراخ و ضیق تنگ

هلال ماه نو و قمر ماه و قمرا ؛ شعاع و ذهر و صبح چو شکوفه

اشج شکسته سر و محیه ریش اقرع کل ؛ اشل و اقطع بی دست ... و اعرج لنگ

قتیل کشته و عظم استخوان اصبع کلک ؛ چو فهد و ... نمر یوز ... پلنگ

قسامه ... سوگند ما ... صدا ... ؛ و لحیته ... هست ... سنگ

غراب زاغ و هزار ... عندلیب کعیت ؛ و لحمامه و کرکی کبوتر است و کلنگ

تصحیف ... مطرها کن ... ؛ چنانکه ثعبان تمساح اژدها و نهنگ

چو طالب و ... ؛ چو ... شناس ... سنگ

جبان ابن آوی و ثعلب شغال و روبه || سمک ذکر سرطان آماهی و خرچنگ

جلاجل رهض و قشیب و بلیع تا نو || شریح همچو حسینه کمان مقابل جنگ

فقاهه دانش و کافی بسند و طبخ منش || ذلیل خوار عزیز ارجمند و قصد آهنگ

حمی قرق و طبع و روضه مرغزار بشناس || وطن جای خانه صلح آشتی خصومت جنگ

سوابق پیست جشیش و حجر پشم بلغو ریش || جشب طعام درشت است [illegible]

تقار نان تهی فحج چرب و ثمالک [illegible] || عباخ و شقر قوه لاله و ربی و قد

زکیاست زیرک نحریر و حبر دانشمند || ادیب با ادب آموزد ادب فرهنگ

در بحر تقارب

ز شرم رخت لاله را خون شده دل || ز رشک قدت سرو را پای در گل

فعولن فعولن فعولن فعول || تقارب بر این وزن کرده حاصل

تراب و بری نام و ثری خاک و طین گل || وطن جایگه کرم رز ربع منزل

کبین خشت خام آجر جو پخته || عسر ضد ایسار و عویص است مشکل

عبوس ترش و شکیس و دنی سو اضدادش || اسیف است غمگین نحیف است بیدل

لطیم و سکیت است هردو عرق خوی || فواد است و قلب و جنان و حشا دل

حصان است اسب نر و حجر اضدادش || بوم همی کره نثر بحیر قرمل

ده اسپند در ساختن هر یکی را || بترتیب نام است روشن نه مشکل

مجلی مصلی مسلی و تالی || چه مرتاح و عاطف حظی و مؤمل

لطیم و سکیت است نهم و دهم خوی || فواد است و قلب و جنان و حشا دل

مر این ده دوی دیگر الحاق کن || یکی هست فاشکل و دیگر چو فسکل

امام هدی فخر دین فراهی || ز اسما اسبان نگفته است مشکل

ایضا در بحر تقارب

ایا عارض خیست رشک خورشید و ماه || کرفت در تقارب شود اشتباه

فعولن فعولن فعولن فعول || بخوان خوش بیابی ز تنهر صبحگاه

ثمر میوه حب دانه و طین گاه || طریق و سبیل و صراط است راه

صبی کودک و شیخ پیر و نفس ، دم و جند و جیش و عسکر سپاه

عرض خواسته طارف و تالد شی ، نوبش با کهن دان و فاسق تباه

غد و امس و امسی فردا و دی ، چابیض سپید است و اسود سیاه

غد و صبا بامداد است و شام ، عشا وقت خفتن قلنسوه کلاه

ذنوب است و غرب است و سجلست دلو ، رکی جب و بئر و قلیب است چاه

حجی حجر و لب عقل و نهیه خرد ، خطا جرم و ذنب است و عصیان گناه

حطب هیزم است و حزام حقب ، فرع هینه عشب و کلا دان گیاه

مناص و مفر جای بگریختن ، ملاذ و معاذ است ملجا پناه

حکم داور و محکمه جای او ، ولی بینه همچو شاهد گواه

ذهاب و مجی رفتن و آمدن ، سیاحت بگشتن سباحت شنا

قعید و حلیله ضعینه بضع ، زن و بعل شوهر دنیم کلا

بحر خفیف

هر موزون دان انتاب لقا ، وزن بحر خفیف جست از ما

فاعلاتن مفاعلن فعلن ، گفتم اینست بحرش ای زیبا

من و عن از الی و حتی تا ، ای کو کیف چون ام و او یا

فی در است و علی بر و کم چند ، نحن ما انتما انا ... ما

انتم و کم شما و ذا این مرد ، انت تو انت زن ولی تنها

انا چون انی و انی من ، ما چه چیست من که و مع با

ان تو باشد و دکی اما

~~بالفاسر جمله انتهار~~

حرف شرط ای ادیب مجلس ما

ذی و هذی هذه این زن ، کردم از او دست با هذا

ف پس و قبل پیش و بجل بس ، لک ترا لی مرا لنا ما را

صه مگو مه مکن دع و ذر ها ، لم و لما نه و هلم بیا

ان و لو گر متی کی و لا نه ، اینما همچو حیثما هر جا

منذ و مذ از زمان باز است ، ثم انجا و ههنا اینجا

غرجن قطا و هر کز ایضا نیز ∴ ربه و ربتا و رقت بسا

قل بگو کل بخور خذ این تو بگیر ∴ قم بپا خیز سل بپرس انظر

مهلا آهسته باش و ما خوش ∴ قلما اندك و هی بخ نیکا

در بحر مجتث

زهی سپای تو خوبان نهاده روی نیاز ∴ قدح چه روی عشاق راست عمر دراز

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن ∴ بگوی مجتث خوش خوان تو در مقام حجاز

رجا امید کرانست سوغ حلق و جان ∴ رواتی و صفت عدل چون جهان

حنیف و غایر و غوغای مجال و هیچ نیست ∴ یفاع و ربو و حیط آن مجال و هضبه فراز

طعام خوردنی و نخل تره و ملح نمك ∴ آن بیخ و مرق شوربا حلوا قاق

حصید مغز و سطر کرده مغز تنك ∴ وقد بیا قاق سمین فربه و طوبل دراز

محیض و وغ و لبن شیر کر بره کننده ∴ کراع پاچه جبن و بصل پنیر و پیاز

سمید و دهکه نان سفید و خل سرکه ∴ رغیف کرده مجید است ابتدا آغاز

قطیع دان رمه جلدی و عناق بزغاله ∴ چنانکه بغیر بز و نعاس پیش طعیس نماز

ابو الملیح چکاوك و راست قبره تاك ∴ چو نسر کرکس چو نصر چرغ و بازی باز

صغیر خورد و حبابی شواظ و مجلب چنگ ∴ حدید تیز و حسن چه قسا و مقطع کار

تکرع است وضو آبدست و نیت عزم ∴ بنیه قبله و کعبه است چون صلوة نماز

عطاس عطسه مجف لاغری جذام خوره ∴ جبا و هاع و هلا بیدل و تحبب ناز

علانیه علن و جهر آشکار بود ∴ ضمیر و فکر چو اندیشه سر و نجوی راز

واشل نمل عدق ضحل سلسل گنجه ∴ چو غنج و نعل و غلل آب جان شرل است انباز

زنیم سند و صحی نیز هم بدی پیشم ∴ رسیل همره و بعلی زن ای نجی همراز

کلیم همسخن است و حریف هم پیشه ∴ قرین ندیم بود همدم و شریك انباز

اکیل هم خور و هم کاسه و سمی همنام ∴ رفیق یار موافق عشیر چیره همساز

در بحر رمل

ایقت سرهمه و حرمت ماه تمام ∴ سازد مجرهر حل بار دگر سیر مقام

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن ، هم چو بلبل بعد از این ایقطعه بر خوان صبح و شام

مرتم و قطربیت جو لاحل سید و راس هما ، مهتر است و دست صلب و شیء چیز و اسم نام

عقوه ستا ام کاره و قول گفت و فعل کرد ، جنب پهلو جار همسایه نگهبان سطح بام

لون رنگ و ریح بوی غیث و غیم و میغ ابر ، نوم خواب و مشی رفتن بعد دوری خطوه گام

لفت شلغم بقل تره زرع کشت و ریع دخل ، کدس خرمن خرم دسته صعب و انف تند و رام

زبده مسکه دهن روغن قطن پنبه صوف پشم ، کوز کوزه قصعه کاسه فلکه دیگ و کاس جام

ثغر و سن و ضرس دندان ظفر ناخن جلد پوست ، خد رخ و جوف اندرون و ضیق و ضنک تنگی و کام

آدمی انسی و انسان دم و جنی پری ، اجر مزد و سیخ پاره عزم آهنگ تاوان دین وام

سقم بیماری و صحت تندرستی تیه کبر ، قیح و دم ریم است و خون الفلس فی الکرم خام

اصبع انگشت است لیک ابهام انگشت مهتر ، باز سبابه اوسطی بنصر و خنصر تمام

حین و آیان آن و وقت جلید افسرده و شب ، غدوه بکره بامداد و فجر مغرب صبح و شام

عام و حول و حجه سال اسبوع هفته شهر ماه ، سبت شنبه جمعه آدینه حباله دام

چون احد یکشنبه اثنین و ثلثا اربعا ، هست دوشنبه سه شنبه چهارشنبه والسلام

پنجشنبه دان خمیس و جرس سی سال قس ، بضع از سه تا به نه مر فرد هال اساز نام

حلل حله جمع بز بهار ساحیه باران آخته ، جنة المأوی و غرفه ... بریع طار السلم

شهر ماه و غره اول سلخ آخر حجه سال ، حوب جرم و عبقری ... و طاب خوش مقام

اکحل و قیفال و ابطال اکحل و اسلم باسلیق ، فصد این رگها کنند آنجا که باشند انتقام

در بحر مجتث

زهی جمال تو ... ، چراغ خرف تو ... بسینه ... بلبل ...

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن ، بگوی مجتث و مفکن ... چهل ...

مبارز و بطل و باسل و شجاع دلیر ، شغیر و ضمیر کتان و جحاش ...

غضنفر و اسد و لیث و حارث و ... ، هزبر و قسوره و حیدر ... ضیغم شیر

... خفتن سهاد بیداری ، ... سخن و شبعان سیر

حلب ... ، چنانکه ... باشد ...

موج کجی مجره بکیاه دامت بلند ∴ خبا دیزم اغانه غلیر وقاع کوپی

انیس همدم وباشد ضجیع هم خوابه ∴ ترقی رفتن بالا بود تنزل زیر

صیام روزه والیوم بازامروز ∴ چو بعد غد پس فردا وقبل امس پریر

چو خیل اسب وغنم کوسفند جبر وخرد ∴ عجال راست وکساله شتاب کرده دیر

در بحر هزج

زهی رحمت جوغی کل دها غنچه خندان ∴ فلک سر وقد دلخطت رعنا یا غ جان

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن ∴ بدان بحر هزج این وزن خوش انقطعه

کتف شانه معا روده عضد بازو الیسا ∴ ذبیحی وزنه کی درشیه ومرغ درشوی بریان

فهیم کهه بکم کنکی عرج لنکی بله کوللی ∴ علیم عالم وعلام دانا واسی بزنار

سحاب ابر دمن و غمام ابر اولو لا ∴ حیاه قابل ده سمی وعد اعرا وبطر بارا

ربیع اسم بهار اولدی خریف اسم خزان ∴ شتا وصیف بپشه زمستان تابستان

عدو خصم دشمن لاطالب خوف خوفتن ∴ وثاق وتکل بنداولا حصیر سجی چه زندان

ای سرکش بطی کاهل طری تازه جنی چیده ∴ خزی رسوا دنی ناکس ضحی لاعز بهر تابان

بجو شبنج عرکش طوی جوع مصسه جاولغته ∴ یکی شبعان دوم عرثان سیم ظیان دکرجوعان

این چهار اسم بعد کرسنه وطوق وعطشن

... معقود دست وچهار صفت ...

کلف عشق صلف لاف سنه سال الاین ناله ∴ حلیه خاشع فزع خا تضعلق هائب ترسان

تقی ومتقی پرهیزکار وعبقری نیکو ∴ سقن سیمرهاکدی تیره خله خیره سیل حیران

وتلمیح منصب رنج الم درد حیم اسوه ∴ اقط بینی دواد اری تنق یلخو متوکریان

خضر ابرد تشنیم سر وسخیس کس اخر نیه ∴ فرج شادی سرور شتم خنداه غرح شادان

عثر جو جوی کس پسر ولزکانی سیج ناخی ∴ ذنب دم لعیا زی طلب جستن خرت ویران

عنا رنج سنا رفعت جلاء نفی ویکالیه ∴ جنف میل حفرنسام صیاح انجب فغان

غرایب میل نفار غیظ اثیک شرهی ∴ ذبل کفک سنیس قحط متی ابت جهابت انبان

سو فه مه جهیفا فالا سبب وبیا ∴ حون ووهوبیا با نت لو بحرو سکستا

لغزا جیه جیستان سر اسطوره افسانه ∴ لعبا زی کره کوی بیت مجعس سو کلجوکان

غمض جوب عبره بجره قعک اشلک اشک ∴ چهار ده نر بهره سنی براجم بند انکشتان

نیتی کیندی ونکهت بخور بوی دما باشد ∴ خستان او خفر کنند بغل نخخ ابینی دان

در بحر رجز

ایام روز خرمی ودلبر شیرین زبان ∴ خورشید مهر ماه اختر ذکر ابتدی دهندان

مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن ∴ اینست تقطیع رجز برخوان چو بلبل هر زمان

طومار چو طو و بلم کوه هست و حارس پاسبان ∴ طرم و سلالی و ضرب شهد و مجاز ارکان

میزان ترازو حمل بار و وقر خروار بود ∴ فلک سفینه جار بر کشتی شراعش بادبان

لوح و سکال ... کلاه قطالی ∴ شاخ بلند و قله سر معراج و سلم نردبان

جسم و جسد شخص و ظل آمد اجتماع ∴ من زاهستی کوک بودن و ... نفس و مهجه جان

شتو قطه خیطل و هر که کلب سگ ∴ برغوث کیک و نمل و ذره مور چه عالم جهان

قامت کی راحت خوشی شرشت بد ملکت شهی ∴ سوده سر و جگل توی کلمه ... کلان

لا مع کران بالغ رسا اکل خوردن رابع چرا ∴ طائر پرنده جاری روان ساعی دوان قاطع بران

جمع و فراق و قوم فرقه معشر و ... ∴ طالق یله شکوی گله مهجر گله راعی شبان

غی ضلالت گمرهی بغض و عداوت دشمنی ∴ تا لقا جهه قرآن نبی تبیان بیان آیت نشان

ربط و تیق سلاسل ... جان افتی کشاد ∴ لا تتبس اندر ... نفع و ضر ... سود و زیان

صالح نکو طالع ... ∴ مقول زبان السنه زبان ... خسران زیان

در بحر مضارع

ایلیم مرکه هست دلت همچو خار سخت ∴ جادر هوای لعل تو خون ... بخت

مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن ∴ این بحر را مضارع خوان ای خجسته بخت

محراب ناو دان ... شجر درخت ∴ چون ملتجا پناه ملک شه سریر تخت

کل و جمیع ... و جمله دان همه ∴ شطر و نصف نیمه و جزء ... بخت

... کند ∴ نعناع ... اثاث و متاع رخت

... ∴ ... سخت

... جمال زیب ∴ زی و لباس و کسوه ... جد و حظ بخت

آمد سه چار ... شب ... ∴ هاله ... ماهتاب بخت

بحر خفیف

ای خطی رشك مشك تاتاری ؞ میل بحر خفیف اکر داری

فاعلاتن مفاعلن فعلن ؞ کوی جون بلبلان کلزاری

سکر مستی صحو هشیاری ؞ نصر عون و مظاهرت یاری

مبرم و متقن و متین محکم ؞ مظلم و داج و مدلهم تاری

وهن وهی است و ونی سستی ؞ ذل و نکث هوان هون خواری

ابتهال و ضراعت و ضنع ؞ استکانت تضرع و زاری

قسم و حلف و یمین سوکند ؞ ذمی و اهل ذمه زنهاری

یأس و حرمان قنوط نومیدی ؞ جون تعطل بطاله بیکاری

قرعه کتی قضاعه سکلابی ؞ حرفه پیشه حری سزاواری

ضرب و جلد است و عصو هو زخم ؞ ترکی اویماق و هندو بچاری

جز نیه سر کنیه طنفسه زیلو ؞ قذف رمی است شتم و هجاری

عرف خوشبوی عرف نیکوئی ؞ مسك مشك و بلاده بزاری

بحر هزج

زهی دل برده کلزار رخسارت لاله رعنائی ؞ شده دیوانه زنجیر زلفت عقل سودائی

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن ؞ بخوان این قطعه از بحر هزج ای نور بینائی

دوحه و حلاس شعر و فقه فهم و علم دانائی ؞ ثمار حنظل انبوهی حلیتی حلت تنهائی

مسار و مسکنت جون بؤس فقر و عیله درویشی ؞ غنا ثم و مکانك کیلها قولها سرانی

تر و ضعف ضعیفا حنو و حقد و حقد کینه ؞ قسیمه فاریه ناقه طاقه و تلوه توانائی

قبس یکپاره آتش دان اکانون اثفیه ؞ کنا دکی غطا پوشش فضیح و فضیحه رسوائی

رطب زیا و قنو خوشه خرما و جیب انجیج ؞ نخیل و اینه خرما بن جو سلانج خرمائی

سنام کوهه و جبل بیس یکی اسم کوه مان ؞ فتوه شد جوانمردی بصیرت چشمت بینائی

الا نعمه ضربه حته بلاء نعمه و رحمه ؞ هبوط آی و صعب و ارتقی صعود و امت بالائی

جنین اوعلد بچه چو نسل و نجل زاد و زای ؞ چو کهل ام سد موی شبا شعبه برنائی

در بحر مضارع

از مشك تر رقم زده بر صفحه قمر ⁂ جستا از رخ ولبت دل بيمار كل شكر

مفعول فاعلات مفاعيل فاعلن ⁂ بحر مضارع آمد اين بحر پر گهر

از ميل شفره محزى و نشتر جه دان ⁂ بولار انيت هلش اسكاف كفش گر

خنزير خوك درجبس مجوس طلب [illegible] ⁂ پنجيين وتفش [illegible] نشاپچى نباح [illegible]

شكر است قند حركس كيب انه [illegible] ⁂ جهبل [illegible] دهانش [illegible] ذئب [illegible]

خضيبه آخايه [illegible] وسره ناف ⁂ ثغره مغاك سينه [illegible] ناعر باد [illegible]

كابوس دان سكاچه ضاغوط نيز لان ⁂ جاثوم [illegible] منقد [illegible] پروده [illegible]

منهاج و منهج و جاده قصد راه ⁂ رفته [illegible] وعضو [illegible]

بليغ و بليغ [illegible] نواست وقديم ياب ⁂ ديرينه و اديب هنرمند اديب هنر

دق خيك [illegible] مشك حو قربه عصام بند ⁂ شن مشك كهنه باشد صلام جرم گر

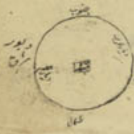
خل وخليل وحب وحبيب [illegible] ⁂ [illegible]

در بحر [illegible]

اياز من زنان [illegible] چشم مو گشته ريش ⁂ دايم نهاده بر دل زخم عشقت [illegible] خويش

مفعول فاعلات مفاعيل فاعلن ⁂ اين بحر شد مضارع سازش [illegible] خويش

عقرب چو كژدم است حمه زهر شاه نيش ⁂ جعبه جفير [illegible] وقاص وكنانه كيش

اعصار گرد باد جو نكبا [illegible] و شمال ⁂ يا الاجنوب ضد صبا پس دبور پيش

حمى تب وصداع [illegible] كباد هست ⁂ درد سر [illegible] جرح وقرح ريش

ظهر است پشت و بطن شكم [illegible] ⁂ اليه نعامه دنبه شتر مرغ و نعجه ميش

[illegible] ⁂ باشد [illegible]

اكحل سياه [illegible] ⁂ اشهل [illegible]

در بحر رمل

اى بكرده صف زده [illegible] ⁂ همچو هاله بسته گرد ماه تابان [illegible]

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن ⁂ هست اين بحر رمل [illegible]

شمع موم [illegible] ⁂ شاذن [illegible] خشف و غزالست [illegible]

ثقبه سوراخ و منجلاس وریم کرد بس ٭ کلبتان ماشه الکوب انبر و منشار اره

شیخ مانی و یغن هم و هرم بس است زال ٭ جز بون شهلا عجوزه در وبیش شیخ ...

علو بالا اسفل پستی ذیل دامن قصر کوشک ٭ جذم بنیاد و اساس اصل آمد شرفه کنگره

مقلة العین آماقی موق عوق یا ماق ٭ کنج چشم موخر ش دنبال و هازل مسخره

جون کود دلو نباد آمد عجمه خایه دین ٭ چوب سر طراط است یالوده مسمی ...

پس تفنث اعمال حج دان و نفث نخش و بجا ٭ ریعث سرکین آمد لیکن فرث دان سرگین ...

وحش دشتی داف اجون عیر و مسحل کوره خر ٭ جون آتان بیدا ماده جحش ... کره

هست منظر روی و مرآة و سجنجل آینه ٭ لیک علیس سنگ موسی آحلاو استره

برذعه قرطاط اکاف و لبده پالان خر ٭ مقود افسار آخلاة و ظلیقه توبره

در بحر مضارع

٦

ای برده مهر از مهر روی تو مشعله ٭ هر کیست تا بروی تو کرد د مقابله

مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن ٭ بحر مضارع است خوش بغلغله

خارج

خارج برون جل یخ جلوفه چیچله ٭ داخل درون و طبوع تر و صنو ضا ست مشعل

دابوغ هندوانه و بطیخ خربزه ٭ چون کعک کاک قرص کلیچه اباغله

قنفذ چخار پشت و سلحفا سنگ پشت ٭ ضب سوسمار ضفدع جغ و دلق دله

جیهر چکاد مفرق فرق و دماغ مغز ٭ ام الدماغ جای وی جمجمه کله

طلق نفاض درد زه و قیل شیر حل ٭ آمد عرق و شری جیل بی نقطه آبله

وضعان بچه که آخر طهرش بود علوق ٭ یعنی آنکه مانده کو نه بیاید هکا بله

مشط است شانه دلق کهن منساه عصا ٭ مسح پلاس کلیم بود ارحبی چله

سطر رده قم زبر خط و هم سفر داکتاب ٭ تفتیش بحث کافتن و فحص مسئله

منحاة رهن باشد و منقار الکنه ٭ منقب مته شراک بود دام و فخ تله

مطبوخ پخته مفرقه کفکیر و فوه جوش ٭ اثفیه دیک پایه طنجیر ماهی تله

ملاح کشتی بان و قلیتر کشتی دان ٭ مهماد لنگر آمد و سیاره قافله

معیار چه ترازوی زر سنج دان عود ٭ شاهین و فلس کفه چه باشد یل و رله

در بحر مجتث

قد تو سرو و رخت گل رعنا ٭ دهانت غنچه و زلف تو عنبر سا

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن ٭ ز بحر مجتث اندوز اللؤلؤ لالا

اریکه تخت و انا بازدان چو ظرف دها ٭ جرح دلیل مرض خستگی عرض کالا

تشیع جامه نو دام و جامه دان عیبه ٭ بنز استبرق دیبا و گلیم حصیر عبا

نمیر آب گوارنده دان ازرق صاف ٭ ثمد عدق کم و بیش و خضاره دریا

غدیر دان که آبی بلشت و قنطره پل ٭ عمیق ژرف بود نهر جوی [illegible]

حباب کوپله باشد قراح آب معین ٭ نقیض را که [illegible]

سنا چو سنگ فسان و [illegible] سنگ تنک ٭ رخام سنگ [illegible] سنگ [illegible]

نشف چو باشد سنگ آسنک گل تحجل ٭ که سنگ [illegible]

نقیر ناوه ملاط آکل میان دو خشت ٭ سیاع کاه گل آوصعود [illegible] بالا

شهیق بانگ حار و خوار بانگ بقر ٭ صهیل بانگ فرس صلصله [illegible] بانگ

نغیب بانگ کلاغ و طنین بانگ مگس ٭ نباح بانگ سگ و بانگ گرگ [illegible]

هدیر بانگ کبوتر صریر بانگ قلم ٭ صیاح بانگ [illegible] بانگ

در بحر تقارب

زهی طبع تو درج در هنر ٭ که هست این بحر [illegible]

فعولن فعولن فعولن فعول ٭ تو این بحر دلکش تقارب شمر

وجیز و ملخص بود مختصر ٭ سوی [illegible] الاکثر

کمابیش و گاه [illegible] ٭ [illegible]

ایا و هیا ای یا هم چنین ٭ [illegible]

در بحر خفیف

ای قدت سرو بوستان مراد ٭ از گل روی تو [illegible]

فاعلاتن مفاعلن فعلن ٭ باز بحر خفیف میکن یاد

نوعهای لغت ز من بشنو ٭ اولا اصلی است همچو عماد

پس مولد چو ضفدع وطاجن   باز تنخیں وطلجو ای استاد

وز معرب شناس سنج ودلق   یلمق وقفش وبهرج است بیاد

وز مجم سنجی وکسوه وفرق   عدل پس بعض ودام استعداد

نیل وشنف ذفی ودیعه چونای   قرّه وطن بیع خفیه اند اضداد

مشترک جار هست ومیه ورضا   مترادف جنان وقلب وفواد

مختلف دان میان عرب وعجم   جز وجوز طشت وطاس افتاد

عسل وبر دان حقیقت دانه   اری هم قرّ مجازان دان لبداد

ایضا در بحر خفیف

ای خبیر دقایق دفتر   ه   کس مقدار را چنین بشمر

ربع یکدانک را طسوج بگو   طای حطی بود علامت او

نقطه از زیر فتحتین بر سر   نیم دانکش بود حساب شمر

فتحتین فقط بود یکدانک   خواه در مال باش خواه بصد انک

صورت ربع یای معکوس است   دانک ونیم از حساب یاد ست

ثلث باشد بصورت یکمد   تا دو دانکت میان شود بعدد

یای معکوس وفتحتین بر سر   میں هدا از دو دانک نیمه خبر

نقطه وسین علامت نیم است   که سه دانک از حساب تقسیم است

یای معکوس هندسی دو دهم   این نشان سه دانک ونیمه بدان

چار دانکست همچو دای بدید   بر تو سر حساب باید دمید

یای معکوس نقطه بمیان   چار دانکست ونیمه در میزان

صورت پنج دانک را دریاب   هست چون هشت هندسی بحساب

یای معکوس مرکزی بپس سر   پنج دانکست ونیمه در دفتر

صورت نار هست صورت نار   کشت در شش کنون طریق شمار

در بحر هزج

جوی شش خردل است خردلی   ده وده فلس دان از روی تقلی

بوده هر فلس زانها شش فتیله ، فتیله شش نقیر است ایجان کیر

نقیری هشت قطمیر است آنکه ، ده و دو ذره آمد وزن قطمیر

در بحر رمل

ای که شد خورشید رخسارت بجوئی ، در پناه شام زلف تو دایم در پناه

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن ، خیز در مجلس ملا نیقطعه برخوان صبحگاه

نه فلز مستوی الحجم را چون بر کشی ، اختلاف وزن دارد هر یکی چون اشتباه

زیرکی زیبق الماس [illegible] ، هفتم [illegible] یکی مس [illegible]

در بحر مجتث [illegible]

وزن وی جثه هفتاد و یک درم سیما ، چل و شش است زان زمین سوهشت شما

ذهب صد است سی و پنج زاهن چل ، برنج و مس چل پنج است نقره پنجم چاد

در بحر خفیف

ای که درد تو راحت دل ماست ، جان بیمار را غم تو دواست

فاعلاتن

فاعلاتن مفاعلن فعلن ، کو بحر خفیف را که رواست

اشعر و عمر و حمیر کهلان ، مرد و دانا سر معامله نسباست

این چنین بقعه‌ای با نزهت ، جنت روم و هم مرسباست

ایضا

لبتو ای غیرت مه افلاک ، درد هانی کز وست سیم هلاک

فاعلاتن مفاعلن فعلن ، وزن بحر خفیف روشن و پاک

خشن و لاذع است واعیائی ، جلدی و محمد و حکاک

ناخس و حوم کاسر هضا ، لیس مفسخ گران عضل شد پاک

ضربانی و ثقیل و ثاقب باز ، وان مسلی که اوست اصل هلاک

در بحر متقارب

دلم را سبب عشقت بهر غم چو سایغ ، چو خوانی و کردی از این علم فارغ

فعولن فعولن فعولن فعولن ، بگو بعد ازین وزن ایماه با نغ

تتبیع وجذع سن کاواست انکه ، ثنی ورباعی سدیس است صالغ

ایضا در [illegible]

ایا لاله رخسار موزون شمایل ، که پیوسته چشمت بر اندازد تیر بر دل

فعولن فعولن فعولن فعولن ، نقاب از این ورزد کز دیده حاصل

مخاض ولبون است حقه جذع پس ، ثنی ورباعی سدیس است وبازل

سپس مخلف وبعد از سال انکه ، شود عود از فوق سحل عالی

ایضا در [illegible]

جذع دان ثنی پس رباعی سدیس ، پس انگاه صالغ شناسا اغنام

ایضا در [illegible]

تو حولی جذع دان سنی پس رباعی ، پس انگاه قارح شناسا اسب

در بحر [illegible]

عشاق مرا قد حسینی است چو راست ، در پرده بوسلیک هوای خواست

تمت

تا کشت بزرگ در صفاهان و عراق ، زنگوله حجاز کوچک اندر براست

در بحر مجتث در اعداد

یکان یکان بشمر ابجد حروف تا حطی ، چنانکه از کلمن عشر عشر تا سعفص

پس انکه از قرشت تا ضظغ شمر صد صد ، در ان حروف جمل شد تمام مستخلص

بحر رمل در [illegible] خصال ماه طلعتان پری رخسار گوید

ده نام لازم اهل تا خوب خوب شد ، هر نام را از ان طلب در چهار چیز

خوی نرم و کلان و کرد و بلند و دراز ، باریک و تنگ و سرخ سفید و سیاه نیز

در بحر خفیف

لف و نشر مرتب آنرا دان ، که دو لفظ آورند و دو معنی

لفظ اول بمعنی اول ، لفظ ثانی بمعنی ثانی

در بحر رمل

جمله الات در یک بیت منظوم آمده ٭ بشنو ای مخزن نظام الملک مولانا حسن

شرط و تفسیر و تعجب ما و نفی و جزم ٭ مصدر و مجهول و صله تفخیم و استفهام من

ایضا در بیان هشت حرف که مخصوص لغت عرب است

هشت حرفست انکه اندر پارسی ناید همی ٭ تا نیاموزی نباشی اندرین معنی معاف

بشنو از من تا کدام است ان هشت حرف یکی ٭ ثا و حا و صاد و ضاد و طا و ظا و عین و قاف

جای دیگر خاص باشد بر زبان فارسی ٭ بر شمارم بر تو یک یک پ چ ژ گاف

ایضا در بیان علل مانع از صرف

علت مانع ز صرف اندر لغت نه بیش نیست ٭ یاد گیر ای بو الفضایل در عمل اینقال

عدل و تعریف است و عجمه و صفت و ترکیب ٭ جمع و تانیث و الف در بیش نون زاید

در عجم ... اسما

نامهای پیغمبران یک سر ٭ هست لا ینصرف مگر شش کس

صالح و لوط و هود و باز شعیب ٭ باز نوح و محمد آمد و بس

در جمع کردن اسماء چهارده معصوم

نامهای چهارده معصوم در یک بیت من ٭ گفته خواهم تا بمانند یادگار اندر زمن

مصطفی و سه محمد مرتضی و سه علی ٭ جعفر و موسی و زهرا با حسین و دو حسن

در جمع ... اعمام رسول

نه عم داشت چونکه رسول بنی کرم ٭ یک بیت یاد گیر حکایات فرو شمار

حارث و زبیر و مقوم ابو لهب ٭ عباس و حمزه حجر و ابو طالب و ضرار

در جمع ... اصنام

بشکسته ز اعجاز نبی مرسل ٭ ایات بت و مناة لات و هبل

سوره صد و چهارده است قرآن را ٭ جامع صد و چهارده از روی جل

در جمع ... اسماء ... ادله

ای ترا در فهم معنی داده حق طبع سلیم ٭ هیچ دانی چند باشد نام قرآن عظیم

هم کتاب و هم کلام آمد و ... است شفا ٭ عهد و فرقان و متین و حبل و ... حکیم

موعظه نور وبیان اوصراط مستقیم ،، باز تبیان وبلاغ ورحمت وذکری هدی

در بحر هزج اخرب بیتی با سوره ملک

ایقد تو در گلشن جان سرو روان ،، وز رشك قدت سرو خجل در بستان

مفعول مفاعیل مفاعیل فع ،، این نوع رباعی هزج اخرب دان

نور وحج وانفال هل بینی میدان ،، بالم یکن وتنزیل له احزاب جهان

پنج اول وملك سمع و رعد وحدید ،، فتح وانبیء وبیش وضر ودهر ودهر

تحریم وطلاق وجمعه وممتحنه ،، با حشر ومنافقون تغابن واط

در بحر خفیف در بیان سوره کم سجده دارد

سورهائی که ایر سجده است ،، اندران بر شمارم از قرآن

اول اعراف ورعد ونحل اسری ،، مریم وحج وبعد ازان فرقان

نمل الم وحم است ،، نجم با انشقاق واقرا خوان

شافعی رکست سجده آخر حج ،، هم چو در صاد مذهب نعمان

فرض از حکم خالق منان ،، لیك از این پانزده چهار آمد

ذکرا النجم واقرا است بدان ،، آن الم وحم است

عدد بحر مضارع در بیان سوری که بسم الله ندارد

بر سورها که میشمارم بر تو پیش ،، بسم الله امیر نباید که ضم کنی

انکاه الذین ودکر تبت وعبس ،، ویلیین واشمس وتکاثر وعلم

عدد بحر هزج در بیان ذکر اسامی قرای سبعه

بو عمرو علا ونافع وابن کثیر ،، استاد قرائت بشمر پنج وذو

از جنس کسائی شمر و حفظ ،، لیس حمزه وابن عامر وعاصم

ایضا در بیان طرق قراء سبعه

نافع ز مدینه ابن عامر از شام ،، در مکه نخست ابن کثیر است امام

عاصم چو کسائی حمزه از کوفه تمام ،، از بصره ابو عمرو علا دار بنام

در بحر خفیف در ذکر رواة از سبعه

مفتیان صحابه ده بوده‌اند ۞ عایشه دان و این ده است بوی

خلفا و معاذ و بود ... ۞ اشعری و کنیف و زید و ابی

در بحر هزج در ذکر بعضی از اصول و فروع دین

یکی و پنج و دو و ز بیست نیمی ۞ اگر دست رسد فرسنگی چند

پس آنکه دست ما و دامن دوست ۞ امید از بنده و عفو از خداوند

در بحر هزج در ذکر زنان پیغمبر

ای ماه رخ خرگهی محتشمه ۞ بهلک دل تراشد ... تلمه

مفعول مفاعیل مفاعیل فع ۞ این بحر هزج دان و بجو با نغمه

نه جفت نبی که پاک بودند همه ۞ بنت عایشه و خدیجه محترمه

با ام حبیبه حفصه بود و زینب ۞ میمونه صفیه سوده ام سلمه

ایضا در ذکر اولاد نبی

در سینه دلت چو خار اندیشم است ۞ در تیغ جفای تو دلم دو نیم است

مفعول

[illegible]

مفعول مفاعیل مفاعیل فع ۞ بحر هزج اخرب از این تقسیم است

فرزند نبی قاسم و ابراهیم است ۞ پس طیب و طاهر از ره تعظیم است

با فاطمه و رقیه ام کلثوم ۞ زینب شمرا در ترا سه تعلیم است

در بحر مضارع در بیان معالی رسول

ای مشتری شمایل خورشید کوکبه ۞ حسن رخ تو رشک معاینه

مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن ۞ بحر مضارع این بود ای ماه مرتبه

مولی دو از ده است نبی را یکی نبه ۞ دیگر فضاله آنکه ز بیع است او هبه

ثوبان رباح و صالح و سلیم و یسار و زید ۞ بو رافع و ضمیره کبیشه موهبه

در بحر تقارب در بیان ... که رسول ... فتح نمود

زهی گشته ملهم بالهام ملهم ۞ ملک بر فلک سحوان مدح تو دایم

فعولن فعولن فعولن فعولن ۞ به بحر تقارب بخوان ای معلم

ز خیبر بستد مصطفی هفت قلعه ۞ خزاینش بداد آنچنان الف سالم

[illegible]

کتیبه بدنا عم و شق وانکه ٭ عموص و نطاط و سطیح سیلاه

در بحر هزج در ذکر ماههای قدیم

صبا چون از گل رویت نقاب حسن بکشاید ٭ بخاک کرده مه و مهر از خجالت روی بنماید

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن ٭ هزج گفت و شهور فرس این نام فرماید

ز فروردین چو بگذشتی مه اردی بهشت آید ٭ بنا خرداد و تیر آنگه که مرداد همی تا آید

پس از شهریور و مهر و آبان آذر و دی آید ٭ که بر بهمن جز اسفندار مذ ماهی نیفزاید

در بحر هزج در ذکر ماههای رومی

بدان ای گل که رویت چون بهارست ٭ هزج بحر لطیف بدان است

مفاعیلن مفاعیلن فعولن ٭ شهور روم این هشت و چهار است

دو تشرین و دو کانون و پس آنگه ٭ شباط و آذر و نیسان ایار است

۳۰ ۳۱ ۳۰ ۳۱ ۳۱ ۲۸ ۳۱ ۳۰ ۳۱

حزیران و تموز و آب و ایلول ٭ نگهدارش که از من یادگار است

۳۰ ۳۱ ۳۱ ۳۰

سه ماهی را که او اندر بهار است ٭ حه آذر و نیسان ایار است

حزیران تموز و آب میه اف ٭ بتابستان سه ماهی شاه خوبان

چون هوس ان مضارع اخرب فتو مردان ٭ تقطیع او چنین کن در حال در فرمان

ز محرم که گذشتی چو صفر ماه آید ٭ دو ربیع و دو جمادی ز پی یکدیگر

و رجب است از پی شعبان و رمضان و شوال ٭ پس از ذیقعده و ذیحجه یکی نیک نظر

بحر هزج اخرب در ذکر شش سال ترکی

بحر هزج اخرب یا اخرم تمام ٭ این وزن را مل بخوان چو سی شهوات

مفعول مفاعیل مفاعیل فع ٭ هر صبح چو بلبلان همی کن تکرار

موش و بقر و پلنک و خرگوش شمار ٭ زین چار چو بگذری نهنک آید و مار

وانگاه باسب و گوسفند است حساب ٭ حمدونه و مرغ و سگ و خوک آخر کار

در بحر ... در بیان اسما بروج

بر چرخ دیدم که از مشرق بر او تافت ٭ جمله در تسبیح و در تهلیل حی لا یموت

حمل ثور و جوزا و سرطان و اسد ٭ سنبله میزان و عقرب قوس و جدی دلو حوت

فی طبایع البروج

حمل از آتش است و شیر و کمان ٭ ثور خاکی و جدی و خوشه همان

طبع جوزا و دلو و میزان هوا ٭ سرطان است و حوت و عقرب آب

کواکب قمر و تیر و ناهید میدان ⁘ چو خورشید و بهرام و برجیس کیوان

قمر عطارد زهره شمس مریخ مشتری زحل

در بحر خفیف در اسماء کواکب سبعه

هفت کوکب که هست عالم را ⁘ گاه از ایشان نظام و گاه خلل

قمر است و عطارد و زهره ⁘ شمس و مریخ و مشتری زحل

ایضا در عمل کواکب سبعه

آفریننده پری و ملک ⁘ دان که هفت آفرید چرخ فلک

بر یکی ماه و بر دوم تیر است ⁘ باز ناهید در سیم میر است

شمس بر چرخ چارم است مدام ⁘ همچو بر چرخ پنجمین بهرام

ششمین چرخ مشتری را دان ⁘ هفتمین است منزل کیوان

ایضا در بیوت کواکب سبعه [illegible]

ای ترا آفتاب و ماه غلام ⁘ بحر این قطعه شد خفیف بنام

فاعلاتن مفاعلن فعلن ⁘ خانهای نجوم سبعه تمام

حمل و عقرب است با بهرام ⁘ قوس و حوت است مشتری را تام

ثور و میزان چه خانه زهره است ⁘ مر زحل راست جدی و دلو مقام

تیر جوزا و خوشه مه سرطان ⁘ خانه آفتاب شیر مدام

هر من کی گفتم از نجوم ترا ⁘ تا بیاموزیش تمام تمام

ایضا [illegible]

چشمان ترا ست کافر کیش ⁘ میزند نیش غمزه بر دل ریش

فاعلاتن مفاعلن فعلن ⁘ خوان تو بحر خفیف این در پیش

حوت و جوزا و اسد و قوس یکی است ⁘ حمل و ثور و شیر با این و پیش

دلو و میزان و حوت و عقرب [illegible] ⁘ بلیست [illegible] قوس و جدی [illegible]

تا خدنگت از دل در جان رسته است ⁘ جان و دل در درد تا آمیخته است

فاعلاتن فاعلاتن فاعلن ⁘ خواند این بحر آنکه مرد آگه است

لاو لا لب لاو لا لاشش مرسیم ؛ ل ل کط وکط ل ل سنهور کوته

در بیر خفیف در علم جمل قمر که در کدام برج است

هرچه از ماه شد مثنی کن ؛ پنج دیگر فزای بر سر آن

پس بهر پنج از آن ز موضع شمس ؛ گیر برجی و جای ماه بدان

وانچه ماند در آخر منزل ؛ ضرب کن در شش و درج میدان

ایضا

هر روزی ز ماه سیزده تعیین کن ؛ پس بیست و شش دگر بدان تضمین کن

هر برج را دقیقه لحظه بسی ده ؛ میدان درجات مه را تخمین کن

ایضا

انچه از ماه میرود بشمار ؛ هر یکی را دو ازده انگار

پس از آن جمله طرح کن سی سی ؛ تا بدانجا که مقصد است رسی

چون بدانی که آفتاب کجاست ؛ از دوم خانه ابتدا کن راست

ایضا

ایضا

انچه از ماه شد برای افزای ؛ دو دو کن ضرب در دو از ده اش

پس بهر سی از آن ز موضع شمس ؛ خانه گیر تا بجای مهش

ایضا

بگذشته ز ماه ضرب کن ای پسر ؛ در سیزده و سیزده اش در سر

حاصل شده از حساب سی برسان ؛ از منزل آفتاب تا برج قمر

ایضا

انچه بگذشته است از سالت ؛ بشمر از مرحلت شاهی

پس بهر برج ده تو ماهی را ؛ تا به برجی رسی که میخواهی

لیک اینجا دقیقه بشنو ؛ اگر از سر کار آگاهی

لیک ماضی اگر ز نصف گذشت ؛ و تو در سر سال ماهی

مکن از ماه حساب انگاه ؛ تا برجی رسی که میخواهی

اختیار ایام هفته

سوی مشرق دو شنبه و پنجشنبه ؛ مرو ای برادر من به

[illegible]

در ذکر ایام مخصوصه از تاریخ فرس

هفت روز نحس باشد در مهی ؛ زان حذر کن تا نیابی هیچ رنج

سه و پنج و سیزده با شانزده ؛ بیست و یک با بیست چار و بیست و پنج

در بیان منازل مخصوصه قمر

از منازل که بدین چرخ برین دارد ماه ؛ این نحس است همیشه که گوئیم حاشا

شوله و اخبیه و صرفه و طرفه دبران ؛ بلده و ذابح و اکلیل و زبانای سما

در غالب و مغلوب

چون غالب و مغلوب نخواهی اندیش ؛ خواهی که همی جدا کنی کم از بیش

نه نه بفکن ز نام شاه و میدان ؛ کز جفت کم به است و از طاق بیش

در معرفت بیوت تا شاه معلوم زحل

فرد و سه زوج شکل لحیان است ؛ دانش بر حکیم آسان است

قبض داخل دو زوج و فرد دو بار ؛ قبض خارج دو فرد و زوج دو بار

چار زوج است جماعت را ؛ فرد دو زوج و فرد فرحت را

عقله را فرد و زوج و زوج و فرد ؛ هست انکیس را سه زوج و فرد

حمره را زوج و فرد و دو زوج است ؛ بیض دو زوج و فرد و یک زوج است

نصره خارج دو فرد و دو زوج بین ؛ نصره داخل دو زوج و فرد بین است

عتبه خارج بر زوج تحت سه فرد ؛ نقی خداست فرد و زوج و دو فرد

عتبه داخل سه فرد تحت الزوج ؛ اجتماع زوج هم دو فرد بین زوج

چار فرد است صورت طریق ؛ نکته هم زوال کن تحقیق

در بحر هزج اخرب در فرجهای انامل

گل غنچه ز شرم دهنت در عرق است ؛ در کرده رخت دامن گل پر عرق است

مفعول مفاعیل مفاعیل فع ؛ اخرب هزج است اگر تو این فکر کنی

بصم و عتب و تب و چهارم فتق است ؛ اینها همه چیست فرجهای مشبک است

الماس قلم تراش و بلماس قلم ؛ القاس مداد و نام جنبش جبر است

در بحر خفیف

در قلم از عبارت یاقوت ؛ نکته‌گو بیت مهیا کن

منکر بر سیاه و بیست و سبک ؛ سرخ و سنگین و سخت پیدا کن

ایقنت سرو شخ گل رعنا ؛ گل درو‌ی تو در عرق زحیا

فاعلاتن مفاعلن فعلن ؛ وزن بحر خفیف دان این را

فرخ و رجله بقلة الحمقا ؛ خرفه دان فرد و منفرد تنها

معمعان شد و دفء درکرمی ؛ زمهریر است و برد و قرتب ها

صرصرانی شتر کره کوهان ؛ ثعلبان روبه و ثعال بیا

فرد گل جان دهند باکثنی ؛ ارنج و طیب و عبق بوی یا

نعم و وحش جارپا و سبع ؛ ذد و جبانه دشت و دار سرای دنیا

مجرا است و راه جیرد فسها ؛ مثل و کهو است و شبه و ندد همتا

خس چه کاهو و سعتر اوپشی ؛ میغ لیسند دو خرا حلفا

موردا اس و نرجس شه دا قحما ؛ حلبه شلید دان رباب کمان
قنو و بسرات طلع با ترتیب ؛ خوشه عوو شکوفه خرما

ناس و انس اناس ادمیان ؛ بدیر و ماد را ادم و حوا
نیمه از سبع ثانی بود ؛ سال تاریخ صاد بوده و خا

صد هزاران هزار رحمت حق ؛ هر زمان باد بر معلم ما

این کتاب نصاب ... در لغت ... نام موزون ...

تمت النصاب الصبیان بعون الملک المنان فی اواخر شهر محرم الحرام ۱۲۳۲

ومن الحاقیه

و بعد چند قطعه که هر کدام مشتمل است بر صنایع شعری که ... حروف از نضا امیر خسرو دهلوی است که تا آنکه این قطعه در بحر رمل است و مشتمل است با الفاظ عربی که معنای فارسی آن نیز

لغتی است از عربی

بحر شهر و شهر ماه و ما را آب و خوف سهم ؛ سهم تیر و اجنحه چه بال باشد بال جان

مضغه دم دم بود خون و ستی و کاکه چه داغ ؛ قیح ریم و ریم آهو زاک آن و آن زبان

شعر بیت و بیت خانه روح جان و جان چه مار ؛ سمک ماهی آب و نون ماهی و ماهی حیت آن

است هان نار و نار آتش شجر دار است و دار ؛ خانه رو رایت علم دان و علم باشد نشان

احمر آل و آل اهل و بال حال و حال خال ؛ کرم را معنی درود و درود را معنی دخان

سبعه هفت و هفت است ابجار هر دست و دست ؛ است صدر و صدر سینه سلت جو جو حبه دان

لهو بازی باز بازی باز صید و باب در ؛ در نکوید و غنیمت خیر و شر بیکران

برد مایع زید و برد و سرد در بهم آمده ؛ مشتری را خانه قوس و قوس را معنی کمان

معز بز بز هیات الف رام و رام آهو بره ؛ ضان میش و میش مرج چرمیشان و بران

عرس سور و سور دیوار اسم نام و نام خفت ؛ هدبه رایش و ریشه یکتا پر زبال مرغکان

فاحشه قحبه بود قحبه کبک برغالیه رشی ؛ ریش پردان مات مرد و مرد جمع امردان

جرامرد و جردنان ترکردن و مالح چه شور ؛ شور فتنه فتنه باشد آزمایش امتحان

حرب رزم و برزم لاغر شهد شان و شان چرخ ؛ حقد کین و کین و صله گوشت در فرج زنان

جبه ذره ذره مو برست و نظیر رزم نرم ؛ برزم عرض هم شیر دوشیدن بانگ شتربان

ظلم جور و جور باشد عود و مغز شام و شام ؛ راست از قدس و دمشق است و حلب تا زردان

سفل زیر و زیر پرده شام خال خال ابر ؛ مشط شانه شانه جای پشت اصحاب کمان

نفع سود و سود مهتر ها مراره زهره دان ؛ زهره تاریکی و خوید و سفیدی و عیان

عشق را معنی هوادان هوا چون شعیر ؛ ظلم جور و جور عود و نزد کم کم چندان

معنی قثا خیار است و خیار و خیر خوب ؛ حرف طالی طلی بود قطع طریق و جسم دان

تازه و خوید بهادان و بها باشد ثمن ؛ عرق رگ رگ بستن جرم و کنه بردگان

لیس نی و نی بود خام و ذهب باشد طلا ؛ بس طلا آهو بچه گاو و غنم باشد آن

هست حتی تا و تا این زمان جای است و جای ؛ چرکزین سایه صحن و صحن صلح مردمان

نحل چه زنبور و زنبورست کلب و بدر به ؛ مرمکیر و سجل دلو و دلو برجی ز آسمان

ام بود یا یا و ایا ای هیا این پنج حرف ؛ اسم را منصوب سازند و درین نبود گمان

هست استفهام این هر پنج از بهر ندا ؛ ور مشاهیر حروفاتند نزد نحویان

و این قطعه مشتمل است بطریقه لف و نشر که هر مصراع از آن مصراع عربی قلب مصراع اول است و ثانی مصرع است که سه مصرع معلوم کرده

لعب برد و لحن وجر و خلق و عرق ؛ لهو و سرما فهم و دانا خوی و بوی

قرع و قلع و ریح و نخل و درب و بعل ؛ شاخ و بانگ و سود و مور راه و شوی

هجو و قمح و حمل و حزم و بیع و طبع ؛ ذم و گندم بار و قطع و عقد و خوی

عبط و عیب و مزح و لمح و حمق و وجه ؛ کذب و عار و خلط و دیدن گول و روی

رهن و دمع و ثور و قوم و حلم و جوف ∴ بند و ننگ و گاو و جمع و لطف و توی

فوج و ملح و سوق و روث و عمد و نهر ∴ خرقه شور و کول و سرگین قصد و جوی

این قطعه مشتمل است بضابطه مقلوب مستوی بملاحظه لف و نشر

در هر مصرعی که نصف ثانی مصرع قلب نیمهٔ اول است

عرش و فتح و حول و لوح و حقد و شرع ∴ سقف و نصره سال و تخته مرکب و راه

نبت و راح و جرع و عوج و حار و تین ∴ رستن و می درد و کج گرمی و کاه

ریب و مسح و حقل و لقح و جسم و بیر ∴ شک و مالش جمع و داشش قطع و چاه

ریم و حار و حجر و حج و راح و میر ∴ ظبی و گرمی ریش و تنگی خمر و شاه

بر و عون و جفت و فج و نوع و رب ∴ دشت یاری خشک و دره گونه اگه

این قطعه مشتمل است بضابطه مقلوب مستوی بملاحظه لف

و نشر لکن یک معنی فارسی از نصف اخر مصرع قلب است

فکر و یوم و قبل و کفت و اید و صحب ∴ رای و روز و پیش و شیب و زور و یار

سر و حار و بعد و وادی موت و سهل ∴ راز و کرم و دو و رود و مرگ و زار

فخذ و نعم و کنز و حرب و ضغن و جذو ∴ ران و نیک و گنج و جنگ و کین و نار

عین و حمر و لحیه لیث و دب شجر ∴ راد و سرخ و ریش و شیر و خرس و دار

الف و قدر و قصر و طین و مکر و دام ∴ رام و دو یک و کاخ و خاک و کید و مار

این قطعه مشتمل است بالفاظی که قلب از عین آن است

باب و لعل و لیل و توت و دود و موم ∴ تحت و قاق و نشن و خوخ و نون و میم

قلب هر یک عین او و عکسش ∴ هست ظاهر نزد طبع مستقیم

این قطعه مشتمل است بالفاظی که قلب معانی از عین آن است

خزر و کعک و ثور و بکم و داء و سلف ∴ نان و کاک و گنگ و لال و درد و درد

حرس و عدل و عرف و دام و بول و طل ∴ تحت و داد و بوی و باب و شاش و زرد

این قطعه مشتمل است بالفاظی که لغت عربی نصف مصراع

از تجنیس است بملاحظه لف و نشر در هر مصرع

يوم ونوم وقوم روز وخواب وسير ٭ قيل وفيل وقبيل پيش وپيل وشاه

رشک ومسک وبهک رشک مشک وگل ٭ بذر ونذر وبدر تخم وعهد وماه

روح وروح وزوج باد وجان وشوی ٭ خَلق وخُلق وخلق صورة كذب وخوی

شرع وسرع وشرع رود وزود راه ٭ تير ونير وبر نقد وكوه وچاه

ظُهر وظَهر وظهر پيشين پاک ودشت ٭ بين وتين وتين ميان انجير وكاه

اينقطعه مشتمل است بالفاظى كه ترجمه فارسى هر مصرع بملاحظه

لف ونشر مجنس است كه هر فرد معنى دو مصرع جنسى يكديگر اند

ثوم وشيخ ورجل سير وپير وپاى ٭ اسد وسهم وبوق شير وتير وناى

حرب وعين وكره جنگ وچشم وكوى ٭ سنج وغيظ ودسكره چنگ خشم وكوى

صحب وصقر وقطف يار وباز وبار ٭ حبل وغنج وجذوه تار وناز ونار

عين وملح وبئر ميغ وشور وچاه ٭ حجب وحصن ورتبه منع وسور وجاه

طبع وعقده بنج خوى وبند وبنگ ٭ نهر وعظ وخنك جوى وپند وتنگ

اينقطعه مشتمل است بالفاظ معرّبه يعنى فرسى

تابه طابق باشه باشق قفش كفش ٭ ساده سازج تره ترج بنج بنگ

كوسه كوسج جص گچ وسكر شكر ٭ زيره زيرج فنج فنگ وزنج زنگ

كعك كاک وسک مشک وصين چين ٭ بوره بورق روده رودق بنج بنگ

پاره پارق وسمه وشمه كوزه كوز ٭ دلكه دلق پشه مشق سنج چنگ

بيرده بردج سفته سفتج فنج فنگ ٭ مهره مهرق ناوه ناودق خنك تنگ

اينقطعه مشتمل است بالفاظ غير منقوطه

ملک مال وامر آل وحول سال ٭ سكه كو وراه رو وراكو ممر

مرک سلم وسال عام وسؤال كام ٭ حره سرما كرم وگرما حار وحر

امر عهد وسرد در هم آمد ٭ داء درد ودود كرم وراس سر

دهر دور وراه مور وگوره گور ٭ سر وعمر صرع مرمر لو اگر

عدل داد وحكم امر وسلم صلح ٭ كوه سر اس واصل وگوهر در

این قطعه مشتمل است بالفاظ منقوطة الحروف

فیض کجنش حفوق جنبش خنف تیز ٪ لنف ضیق جذب نشق خفق تیز

نضج کجنن بنج فیض بعض عین ٪ شیب خبث زنجی زیب زین

اینقطعه مشتمل است بالفاظ منفصله و متصلة

الحروف من الثانی الی الخامس هر کدام که باشد فرق

ردع دل و داد درد و دارو دوا ٪ رزه درع وره درب دان درد دا

ترتب مرتب موفق موید ٪ نولف مرکب تابد مو ید

کلف عشق کین صنعی جنبر ٪ لعب لهو شین عیب قصه سیر

متخصی معین تعشق تعلق ٪ مضخم معظم تلطف تملق

سلیمه حلیمه لحیمه جسیمه ٪ جمیله شکیله فخیمه عظیمه

تمت القطعات فی سنه ثمانمائة و ثلث و ثلثین بعد الهجرة

بسم الله

بسم الله المتعال

وبعد هذا کتاب مؤلف علی اسماء متفقة کتابة و مختلفة

معنا علی الوجوه الثلث من الفتح والکسر والضم علی هذا الترتیب

الالف اَل اِل اُل اَس اِس اُس اَم اِم اُم اَمت اِمت اُمت

اَثی اِثی اُثی الباء بَر بِر بُر بَضع بِضع بُضع بَسط بِسط بُسط

بَاس بِیس بوس بَلا بِلاء بُلا الجیم جَنه جِنه جُنه

جَل جِل جُل جَلا جِلا جُلا جَد جِد جُد جَام جِام جُام

جَود جِود جُود جَاس جِاس جُاس جَزع جِزع جُزع جَله جِله جُله

جَلال جِلال جُلال جَرَم جِرام جُرام جَنون جِنون جُنون

الحاء حَجر حِجر حُجر حَب حِب حُب حَره حِره حُره حَنین حِنین

حُنین حَمام حِمام حُمام حَلم حِلم حُلم حَل حِل حُل حَجر حِجر حُجر

حَرم حِرم حُرم الخاء خَله خِله خُله خَل خِل خُل خَطب خِطب خُطب

خلف خِلف خُلف خمس خِمس خُمس خفف خِفف خُفف حرق

خرق خُرق الدال دعوة دِعوة دُعوة الذال ذكا ذِكا ذُكا الراء

رق رِق رُق ربا رِبا رُبا رب رِب رُب رقاق

رِقاق رُقاق رباب رِباب رُباب روح ريح رُوح رواء

رِواء رُواء ربع رِبع رُبع رعي رِعي رُعي رسل

رِسل رُسل رهاء رِهاء رُهاء رجوع رِجوع رُجوع رغفه

رِغفه رُغفه الزاء زل زِل زُل زعم زِعم زُعم

السين سبت سِبت سُبت سوق سِيق سُوق سم سِم

سُم سب سِب سُب سقط سِقط سُقط سمر سِمر سُمر

سلام سِلام سُلام سهام سِهام سُهام الشين شموس

شِموس شُموس شمول شِمول شُمول شكل شِكل شُكل

شرب شِرب شُرب شعب شِعب شُعب شعر شِعر شُعر

الصاد

الصاد صبا صِبا صُبا صرة صِرة صُرة صل صِل صُل

صدق صِدق صُدق صفر صِفر صُفر صمام صِمام صُمام

صبغ صِبغ صُبغ الضاد ضر ضِر ضُر ضعف ضِعف ضُعف

الطاء طي طِي طُي طرق طِرق طُرق طوى طِوى طُوى

طلس طِلس طُلس الظاء ظهر ظِهر ظُهر العين عض عِض عُض

عرف عِرف عُرف عاس عِيس عُوس عقد عِقد عُقد

عرض عِرض عُرض عبر عِبر عُبر علد عِلد عُلد

عداء عِداء عُداء عدى عِدى عُدى عشر عِشر عُشر

عقاب عِقاب عُقاب الغين غر غِر غُر غال غيل غول

غمر غِمر غُمر غسل غِسل غُسل غل غِل غُل الفاء فر فِر فُر

فطر فِطر فُطر فرق فِرق فُرق القاف قسط قِسط قُسط

قر قِر قُر قرى قِرى قُرى قمة قِمة قُمة قطع قِطع قُطع

قُطع قَتّ قِتّ قُتّ قَتَبل قِتّبل قُتّبل قَعَلة قِعلة قُعلة

قَلح قِلح قُلح قَدَم قِدم قُدم قَوَى قِوى قُوى

قَطَب قِطب قُطب قَدَس قِدس قُدس قَرَن قِرن قُرن

قَصَص قِصص قُصص قَصَة قِصة قُصة قَطن قِطن

قُطر قَرح قِرح قُرح الكاف كَفر كِفر كُفر كَلاه كِلاه كُلاه

كَم كِم كُم كَلال كِلال كُلال كَلام كِلام كُلام اللام

لَمّة لِمّة لُمّة الميم مَرّة مِرّة مُرّة مَلَه مِله مُله مَسك

مِسك مُسك مَنّة مِنّة مُنّة مَلَك مِلك مُلك مَلاه

مِلاه مُلاه الواو وَد وِد وُد وَجد وِجد وُجد وَكل

وِرد وُرد الهاء هَجر هِجر هُجر تمت نسخ اللغات الثلثة

تاریخ وفات مرحوم مغفور جنت مکان

ملا محمد علی ولد مرحوم مغفور

حاجی محمد در ماه ذیقعده

الحرام م م

سنه ١٢٦٣

بسم الله الرحمن الرحیم

حمد بحد و شکر بیحد مر آفریدگاری را سزد که سماک سماک ثنایش معقول از ادراک کنه ذاتش عاجزند

و درود نامحدود بر آن متمم دایره نبوت و نقطه مرکز رسالت آن سرخیل زمره انبیا محمد مصطفی و آل او و اصحاب او

و نجوم آسمان هدایت باد اما بعد از حمد خدا و درود مصطفی چنین گوید مؤلف این الفاظ بنده فقیر حقیر الواثق

بعنایت الباری شیخ محمد القندهاری که چون دیدم که صیت کمالات سلطنت شعاری والی [illegible]

و خسرو عالی الاطلاق المخصوص بعنایة الرحمن النعیم بیک سلطان خلد الله ملکه و سلطانه و افاض علی العالمین بره

و احسانه همچون کره شمس بار میدانهای زمین را در نوشته و از معارج زمین درگذشته و بر معارج افلاک

رسیده گردد و مساعی لطفش ملجاء امال افاضل گشته و خلایق لیل و نهار را سرگردان جهان را ابنیه [illegible]

و خلد عالی الاطلاق آن آفتاب بر تاب سپهر سعادت اکبر از اوج فلک ملکت طالع شده از کسوف و زوال [illegible]

تا هلال از چرخ طالع میشود ٭ چون هلالش هر دم افزون باد جاه ٭ بر خود لازم عقل و حب دیدم و در خدمت

و دیده خود را بکحل الجواهر گرد سم سمند جهان پناهی مکحل گردانم بمیدان هیچ ٭ بود که هر نفس شایان بارگاه قبول

نظر کنند بر چار ارکان سفینه ٭ امام خبز وصول السلاطین به وسیله میسر میشود و طبیعت خداوندی بدان شوق و دقایق

علمی و حل ابیات مشکله و کشادن معمیات تمام داشت و این شکسته بقدر وسع بعضی معما مشغول بوده و از اهل این فن

فن فواید بدست آورده و بعضی از قواعد از آن قبیل بوده که استادان بآن تعرض ننموده بودند با وجود تامل

کردم که هیچ وسیله زیاده ازین نمی بینم در قواعد معما که مشتمل بر شمه اکثر اصطلاحات در قلم آورده شود و بعرض

همایون رسانیده شود تا باین وسیله ملحوظ نظر سلطنت شعاری کردم و مرتب گردانیدم این مختصر را بر مقدمه

و بیست و دو باب و هذا فهرست الابواب مقدمه در بیان معنی معما و غرض از وی باب اول در بیان

انکه معما را بحساب جمل بنا کنند باب دوم در بیان انکه معما را بر اسما اعداد بنا کنند باب سیم در بیان

انکه معما را بقاعده جذر و مجذور بنا کنند باب چهارم در بیان انکه معما را بقاعده کعب و مکعب بنا کنند

باب پنجم در بیان انکه معما را بر قطر دایره بنا کنند باب ششم در بیان انکه معما را بر مبادی اعداد

بنا کنند باب هفتم در بیان انکه معما را بر رقوم هندسه بنا کنند باب هشتم در بیان انکه معما را بر رقوم تقویم

بنا کنند باب نهم در بیان انکه در معما چیزی را ذکر کنند که او حرف ما مانند بعض وانکه فرا خواهند باب دهم

در بیان انکه بعضی از اجزا کلمه را با بعضی از اجزا کلمه دیگر جمع کنند تا اسمی شود باب یازدهم در بیان الفاظی

در اول حرف کلمه دلالت کند باب چهاردهم در بیان الفاظی که بر حرف آخر کلمه دلالت کند باب سیزدهم

در بیان الفاظی که بر حرف میان کلمه دلالت کند باب چهارم در بیان الفاظی که ایشان بر حل طرف کلمه دلالت کنند

علی التعیین باب پانزدهم در بیان الفاظی که بر عکس کلمه دلالت کنند باب شانزدهم در بیان التصحیف باب هفدهم

در بیان الفاظ مکرر که باب هجدهم در بیان الفاظ مترادفه باب نوزدهم در بیان التصغیر باب بیستم

در بیان ضد و نقیض باب بیست و یکم در بیان الفاظی که ایشان را برانند جنس حرفی از کلمه دلالت است

باب بیست و دوم در بیان لغز مقدمه بدانکه معما را از تعمیه گرفته اند و تعمیه پنهان کردن چیزی را گویند

و این بر دو نوع است اول را معما گویند و آنچنان است که چیزی گویند و از وی نامی بیرون آورند

لغز گویند و آنچنانست که صفات چیزی را ذکر کنند و پرسند که موصوف آن چیست و غرض از

امتحان طبع است باب اول در بیان آنکه معما را بحساب جمل حل کنند و آن موقوفست بدانستن

بدانکه حساب جمل بر ترتیب حروف ابجد است چنانکه ازین بیت معلوم توان کرد، یکان

ابجد حروف تا حطی، چنانکه از کلمن عشره تا سعفص، پس آنکه از قرشت تا ضظغ

دال از حروف جمل شد تمام تخلص، و ترتیب آن چنانست که هر چه بیشتر بیشتر نویسند

[illegible]

باین ترتیب ا یک و ب دو و ج سه و د چهار و ه پنج و و شش و ز هفت و ح

هشت و ط نه و ی ده بعد ازین ده ده زیاده باید کرد چنانکه ک بیست و ل سی و م چهل

و ن پنجاه و س شصت و ع هفتاد و ف هشتاد و ص نود و ق صد بعد ازین صد صد زیاده

باید نمود چنانکه ر دویست و ش سیصد و ت چهارصد و ث پانصد و خ ششصد و ذ

هفتصد و ض هشتصد و ظ نهصد و غ هزار و یا یازده و کا بیست و یک و قا صد و یک

و غا هزار و یک و غشیا هزار سیصد و یازده و همچنین مرتب الوف را خواهی که در اضعاف کرد

هر عددی که بیشتر باشد پیشتر نویسند چنانکه بغ دو هزار و یغ ده هزار و قغ صد هزار و

هم باین قیاس کن و بدانکه هم ازین حروف مذکوره در اصطلاح معما کاهی اسم عدد را

خواهند و کاهی مسمی این عدد را چنانکه از میم اگر اسم او را خواهند لفظ گویند و اگر مسمی خواهند چهل

گویند و باقی را هم باین قیاس باید دانست امثال این هر دو نوع را در معما بتمام چنانکه مولانا

محمد تر زیارت در اسم الغ بیک سلطان، میان باغ بدامان گل رسید چو بلبل، بیکبار

کرد و زود پا سر پا شد، چو دید اطلس زربفت گل ببلبل که زیرش، بجای او متی جای برد چون

توجیه این معما چنان است که از میان باغ الف مراد است و از دامن کل لام و از نیل مراد و از آن چین
مراد است چنین هر سه را جمع کنی الغ شود و چون یکی را بر سر کنی یعنی بی در اول وی در آری بیگ شود
و چون بای یکی را کم کنی با بیش بیفزاری بیک شود و اطلس که کفتیم بدل اکبر بیش دل را قلب کوئید
و اطلس را چون قلب کنی سلطان شود و در معنی جامه نون بیرون بجای او یعنی اطلس مقلوب در آری
سلطان شود ایضا باسم شیخ، رقیب بی قدم بر دامن تو، نمیماند که در بارم زند بیش،
توجیه این چنان است که از رقیب بی قدم سیصد و ده مراد است و مکتوبی آن در مستنطقه شی
میشود و از دامن تو واو مراد است و واو شش است و شش در سیصد است و شش صد بیش و سینی
او خ است چون شی بر خ کذاری شیخ شود ایضا باسم علی، با لب لعل او مراد عوی،
است نالرز و که میخورد خونم، توجیه آن چنان است که از لب لعل آن مراد است و از آن سی و از آن سی
هفتاد و از هفتاد ع و از مرا ی مراد است ایضا باسم عثمان، گشت او مرا بغمزه فتان بیش همت
زان چشم من ز ابروی او کوشه کیر کشت، توجیه آن چنان است که از چشم ع مراد است
و از کوشه ابرو که حاجب است ث مراد است و از ع ث است و از همت ثمان ایضا باسم سیل ارق

العباد

لب لعل او گر بدست آیدم، با و جان جانم مشرف شود، توجیه این چنین است که از لب لعل آن
مراد است و از آن سی و از دست ید مراد است و از جانان الف و الف چنین مشرف شود یعنی بارزش شود
و هم در این معنی استاد باسم عطا کوید، در شش در است مهره فکرت که نام کیست، پنج کرفته دو هم
طرف النفس پنج را، توجیه این چنین است که از پنج پنجاه و پنج مراد است و مستنطقه پنجاه و پنج
نه می بیش و نه را بار استنطاق کنی ط شود و از پنج را هزار مراد است و از هزار غ و از نقش
غ ع بار دیگر از پنج را هزار مراد است و هزار را الف کوینده و از نقش الف الف خوانند
ایضا باسم یوسف، نام آن آفتاب مهر انگیز، که زخش رنگ ماه و پروین است
دست مجنون و دامن لیلی، سر فرهاد و پای شیرین است، توجیه آن چنان است که از دست ید خوانند
و از ید چهارده و از لیل شب و از دامن شب ب مراد است و از ب حو چون حو را با چهارده
جمع کنی شانزده شود و مستنطقه شانزده یو بود و از پای شیرین ن مراد است و ن پنجاه است
و مخفف پنجاه بین و پنج و شصت و مستنطقه شصت س بود و از سر فرهاد ف خوانند
ایضا باسم فخر، از غایت لطف نام یارم، سببی است بپای لاله زاری، توجیه ایرا

چنین است که از غایت لطف ف خواهند و از سیبی بی بود و توجیه که سی ی با بزه سیصد
و سیصد شش است و عدد شش جمع شش صد است و شصد ح بود در انکه سی ح ده
در شصد ببر یا بر مستنطق آن ح بود مراد است و از پای لاله زار ر خواهند ایغ باسم نجم

شکل ابروی تو و گوشه چشم مست، بیکا غمزه زمن دین و دل و صبر ربود،

توجیه این چنین است که از شکل ابرو ن خواهند و از گوشه چشم ج و از یکی ی جیل
و از جیل سیم خواهند ایغم باسم نجم، همچو آب حیات میگردد، سرو قدش بناز در گلشن
توجیه این چنین است که از آب سر ع مراد است و از سر ح و مراد از دل قلب است
و من را که قلب کنی نم شود و ح در دل من مقلوب گذاری نجم شود باسم سیف
نام آن سرو قد باغ امید، اول لاله است و آخر بید، توجیه این چنین است که از اول
لاله ل خواهند و از ل سی و از آخر بید ف خواهند بجهت آنکه بید را خلاف گویند
باسم جمال، گوشه چشم یار دارم تا مدعیان، همه دانند که میلت بدل بیچاره است توجیه
این چنین است که از گوشه چشم م خواهند و از ما لفظ ما خواهند و از دل بیچاره ل خواهند

باسم ...

باسم عبدالحی، از اگر به چشم بد بینی پیوسته آل خواهم، شود سر بهشتم یار او صل
خواهم، توجیه چنین است که از چشم ع خواهند و از بد بها ب د خواهند و از آل الف لام
خواهند و چون سر بهشت را انداز نه هشت مانده و از هشت ح خواهند و از یار ی را
خواهند که ی ببرد باسم حسام، از کمان گوشه ابرو در شصت زلفش، بر کشاد دل
تیر جفا کرده بزه، توجیه از گوشه ابرو ح و از شصت س و مراد از دل قلب است و چنین
ح و س بر لفظ ما مقلوب که ام بن گذارد حسام شود عادل، نام آن بت
که بر لبش خال است، در میان دو لام یکد الف است، توجیه چنین است که از یک لام ... خواهند
و از لام دیگر ... خواهند همچنین دال را در میان لام اول که عا بن گذارند و لام ...
عادل شود صلاح، تا که درد دل خود گویم از آن تو که مرا نیست محرم که با و حال دل ...
توجیه این است که از مرا ی خواهند و از لی چیل ... سیم است و سیم نود و نود ص ...
بر دل حال یعنی حال مقلوب گذارند صلاح شود باسم سید کاتب حروف گوید یعنی مولف آن
پای گل است و دامن سبزه هوای باغ، قی ... دختر رزرا ... بیار، توجیه

گر از پای گل آن خواهند و از ل سی و از آخر بید دال سی بود و دال که از سید شود

باب دوم در بیان آنکه معما را بر اسماء اعداد بنا کنند بدانکه در اعداد اصطلاح است

در نصف مجموع حاشیتین خود ببرید و فی که حاشیتین در قرب و بعد برابر باشند چنانکه پنج را

یک حاشیه چهار است و حاشیه دیگر شش چون شش را با چهار جمع کنی ده شود و پنج نیمه

آنست و اگر از یک حاشیه سه اراده کنند و از حاشیه دیگر هفت هم آن نیز پنج نیمه ده بود

بدانکه گاهی از اسم او را اراده کنند چنانکه پنج گویند و پنجه گویند پنجاه و پنج و شصت خواهند

و گاهی سی اراده کنند چنانکه ده و نه گویند و هم ده و نه را اراده کنند و ما مثال

آن را بنمائیم و مولف گوید باسم عثمان ، از بهر شکست قلب عشاق بهم ، تیر مژه در کمان

ابرو پیوست ، توجیه چنین است که از تیر الف خواهند و از الف یکی و از یکی چهل و از

میم و از میم نود و از نود شصت و از شصت سی و از سی شش و از شش سه و از کمان قوس

و از قوس سه و از سه هشت و از هشت ثمان باسم سید ، مهی که چهره او داده است

سر زلفش بطرف آفتاب ، توجیه چنین است که سر زلف ز بر آن علامتش هفت است .

و هفت را سبع گویند و سر سبع که کنایه از سر زلف است سی بود و از طرف افتاب

میم مراد است و از میم چهل و از چهل چهارده یعنی چهارده تا و از چهارده ستنطاق

ید بود چنین جمع کنی سید شود باب سیم در بیان آنکه معما را بقاعده جذر و مجذور

بنا نمایند و آن چنان باشد عددی را در نفس همان عدد ضرب کنند آن عدد را

نسبت بمحصول جذر گویند و محصول را نسبت با آن عدد مجذور گویند چنانکه چهار را

در چهار ضرب کنی شانزده حاصل شود و چهار را نسبت با شانزده جذر گویند

و شانزده را نسبت بچهار مجذور گویند و باقی را هم برین قیاس کن و ما مثال

این در معما بنمائیم مؤلف باسم جاروق ، نقش تصحیف دود سینه من ،

بر دل و جان اگر شود ملحق ، باز مجذور ربع دامن ما ، گر بدیلش رسد شود مطلق

نام آن فاضلی که بیتابد ، از هوس ای همی شود مشتق ، توجیه چنین است که از دود

کرم مراد است و از نقش کرم کرم و از کرم حار و از تصحیف حار جار و از

روح و از دل ربع و او مراد است و از دامن ما الف و از الف یکی و از یکی چهل

و از ربع چهل ده و از مجذور ده صد و از صدق مراد است چنین جمع کنی چاروق
شد و هم در این معنی بهتان گوید باسم عمر سروی که بر صحیفه گلبرگ خط او
کوته قطار مور روانست کرد گیر مجذور دو که نیمه پنج از او کشت
دو بر یکی فزای زنا شش دو حرف گیر حرف سیم ضعف مجذور دو به
ای در چهار بالش شش گونه بی نظیر توجیه چنین است که از زر ده مراد است
و از مجذور ده صد و از پنجه شصت و از نیمه پنجه شش چنین از صد سی بیندازی
انتقاله ماند و از هفتاد ع مراد است و از یکی چهل و از چهل م مراد است
و از ضعف مجذور دویست مراد است و از دویست ر چنین جمع کنی عمر
باسم قیام مجذور دو و ربع یکی گر کنی تو ثبت تا چار نام او زدل ما شود
ببین توجیه چنین است که از مجذور دو که ده عدد است و از صد مراد است و از صد
عدد ق و از ربع یکی از چهل عدد ده و از ده ی چنین هر دو حرف
بر دل ما یعنی مقلوب که ام بنه گذاری قیام شود باب چهارم در بیان

سی چون نصف شصت است و چهل عدد [illegible] افزا [illegible] چهل عدد [illegible] عدد م

انکه معما را بقاعده کعب و مکعب بنا کنند بدانکه چون عددی را در نفس همان عدد ضرب کنند
جذر و مجذور حاصل شود و اگر جذر را در مجذور ضرب کنند کعب و مکعب حاصل شود چنانکه دو را
در دو ضرب کنند چهار شود و اگر دو را در چهار ضرب کنند هشت شود دو را کعب گویند و هشت را
مکعب و باقی را هم بر این قیاس کن و ما مثال آنرا در معما بنمائیم چنانکه مولف این
مختصر گوید باسم عثمان تصحیف مکعب ده گر ضرب کنی بر فرق مکعب دو نالی دانی
توجیه چنین است که از ده ده مراد است و از مکعب ده هزار و از هزار غ مراد است و از تصحیف
غین عین مراد است بار دیگر از مکعب دو هشت خواهد و از هشت ثمان مراد است
باب پنجم در بیان انکه معما را بر قطر و دایره بنا کنند بدانکه قطر خطی را گویند که منصف
دایره باشد و هر دایره سه برابر و سبع قطر خود باشد و دانستن اینکه مستلزم دانستن
آن دیگر است چنانکه اگر قطر چهارده گز باشد محیط وی چهل و چهار گز خواهد بود
و اگر محیط فی المثل یکصد و سی و دو گز باشد قطر او چهل و دو گز خواهد بود و باقی را هم
بر این قیاس کن و ما مثال آنرا در معما بنمائیم مولفه باسم مبارک شاه

بعشق وهالش دل ما گرفت، محیطی که قطرش بود آفتاب، تو چه چنین است در انفس
دهان م خواهند و از دل ما کربود قلبنا گویند و دل قلبنا با ملفوظی است و آن را خواهند
و از آفتاب ع مراد است و از مین هفتاد چون قطر هفتاد بیست محیط وی دویست و بیست
خواهند و از آن رگ خواهند و هم در این معنی استاد گوید بلسم زر، قطر آن
دایره کرد و محیط، جذر التصحیف ضد نسیه بود، هم قرین مصحف کردم
نام آن شد که بنده را نبود، توجیه اینچنین است که از ضد نسیه نقد مراد است
و از تصحیف او نقد و از نقد چهار صد و هشتاد و چهار مراد است و از جذر چار صد و هشتاد
و چهار بیست و دو مراد است و از قطر بیست و دو هفت مراد است و از هفت ز
خواهند و از کردم ز مراد است و از مصحف ز ر مراد است چون جمع کنی زر بود
بلسم احد، چهار حرف بود نام آن سرافرازی، که او ز کل مناقب بفقر شد نازی
چهار حرف که او چه یکی یکی ببین، تو نیک فهم کن ای بحر قلزم راز، اگر چه نیمه اول
ده است در معنی، که او مربع نصف شش است در وافر، دلیل نیم آخر محیط قطری دان

الف

که نصف ضلع کم است از مربع آخر، توجیه چنین است که از چهار حرف که چه یکی یکی ببین
احمد مراد است بجهت آنکه یکی چهل است و چهل میم چنین میم را از احمد بیندازی احد ماند
و احد یکی است و نیمه اول از احد آح است و آح نه است و ده نیز در حساب است
بجهت آنکه دال چهار است و ه پنج و از نصف شش سه مراد است و از مربع سه نه
بجهت آنکه در مقادیر چنین مقدار را در نفسش ضرب کنند آن مقدار را ضلع گویند و مبلغ را
مربع و از نیمه آخر مد مراد است و از آخر جمع دال مراد است و از مربع دال شانزده خواهند
و از ضلع او چهار مراد است و از نصف ضلع دو مراد است چنین دو از شانزده کم
کنی چهارده ماند چنین قطر چهارده بود محیط وی چهل و چهار خواهد بود و مدیر چهل و چهار است
چنین هر دو نیمه را جمع کنی احمد شود **باب ششم** در بیان آنکه معما را بر مبادی اعداد بنا کنند
و این باب مشتمل است بر شش اصل بدانکه عدد را انواع کثیره است مثل عدد زاید و ناقص
و مساوی و جذر و کعب و قطر و غیر اینها چنانکه ذکر کرده خواهد شد و هر یک از اینها را
مبدا الیست و چاره نیست از دانستن مبادی اعداد که اگر مبدا عددی در معما مذکور شود

معلوم شد که چند است و کدام است **اصل اول** در بیان مبدا اعداد زاید بدانکه عدد زاید
آنرا گویند که چون کسور آنرا جمع کنند بر آن عدد زاید آید و مبدا آن دوازده است زیرا
که او را نصف و ثلث و ربع و سدس هست و چون اینهمه را جمع کنی شانزده شود و کسور
بر اصل زاید آمد و مبدا عدد زاید قبل از دوازده عددی دیگر نتواند بود **اصل دوم**
در بیان مبدا اعداد ناقص بدانکه عدد ناقص آنرا گویند که چون کسورش را جمع کنند
از آن عدد کمتر آید و مبدا آن دو است بجهة آنکه دو را نصف است و بس و آن
یک است و یکی برابر دو نیست از ینجهة آنرا مبدا ناقص گویند **اصل سیم**
در بیان مبدا اعداد مساوی بدانکه عدد مساوی آنرا گویند که چون کسورش را
جمع کنند برابر همان عدد شود و مبدا آن شش است و او را نصف و ثلث و سدس است
چون همه را جمع کنند همان شش گردد و چون کسور وی با اصل برابر آمد آنرا مساوی
گفتند و چون قبل از شش عددی باین کیفیت نبود آنرا مبدا گفتند و ما مثال اینها را
در یک معما بنمائیم چنانکه مؤلف گوید باسم شیخ نصف نصف مبدا اعداد زاید را

چار ● بر فراز مبدا اعداد ناقص افزودن ● باز بر آن مبدا اعداد کان مستوی ●
گفته اند اهل حساب جمع کردان و بر آن ● توجیه این چنین است که از نصف مبدا اعداد
زاید شش مراد است و از نصف شش سه مراد است و از مبدا اعداد ناقص دو مراد است
و از دو ده خواهند و از ده ی مراد است و از مبدا اعداد مستوی شش خواهند و از شش
خواهند و از شش مصحف خ مراد است **اصل چهارم** در بیان مبدا اعداد دایر بدانکه عدد دایر
عددی را گویند که اگر او را در نفس خود ضرب کنند همان عدد در مبلغ ملفوظ شود مثل پنج در پنج
بیست و پنج و شش در شش سی و شش شود و هم برین قیاس میدان و مبدا اعداد دایر
پنج است زیرا که قبل از پنج هیچ عددی نیست که او را در نفس خود ضرب کنند همان عدد برابر آید
اصل پنجم در بیان مبدا اعداد جذر بدانکه مبدا اعداد جذر چهار است یعنی اول عددی
او را جذر باشد و مبدا اعداد کعب هشت است یعنی اول عددی که او را کعب باشد و مثال
اینهمه را بنمائیم چنانکه مؤلف گوید باسم سلطان شاه ● ثلث جذر مبدا اعداد دایره را
ببین ● شد بدیل مبدا اعداد جذر او همچنین ● باز با آن مبدا اعداد دایره بیکبیر

تا شود با نفس مهرش آه سوزان قرین، گفتم ار داری بعبارت زود بگشای بیان
نام جلال معانی فاضل روی زمین، توجیه چنانست که از مبدا اعداد داير پنج مراد است
واز پنج پنجاه و پنج واز پنجاه و پنج نه واز جذر نه سه واز ثلث جذر یکی واز یکی سیم
واز سیم نود واز نود شصت واز شصت سین خواهند واز مبداء اعداد جذر چهار
واز چهار دال واز ذیل دال لام خواهند باز از مبدا اعداد داير پنج واز پنج نه
واز نه ط واز ان ملفوظی ان را اراده کنند باز از مهر سین واز نفس سین نون خواهند
واز آه همان لفظ آه خواهند چون همه را جمع کنی سلطان شاه شود. باسم رستم
نقش نصف قطر خون دیده گر آری بدست، ثلث جذر مبدا اعداد داير را بگیر
باز ضعف اول ار کرد و معتبر با یکی، گردد این نام کسی کش نیست در عالم نظیر، توجیه
چنانست که از خون دم خواهند واز دم چهل چهار واز قطر او چهارده واز نصف چهارده
هفت واز هفت ز واز نقش ز زا خواهند واز ثلث جذر مبداء اعداد داير سی خواهند
واز ضعف اول که ر است خواهند واز یکی میم مراد است چون همه را جمع کنی رستم شود

باسم [illegible]

باسم عثمان، مبدا اعداد کعب ار میشود حاصل ترا، زر فشان بر روی کن آن نام دلارام منت
توجیه چنانست که از مبدا اعداد کعب هشت واز هشت ثمان خواهند واز زر ع خواهند
اصل ششم در بیان مبدا مقدار قطر بدانکه اول مقداری که در قطر یافت می شود
هشت و دو است و قطر او هفت است و نظیر اوی مولف گوید باسم عثمان، لطفی
ز نقش ابروی آن ماه مهربان، بر عکس قطر مبدا اعداد قطر دان، توجیه چنانست
که از نقش ابرو ن واز نون پنجه واز پنجه شصت واز نصف شصت سی واز سی
هفتاد واز هفتاد ع خواهند واز قطر مبدا اعداد قطر هفت واز عکس هفت هشت
واز هشت ثمان بدانکه مبادی اعداد بسیار است مثل مبدا اعداد کسر و مبدا اعداد
ضرب و مبدا اعداد توفیق و مبدا اعداد تنصیف و مبدا اعداد تضعیف و مبدا اعداد
کسور تسعه و کسور تسعه این است نصف و ثلث و ربع و خمس و سدس و سبع و ثمن
و تسع و عشر و اگر به بیان هر یک مشغول شویم این مختصر بطول انجامد باب هفتم
در بیان آنکه معما را بر رقوم هندسه بنا کنند اول باید که رقوم هندسه را بشناسند بدانکه

علامت یکی ۱ و دو ۲ و سه ۳ و چهار ۴ و پنج ۵ و شش ۶ و هفت ۷ و هشت ۸
و نه ۹ چنین نویسند و بعضی از این رقوم عکس می پذیرند شکل ۸۷۹۳ و بعضی دیگر عکس
نمی پذیرند و در معما این نوع بسیار است که واقع می شود چنانکه مولف گوید باسم حسین
نقش بر زلف سرنگونش ٭ بر عارض آفتاب پیداست ٭ توجیه چنین است که از نقش بر زلف
هفت خواهند و از عکس او هشت و از هشت ح خواهند و از آفتاب ملفوظی سین خواهند
باسم شیخ ٭ بر عکس لب حبیب دیدیم ٭ چیزی که مدام قوت او جست ٭ توجیه چنین است
و از لب حبیب دو و از عکس دو شش و از شش خ خواهند و از چیزی شی باسم اسحق
دل ز جان برد و مهر رخسارش ٭ کس چه داند فن و فسونش را ٭ متصل با دو ماه نو دیدم
سر زلفین سرنگونش را ٭ توجیه چنین است که از دل جان الف مراد است و از مهر سین خواهند
و از سر زلف سرنگون ح خواهند و از دو ماه نو دو نون و از دو نون ق خواهند
یغما باسم آتی ٭ قد سرو و لب لعلی و سر زلف نگونسارش ٭ بصد عشوه دل از عشاق می برد پنهانی
پنهانی ٭ توجیه از قد سرو الف و از لب لعلی سی و از سی هفتاد و از دل ع و از عین اس و از نگونسار در لعل

4

ح و از صدق ٭ باب هشتم در بیان آنکه معما را بر رقوم تقویم بنا کنند و این موقوف بدانستن
رقوم تقویم است و رقوم تقویم اینست رقم ایام هفته شنبه ز یکشنبه ا دوشنبه ب
سه شنبه ج چهارشنبه د پنجشنبه ه جمعه و رقم ماه چنین است ٭ الف است اول رقم تقویم
با ماه محرم روز را سیم مهم ٭ همچنین تا که ماه رسد بتمام ٭ آخرش کط بود یا لام
رقم بروج ٭ از حمل صفر الف از ثور ثانی ٭ ب از جوزا و جیم از سرطان ٭ از اسد
دال دان و سنبله ه ٭ واو ز میزان شناس و عقرب زا ٭ و قوس ح طا ز آن جدی بدان
دلو یه یا الف ز ماهی دان ٭ رقوم کواکب ٭ آخرین از حروف هر اختر ٭ بدانش
می نگار در دفتر ٭ رقوم نظرات چنین است تثلیث ب و تربیع ع و تسدیس س
و مقابله له و مقارنه هه و اوج ح و حضیض ص و شرف ف و احتراق ق
و استقامت م و رجعت ع و عکس کس و هبوط ط و طریقه محترقه م
و یوم م و لیل ل و تحویل ل و تناظر ظ بدانکه بعضی از این ارقام در معما آورده اند و بعضی را
نیاورده اند و آنها را که آورده اند ما در معما بنمائیم مولف گوید باسم شیر علی ٭ نقش زلفش

تا بدیدم این دیده ام، شد مرا بر گردن آن زلف چو شست، توجیه چنانی هست که از نقش
زلف دال و از دال اسد و از اسد شیر خواهند و از دیده عین و از فتراک خواهند
بااسم محمد، گر اندازی ز قلب شوخ جوزا را در آب غته، بخون دل چو بنویسی شود نام
نگار من، توجیه چنانی هست که از شور الف و از الف یکی و از یکی میم و از قلب میم ی
خواهند و از جوزا آب و از ب [illegible] شود که ح را بجای میم
گذارند محو شود و از خون دل مراد دم مقلوبست که مد بشود میم اول را در میم
ادغام کنند محمد شود بااسم نجم، نقش سرطان در دل من کرد مقام، زانرو ی
در او خانه ما هست مدام، توجیه چنانی هست که از نقش سرطان ج خواهند چون ج را
در دل من یعنی من مقلوب گذارند نجم شود بااسم همام، تا سنبله زلف تو بر طرف
مه افتاد، ما را دل شوریده بدام غش در افتاد، توجیه چنانی هست که از سنبله ه خواهند
و از طرف مه م چیدم و دم را بر ما شوریده دل یعنی مقلوب ام بگذارند
همام شود بااسم علی، گویم که چو من تو صید افکنی، که مرا صید کانه شد شب و روز،

توجیه چنانی هست که از دامن تو واو و از واو میزان و از گوشه میزان دم و از م چشم و از چشم ع تا
عین مراد هست و از مرا لی خواهند بااسم عثمان، چشم چنین بر کمان ابروی او بنهادم
بر تیر غمزه بدوخت، توجیه چنانی هست که از چشم عین خواهند و از کمان قوس و از قوس ث ع
و از ث نون خواهند بااسم عطا، آفتاب بجدی کرد مقام، شد مقرر بروز یکشنبه،
توجیه از آفتاب عین خواهند و از جدی ط خواهند و از یکشنبه الف خواهند بااسم یوسف
دانه چه هست مردمک دیده گوشه کرم، از گوشه کمان تو شد گوشه گیر او، در زیر بینی
سر و روان راهی رسد، تا سایه وار سر نهد ای عشق ایرا او، توجیه چنانی هست که از مردمک
دیده عین هست ی خواهند و از گوشه کمان ن و از نون پنجه و از پنجه شصت و از شصت
نون و از نود میم و از م دلو و از گوشه دلو واو خواهند و از سر سرو س خواهند و از سر
سایه که فی گویند یعنی ف خواهند باب نهم در بیان آنکه در معما چیزیرا ذکر کنند
مراد بکر آن باشد مانند بش و الکرف را خواهند [illegible] انکه نصف دایره و گوشه کمان و مانند
گویند و ن خواهند و هی و هم گویند و چشم خواهند و هی گویند و م خواهند و در کف گویند

س خواهند و ع ورد کول خواهند و ماه نو گویند و نیز خواهند و د معکوس گویند س خواهند
ع نیز خواهند و تیر و قد گویند ا خواهند و چشم باز گویند و م خواهند و منقار باز
گویند ج ح خ خواهند و جاروب گویند لا خواهند و حلقه زره گویند ه خواهند
و م نیز خواهند و چوگان گویند با تا ثا نا یا طا ظا خواهند و گوشه خشت گویند د خواهند
و نعل و چنبر گویند و ع خواهند و میان هر چیز را چون باشد بدین یکی را گویند و آنچه یکدیگر را
خواهند بر وجهی که نصب قرینه کند چنانکه مولف گوید باسم سید قد چنین سرو روان
تو بطرف چشم نه چنانست که سیلاب فراقش ببرد توجیه چنانست که از قد الف
مراد است و از الف یکی و از یکی میم و از میم نود و از نود شصت و از شصت س خواهند
و از طرف چشم م و از میم چهار ده و از چهارده ید باسم شیخ نقش تیر مژه اش را
زنگ آب اهم چین نگار گوشه ابرویش دلم از جانم ببرد توجیه چنانست که از تیر الف
و از الف یکی و از یکی م و از میم نود و از نود شصت و از شصت و از نقش س ش
و از گوشه ابرو که حاجب بعد دو و از دو ده و از ده ی خواهند و از دل حاجت

واو و از فا و دی

واو و از فا و ششی و از ششی ش خواهند باسم حسینی فرق حسود را گر سزاوار است
یاد اهیش حالی است چرخ توجیه چنانست که از فرق حسود ح خواهند و از اره سین خواهند
باسم مسعود دستار کوید یک حلقه زنجیر و سر دندان کلید بر بسته بچنین هویدا که شنید
چوگان و دهل زنان و یکی گوشه خشت نام پسری بود از آن جمله بدید توجیه چنانست
در از حلقه زنجیر م خواهند و از سر دندان کلید س خواهند و از چنبر هویدا ع خواهند و از چوگان
و دهل زنان و او خواهند و از گوشه خشت دال خواهند باب چهارم در بیان آنکه بعضی از اجزا
کلمه را با بعضی از اجزاء کلمه دیگر یا با کلمه دیگر جمع کنند نامی حاصل شود چنانکه مولف گوید
باسم شبلی مرا بدامن شب بهر آن است بیداری که روز وصل تو روزی شود مرا روزی
توجیه چنانست که از مرا لی خواهند چنین که را بدامن شب گذارند شبلی شود باسم ابو الحسن
ما را بدامن تو قضا پای بند کرد نیک اختیار کرد بلای دلم قضا توجیه چنانست
مرا زما آب خواهند و از دامن تو واو خواهند و از لای بلای دل ال خواهند و از نیک
حسن مراد است باسم حسن لب صیب بدندان گرفتم و گفتم زهی حلاوت لب اللّه اللّه

توجیه چنین است که از لب جیب حج خواهند و از دندان سن خواهند باسم حسام

گر نداری خبر از سوز دلم، بنماید دست دست بر دلها، توجیه چنین است که چون دست

بر دل ما یعنی مقلوب آن که ام هر نگار زند دستام شد باسم ابراهیم، سحاب دیدهٔ

خونبار و آه سینه ریشم، بدریا چون رسد دریا کند در دریای آب ازوی، توجیه

چنین است که از سحاب ابر خواهند و از آه هاء لفظ اه و از دریا یم خواهند

باسم سیف الدین، تیغ زبان او که بلای دل است و دین، آیا بود که باز ز لب مردمان بود

توجیه چنین است که از تیغ سیف خواهند و از بلای دل ال خواهند و از دین

لفظ دین خواهند باسم طیفور، با خیال تو رو نگردانم، از همه عالم ترا طلب دارم

توجیه چنین است که از خیال طیف خواهند و از رو گردانیدن مقلوب و که در بیخ خواهند

باسم نیر حسن، بر ریش دل چشم پر خون مرا، لب مرهم از قند لبهای تو، توجیه چنین است

که ریش دل یعنی ریش مقلوب شیر بن خواهند و چشم عین است بر لب مرهم اعتبار است

از آن حسن گذارند باسم قباد، از دام حلقه سر زلف مشکین، دل ما ببرد عاقبت باد او

وجه

توجیه چنین است که از سر دل دال قلب بشق خواهند و چنین سر باد کنار زند قباد شود

باسم کمال همه در ما فتاد از آتش هجران حبیب، زانکه ما سوخته آتش هجران توئیم

توجیه چنین است که از همه کل خواهند چنین ما در کل افتد کمال شود باسم جنید

جان بر کف دست از آن نهادم تا تو، دام صنما که دل ز جان برکندم، توجیه چنین است

در از جان بید لیس خواهند و از دست ید خواهند باسم شیخ، هر دم آن بسته دهن شور دگر

انگیزد، عاشق سوخته دل از دل و دین برخیزد، توجیه چنین است در از دل حرف

و از دل ح اش خواهند و از دل دین ی چنین هر دو را برخی نماید شیخ شود

باسم عثمان، گوشهٔ چشم و ابروی تو مرا، خون دل از دو دیده میریزد، توجیه چنین است

در از گوشه چشم ع خواهند و از گوشه ابرو ح و از خون نون خواهند باسم عمر

چشم از مهر روی چنین ما هست، حرف نه مردم دیده، توجیه چنین است که از چشم

ع خواهند و از مردم بیچون مر خواهند باسم ابراهیم، اشک گلگون بر آن است از دیدهٔ

سوی دریا چو آب میرانم، توجیه چنین است که از اشک آب خواهند و از راه لفظ راه و از ... تیم

باسم حسن، نام شکر بدهان که دگر آب دهان گیرد، لب حلوای تو را هر که بدندان گیرد،
توجیه چنانست که از لب حلوا ح خواهند و از دندان سن خواهند باسم سید
سر زلفش اگر بدست آری، سر بپایش در افکنی از یاری، توجیه چنانست که از زلف
س خواهند و از دست ید خواهند باسم مهراب، از رقیبت مهرت بچلد، برسید دایما
بکاتبها، توجیه چنانست که از مهرت بچلد مهر خواهند و از ما آب خواهند باسم شعیب
از جفا جویان دل سنگین وفادار دمید، چشم در چیزی ادبیعاقبت بر بنهد،
توجیه چنانست که از چشم ع خواهند و از چیزی شی چیز ع را در شی بگذارند شعی
شود چیز عاقبت او را بگو سازی شعیب شکی، باب یازدهم در بیان الفاظی که بر اول
حرف کلمه ... کلمه تاج و سر و شاخ و اول و فرق و مبدا و امثال اینها را گویند
و نخستین کلمه را خواهند و گاه بیخ را گویند خلاف در بیان و سجعا کرد یعنی سر حرف
در بیان او نهاد و اول حرف کلمه را خواهند و مثال آنرا اینها شیم مولف گوید باسم
سید احمد، رو سر سبزه بدست آور، با یکی ماهروی خوش گفتار، کر یکی دیگر ... ساری

را غنیمت دار، توجیه چنانست که از سر سبزه س خواهند و از دست ید اینچنین
و از یکی آمد و از یکی دیگر م باسم میر احمد، مدام بر سر می ما مدارم ساقی، یکی
ز لب چه خندان خوش بتلقم ده، توجیه چنانست که از می اول می خواهند و از حکم
راح و از مد لفظ مد خواهند باسم مقبل، آنکه را از مراتب جاه و علو قدر،
خورشید سجده میکند اکنون بر پیش تو، توجیه چنانست که از خورشید مهر خواهند
و از پیش قبل چنین مهر سر حرف ق در پیش قبل گذارد مقبل شود باب دوازدهم
در بیان الفاظی که بحرف آخر کلمه دلالت کند بدانکه پای و دامن و عمق و غایت و نهایت
وحد و امثال اینها گویند و حرف آخر کلمه خواهند چنانکه مولف گوید باسم موسی
سر پای تو سر نهادم از مهر، گفتیم بسی حکایات از جان، توجیه چنانست که از مهر
م خواهند و از دامن تو و او چنین هر دو الف بسی آری موسی شود باب سیزدهم در بیان
الفاظی که بحرف میانه کلمه دلالت کند بدانکه دل و دیگ و درون و قلب و امثال اینها
گویند و حرف میانه کلمه را خواهند اگر حروف کلمه جفت بود دو حرف وسط را خواهند

واگر طاق بود یکحرف خواهند مولف گوید باسم کمال، دلا مکیبی که بر عکس لب لعلت
طمع دارد، بخون غم آغشته عیان شد زچشم خون فشان دایم، توجیه چنانکه
ار دل مکیبی گشت خواهند و از عکس لب لعل نال خواهند باب چهاردهم
در بیان الفاظی که اشاره بحرف اول یا آخر کلمه دلالت بود بدانکه طرف و جانب
و جهت و لب و گوشه و کنار و امثال اینها گویند و یکحرف از اول یا آخر خواهند
مولف گوید باسم ارغون ملک، میان باغ و گل بلبل است و دامن سرو
کنار جوی و می خوشگوار و گوشه چنگ، توجیه از میان باغ الف و از میان گل
الف را از بلبل هزار از غ باغ و از دامن سرو و از کنار جوی که نهر گویند
ن و از می مل و از گوشه چنگ ک خواهند باسم محمود نسیم، مرا تا دور شد
از دیده آهوی میان او، الطاف چشم من گوشه دو جا بر افتاد آن مورا ابر لعل و
نقش ابرو یش سیه شد خانمان دل، اگر خواهی صفا ایجاد بجو آن سرو دل جو را
توجیه چنانست که از طرف چشم م و از دو جا ج و از مو لفظ مو و از زلف دال

و از نقش ابرو ف و از سیه جان سین خواهند باب پانزدهم در بیان الفاظی
که بر عکس کلمه دلالت کنند بدانکه دل و قلب و سرنگون و واژون و برگشتی گویند
و عکس کلمه را خواهند مولف گوید باسم جهانشاه، آه دل من در آن بجی کار کنند
روزی که بر نیم شب رسد آه مرا، توجیه چنانست که از آه دل ها خواهند چنین ها را
در جیب گذارند جهانشه و از نیم شب شی خواهند چنین شی را با آه جمع شاه
و هم استاد باسم فریدون گوید، گفتمش صد قدم تو از رفت، تو دی رفت تا قدم
برگشت، توجیه چنانست که از تو دی رفت و ثنا برگشت انداختند فریدون شد
استاد گوید باسم محمود، قلب شش از قلب قلب شش پیفکس در حساب تا ز قلب قلب
٩٤
شش روش شفا منش تو را، توجیه چنانست که از قلب شش حو خواهند
گفته گیم چنین ح را از قلب میم انداختند محم شود و از قلب قلب شش و د
باب شانزدهم در بیان تصحیف بدانکه تصحیف تغیر دادن حرفرا از نقطه یا برگشتگی
و جابجا نیست از درستی الفاظی در شان بر تصحیف دلالت کنند بدانکه در این اصطلاح

[illegible] عکس [illegible] و [illegible]
[illegible] ابراز که [illegible] هندسه [illegible]
شکل [illegible] و [illegible]
از دل قلب کردن و او [illegible]
این که و سر عکس [illegible]
اینصورت شود که [illegible] خوانده میشود
۱۴ را [illegible] میم [illegible]
و این م [illegible] یعنی دل [illegible]
و قلب میم [illegible]
و قلب شش هندسی را اول
ح

نقش صورت و مثل و مانند و چیزی که از آن شبیه بگویند بتصحیف خوانی
یعنی تجنیس خطی باسم یوسف درپای صورت تو سهی سرور روز و شب چنین
سایه سر نهاده که بروی گذر کنی توجیه چنین است ما از صورت تو یو و از سرو س
و از سایه ف خواهند باسم محبوب نقش دهان تو رمق جان ما بود
با صورت تو پای دلم پای بند کرد توجیه چنین است که از نقش دهان م
و از رمق جان ح و از صورت تو بو و از پای دل ب خواهند باب چندهم
در بیان الفاظ مشترکه لفظ مشترک آنرا گویند که لفظی واحد بود و معنی او بسیار
بر آنکه در معما اگر لفظ مشترک آورند نوع هر معنی از معانی دیگر او بخواهند رو است
و بر عکس نیز مولف گوید باسم عثمان زر بر سر آهن ار گذاری در حال شود
چو موم آهن توجیه چنین است که از زر ع و از سر آهن ع و از نعل خواهند
باب هیجدهم در بیان الفاظ مترادفه الفاظ مترادفه آنست که معنی یکی است
و الفاظ بسیار چنین شیر بمعنی اسد و حیدر و غضنفر و لیث و حارث و ضیغم و قسوره

واگر لفظی

و اگر لفظی ذکر کنند و مرادف او را خواهند درست خواهد بود مولف گوید
باسم عثمان زر را بغضنفر ار نمائی آنگاه سر در قدمش آرد و
گردد روباه توجیه از زر ع خواهند و از غضنفر حیدر و از سر دی ح
و از روباه ثعلب خواهند باب نوزدهم در بیان تصغیر و در فارسی که علامت
تصغیر است که در آخر کلمه در آرند مولف گوید باسم پیرک شاه
شیخ ار چه بیش پیر تو رو به است محقر است می ترسی زانکه میرسد آهی
بنیم شب توجیه از شیخ پیر و از محقر ک و آه با نیم شب در شی بجه
جمع شود پیرک شاه شود باب بیستم در بیان ضد و نقیض هر دو را
بتلمیح ادا کنند چنانکه گذشت قطر آن دایره که محیط باب
بیست و یکم در بیان الفاظی که ایشان برابر اندازند چنانچه از کلمه بیت ها
و آن چنان است که سوخت و شد و بخکی و بعبارتی گویند و حرف
اول ده را اراده نمایند باسم منت غنچها گفتم و بیند
که دایم غرضی هست عاقبت دید کز آنها غرضی نیست مرا باب بیست و دوم
در بیان لغز لغز آنست که او صاف چیزی را ذکر کنند و پرسند
که چیست آن و مردم آنرا چیستان گویند مولف گوید باسم
درم آن چیست که در حساب دایم سه بود چون برداری
از او یکی چار شود توجیه یکی که م است برداشتند درم ماند
تمت تمام شد کتاب بعون الملک
الوهاب

بسم الله الرحمن الرحيم

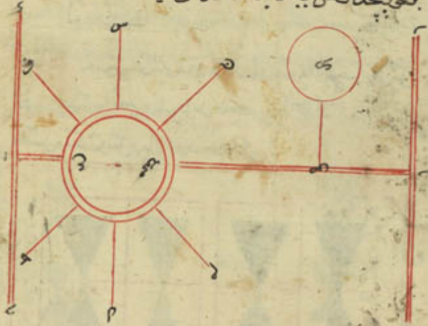
الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلم على محمد وآله اجمعين **باب اول** در ذکر نامهای الآة جر الثقيل بدانکه آلتهای وی پنج است محور و منجل و بکره و لولب و اسفين مجانيق دعوی کرده که اگر بر روی زمين موضعی ممکن بودی که بر روی شايستی ايستادن من بعضی از اين آلتها زمين را از مکان خود بیرون بردمی **باب دوم** اندر شرح آلت وان پنج فصل است **فصل اول** اندر محور بدانکه محور چوبیست با آهن دراز چنانکه هر دو طرف وی مدور و بر يك جانب آن چرخی ساختن چنانکه محور در ميانه چرخ باشد محکم و گرد مو کنج خود دستها ساختن چنانکه بدست شايد گرفت و بر دو قايمه محکم نهاده چنانکه آسان بدوی بگردد و صورتش اينست

چون خواهيم که بدين آلت ثقيل معلوم را بقوتی معلوم بر گيريم بايد که نسبت قطر محور بر قطر فلك چون نسبت قوت بود بر ثقل مثال اگر خواهيم که ثقلی ده من بقوة منی بر داريم چون ثقل که محور کنيم ده طوق مدور ميان مربع چون محور آ ب و بر يك جانب چرخ سازيم چنانکه قطران ده بار چند قطر محور بود چون چرخ ع دگر ده اگر و دستها بر سازيم

چون دستها و طرف [illegible] بود و قايمه هيم چنين ده تا خ ح ه ر آنگاه رسنی بيا ورديم و يك سر او در محور بنديم و يك سر ثقل چون رسن ص و دستها و طرف م ق سوق تا نيس بکن يکها رسن بر محور پيچد و ثقل بر بالا آيد و صورتش اينست

بکر دانيم

فصل دوم اندر منجل و اين را بيرم نيز گويند و اين چوبيست صلب دراز چنانکه بايد که مقسوم کرده باقسام چنانکه خواهيم مثلث و مربع و مخمس و مسدس و ديگر صلب و بر اين چوب منجل و ديگری وی بسوی زمين کشند ثقيل بر بالا آيد و مثالش اينست چون خواهيم که بدين آلت ثقل ه

معلوم را بر داريم نسبت بعد بر بعد انعکس چون وزن نسبت ثقل بر قوت نگاه دارند متکافی مثال اگر خواهيم که ثقل پنج من را بقوت منی بر داريم چنانکه متکافی باشد چون ثقل ح سر ب را انچوب آ ب در ديو ثقل کنيم و قسم ع را که سر پس چوبست از سوی ثقل مرکز کنيم و چوب ه در ذير

قسم و نجم و سر آنچه اب بقوت منی ... زمین کشیم ثقل حر را
کر بیخ مخت بر بالا آید مثالش اینست

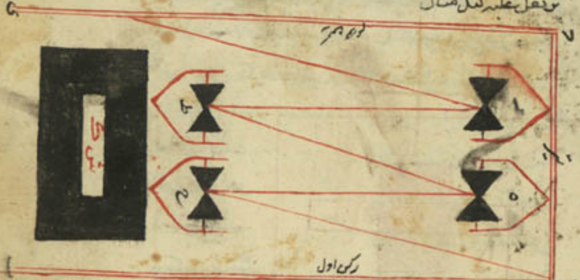

فصل سوم اندر بیکره انوکلیس ... چند پا ... هر یکی
بمحوری جدا گردد بعضی بر بالا بنزند و بعضی بر بالا هم گشند و می‌سر
افکنند و بکشند ثقل بر بالا آید مثال

چون خواهیم که ثقلی معلوم به قوتی معلوم بر داریم اعداد ... مخرج آن
چند کنند که وی بر خواهند داشت بشرط آنکه نسبت قوت ... ثقل نسبت
مخالف نباشد آنگه مخرج چون نسبت سه بده که خمس و عشر است که بدین
آلت بدین نسبت قوت برطرفی ثقل مثلا همی تواند بود دیس چون نسبت را است
نگاه داریم چون نصف و ربع و ثلث و مانند این اجزا متکافی تواند بود و مثال
آنکه خواهیم که بدین آلت ده من بقوت ربع وی برداریم اعنی ده من نیم چون
ثقل که دوری کن ثابت بدست آریم چون دو رکن اب حر ... بر سر این
دو رکن نهیم چون اح چنانکه موازی افاق افق ط باشد و ... چرخ سازیم
چون ... ح ط و در چرخ ه ... استوار کنیم و در چرخ ح ط را

بر ثقل کی بر دستی بیاوریم و ملک سر ... اح بندیم و دیگری بر بر آوریم
و بر چرخ ح افکنیم و بس باز بر بالا آوریم و بر چرخ ه افکنیم و باز فرو آوریم
ط و باز فرو آوریم و بر چرخ ط افکنیم و بس باز بر بالا آوریم و بر چرخ ر افکنیم
آنگاه بقوت ده من چندانکه سر ... زمین کشیم ثقل را بر بالا آورد
و چون ... بکوات ... ثقل را ... بر بالا آورد ... آنکه قوت
بر ثقل غلبه کند مثال

فصل چهارم اندر لولب و لولب چون بلت سرآن مدور چون استوانی
و بسیط وی لولبی نقر کرده و اندر میان چرخی نهاده چنانکه بسیط درون
چرخ هم لولبی شکل چنانکه هر دو یکدیگر منطبق بود و چون استکنجه ...
و مقبض دیگر سوی ساخته چون لولب بر بسیط زمین عمود بود
مقبض موازی افاق بود و صورتش اینست

چون خواهیم که ثقل معلوم را
بقوتی معلوم برداریم نسبت طول
مقبض بمحیط لولب چون نسبت
ثقل بقوت نگاه داریم مثالش چون
خواهیم که ثقل ده من بقوت ده من

ببندیم چون ثقل ک لولبی سازیم درمیان چرخ س ف چون لب ه د فطول مقبض پیچ با چنین قطع لولب کنیم چون مقبض ا ب ودندان قایم بدست آوریم چون دندان ح و ح ط و تیری بر بالای این دندان نهیم چنانکه موازی افق ط باشد و به یکی از این دندانها سوراخی کنیم ه چون سوراخ ع و چوبی بیاوریم چنانکه دهن بازتر تابد و یکی در سوراخی که بر کناره چرخ کرده باشیم نهیم چون چوب م ن و ثقل ک را در سوم ببندیم انچون م ن انگاه مقبض را بقوت دو دهن بگردانیم لولب بگردد و چرخ را بر بالا برد و ثقل بر بالا آید بر آسانی و صورتش اینست

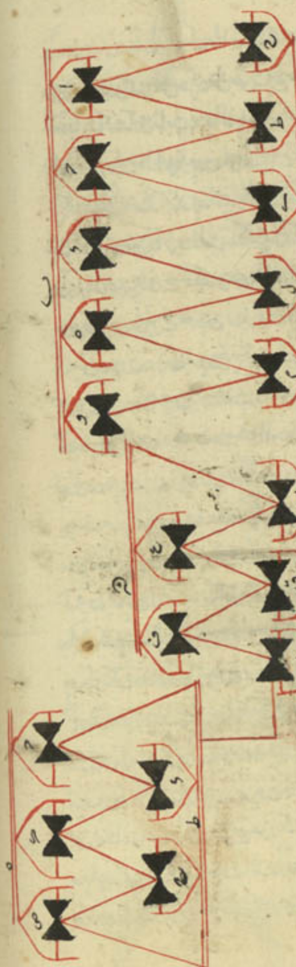
اما چون این آلت تنها بکار خواهند داشتن بقوت بود که در بعضی جاها بکار خواهند و کسی خواهند که بار را بآسانی بدین آلت بر بالا برند باید که با آنها که پیش یاد کرده اصل مرکب کنند چنانکه بنوعی که بعد از این گفته خواهد شد ء **فصل پنجم** اندر اسفین که او را فانه گویند و این آلت هم سخت معروف میان مردم و آن شکلی مجسم که دو مثلث و سه مربع بوی محیط است و حکما این شکل را منشور خوانند و آن شکلی است که از سنگ و آهن کرده است بعد از آنکه بر آن منشور جدا کرده باشند و صورتش اینست

چون خواهند که بدین عمل کنیم یکسر این شکل در شکاف نهند که بر سنگ یا بر چیزی کرده باشند و مطرقه بر آن بر یکسر دیگر زنند تا آنچه سنگ را شکافد و از یکدیگر جدا کند مثال چون خواهیم که سنگ ا ب بسیط کوه جدا کنیم بعد از آنکه برو امتحان جدا کرده باشیم س ب د را اندر اسفین در وی جا کنیم چنانکه خط ا ب بر سنگ رسد و مطرقه بر سر ح د زنیم سنگ را شکافد و از بسیط کوه جدا کند و هر چند تحدید اش بیش تر بود فعلش قوی تر بود و قوت این زیاده از همه قوتها که شرح داده اند اما آنست که کمیت قوتش در نتوان یافتن از بهر آنکه فعل وی بعد از نقل ضرب است چون بین که فعل وی بعد از نقل دفع نه کماست و چون سنگ فلاخن که فعل وی بعد از نقل دفع با زحمیل راند و قوت لولب نزدیک بر قوت این اندر آنکه آلت سه کاهند را چون از قوت بفعل باید آوردن

باب سوم اندر آنکه محور را چون از قوت اعنی مجری و بکره و مخل **فصل اول** اندر آنکه محور را چون از قوت بفعل باید آوردن چون خواهند که ظرف محوری خزانه جای بقوت می بر بالا کشند چنین باید ساختن که قطر او هم از با چند قطر محوری باشد که خزانه جای بر قایل و این متعذر بود یا ممکن نبود پس واجب کند که محوری سازند چنانکه پیش از این شرح داده آمد از آهن یا بل والا بعقطروی بیست گز کنند چون محور ا ب و بجانب ب و چرخی سازند که قطروی چند قطر محور ا ب بود از ده کون نیم بود و کمی آن را گرد وی دندانها نهاده سازند چون ح ج ح د دندانی ثابت بدست آید چنانچه

چند دوری کی ح ر و ه دندانه سی محور آب دی دو سوراخ نهند این دو دوری کی
چنانچه موازی افق باشد و برابر یکدیگر پس محوری دیگر
بسازند چنانکه پنجاه من بار تواند برگرفتن چون محور ح ط و بر جانب
ط این دو چرخ بسازند قایم چون چهار سو پایه خواهی چنانکه قطر وی
چهار یک گزی چون چرخ ی و بر جانب ح این دو چرخ بسازند قایم
چنانکه قطر وی ده باره چند قطر چرخ ی باشد که قایم است چون چرخ
ل پس این محور را بر دو رکن ح ر ع ه در نهند چنانکه موازی افق بود
و چرخ ی که قایم است مماس دندانها چرخ ک باشد پس محوری
دیگر بسازند چنانکه پنج من بار برتابد چون محور م ن و بر جانب م
این دو چرخ بسازند قایم چنانکه بر هشتی شش ح داده اما چون چرخ
س انگاه محور م ن در این دو رکن ح م و ه ر در پهلوی محور ح ط بگاه
نهند و باید که چرخ س مماس دندانها چرخ ل باشد و محور موازی
افق و سر ن این محور م ن باید که اندکی بیرون باشد و بودی
دسته ساخته که طول وی شش با چند قطر چرخ س باشد و بر
محور عمود بود چون دسته ع ف چون این بجای آورده اند آلت ساخته
گشت دستی بیارند چنانکه هزار من بار برتابد و بند سر ص و یکی
در محور آب بندند و یکی سر به باره دسته ع ف بقوت نیم منی بگردانند
چرخ س بگردد و بگشتن وی چرخ ل بگردد و چرخ ی چرخ ک بگرداند
دست بر محور پیچند و بار بالا آید و صورت این است

فصل دوم در آنکه بگوییم از آن قوت چند ثقل باید ادوار ...
چون خواهند که ثقل هزار من بقوت پنج من بر بالا کشند چند ثقل
ک باید که در رکنی ثابت بر بالا بدست آورند چون رکن ب د و پنج
پاره چرخ بر آن بسازند چون ح ط و ا ح ع ر ه ق و پنج پاره شکل چوبی
دیگر بر ثقل استوار کنند چون ح ط و ح ط ی ل م انگاه رسنی بیارند
چنانکه صد من بار برتابد و یک سر وی در رکن ب بندند و دیگر سر
بر آن آورند و بر چرخ ح افکنند و بر بالا برند و بر چرخ ا افکنند پس بر
چرخ ط پس بر چرخ ح پس بر چرخ ی پس بر چرخ ع و پس بر چرخ
ل پس بر چرخ ه پس بر چرخ م پس بر چرخ ق انگاه بر آلتی بندند
که بر وی دو حلقهٔ چوبی ساخته باشند چون آلت ن و چرخها و ع
ف در رکن ثابت بر همین بدست آورند چون رکن ص ف و پاره
چرخ بر وی بسازند چون چرخها س ق و در وی بیارند چنانکه
بیست من بار برتابد و یک سر وی در آلت ن بندند و بر چرخ
س افکنند و پس بر چرخ ع و پس بر چرخ ف و پس بر چرخ ق
و پس بر چرخ ر انگاه بر آلتی بندند که بر وی دو پاره چرخ ساخته
باشند چون آلت ط و چرخها ع ح در رکن ثابت بدست آورند بر بالا
چون رکن ه د و سه پاره چرخ بر وی بسازند چون چرخها ح ک ی
پس رسنی بیارند چنانکه چهار من بار برتابد و یک سر وی
در رکن ط بندند و بر بالا برند و بر چرخ ح افکنند و بر آلت ی
و بر چرخ ع افکنند و پس بر چرخ ک و پس بر چرخ ح و پس بر چرخ
ی انگاه رسن را بقوت پنج من بکشند ثقل هزار من بر بالا آید
و باید که در رکن ب ه بر بالا بر یکدیگر باشند و رکن ص که
بر همین است بر ثقل که آلت ن نزدیک چرخ ه و باید که باشد

والت ط نوجدبلا جرخ د
چنانکه نموده آمد نمو
فصل سوم در عمل
بیرم چون خواهند
که بدین الت ده هزار من
بقوت ده من بردارند
چون ثقل چیزی سازند
از چوب یا آهن چنانکه
ده هزار من برتواند داشتن
چند بیرم اب درست
تا اتات در زیر ثقل ه
کنند وچوبی صلب در زیر
بیرم نهند چون جوط
وقسم اط ده بار چند قسم
طب کنند انگاه بیرمی
دیگر سازند چنانکه هزار
من برتابد چون بیرم
ح وقوس ح اتات در سوی
از بیرم اب ترکیب کنند
وچوبی صلب در زیر آن
نهند چنانکه از استقامت
بیرم اب بیرون اید چون
جم وقسم کی باید
که میان هر بیرم بود

زیر زمین وقسم کی ده بار چند قسم کح کنند پس بیرمی دیگر
بیاورند چنانکه صد من بار برتابد چون بیرم نح وبیرم حمء ترکیب
کنند چنانکه ح عء اب کرده اند وچوبی صلب در میان بیرم حم
ء وبیرم نح نهند در زیر بیرم نح چنانکه در بیرم اب وبیرم اب
در بیرم حم وکنند در قسم حی ح با ده چند قسم حی کنند قوت وثقل
غلبه کنند انگاه سرح را از بیرم نح به قوت ده من سوی زمین
کشند ثقل ه را که ده هزار من است بر اسما ن

بیجا الایر در صورت این است باب چهارم اندر ترکیب این
الات چون خواهند که جرم های سخت کران به قوت اندک بجنبانند
در بیا الاسن نیکوتر ان بود که این الات با یکدیگر ترکیب کنند چنانکه
شرح داده اید واین چهار فصل است فصل اول اندر ترکیب
محور کوه وکی کسی خواهد که ده هزار من بار بر بالا کشد
چون ثقل ک اولی ان بود که وی بیجا الابدست او بند چون
ودنع بار دوچرخ بدوی سازند ودنع مابر دوچرخ دیگر چنان برهم
کنند وباید که محور هر چرخی ازین هزار من بار برتابد انگاه رسنی
بیاورند چنانکه هزار من بار برتواند داشتن ویکسر در رکن ط
بندند ودیگر جدا افکنند چنانکه در فصل سیوم از باب دوم شرح داده آمده است
اکنون هزار من بار مکانی این ده هزار من بار بود بقوت بدان علت
که پیشتر شرح داده امده است پس محوری بکنیم هم بدان جمله بعینه که
در فصل اول از باب سیوم گفته ایم که هزار من بار بقوت صد من بر

و سپس دیگری بند ند و دست ع ق را بکرداند بقوت منی تا چنانچه
یکی یکی را میکرداند و پس بر محور ها بچه و بار بیبالا میآورد بر ین
مثال **فصل دوم** اندر
ترکیب محور و پیرم و اگر
خواهند که ده هزار من بار
بقوت پنج من بر دارند
چنانکه باید که بیرمی
سازند چنانکه ده هزار
من بار برتابد چون پیرم
آب و دیگری در زیر بار
کنند و چرخی صلب در زیر
پیرم نهند چون ح م ه
و قسم ا ه از پیرم چند
ده بار قسم ه ب کنند انگاه
دستی بیا و بند
بقوت هزار من
چون دست صه
و دیگری از زیر
آب اسند ند از پیرم
و دیگری بر محوری
بند ند که هزار من بار برتابد و بر وی
چرخی سازند که قطر وی بلست و قدر بار

چند قطر وی بود چون محور ح ع و چرخ ع پس محوری دیگر سازند
چنانکه صد من بار برتابد چون محور ح ب و بر جانب ح اندروی
چرخی سازند قایم چون چهار یک پیرم چنانکه سرها او دندانها
چرخ ع بود چون چرخ ب و بر جانب ب اندروی چرخی سازند که قطر
آن ده بار چندان قطر چرخ ب بود چون چرخ ط و پیرامن او مقبضها و سر
ب فکال ه و باید که این دو محور یکدیگر ح ا ده امند بود تا محکم
ساخته باشند چنانکه آسیا بود یکی بدو وانگاه دستهای سر
ب ف ک ل ه یکی از پس دیگری بکشند تا محور ح ب یک دور و چرخ ب
چرخ ع را یکی دانند و بکشتن ب د ی محور ح ع یک دور و پس بود
پنجاه و پس اندر آن پیرم سوی زمین کشند و بار ده هزار من برا
اسانی بقوت پنج من بر بالا آید و صورتش

فصل سوم اندر ترکیب مجری جر اثقال اگر کسی خواهد که ترکیب
این دو آلت کند و ده هزار من را بقوت ده من بردارد باید که دو رکن
ثابت بدست آید چون اب ج د و بعد از آن محوری بسازد چنانکه
از سطح باد برتابد و به آسانی بدین دو رکن بگردد چون محور ه ز
و بجانب ز از آن چرخی بسازند که قطر آن ده باره چند قطر محور بود
چون چرخ ح و بر پیرامن آن دندانها بسازند پس محوری دیگر بسازند
دندانها در محور چنانکه در خانهای چرخ ح افتد چون محور ط ی و بجانب
ی از آن چرخی سازند قایم چنانکه بر ماس دندانها چرخ ح بود چون
چرخ ک و بجانب ط چرخی سازند قایم و قطر آن ده باره چند قطر چرخ
ک که قایم است چون چرخ ل آنگاه محوری دیگر بسازند چنانکه در میان
با برتابد چون محور م ن و بجانب م از آن چرخی سازند قایم و بر ماس
دندانها چرخ ل چون چرخ س و بجانب ن چرخی بسازند قایم و قطر آن
ده باره چند قطر چرخ س کنند که تا بقیت در پیرامن باید که بر اوبی
شکل بود چون چرخ ع آنگاه استوانه بر اوبی شکل بسازند و طول و مقنوی
شکلی با چند قطر استوانه کنند و بر میان چرخ ع بگذارند چنانکه
بر بسیط زمین عمود بود چون استوانه ف و باید که حرف بر اوبی استوانه
و حرف بر اوبی چرخ ع بر یکدیگر منطبق بود پس آنگاه مقنوی را
بقوت ده من بگردانند و استوانه چرخ ع را بگرداند و بگشتن آن چرخ
س که قایم است بگردد و چرخ ل را بگرداند و بگشتن آن
چرخ ک که قایم است بگردد و چرخ ح را بگرداند و بهر
دو محور چهل و باد بآسانی بر بالا آید انشاء الله تعالی

فصل چهارم اندر ترکیب آلات چهارم که وزن بآنکه یکی چون خواهند
که این سلاح ثقیل یعنی ده هزار من بقوت من یک بردارند بترکیب الات بها
کوشش باید که بر بی محور سازند چنانکه از ثقل را بی برتابد چون بی سوچ ه
اب و دیگر او در زمین جای کنند و چوبی صلب در زمین بیرون م بهشت چون
چوب ه و قسم او ده باره چند ه ب کنند و پنج پاره چرخ سازند چنانکه
بهشتی نرچ دو است چون چرخها و ح و نح ط و بر یکی بیکی سوم
کم و دیگر ثابت بر زمین بدست او بند و پنج چرخ دیگر بر محور دندان
چرخها و ی ک ل م ن آنگاه رسنی بیاورند ه چنانکه در میان
بر تابد و دیگر آن بر سر ه بندند که چرخها و ح و نح ط بر آن ساخته اند
و بر طرف دیگر چرخ و افکنند و بر بالا آید و بر چرخ ط افکنند همچنین
بر چرخ م و پس بر چرخ ح و پس بر چرخ ل و پس بر چرخ ی و پس بر چرخ
ک و پس بر ع و پس بر ی و پس بر ح آنگاه آن را بر محور سر بندند که بر بی

ساوی همچنان متساوی باید دیگر راست و متساوی الاجزا و باید
که آن جانب جسمی که در ... بخشند و ... باشد پهن کنند و آن
دیگر جانب ... باشد ماهی پشت سازند همچنین
که پشت آن ... اساس ... بود و بسیط اسطوانه لوله ...
دیگر جانب ... بود و همچنین دوایر آن ... یکی ... یکی فوقانی
و بعد دوایر متساوی باشد و آن مثلثی است قایم
... یا آن ... عود آن چند دور اسطوانه

بدین
صورت ... آن چند بعد دو ...
آن ... یکی
مثلث اب ح ابتی مثلث ... این
اسطوانه ...
چنانکه زاویه ب ح اگر ... است
اب ح ... قایمه است
و ... خط اح کند ... زاویه قایمه
خطی ... کنند
ای اب ح ... مثلث ...
زاویه قایمه ... خط ... علم کنند تا این خط
لولی که اسطوانه تمام ... باید بر آن ... کشند بر شکلی
که ... ... چنانکه ... دو ... یکی یکی
دیگر کشند اگر ... باستقامت نباشد ... استقامت ...
کشند و ... یکی ... کند که ... باستقامت یکدیگر
... ... عدد اصل وصورتش اینست

چنین ساخته باشند نقطهای پشت ... قطبی بود چون ...
... باید که ... صد من ... چون ... و شکل
لولی ... کرده باشند ... اسطوانه لولی شکل ... و ... پهلوی ...
... کنند چنانکه بسیط زمین ... چون اسطوانه ... باید
که ... لولی اسطوانه ... لولی ... یکی ... منطبق ...
بود و طول ... با چند قطر اسطوانه بود آنگاه ...
... تا اسطوانه ... بقوت ...
... که ... صد من ... یکدیگر ... و ...
... ... کل ... نشیند ... باید
باسانی ... و صورتش اینست

فصل پنجم در انجام کتاب و معانی
چون کنند این آلات که شرح داده
آمد به غایت صلابت و ...
... یکی باید ... طرف ...
یکسان باید چنانکه هیچ تفاوت
نکند ... ... محکم
باید ... که ...
... یکی ... یکی باید
... یکدیگر
باید چنانکه ... هیچ
تفاوت
نکند ...
...

صفت ترازوی حکمت یکی عمودی راست املس متساوی الا
جزاء ماهی پشت چون عمود قپان و هر چند درازتر بود بهتر بود
چنانکه معلوم است که زبانه ترازو است سوی زبر و پس اندر میان
بر میان این عمود که زبانه نشانیم چون زبانه ترازو چنانکه
باید که بتفاوت یکی بود و کفه دیگر سه سوی او ببندیم و کفه دیگر
کفه آویزیم و این کفه دوم را جایگاهی سازیم که همیشه در آب بود
و چون این سی تمام شد بر یکی سر آویزیم و کفه دیگر سر آویزیم و کفه هوائی
نام کنیم و دو کفه دیگر هر یکی را سازیم یکی از آن زر و یکی از آن سیم و این
هر سه کفه را بر دو سازیم بعد از آنکه بر این جانب از عمود نشان بحالی
بسیار کرده باشیم و این هر سه کفه را بر معلاقی اندوی ببندیم چون
معلاق ترازوی قپان که هر سو که خواهیم بتوانیم بردن و این ساعت که
موضع سیم و زر بدید آید همی آوریم باید که هر سه کفه از عود دور بجنبد
باشیم اعنی کفه معیار و کفه زر و کفه سیم و همچنین چون کفه معیار را
با دو کفه موی بجنبانیم راست کنیم چنانکه عود هم موازی افاق باشد
این دو کفه سیم و زر اندروی آویخته باشد پس ده دینار زر خالص
در دو کفه پس بجنبانیم اندر آن کفه که هوا است و پس زر هوا
همچنانکه معهود است بتوان هوا و دیگر و سنگ الذی باید مصا
باشد پس زر در کفه هوا یکی کنیم و دیگر آبی افکنیم و همه حال این
کفه معیار که سنگ وزن در وی است نقل این بکفه سوی
زر سنگ آن وزن در کفه زر افکنیم و این کفه را بر عود همی کردانیم
تا عمود موازی افاق باستد پس بر آن موضع نشانی کنیم و موضع
زر نام کنیم چون از این فارغ شدیم ده دینار نقره خالص یکی
در دو کفه هوائی افکنیم و بکفه معیار وزن کنیم چنانکه معهود است

پس در کفه آبی افکنیم کفه معیار بزیر آید و آنکه سنگ بکفه سیم
ذی نقل کنیم هم بزیر آید و در عمل چنان باید ساخت که کفه
سیم بین کفه زر باشد سوی زبانه بین سنگ در کفه نقره را
افکنیم و بر عمود همی کردانیم تا زبانه موازی افاق شود بر این
موضع نشانی کنیم و آنرا موضع سیم نام کنیم و چون این هر دو
موضع معلوم شد بتحقیق اعنی موضع زر و سیم و این هر
دو کفه بر این دو موضع بیاویزیم و بارها امتحان کنیم تا آنکه درست
بحقیقت کنیم چون خواهیم که زری یا نقره که آمیخته باشد
عیار بشناسیم در کفه هوائی بر کفه معیار وزن کنیم پس در کفه
آبی افکنیم و سنگ از کفه معیار بر کفه نقل کنیم اگر راست آید سیم
بجدید خالص بود و اگر ممزوج بود کفه زر بزیر آید سنگ از این کفه
بر بکفه سیم همی نقل کنیم تا زبانه موازی افاق باستد و آن
قدر سنگ که در کفه زر بود زر باشد و آنچه بر کفه سیم بود
سیم باشد و این سنگ که بوی عیار میکنیم باید که خرده بود چون
یک حبه و نیم حبه و طسوج و نیم دانگ و دانگ تا چندانکه حاجت آید
و بدین مثال هر چه خواهند از امیزان توان شناخت و صورت ترازو

پله آب — موضع آب — پله هوا — پله سیم — موضع سیم — پله زر — موضع زر — پله سنگ

تمّ الکتاب بعون الله الوهاب

[illegible]

الاکهنک را یا زاقی

سنی تمه لقلیه لند دو دقیه

نوفتی شو ثابت با لوره زوب

فراست بعد شک

طوطیه با جفر الیبیسن جبر کند و در قواره چیزی بلوتی

[illegible]

[illegible]

رسالهٔ مرآة المحققین

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله رب العالمین والعاقبة للمتقین وصلی الله علی خیر خلقه محمد وآله اجمعین بدان
اسعدک الله فی الدارین که پیشوایان سلوک و مقتدایان طریق چنین گفته اند که آدمی جامع
بعضی آدمیان را بعلم اسمای خود خاص گردانیده و بواسطه معرفت خود بمعرفت خویش ارشاد شد
که من عرف نفسه فقد عرف ربه و این رساله مرتب شد بواسطه معرفت نفس خود و منافع
و بدایع و غرایب و عجایب آن و این رساله را بمرآة المحققین موسوم گردانیدیم زیرا که مرآت
آینه را گویند و خاصیت آینه آن باشد که چون کسی را نوری در باصره باشد نظر کند در آینه
خود را تواند دید و اگر کسی با عقل درست و ذهن روشن و صفای باطن این کتاب را
مطالعه نماید خود را تواند دید و بشناخت و از خودشناسی بخداشناسی تواند رسید و بحقیقت
وحدانیت حق عز شانه تواند دریافت و لقای او را در هر ذره از ذرات کاینات مشاهده
تواند نمود و بواسطه عرفان از کوری من کان فی هذه اعمی فهو فی الآخرة اعمی نجات تواند یافت

باید

و بحیات جاودانی تواند رسید و این رساله مشتمل است بر هفت باب باب اول
در بیان نفس طبیعی و نباتی و حیوانی و انسانی و قوتهای ایشان و خدمتکاران ایشان بدانکه
نفس طبیعی عبارت از قوه ایست که اجزاء جسم را نگذارد که از یکدیگر متلاشی شوند و نفس
طبیعی را دو خدمتکار است یکی خفت و دیگری ثقل خفت عبارت از قوه ایست که مایل محیط
خود باشد و ثقل بعکس آنست و نفس نباتی عبارت از قوه ایست که جسم را بطول و عرض
و عمق بکشد و بزرگ گرداند و نفس طبیعی خادم نفس نباتی است و نفس نباتی را غیر از این
هشت خادم دیگر می باشد چون جاذبه و ماسکه و هاضمه و ممیزه و دافعه و مصوره و مولده و منمیه
جاذبه قوتی را گویند که غذا را از ظاهر جسم بباطن کشد و ماسکه قوه ایست که آن غذا را در باطن
نگهدارد و هاضمه قوه ایست که آنرا پخته سازد و ممیزه قوه ایست که لطیف و کثیف غذای
پخته را جدا کند دافعه قوه ایست که کثیف غذا را از جسم بیرون کند چنانچه از اشجار صمغ
بیرون آید مصوره قوه ایست که غذا را همرنگ جسم گرداند مولده قوه ایست که لطیف باشد
جمع کند تا از مجموع آن مثل همان چیز حاصل شود چنانچه در نباتات تخم گویند و در حیوانات نطفه

نامیه قوه‌ایست که جسم را در بزرگ کردن مدد کند و این دو نفس با قوای ایشان
خادمان نفس حیوانیند و نفس حیوانی قوه‌ایست که جسم باختیار خود حرکت کند
و جزئیات حس دریابد و نفس حیوانی را غیر از این خادمان که گفتیم دوازده خادم دیگر می‌باشند
و آن ده حس است پنج ظاهر مثل حس چشم و گوش و بینی و دهان و لمس و پنج باطنی چون
حس مشترک و خیال و واهمه و متفکره و حافظه با دو قوه دیگر که غضب و شهوت باشد
و اما بیان حواس عشره و غضب و شهوت و چگونگی خادمان نفس نباتی را روشن کنیم
بدانکه نفس طبیعی با خادمان خود خادم نفس نباتیند و طبیعی و نباتی با خادمان خود خادم
نفس حیوانیند و مجموع با نفس حیوانی و خادمان خود خادم نفس انسانیند و نفس
نباتی بغیر از اینها خادمان بسیار دارند اما آنچه ضرور است در این رساله بیان میشود
تا طالبان حق را بصیرتی حاصل گردد و نشاط رسد تتمه بدانکه هر یک از این حواس را
کاری و شغلی مخصوص است که دیگری از آن عاجز است چنانکه شغل قوه باصره آنست
که اشکال و الوان را ادراک کند یعنی تفرقه میان درازی و کوتاهی و سفیدی و سیاهی تواند نمود

و حواس دیگر

و حواس دیگر از این شغل عاجزند و کار حس سمع ادراک اصوات است یعنی آوازها را ادراک کند
و سخن بواسطه او تواند یافت و حواس دیگر از این عاجزند و شغل شامه ادراک بوهای
بوهای خوش و ناخوش است و این بوی مخصوص است و کار حس ذوق ادراک
ترشی و شیرینی است و دیگری نمیتواند درک کرد و شغل حس لمس که در همه اعضاست
خصوص در دست این است که نرمی و درشتی و گرمی و سردی را احساس نماید و در این
مقام در ذکر حواس ظاهر اینقدر کافیست و اما در ذکر حواس باطن بدانکه یکی از حواس
باطن حس مشترک است و مکان او مقدم بطن اول دماغ است و وجه تسمیه آن
بدو معنی ملاحظه میشود یکی از برای اینکه چون چیزی بدو چشم مدرک شود صورت
آن در حس مشترک یکی نماید و اگر کسی را در حس مشترک خللی باشد یکی را دو می‌بیند
بجهة آنکه بیک چشم یک کس احساس تواند کرد و بدو چشم نیز احساس یکی میکند
با وجود آنکه هر چشمی علاحده ادراک میکند پس اگر حس مشترک این دو صورت را
که از دو چشم دیده با یکدیگر جمع نکند آنکس یکی را دو می‌بیند چنانکه احول بیکی معلوم شد

و صورة الجزئی در حس مشترک چون منطبع گردد چنانکه در آینه آید و چیزی که حرکت کرده
دو وجه دیگر آنست که او در آخر حواس ظاهر و اول حواس باطن است و آنچه از حواس ظاهر دریافته شود
اول بدو رسد و بعد بجوهرهای دیگر و آنچه از باطن بظاهر خواهد رسید نیز اول از وی بحواس
ظاهر رسد و دیگر از حواس باطن خیال است و کار وی آنست که چون از حواس ظاهر
چیزی دانسته شود و یا دیده شود بعد از آن خیال آن صورة را ببیند با آنکه آن صورة نزد
متشخص باشد چنانکه کسی شهری را دیده باشد و از آنجا بمکان دیگر رفته باشد هر گاه خواهد
که آن شهر را ملاحظه نماید مشاهده آن می نماید با آنکه بیاض وی نه بیند پس کار خیال آنست
که ادراک معانی کند از صور و نقوش و وی چون کاتبی است که معنی را از صورة لفظ
جدا میکند یعنی تا کسی لفظی نگوید و در ضمن معنی حاصل نکرده باشد کاتب این معنی را بدیگری
نتواند رسانید با آنکه الفاظ و اصوات در میان باشد پس خیال نیز [illegible] چیزها را رساند
با آنکه آنها حاضر باشد ولیکن باید که باصره یا قوای دیگر از ظاهر صور را ادراک
کرده باشند و مکان وی در مؤخر بطن اول دماغ است و دیگر از حواس باطن وهم است

و شغل وی آن است که چیزهای دیده و نادیده است یا دروغ بنفس می نماید خواه آن چیز
در خارج صورت پذیر باشد یا نباشد و هم ادراک آن چیزها را میکند مثلا کسی دریای
شیر و انگبین توهم کند با آنکه هیچ نیست و هزار آفتاب در آسمان توهم کند با وجود
آنکه یکی بیش نیست و این در حیوانات برای انسان بجای عقل است بجهت آنکه
بره مادر خود را بدین قوه بشناسد در رمه با وجود آنکه مانند مادر بس صد گوسفند
دیگر می باشد و گوسفند دشمنی گرگ و دوستی شبان را بدین قوه دریابد پس او
مدرک این امور باشد و اینکه گویند که آدم را شیطان سجده نکرد و دیگر ملائکه سجده
کردند مراد از شیطان این قوه است که متابعت نکرد بخلاف قوای دیگر که بجای ملائکه اند
و آن غلط اندیش است چنانکه شخصی تنها بخانه تاریک درآید و در آن خانه مرده
باشد هر چند عقل حکم کند که مرده جماد است و از وی نباید ترسید و اما هم ترسی
در سر می افکند و اهم چنین در امور دینی عقل تصدیق [illegible] مخالفت میکند و وهم
احتمال آن راه میدهد و اکثر خلایق مغلوب این قوه اند و اینکه حضرت فرموده

و هر آدمی که از ما در برآید شیطان همزاد وی باشد مراد این قوه است و این قوه از فکر غلط
باز نه ایستد و جای وی اول بطن ثانی دماغ است و دیگر از حواس باطن قوه متفکره است
و این قوه اگر متابعت عقل کند آنرا مفکره و ذاکره گویند و اگر تابع وهم شود
آنرا متخیله گویند و شغل وی آنست که تصرف نماید در معانی که در حافظه مضبوط است
و محل وی آخر بطن ثانی دماغ است و دیگر از حواس باطن قوه حافظه است و آن
قوه ایست که از باطن و ظاهر هر آنچه باو رسد نقش آن در وی بماند و از آن است
که اگر مردم یکبار یکدیگر را ببینند بار دیگر چون بهم رسند یکدیگر را می شناسند در اول
نقش ایشان در حافظه هر دو نوشته شده و ذاکره آن نقش اول را که در حافظه نوشته
داشت با این صورت دویم که دیده برابر نماید بعد از آن داند که این شخص را پیشتر دیده ام
و محل او بطن آخر دماغ است پس حافظه چون لوح است و ذاکره خواننده و وهم
نویسنده و وهم شیطان و حس مشترک چون دریایی است که نهرهای بسیار در وی
یکی شود اکنون بدانکه قوه غضب و شهوت چیست و هر کلی حرکتی که از برای

دفع مضرت یا غلبه بر دیگری حاصل شود آنرا قوه غضبی گویند و هر چه از برای جلب و جذب
منفعت یا طلب لذت در حیوان پدید آید آنرا قوه شهوانی گویند و این حواس و قوتها
که بیان کرده شد خادمان نفس انسانیند و نفس انسانی جوهریست که آنچه در نفس حیوانیست
در نفس انسانی هست و او را بغیر از این خادمان دو خادم دیگر هست که یکی را قوه عقل نظری
و دیگری را قوه عقل عملی گویند چنانکه کسی اول بنای خانه را تصور کند اولا در چگونه
خواهد بود و دیوار و سقف وی چگونه باشد این کار عقل نظری است بعد از آن عقل عملی
چنانکه عقل نظری تصور کرده آنرا از قوه بفعل آورد و جمله صنعتها و صفتها از خوردنی
و گستردنی و مقامها و شهرها و امثال اینها که در عالم هست که از نظر کردن و فرمودن عقل
نظری حاصل گردد در ذهن از فرمان برداری عقل عملی بظهور پیوندد پس معلوم شد
که عقل عملی خادم عقل نظری است **باب دویم** در صور موجودات بدانکه اول چیزی
که حق سبحانه و تعالی بیافرید عقل کل بود کقوله تعالی اول ما خلق الله العقل و عقل را
سه معرفت کرامت فرمود اول معرفت حق دویم معرفت خود سیم معرفت عجز او

بعضی واز هر معرفتی چیزی در وجود آمد از معرفت حق عقل دیگر پیدا شد و از معرفت
خود نفسی و از معرفت احتیاج او یکی جسمی پیدا شد و عقل دویم را همین سه معرفت
پیدا شد و ازان سه معرفت آن هم بدین نوع عقل دیگر و نفس دیگر و جسم دیگر
پیدا شد تا نه مرتبه نه عقل و نه نفس و نه جسم پیدا شد و آن نه عقل عقول
افلاک گویند و نه نفس نفوس فلکی و نه جسم نه فلک پس هر عقلی و نفسی فلکی را
باشد و فلک اول را عرش و فلک اطلس و فلک الافلاک و جسم کل خوانند
و فلک دویم را کرسی و فلک البروج و فلک ثوابت خوانند و فلک تحت اورا
فلک زحل خوانند و فلک زیر او را فلک مشتری و دیگر فلک مریخ و دیگر شمس
و دیگر زهره و دیگر عطارد و دیگر را قمر و عقل فلک قمر را عقل فعال
خوانند و نفس او را واهب الصور گویند و بعد از افلاک که عناصر اربع
پیدا آمد یعنی آتش و هوا و آب و خاک بعد ازان بفرمان الله تعالی
بتأثیر کواکب عناصر درهم سرشته شد و از امتزاج و ازدواج ایشان موالید ثلاث

پیدا شد

پیدا شد و کواکب بمنزلهٔ مکان حضرت الهیند که شب و روز مسخر وینند کقوله والشمس والقمر
والنجوم مسخرات بامره و ترتیب عناصر اربعه چنان است که اول کره آتش است و در تحت
آن کره هوا و بعد ازان کره آب و بعد ازان کره خاک و دلیل اولیت آتش
آن است که آتش را میل ببالا است چنانکه در شمعها و چراغها مشاهده میشود
و دیگر چون نفطان آتش بازی میکنند جسمی که بروی میافته ببالا می برد و مکان
هوا بالای آب است بدان دلیل که اگر خیکی را پر باد کنی و در زیر آب بری تحت آب
قرار نمیگیرد و ببالای آب می آید و مکان آب فوق خاک است بدان دلیل
هر سنگ و خاک را که بر بالای آب میگذارند روی آب قرار نمی گیرد و بزیر آب
میرود و از عقل تا کره خاک [illegible] مبدا است و از خاک تا انسان یعنی معادن
و نبات و حیوان طریق معاد است پس نور حضرت الهی و فیض سبحانه در عالم ارواح
یعنی از عقول بر نفوس افلاک فایض گردد تا بارض رسد بعد ازان رجوع کند
بطریق معادن و نبات و حیوان و انسان تا بحضرت الهی متصل گردد و همان

نور آمده باشد و بدین مقامات برگشته و بمقام اول خود رفته قوله تعالی کل الینا راجعون
و یا ایتها النفس المطمئنة ارجعی الی ربک راضیة مرضیة و قوله کل شیء یرجع الی اصله
و باشد که کره آتش بتدریج و مرور دهور اندک اندک صورت آتش رها کند
و صورت هوا گیرد و هوا نیز بتدریج صورت آب گیرد و آب نیز صورت خاک
و خاک صورت آتش گیرد و هم بدین طریق عناصر اربعه از صورت بصورت نقل
می کنند تا باز بصورت اصلی خود روند و این تبدیل عناصر را استحاله عناصر گویند
بدانکه طبیعت آتش گرم و خشک است و طبیعت هوا گرم و تر و طبیعت آب سرد و تر
و طبیعت خاک سرد و خشک است پس آتش با هوا در گرمی شریکست و هوا با آب
در تری شرکت دارد و آب با خاک در سردی مشارکت دارد پس چون خشکی
آتش با تری بدل گردد آتش هوا گردد و چون گرمی هوا بسردی مبدل گردد
هوا آب شود و چون تری آب بخشکی مبدل گردد آب خاک شود و چون سردی
خاک بگرمی مبدل شود خاک آتش گردد و این را طریق مبدا خوانند و باشد

چنان واقع شود که اول خاک آب شود که خشکی خاک به تری مبدل گردد و خاک
آب شود و سردی آب بگرمی مبدل شود و آب هوا گردد و تری هوا مبدل بخشکی
شود هوا آتش گردد و گرمی آتش بسردی مبدل شود و آتش خاک گردد
و این را طریق معاد خوانند اکنون بر استحاله عناصر را دلیل گوییم تا طالب را
این راه نیکو روشن گردد بطریق مبدا بدانکه چون شعلها چراغها و شمعها را
برافروزند میل بطرف بالا کنند و در شب میل ایشان بغایت ظاهر و روشن است
اگر آتش هوا نشدی بایستی که از هر شمعی و چراغی خطی بودی متصل شده
روشن و بالا رفته در میان هوا تا بکره آتش لیکن چون آتش و هوا در گرمی
شریکند و در خشکی و تری از یکدیگر جدا شده خشکی این شعلها نسبت بتری هوا اندک است
فی الحال آن خشکی شعله شمع و چراغ بتری بدل میشود و این دلیل بغایت ظاهر
و روشن است و نزد عقل بغایت مبرهن اما آنکه هوا آب میشود آن است
در فصل بهار و تیرماه بامداد که مردم برخیزند نباتات را ببینند تر شده و از شبنم

گویند آن هوا باشد که در کرکاه سرد شده باشد بجهة آنکه هوا با آب مشترکند در تری و گرمی

و لسردی از یکدیگر جدا میشوند چون گرمی هوا بسردی مبدل شود هوا آب شود اما آنکه آب

خاک شود چنان بود که باران میبارد و بر زمین میرود و اول قطره که بر زمین میچکد

در خاک ناپیدا شود اما چون قطرات بسیار شود آنگاه زمین گل شود اما آنکه خاک

آتش میشود آنست که نباتات مرکبند و در ایشان خاک بیشتر است چون آتش در هیزم

افتد بعضی از اجزاء آن آتش شود و برود و دلیل این سخن آنست که مثلا صد من

هیزم سوخته شود از آن اندکی خاکستری بماند باقی بتمامی آتش شده و دود شده بهوا رفته

باشد و در بعضی بلاد هست که هیزم ایشان سنگ است و از آن بعضی آتش میشود

و از همین معنی خدای تعالی خبر داده قوله تعالی واتقوا النار التی وقودها الناس والحجارة پس استحاله

عناصر اربعه روشن شد و در این رساله این مقدار کافیست هرچند صنایع و بدایع

و عجایب و غرایب حضرت عزة در ایشان بسیار است **باب سیم** در بیان واجب الوجود

و ممکن الوجود و ممتنع الوجود بدانکه هرچه عدم وی ضروری بود آنرا ممتنع الوجود گویند

وجود و عدم او هیچکدام ضروری نبود آنرا ممکن الوجود گویند و هرچه وجود او ضروری بود

آنرا واجب الوجود خوانند اکنون بدانکه هر موجود است یا واجب الوجود است یا ممکن الوجود

و اگر آن موجود در وجود خود محتاج بغیر نیست آنرا واجب الوجود خوانند چنانکه حق سبحانه

و اگر در وجود خود بغیر محتاج است آنرا ممکن الوجود خوانند و اینجا اثبات واجب الوجود

ظاهر شد چرا که ممکنات موجودند و وجود ممکنات البته از غیر باشد و هر آینه این غیر

منتهی میشود بواجب الوجود دیگر آنکه تا واجب الوجود نباشد ممکن الوجود نتوان گفت

یعنی تا اول محتاج الیه نباشد نتوان گفت که فلان چیز محتاج بفلان چیز است پس واجب الوجود

ثابت شد و ممکن الوجود در بقاء وجود اگر محتاج نباشد بغیری آنرا جوهر خوانند

و اگر محتاج باشد آنرا عرض گویند و دیگر بدانکه بقاء وجود غیر وجود است بجهة آنکه

دو کس را می‌بینیم که یکی تا ده سال بیش نمیماند و دیگری تا صد سال میماند و هر دو

در وجود مشترکند بجهة آنکه در حال حیات هر دو صادق است که موجودند اما بقای

او صد سال و دیگری تا ده سال است پس معلوم شد که بقاء وجود غیر وجود است

وگفتیم که ممکنات یا جوهرند یا عرض بدانکه جوهر پنج قسمست اگر جوهر محل جوهر
دیگرست محل را هیولا گویند وحال را صورت واگر آن جوهر مرکب باشد از حال ومحل
آنرا جسم خوانند واگر از این سه قسم نباشد آنرا جوهر مفارق گویند وجوهر مفارق
اگر در اجسام متصرف باشد بتصرف تدبیر آنرا نفس گویند واگر نه آنرا عقل نامند
واگر در میان عقل وذات حق تعالی واسطه نباشد آنرا عقل اول وعقل کل گویند
واگر در زیر آن عقل هیچ عقل دیگر نباشد آنرا عقل فعال گویند واگر در طرفین آن
عقول باشند آنرا عقل متوسط گویند ونفس نیز اگر در اجسام بسیط تصرف کند
آنرا نفس فلکی خوانند وجسم یا بسیط است یا مرکب وبسیط آنست که از عناصر
مرکب نباشد واگر از عناصر اربعه مرکب باشد آنرا جسم مرکب خوانند وجسم بسیط
یا علوی باشد یا سفلی علوی مانند افلاک وسفلی چون عناصر وعلوی نیز
یا منیر باشد یا نه اگر منیرست آن را کوکب گویند واگر نه آنرا فلک ونفس نیز
اگر در اجسام مرکب متصرف شود واگر آن جسم را نشو ونما نباشد آن جسم را معادن گویند

چون

چون زر ونقره ولعل وفیروزه واگر نشو ونما باشد وحس وحرکت نباشد آنرا نباتات
گویند مثل درخت وگیاه واگر حس وحرکت نیز باشد ونطق نباشد آنرا حیوان
خوانند واگر نطق نیز باشد آنرا انسان خوانند ودر جمادات نفس طبیعی
ودر نباتات نفس نباتی ودر حیوانات حیوانی ودر انسان نفس انسانی
وبا این همه نفسها نفس فلکی وعرض بر نه قسمست چون جوهر با نه عرض جمع کنیم
ده چیز باشد واین مجموع را مقولات عشره خوانند واین دو بیت مجموع آنهاست

از مقولات گر بپرسد کسی ای پر دل ⁂ در جواب وی بگو ز احوال ای جان ودل
جوهرست وکم وکیف است واضافت باقی ⁂ باز وضع واین ومتی وبفعل است ومنفعل
واین فرد مثالیست که مجموع را شامل ⁂ مردی دراز نیکو اندر بشهر امروز
با خواسته نشسته بر فعل خویش فیروز ⁂ ودر اینمقام از احوال اعراض اینقدر
کافیست پس جوهر پنج قسم باشد عقل ونفس وهیولا وجسم وصورت وجسم
یا مرکبست یا بسیط مرکب چون معادن ونبات وحیوان وانسان وبسیط چون افلاک وعناصر

واین رباعی مجموع را شامل است ∴ اول ز مکونات عقل و جان است

وانگه پس از آن نه فلک گردان است ∴ زین هر سه چو بگذری چهار ارکان است

پس معدن و پس نبات و پس حیوان است ∴ دیگر بدانکه در مراتب مرکبات میان معادن

و نبات متوسطی هست که آنرا مرجان گویند که بشکل و صلابت همچون سنگ است و لیکن

مانند نبات میان آب میروید و چون خشک شود سخت شود مانند سنگ و متوسط

میان نبات و حیوان درخت خرماست که چند خواص حیوان دارد چنانکه در حیوان

مذکر و مونث هست در آن نیز هست و درخت خرما را چون سر ببرند هلاک شود چنانکه

حیوان و متوسط میان حیوان و انسان بسیار است اما آنچه ظاهرتر است کپی است

یعنی حمدونه که همه اعضای او بمردم مانند است و این متوسطات هر یک بجای خود واقع

در مرتبه اعلای خود اند و نهایت اسفل ما سلسله موجودات و مراتب آن این مرتبه باشد

و بدانکه کواکب بامر حق تعالی عناصر را در هم سرشتند تا معادن پدید آمد و بعد نبات

پیدا شد انگاه آن غذای حیوان شد و حیوان پدید شد و حیوان بکمال رسید انسان پدید آمد و این را

در عمل خود روشن تر از این بیان کنیم باب چهارم در بیان حکمت آفرینش این عالم

و آدم و حوا بس و حکمت حق سبحانه و تعالی عالم را پیدا فرید و آدم را پیدا کرد از برای آن که او را

بشناسند مرادم و ما خلقت الجن والانس الا لیعبدون یعنی ما نیافریدیم جنیان و آدمیان را

مگر از برای آنکه حضرت ما را بشناسند و بپرستند و در احادیث چنین آمده که از حضرت حق

سوال کرد داود یا الهی حکمت چه بود که عالم و آدم را پیدا کردی خطاب آمد که کنت کنزا

مخفیا فاحببت ان اعرف فخلقت الخلق لکی اعرف و ترجمه این حدیث را قطب الاولیا

شیخ عطار چنین بیان نموده ∴ ز رب العزة اندر خواست داود

که حکمت چیست کامد خلق موجود ∴ جواب آمد که تا آن گنج پنهان

که آن ماییم بشناسند ایشان ∴ تو از بهر شناسایی گنجی

بگلخن سر فرو ناری برنجی ∴ چون معلوم شد حق تعالی مردم را بجهت معرفت

خود آفریده هر آینه او را باید که ایشان را استعداد آن داده باشد که او را بشناسند

والا مردم بی استعداد او را نتوانستند شناخت و حضرت حق تعالی را بدیدن و دانستن دلایل

ایشانرا آثار انوار قدرت او که در آفاق و انفس آفریده است تا توان شناخت مردم که توانند
در قعر دریا روند و در فوق جبال و همه اسرار عالم سفلی را مشاهده کنند
و بر افلاک روند و حقایق و دقایق عالم علوی را ببینند و در نفس عالم ملکوت رفته
و احوال عقول و نفوس بدانند و بر همه صفات حق مطلع شوند و افعال او تمام کرده
در ابداع و اختراع موجودات بشناسند پس حق تعالی از غایت عنایت آنچه در عالم آفریده
از علوی و سفلی از ظاهر و باطن مردم را بدان مثال آفریده و بصفتی از خود موصوف
موصوف گردانیده همچنانکه عالم مسخر امر و قدرت اوست تن مردم را نیز مسخر روح ایشان
گردانیده تا مردم از ترکیب اعضا و ترتیب اجزای خود بر عالم علوی و سفلی مطلع گردند
و از دانستن صفات خود صفات حق تعالی را بشناسند و از امر کردن روح این بدن ایشانرا
فرمان راندن حق تعالی در عالم ممکنات و ما این معنی بیان کنیم و محققان در این معنی گفته اند

ای نسخه نامه الهی که توئی ٭ وی آینه جمال شاهی که توئی
بیرون ز تو نیست هرچه در عالم هست ٭ از خود بطلب هر آنچه خواهی که توئی

والله

و رسول صلعم فرموده ان الله خلق ادم علی صورته **باب پنجم** در مبدا و معاد بدانکه
تن مردم اصل از خاکست و خاک بواسطه دوران افلاک و شعاع آفتاب و کواکب دیگر دائم بمزاج اعتدال نزدیک شود
صورت خاکی را بگذارد و بصورت نبات شود و نبات غذای حیوان شود و حیوان غذای انسان شود
و شاید که آن نبات و حیوان خود غذای انسان شود تا جمله آن غذا را اول قوه جاذبه جذب کند
و ماسکه نگهدارد و هاضمه هضم کند و ممیزه کثیف را از لطیف جدا کند و دافعه کثیف را دفع کند
و این حالات در معده باشد آنگاه آنچه لطیف بود از معده نقل کند بجگر بواسطه جاذبه
و در جگر این قوتها همین عمل کنند که در معده کرده اند آنگاه آنچه کثیف بود بر سه قسمت شود
یک قسم بزهره رود و صفرا گردد و قسمی دیگر بسپرز رود و سودا شود و قسم دیگر بمثانه رود و بول گردد
آنگاه آنچه لطیف بود بعروق رود و خون شود و در عروق همین قوتها یکبار دیگر همان
عمل کنند که در معده کرده باشند آنگاه هرچه کثیف بود از مسامها بیرون رود چون چرک
گوش و فضله بینی و ناخنها و موی سر و اندام و عرق و اگر چیزی بماند علتها و دملها و آماسها
در وجود پیدا شود و آنچه لطیف بود از هر جزوی بعضوی رود که لایق آن بود آنگاه قوه مصوره

هر جزوی را رنگ همان عضو دهد که موافق آن باشد و در حالت ما التصویر یکبار دیگر اعمال کند
و دیگر بار کثیف از لطیف جدا کند و آنچه کثیف باشد بدل ما یتحلل شود و آنچه لطیف باشد
قوه مولده آنرا از صلب جذب کند تا منی گردد انگاه منی را در وقت معین برحم نقل کند
و با نطفه عورت جمع شود انگاه چند روز همچنان نطفه باشد بعد از ان صورت نطفگی
بگذارد و در صورت علقه در آید مدتی نیز علقه باشد یعنی مانند خون بسته بعد از ان مضغه
گردد یعنی چون گوشت خائیده و روزی چند نیز چنین باشد انگاه در وی عروق
و عظام و گوشت و سایر اعضا ظاهر گردد و در چهار ماهگی روح حیوانی در او منتشر شود
و غذای وی خون باشد و آن غذا از راه ناف بوی رسد اما اول که نطفه در رحم افتد
در تربیت زحل باشد و ماه دویم در تربیت مشتری و ماه سیم در تربیت مریخ و ماه چهارم
در تربیت شمس و ماه پنجم در تربیت زهره و ماه ششم در تربیت عطارد و ماه هفتم
در تربیت قمر و شاید که در هفت ماهگی متولد شود و عمر یابد و بزرگ شود و در هشت
ماهگی اگر متولد شود بقا نیابد چرا که ماه هشتم باز در تربیت زحل باشد و طبیعت زحل سرد و خشک

و طبیعت مرگ دارد و نحس اکبر است و در ماه نهم بقا یابد از انکه در تربیت مشتری است
و گرم و تر است و سعد اکبر است و گرم و تر مزاج حیات دارد و ازین طریق که بیان کرده شد
حق تعالی در کلام مجید بیان کرده قوله تعالی لقد خلقنا الانسان من سلالة من طین ثم جعلناه نطفة
ثم خلقنا النطفة علقة فخلقنا العلقة مضغة فخلقنا المضغة عظاما فکسونا العظام لحما
ثم انشأناه خلقا آخر فتبارک الله احسن الخالقین اکنون ازین تقریر معلوم شد که اصل
مردم از خاک است و از خاک نبات شود و آن نبات حیوان خورد و آن حیوان غذای
انسان شود و غذا نطفه و نطفه علقه و علقه مضغه و بر آن انگاه عروق و عظام پیدا شود
وانگاه متولد شود و بعد از تولد یا بقا یابد یا نیابد اکنون بدان ایها الطالب راه حق که از چندین
هزار هزار ذره یکذره بیش نبات نشود و از چندین هزار هزار نبات از آنجا و اتمام
یکجزو از آن جمله جزو حیوان نشود و از چندین هزار هزار حیوان یکفرد بیش انسان نشود و از چندین
هزار هزار انسان یکقطره بیش منی نشود و از چندین هزار هزار قطره منی یکی بیش نطفه نشود
و از چندین هزار هزار نطفه یکی برحم نقل کند یکی بیش مولود نشود و از چندین هزار هزار مولود

یکی پیش بقا نیابد و از چندین هزار هزار بقا یافته یکی اسلام آورد و از چندین هزار هزار
مسلمان یکی ایمان آورد و از چندین هزار هزار مؤمن یکی طالب شود و از چندین هزار هزار
طالب یکی سالک گردد و از چندین هزار هزار سالک یکی واصل گردد و آن مقصود از موجودات
و باقی همه طفیل وجود آن یکی شخص باشند و در این معنی محققان گفته اند

در صد هزار سال بر بیرج ولی رسد ؛ در آسمان عشق بدین سان ستاره‌ای
ماهها باید که تا یک پنبه دانه ز آب و گل ؛ خوبرو را حله گردد یا شهیدی را کفن
قرنها باید که تا یک سنگ خاره ز آفتاب ؛ لعل گردد در بدخشان یا عقیق اندر یمن

چون همه را معلوم کردی معاد نیز معلوم باید نمود بحکم کل شیء یرجع الی اصله
چون شخصی خواهد که معاد خود معلوم کند مثلاً مردی باشد پیر چون منازل معاد را قطع کردن
آغاز کند خود را پیش از پیری داند که جوان بوده و پیش از آن طفل بوده و پیش از آن
مضغه بوده و پیش از آن علقه بوده و پیش از آن نطفه بوده و پیش از آن غذا بوده و پیش از آن
بوده حیوانی یا نباتی و پیش از آن جسم مطلق بوده چون سالک بدین مقام رسید و بیابان

مؤمن باشد و عمل صالح کند در آن عالم حق تعالی چشمهای او را روشن گرداند پس معلوم شد
که نابینائی چشم معنی است یعنی بحقیقت هر که خدا را نه بیند و حضرت محمد فرموده است
کما تعیشون تموتون و کما تموتون تبعثون و کما تبعثون تحشرون و عارفان نیز
مجملی از تفصیل حدیث گفته اند ؛ آشنای او نشد بیگانه زاو تا ابد
و اینجا رمزی دیگر هست که نابینای مادرزاد را هیچ کس معالجه نتواند کرد پس معالجه جاودانی
نابینائی در دنیا هنوز که در شکم مادریم حاصل باید کرد که این عالم چون بطن مادر
اگر کور برویم در شقاوت و نابینائی سرمدی بمانیم و این نابینائی آن است که خود را
کسی نه بیند و نشناسد و چون خود را ندیده و نشناخته بود خدا را ندیده و نشناخته
و نشناخته بود و در کوری و در این عالم نابینا مانده باشد و جمله پیغمبران که به این معنی آمده‌اند
دعوت نمودند تا مردم را از نابینائی بینا گردانند و از غفلت آگاه کنند پیش
از آنکه وقت رفتن ایشان شود تا نابینا نروند که بعد از رفتن ایشان از این جهان
هیچ معالجه سودی ندارد و اولیاء الله نیز بدین طریق دعوت میکنند و براه خدا میخوانند

و در این عالم مردم را اضداد این و اضداد آن میازنند بواسطه ریاضت خلوت و معرفت نفس

و عمل صالح چنانکه حق تعالی میفرماید فمن کان یرجوا لقاء ربه فلیعمل عملا صالحا و لا یشرک

بعبادة ربه احدا **باب بیستم** در تطبیق کردن آفاق و انفس یعنی برابر کردن عالم

با آدم و آدم با عالم چون گفتیم که تن مردم نسخه عالم است اکنون بدانکه تن بمثابه

زمین است و بمثابه سال است که زمان است و بمثابه شهر است که مکان است

و ما در این رساله بجهة ایشان تشبیهات جدا جدا بیان کنیم اول مشابهت بدن با زمین

آنست که در زمین کوهها است و در تن استخوانها مانند آنست و در زمین درختان

است و در تن آدمی موی سر و ریش مانند آن است و در زمین نباتات خورد بسیار است

و موهای اندام مانند اوست و مجموع عالم هفت اقلیم است در بدن ما نیز هفت اندام است

دو دست و پشت و شکم و سینه و دو پای و در زمین زلزله میباشد و در تن مردم

عطسه بجای آنست و در زمین جویهای آب روان و چشمها است و در بدن مردم

رگها و مسامهاست و چشمه های عالم بعضی شور و بعضی خوش و بعضی تلخ و بعضی منتن

در بدن

در بدن آدم چشمه گوش تلخ و از آن چشم شور و از آن بینی منتن و از آن دهان

خوش چشمه و چشمه گوش تلخ از آن است که اگر مردم در خواب باشند و جانوری خواهد

در گوشش او رود تلخی گوش بحس آن رود و باز گردد و مردم را هلاک نکند و چشمه چشم

بجهة آن شور است که چشم مردم از پیه است و پیه را نمک باطل گردد و چشمه را

شور آفرید تا چشم همیشه تازه باشد دیگر چشمه دهان بجهة آن خوش است که تا بوی

ذائقه در لذت باشد و چشمه بینی بجهة آن ناخوش است تا از بوی خوش لذت یابد

و در ضمن این چشمه ها حکمتهای الهی بسیار است اگر ما باین مشغول شویم بطول انجامد

اما مشابهة تن با افلاک آنست که در افلاک دوازده برج است و در مردم نیز

دوازده روزن است از ظاهر و باطن چنانکه دو چشم و دو بینی و دو گوش و دو پستان

و ناف و عورتین و دهان و در فلک بیست و هشت منازل قمر است و در تن مردم

بیست و هشت عقده است و چنانکه مجموع فلک سیصد و شصت درجه است در تن مردم

نیز سیصد و شصت رگ است و چنانکه در فلک هفت کوکب سیاره است در بدن نیز هفت

اعضای رئیس است چنانکه گذشت و چنانکه در فلک کواکب ثوابت بسیار است
در تن نیز قوای طبیعی بسیار است چنانکه گفته شد و همچنان که افلاک بر عناصر او محیط
محیط است تن نیز بر اخلاط اربعه محیط است یعنی صفرا و خون و بلغم و سودا
و همچنانکه آتش گرم و خشک است و هوا گرم و تر و آب سرد و تر و خاک سرد و خشک
صفرا نیز گرم و خشک و دم گرم و تر و بلغم سرد و تر و سودا سرد و خشک است
و بغیر از اینها مشابهه بسیار است که لایق این مختصر نیست اما مشابهه تن
با سال آن است که سال دوازده ماه است در تن نیز دوازده راه است چنانکه
گفتیم و هر سالی چهار فصل است در تن نیز چهار خلط است و سال سیصد و شصت
روز است در تن سیصد و شصت رگ است و مشابهات دیگر بسیار است
اما مشابهه تن با شهر آنست که در شهر پادشاه و وزیر و شحنه و خراج خواه
و رعیت و صنایع و طباخ و قصاب و غیرهم هست و پادشاه را خزانه و لشکر
و رسول و جاسوس باید اکنون گوییم در تن چگونه مانند است به شهر روح در تن پادشاه است

و عقل وزیر و شهوت خراج خواه و غضب شحنه و قوای دیگر هر یک بمثابه صنایع و آلات
رعیت و هاضمه بمثابه طباخ و چشمها بمثابه جاسوسان و گوشها بمثابه رسولان و [illegible]
دیگر فواید است چون مشابه بدن با اجسام عالم پیدا شد اکنون بدانکه آدم را
صفتهاست که حق تعالی بآنها موصوف است چنانکه حق تعالی بینا و شنوا و گویا و توانا و حی است
ولیکن در صفات مردم محتاج بآلات اند و حق تعالی محتاج بآلات نیست و همچنانکه تا اراده
مردم نباشد زبان حرکت نکند و پا نرود و دست نگیرد و چشم نه بینند و همچنین تا اراده
حق تعالی نباشد افلاک حرکت نکنند و کواکب تاثیر ننمایند و عناصر مرکب نشوند و موالید
موجود نگردند و حضرت محمد صلعم ازین معنی خبر داده که تخلقوا باخلاق الله و اتصفوا
بصفاته و مثال آنرا اسمای بیان کنیم تا برطالبان راه واضح شود بدانکه فرمان راندن
حق تعالی در عالم مانند فرمان روایی روح است در بدن مثلا اگر خواهیم چیزی بنویسیم اول
اراده از روح بدل ما رسد انگاه رگها و پیها در حرکت درآورد و انگاه رگهای انگشتان را
در حرکت اندازد و انگاه قلم مداد را در حرکت آورد تا آنچه اراده باشد نوشته شود

یا نثر و همچنین حق تعالی خواهد که در عالم چیزی پیدا کند اول اراده او بعرش رسد و از عرش
بملائکه افلاک و از افلاک بکواکب و از کواکب بعناصر تا آنجا اراده حق بهر پیدا شود
در عالم از موالید پس بدین مثال ارادت روح بر دل مثال اراده حق است بعرش
و دل بجای عرش است و رگها بجای ملائکه و انگشتها بجای افلاک و قلم بجای کواکب
و مداد بجای عناصر و موالید بجای خطوط چون عارف بدین مقام رسد گوید چیزها را
نیک باید دید جهت آنکه موجودات آفریده و صنعت حق است و همه نقش قدرت
اوست و اگر نقش را بد گوید عیب نقاش کرده باشی و در این معنی حکیم سنائی فرموده

ابلهی دید اشتری بچرا ٭ گفت نقشت همه کج است چرا
گفت اشتر که اندرین پیکار ٭ عیب نقاش میکنی هشدار
هر چیز که هست آنچنان می باید ٭ هر چیز که آنچنان نمی باید نیست

دیگر بدان ای طالب راه یقین که مجموع عالم بعضی ظاهر است و بعضی باطن آنچه ظاهر است
از عالم افلاک است و آنچه باطن از عالم نفوس و عقول ام مردم را نیز ظاهر است چون بدن

و باطنی

و باطنی است چون قوی که بدان قوتها ادراک اشیا کنند مثل قوه بینائی و شنوائی
دیگر یائی و مثل اینها که بآنها تبیین حق نمایند و حق تعالی فرموده سنریهم آیاتنا فی الآفاق
و فی انفسهم حتی یتبین لهم انه الحق و مراد از آفاق عالم ظاهر است و از انفس عالم باطن
یعنی عالم ارواح و نه علامت است در عالم ظاهر و باطن که آفاق و انفس باشند
و حق تعالی آن نه آیه را بموسی عم داد که فرموده و لقد آتینا موسی تسع آیات و مراد ازان آیات
مختصر آن نه آیه را بیان کنیم در عالم ظاهر و باطن و عالم ظاهر را که آفاق عبارت است
ملک خوانیم و باطن را ملکوت پس فی الحقیقه آنچه بیشتر نه آیه در عالم ملک و نه آیه در عالم
ملکوت اکنون بدانکه آن نه آیه در عالم ملک [illegible] و ملکوت یکی از آنجمله نفس کل است
و آن ملکوت افلاک است و چهار ملک مقرب چون جبرئیل و میکائیل و اسرافیل و عزرائیل نیز
و این چهار ملکوت عناصر اند و ملکوت انسان نفس اوست و آن سه موالید جماد
و نبات و حیوان باشند ملکوت هر یکی نفس ایشان است و آیات ملکوت
عالم تمامی اینست که بیان کرده شد و چون گفته بودیم که آدم نسخه ایست از مجموع

عالم و موجودات مانند آیات ظاهر و باطن عالم را در ظاهر و باطن آدم بنمائیم علیٰ که
نه آیات عالم افلاک و عناصر و چهار ملک است چنانکه گذشت و نه آیات آدم
سامعه و باصره و شامه و ذائقه و لامسه و ذاکره و حافظه و واهمه و خیال است
و ظاهر عالم را آفاق بزرگ خوانند و باطن عالم را انفس بزرگ و ظاهر آدم
آفاق کوچک و باطن آدم انفس کوچک گویند بعد از این آیات آفاق بزرگ را
با آیات آفاق کوچک و آیات انفس بزرگ را با آیات انفس بزرگ مطابق
کنیم تا بر طالب راه حق و یقین معلوم گردد که آدم بحقیقت عالم است اما کوچک
و عالم بحقیقت آدم است اما بزرگ آنگاه از عالم کثرت بعالم وحدت رسیم اگر خواهی
بدان که بجای افلاک و عناصر پنج حواس ظاهر است در وجود آدم چنانکه سامعه
بجای افلاک است و باصره بجای آتش و شامه بجای هوا و ذائقه بجای آب
و لامسه بجای خاک و این مناسبات را دلائل بسیار است از آنها یکی اینست
که اگر افلاک نگردد از آن حیوان حاصل نشود و گوش ه بجای افلاک است اگر گوش

در ذائقه که بجای آب گفته شد نطق حاصل نشود و مناسبت ذائقه با آب و آب حیوان
جناب باری عز شانه فرموده و من الماء کل شیء حی که از آب هر چیز را حیات است
و مراد از حیات نطق است بجهة آنکه اگر مادرزاد کسی گوش نشنود او گنگ باشد از جهة آنکه
هر حدیث که بر راه سمع در نرود بر زبان بیرون نیاید و بجهة آنست که هر کودک ترکی را
در کودکی شنیده اعجمان را دانسته و آنچه نشنیده اند ندانسته چنانکه فرزند عرب ترکی
نداند و ترک هندی نداند و هندی عجمی نداند تا نشنود پس معلوم شد که تا کلام
بسمع در نرود از زبان بیرون نیاید یعنی اگر گوش نباشد نطق نباشد و اگر گیاهی
افلاک نباشد حیوان نباشد و دیگر مناسبت باصره با آتش است که اگر آتش
نباشد هیچ نبات بکمال نرسد و اگر باصره نباشد مثلا هیچ کتابت حاصل نشود
پس در عالم بزرگ بواسطه افلاک و عناصر از آب حیوان حاصل شود و نبات بواسطه
آتش بکمال رسد و این حالات بمیانجی هوا باشد همچنین در عالم کوچک نیز
از دست بواسطه سمع از ذائقه نطق حاصل شود و کتابت بواسطه باصره بکمال رسد

واین حالات بسیار کجی شاربین تا نفس نتواند زدن اینجا کلام تمیز نشود پس بدین بیان
ظاهر شد که سامعه بجای افلاک است و باصره بجای آتش و شامه بجای هوا و ذائقه بجای آب و لامسه
بجای خاک است و همچنین بجای جبرئیل که کار او وحی دادن است ذاکره است و آن
از عالم باطن وحی رساننده و خبر دهنده است و حافظه بجای میکائیل است حس را
محافظت کند و آن نیز آنچه بوی میرسد محافظت میکند و ناطقه بجای اسرافیل
و کار اسرافیل آنست که صور بدمد تا اموات سر از خاک بردارند و نطق نیز در متقدمات
تصرف کند و نتیجه برانگیزد و متخیله در بدن بجای عزرائیل است همچنانکه وی
روح را از بدن جدا میکند خیال نیز مانند کاتب معنی را از نقش کلمات
جدا میکند و بدیگری از حق بحق میرساند و دیگر بدانکه اگر در عالم بزرگ ملائکه
نباشد افلاک نیز نباشد همچنین اگر سامعه و باصره و شامه و ذائقه و لامسه نباشد
چشم و گوش و بینی و دهن و دست فارغ و بی خبر باشند و از ایشان هیچ کار نیاید
پس بقای حواس بدان قوی است و بقای قوی بنفس ایشان همچنین بقای

